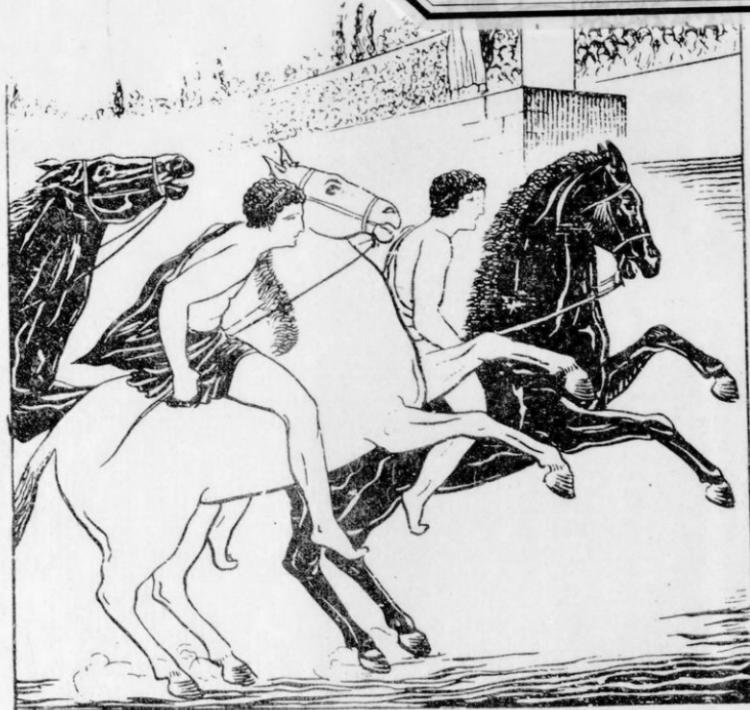
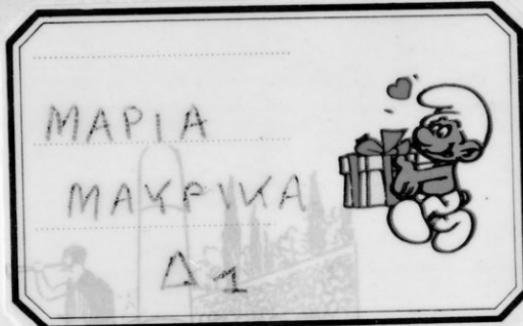

Α. ΚΟΥΡΤΙΔΗ - Γ. ΚΟΝΙΔΑΡΗ

ΣΤΑ ΠΑΛΙΑ ΧΡΟΝΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,,
Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

45948 Μαρία Δή 260
176,172 Κυριακή 21/11/50

Α. ΚΟΥΡΤΙΔΗ - Γ. ΚΟΝΙΔΑΡΗ

διάβαση 19

ΣΤΑ ΠΑΛΙΑ ΧΡΟΝΙΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ ΔΕΚΑΤΗ 1933

Αντίτυπα 17.000

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ Γ. ΛΥΔΑΚΗ

Εγκριτική άπόφαση άριθ. 41473, 10 Αύγουστον 1933

ΔΙ

ΕΝ. ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΑΙ: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΠΟΔΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
46Α ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 46Α
1933

17053 διπλοί^{18.01.64}

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα ἔχοντα σὸν αὐτὴν τὴν σελίδα τὴν σφραγῖδα
τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς «Ἐστίας».

ΣΤΑ ΠΑΛΙΑ ΧΡΟΝΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

‘Ο Ἀντίπατρος, ὁ Ἀμύντας
καὶ ὁ παιδαγωγός τους

Τὸν παλιὸν καιρόν, στὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ζοῦσε στὴν Πέλλα, τὴν πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, ἕνας Ἀθηναῖος αἰχμάλωτος, ὁ Ἀριστογένης.

Ἡταν δάσκαλος στὸ σπίτι τοῦ Λεοννάτου, τοῦ στρατηγοῦ.

‘Ο Λεοννάτος, συγγενὴς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, εἶχε δυὸς παιδιά, τὸν Ἀντίπατρο καὶ τὸν Ἀμύντα. Τὸ πρῶτον ἦταν δεκατριῶν χρονῶν καὶ τὸ ἄλλο δέκα.

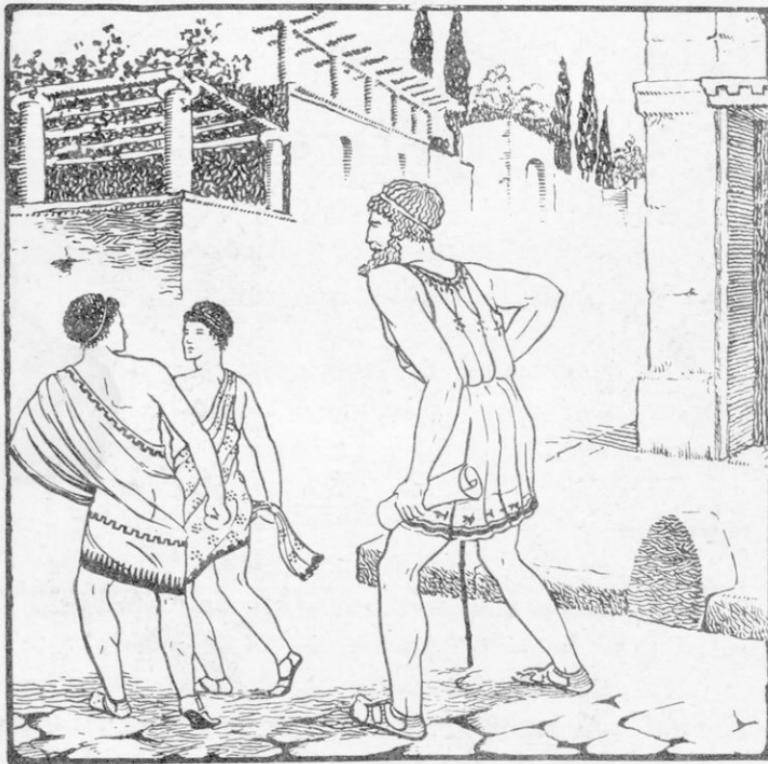
Μιὰ μέρα ποὺ δάσκαλος μὲ τὰ παιδιὰ περνοῦσαν ἔναν ἀπὸ τοὺς στενοὺς καὶ λοξοὺς δρόμους τῆς Πέλλας, δ ‘Ἀντίπατρος μὲ τὸν Ἀμύντα προχωροῦσαν γρήγορα καὶ ζωηρά. ‘Ο δάσκαλος, ποὺ κούτσαινε, δυσκολευόταν νὰ τοὺς φτάσῃ· γι’ αὐτὸν συχνὰ τοὺς ἔλεγε:

— Μὴν τρέχετε, παιδιά μου. Ξαίρετε, πώς μὲ πονεῖ πάντα τὸ πληγωμένο πόδι μου καὶ δὲ μπορῶ νὰ σᾶς προφτάσω, ἅμα περπατεῖτε γρήγορα.

“Οταν γύριζαν ἀπὸ τὸν περίπατο, λέει δ ‘Ἀντίπατρος στὸ δάσκαλό του:

— Δὲν πᾶμε ως τὸ παλάτι νὰ δοῦμε τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλιᾶ; Λένε πῶς εἶναι πολὺ ώραία.

— Μὲ πρόλαβες, Ἀντίπατρε, τοῦ εἶπε ὁ Ἀριστογένης. Κι ἐγὼ τὴν ἴδια σκέψη ἔκανα αὐτὴ τὴ στιγμή. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἃς πᾶμε γιατὶ κι ἐγὼ ἀκουσα πολλὰ

*Ο δάσκαλος, ποὺ κούτσαινε, δυσκολευεύταν νὰ τοὺς φτάσῃ.

καλὰ γι' αὐτὴ τὴν εἰκόνα. Τὴν ἔκαμε ἔνας ζωγράφος ξακουστός, ὁ Ἀπελλῆς.

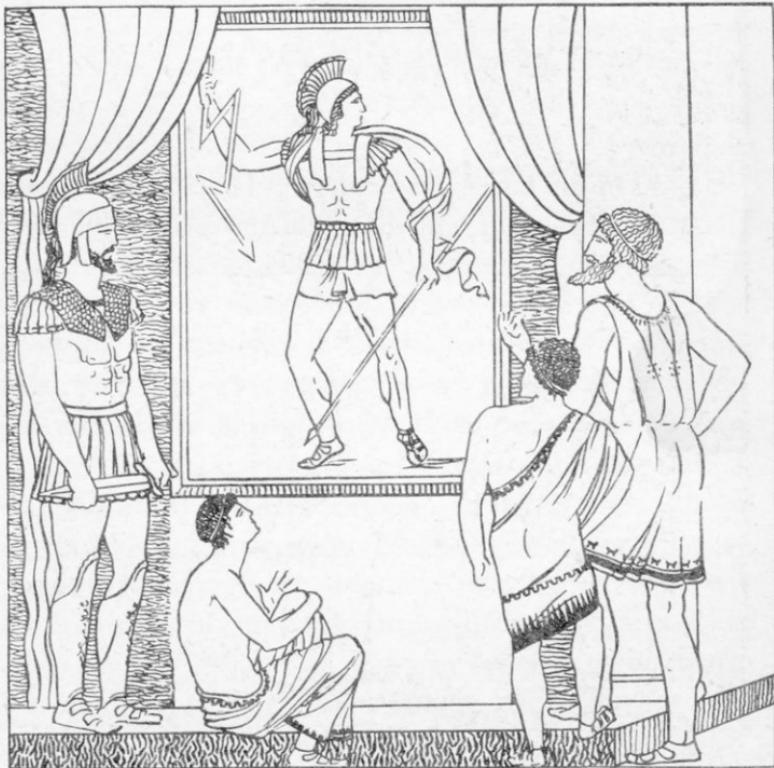
Ἡ εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

Σὲ λίγο ἔφτασαν στὴν εἴσοδο τοῦ παλατιοῦ. Κόσμος πολὺς ἦταν μαζεμένος γιὰ νὰ δῆ τὴν εἰκόνα.

“Ολοι περίμεναν ύπομονετικά νὰ ἔρθη ἡ σειρά τους γιὰ νὰ πλησιάσουν.

“Υστερα ἀπὸ ἀρκετὴ ὥρα πλησίασαν στὴν εἰκόνα τὰ δυὸ παιδιὰ μὲ τὸν Ἀριστογένη.

‘Αλήθεια, ήταν ἀριστούργημα! Ἡταν τόσο ὅμορφη

‘Ο Ἀλέξανδρος ήταν ἐκεὶ σὰν ἀληθινὸς καὶ ζωντανός.

καὶ τόσο ζωηρή, ποὺ οἱ τρεῖς τους ἄφωνοι τὴν κοίταζαν ὥρα πολλή.

‘Ο Ἀλέξανδρος ήταν ἐκεὶ σὰν ἀληθινὸς καὶ ζωντανός! Πετοῦσε στὰ σύννεφα καὶ στὸ δεξὶ του χέρι κρατοῦσε τὸν κεραυνό.

— Τί θαυμαστή είκόνα! είπε ο Ἀμύντας στὸν Ἀριστογένη, δταν ἔφευγαν ἀπὸ τὸ παλάτι. "Ηθελα ὥρες νὰ τὴ βλέπω! "Αχ, πῶς ζηλεύω τὸν Ἀπελλή! Πῶς ήθελα νὰ μποροῦσα κι ἐγὼ νὰ ζωγράφιζα ἔτσι!

— "Αξίζε στὸν ξάδερφό μας μιὰ τέτοια ζωγραφιά, είπε ο Ἀντίπατρος· καὶ ὑστερα ἀπὸ λίγο πρόσθεσε ἀναστενάζοντας:

— "Αχ! γιατί νὰ εἶμαι σήμερα τόσο μικρός; "Αν ἥμουν λίγο μεγαλύτερος, θὰ μ' ἔπαιρναν στὸν πόλεμο μαζί τους!

— Παιδιά μου, ἔχετε ὑπομονή, είπε ο Ἀριστογένης. Περνοῦν τὰ χρόνια γρήγορα· κυλοῦν σὰν τὸ ποτάμι. Ποτὲ δὲ χάνεται ὁ καιρὸς γιὰ κείνον ποὺ θέλει νὰ δεῖξῃ τί ἀξίζει. Μὰ πρῶτα-πρῶτα μάθετε πῶς τὸν καλὸ πολεμιστὴ δὲν τὸν κάνουν μονάχα τὰ χρόνια. "Οποιος διψᾶ γιὰ προκοπὴ καὶ γιὰ ὄνομα, πρέπει ἀπὸ μικρὸς νὰ μορφωθῇ. Χωρὶς κόπο καὶ μελέτη τίποτε δὲ γίνεται. Δὲν βλέπετε τὸν Ἀλέξανδρο; Άπο μικρὸ παιδὶ βέβαια ἔδειχνε πῶς θὰ γίνη γενναῖος καὶ μεγαλόκαρδος. "Όλοι μας ξαίρομε τὴν τόλμη ποὺ ἔδειξε, δταν ἡμέρωσε ἐκεῖνο τὸ ἄγριο ἄλογο, τὸ Βουκέφαλο. Ξαίρομε ἀκόμη, πόσο ἐνθουσιάστηκε κι ἔτρεξε καὶ ἀρπάξε τὰ ὅπλα του, δταν ἀκούσε μιὰ μέρα κάποιο μουσικὸ νὰ παιζῃ μὲ τὴ λύρα του ἔνα πολεμικὸ τραγούδι. Εἶχε λοιπὸν πολλὰ φυσικὰ χαρίσματα δ Ἀλέξανδρος, ποὺ σπάνια τὰ βρίσκει κανεὶς μαζεμένα σ' ἔναν ἄνθρωπο. Καὶ μ' ὅλα αὐτὰ δὲ θὰ γινόταν τέτοιος ἥρωας, ἂν δὲ βρισκόταν δ Ἀριστοτέλης νὰ τοῦ δώσῃ τὴν τελειότερη ἀνατροφή. Ο Ἀλέξανδρος λοιπὸν στάθηκε τυχερὸς νὰ βρῇ δάσκαλο τὸ μεγαλύτερο φιλόσοφο ἀπ' ὅσους ἔζησαν ὡς τώρα. Αὐτὸς τὸν ἔκαμε ν' ἀγαπήσῃ τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου τόσο πολύ, ποὺ καὶ στὴν ἐκστρατεία του τὰ ἔχει μαζί του. Τὰ ἔχει γιὰ σύντροφο

πιστὸ κι ἀχώριστο, ὅπως καὶ τὸ σπαθί του. Αὔτὸς τὸν
ἔκαμε νὰ ἔχῃ πάντοτε παράδειγμα τὸν Ἀχιλλέα καὶ νὰ
μὴν καταδέχεται τίποτε μικρό· ν' ἀγαπᾶ τὰ ὄραῖα, τὰ με-
γάλα καὶ τὰ εὐγενικά, ποὺ δόηγοῦν στὴ δόξα, στὸν ἔπαινο
καὶ στὴν τιμή. Χωρὶς Ἀριστοτέλη δὲ θὰ ἦταν σήμερα δ
Ἀλέξανδρος ὁ τι εἶναι.

Πῶς βρέθηκε ὁ Ἀριστογένης σκλάβος στὴ Μακεδονία

Ο Ἀριστογένης εἶχε κουραστῇ πολὺ καὶ μὲ μεγάλο
κόπο σήκωνε τὸ μουδιασμένο πόδι του. Ο νοῦς του γύ-
ριζε τώρα στὴ μάχη τῆς Χαιρώνειας. Ἐκεῖ ποὺ μιὰ λόγχη
μακεδονικὴ τοῦ τρύπησε πέρα-πέρα τὸ πόδι ἀπάνω ἀπὸ
τὸ γόνατο. Γιατρεύτηκε ἡ πληγὴ μὲ τὸν καιρό, ἀλλὰ τὸ
πόδι μούδιαζε, ἅμα περπατοῦσε λίγο περισσότερο. Αὔτὸ
εἶχε πάθει καὶ τώρα.

Ο Ἀντίπατρος, ποὺ κατάλαβε τὴν κούρασή του,
συμπόνεσε τὸ δάσκαλό του καὶ τοῦ εἶπε:

— Παρακουράστηκες. Ἀλλη φορὰ νὰ κάνουμε μι-
κρότερο περίπατο.

— Σωστά! εἶπε καὶ δ Ἀμύντας. Δὲν πρέπει δ δά-
σκαλός μας νὰ κουράζεται πολύ· γιατί, καὶ χωρὶς τὴν πα-
λιὰ πληγὴ, τοῦ φέρνουν καὶ τὰ γεράματα κούραση.

Ο Ἀριστογένης χαμογέλασε, δταν ἄκουσε τὴν τε-
λευταία λέξη, καὶ ωτησε μὲ περιέργεια:

— Καὶ γιὰ πόσων χρονῶν μὲ περνᾶς, Ἀντίπατρε;

— Ξαίρω κι ἐγώ;.. ἀποκρίθηκε ὁ Ἀντίπατρος. Καὶ
βλέποντας προσεχτικὰ τὰ ψαρὰ γένια τοῦ δασκάλου του
καὶ τὶς βαθιές ζαρωματιὲς στὸ μέτωπό του, εἶπε:

— Θὰ ἔχης καιρό, ποὺ πέρασες, πιστεύω, τὰ ἔξήντα.

— "Α, α! τὸ παράκαμες. "Οχι, όχι άκομη, είπε γελώντας ὁ Ἀριστογένης. Τὸ ξαίρω πὼς φαίνομαι σὰ γέρος, μὰ δὲ μὲ γέρασαν τὰ χρόνια.... Τὰ βάσανα καὶ οἱ πύρες γεροῦν γρήγορα τὸν ἀνθρωπο. Στὴ μάχη τῆς Χαιρώνειας, ποὺ πληγώθηκα, ἥμουν σωστὰ τριάντα πέντε χρο-

— "Ωστε λοιπὸν πληγώθηκες στὴ μάχη τῆς Χαιρώνειας; ζώτησε ὁ Ἀμύντας.

νῶν. Τώρα, πιστεύω, πὼς εἶναι εὔκολο νὰ βρῆτε τὰ χρόνια μου. Γιά λογαριάστε.

— "Ἐμένα μὴ μὲ ἀνακατώνετε μὲ λογαριασμοὺς καὶ χρονολογίες, είπε ὁ Ἀντίπατρος.

— "Απὸ τὴ μάχη τῆς Χαιρώνειας, είπε ὁ Ἀμύντας,

ώς σήμερα πέρασαν πέντε χρόνια. "Ωστε είσαι σαράντα χρονῶν.

— Τὸ βρῆκες, εἶπε δὲ Ἀθηνογένης.

— "Ωστε λοιπὸν πληγώθηκες στὴ μάχῃ τῆς Χαιρώνειας; ρώτησε δὲ Ἀμύντας.

— Ναί, ναί, παιδί μου· καὶ ἡ πληγὴ ἦταν βαριά, πολὺ βαριά. "Ενας φίλος μου, δὲ πιὸ καλός μου φίλος, μὲ βρῆκε ἔπλωμένο καὶ ἀναίσθητο· μὲ πῆρε στὴ ράχη του καὶ μ' ἔσωσε. Μὰ δὲν πρόφτασε νὰ μπῇ στὴν Ἀττικὴ καὶ νὰ γλυτώσουμε. Μᾶς ἔπιασε ἔνα μακεδονικὸ ἀπόσπασμα καὶ μᾶς πῆρε σκλάβους καὶ τὸν δυό μας, ἐμένα καὶ τὸν καημένο τὸ φίλο μου. Πέντε χρόνια λείπω ἀπὸ τὴν πατρίδα μου· πέντε χρόνια εἶμαι σκλάβος στὴ Μακεδονία. "Ας ἔχουν δμως δόξα οἱ θεοί, ποὺ μ' ἀξίωσαν νὰ γίνω δάσκαλός σας.

Στὰ μάτια τῶν παιδιῶν φαινόταν τώρα ἀλλιώτικος δὲ Ἀθηναῖος αἰχμάλωτος. Τὸν κοίταζαν μὲ θαυμασμὸ καὶ μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση πρόσεχαν τὰ λόγια του. Τὰ ἔλεγε τόσο ὅμορφα!

Τότε τὸν ἥρθε ἡ ἐπιθυμία ν' ἀκούσουν καὶ νὰ μάθουν ἀπὸ τὸ στόμα του ὅλη τὴν ἱστορία του. Νὰ μάθουν ποὺ γεννήθηκε καὶ ποὺ ἔζησε. Νὰ μάθουν πῶς μεγάλωσε καὶ ποιδὶς ἦταν δέ δάσκαλός του. Νὰ τὰ μάθουν ὅλα. Γι' αὐτὸ ἄρχισαν καὶ οἱ δυό τους νὰ τὸν παρακαλοῦν νὰ τὸν πῆ τὴν ἱστορία του.

— Τὸ ξαίρετε, τὸν εἶπε δέ δάσκαλος, πὼς τίποτε ὡς σήμερα δὲ σᾶς ἀρνήθηκα· καὶ αὐτό, ποὺ τώρα μοῦ ζητᾶτε, θὰ γίνη.

"Ετσι κάθε ἀπόγεμα δὲ Ἀριστογέννης μὲ τὰ δυὸ παιδιὰ καθόταν κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα τοῦ περιβολιοῦ, κοντά στὴ βρύση, καὶ τὸν ἔλεγε τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς του. J

ΜΕΡΟΣ Α' Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΓΕΝΗ

Τὸ χωριό μου

Γεννήθηκα σ' ἔνα χωριό τῆς Ἀττικῆς, ποὺ εἶνε ἔξι
ῶρες μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Τὸ σπίτι μας ἦταν μικρό, μὰ ἦταν μέσα σ' ἔνα πε-
ριβόλι ὅμορφο καὶ μοσχομυρισμένο.

Πίσω ἀπὸ τὸ περιβόλι ἦταν ἔνα λιβάδι πράσινο
ποὺ γέμιζε τὴν ἄνοιξη ἀπὸ χαμομήλια, παπαρούνες καὶ
ἄλλα ἀγριολούλουδα.

Ἐκεῖ ἔβισκαν ἀρνάκια μὲ τὶς μάνες τους καὶ
μούγκριζαν οἱ ἀγελάδες κι ἔγλειφαν τὰ ὅμορφα μοσχα-
ράκια τους.

Τὸ περιβόλι τὸ εἶχε δὲ παππούς μου, δὲ Κλεινίας,
σὰν παράδεισο. "Ο, τι καὶ ἀν γύρευε κανείς, τὸ ἔβρισκε
ἐκεῖ μέσα.

"Ἔταν καλὸς περιβολάρης. "Ολη τὴν ἡμέρα του στὸ
περιβόλι τὴν περνοῦσε.

"Οταν τύχαινε νὰ εἶναι κρύος δὲ καιρός, ἐμπαινε
στὸ σπίτι κι ἔπαιρνε τὸ βιβλίο του.

Μονάχος του κατώρθωσε νὰ μάθη γράμματα· κι
ἔγινε μάλιστα δὲ πιὸ γραμματισμένος τοῦ χωριοῦ. Γι' αὐτὸ
καὶ οἱ χωριανοί μας τὸν ἔλεγαν δάσκαλο.

Ἐίχαμε καὶ ἄλλα κτήματα, χωράφια, ἀμπέλια καὶ
ἔλιές. Γι' αὐτὰ δῆλα ὅμως φρόντιζε δὲ πατέρας μου, δὲ Νι-
κόστρατος, μὲ τοὺς δούλους.

Μὰ καὶ ἡ μητέρα μου εἶχε τὶς κότες καὶ τὶς πάπιες τῆς, τὶς γῆνες τῆς καὶ τὰ παγόνια.

“Οταν γεννήθηκα

Κανεὶς δὲν ξαίρει πῶς περνᾶ τὰ πρῶτα πρῶτα χρόνια του· τὸ ἵδιο κι ἐγώ. “Οσα θὰ σᾶς πῶ, μοῦ τὰ διηγήθηκε ἀργότερα δι παππούς μου· καὶ σᾶς τὰ λέω δπως μοῦ τὰ εἰπε ἔκεῖνος.

“Οταν ἡ Διομάχη, ἡ μητέρα μου, ἦταν νὰ γεννήσῃ τὸ πρῶτο της παιδί—ἔμενα—παρακαλοῦσε τοὺς θεοὺς μαζὶ μὲ τὸν πατέρα μου νὰ εἴναι ἀρσενικό.

“Αμα ἥρθε ἡ ὥρα καὶ γεννήθηκα, ἀμέσως δι πατέρας μου κρέμασε στὴν ἔξωπορτα ἕνα στεφάνι ἀπὸ ἐλιάς αὐτὸ φανέρωνε, πῶς μέσα στὸ σπίτι γεννήθηκε ἀγόρι. “Αν τύχαινε νὰ γεννηθῇ κορίτσι, τότε θὰ κρεμοῦσε στὴν πόρτα μιὰ μάλλινη κορδέλα. Αὕτὸ ἥθελε νὰ εἰπῇ, πῶς ἡ γυναῖκα πρέπει νὰ γνέθῃ καὶ νὰ ὑφαίνῃ.

Στὸν τόπο μας, παιδιά μου, δι πατέρας ἔχει μεγάλη ἔξουσία στὴν οὐκογένειά του. Αὕτὸ κρατᾶ ἀπὸ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια. Στὰ χέρια του είναι ἡ ζωὴ ἡ δι θάνατος τῶν παιδιῶν του.

Μόλις λοιπὸν γεννήθηκα, ἡ Εύρυδώνη, ἡ γιαγιά μου, μὲ πῆγε στὸν πατέρα μου. Γονάτισε καὶ μ' ἔβαλε προσεχτικὰ κοντὰ στὰ πόδια του.

Οι συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ πατέρα μου, ποὺ ἦταν καλεσμένοι σπίτι μας, γύρισαν δλοι κι ἔβλεπαν κατάματα τὸν πατέρα μου περίμεναν, τί κίνημα θὰ κάμη. ‘Εκεῖνος ἔσκυψε καὶ μὲ κοίταξε προσεχτικὰ καὶ μὲ πολλὴ συγκίνηση. ‘Εγώ, γυμνὸ καὶ μικρουλάκι, τοῦ φώναζα «ούά!.. ούάα!».

Τοῦ ἄρεσα, φαίνεται, γιατὶ τὸ πρόσωπό του χαμογέλασε. Μὲ πῆρε στὰ χέρια του καὶ μ' ἔδωσε στὴ γιαγιά

μου. Αύτὸς σήμαινε πώς ἡμοις γιὰ ζωή, πώς θὰ μεγάλωνα καὶ θὰ γινόμοιν ἄντρας σὰν κι αὐτόν.

Οἱ πρῶτες μου ἡμέρες

Αὐτὰ εἶπε ὁ Ἀριστογένης καὶ στάθηκε συλλογισμένος.

— Πές μας τώρα τί ἔγινε, ὅταν σὲ πῆρε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ πατέρα σου ἡ γιαγιά σου, ωρτησε ὁ Ἀμύντας.
‘Ο Ἀριστογένης ἔξακολούθησε:

Οἱ γυναῖκες ἔτρεξαν χαρούμενες. Μὲ πῆραν ἀπὸ τὰ χέρια τῆς γιαγιᾶς μου καὶ μ' ἔλουσαν μὲ δροσερὸ νερὸ καὶ μὲ ἄλειψαν μὲ λάδι. Μὲ πλάγιασαν ὕστερα μέσα σ' ἓνα μακρουλὸ καλάθι ἀπὸ λυγαριὰ καὶ μὲ κουνοῦσαν.

‘Η γιαγιά μου, παλαικὴ γυναῖκα, φύλαγε ὅλες τὶς συνήθειες τοῦ παλιοῦ καιροῦ. Δὲν ἦθελε νὰ μὲ λούσουν μὲ ζεστὸ νερό, δπως συνήθιζαν, παρὰ μὲ κρύο, δπως ἄλλοτε στὰ χρόνια τῆς. Μὲ φάσκιωσαν μὲ μαλακὰ πανιὰ καὶ μ' ἔσφιξαν πολὺ ἀλαφρά, γιατὶ ἔλεγε ἡ γιαγιά μου πώς τὰ πολλὰ πανιὰ καὶ τὸ πολὺ σφέιμο βλάφτουν τὴν ὑγεία τοῦ παιδιοῦ. «Ἀπὸ μικρὸς νὰ συνηθίσῃ στὴ σκληραγωγία», ἔλεγε.

‘Απάνω στὶς ἑφτὰ ἡμέρες μὲ πῆρε ἡ γιαγιά μου στὴν ἀγκαλιά της καὶ μὲ γύριζε γύρω στὴ φωτιά, ποὺ ἦταν ἀναμμένη στὸ βωμό. Αύτὸς ἦταν μιὰ εὔχη, νὰ εἴναι ὅλη ἡ ζωή μου λαμπερὴ σὰν τὴ φωτιά καὶ σὰν τὸ φῶς.

Τ' ὄνομά μου

Στὶς δέκα ἡμέρες ἤρθαν στὸ σπίτι μας ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι μας. Τοὺς εἶχε καλεσμένους ὁ πατέρας μου ν' ἀκούσουν ἀπὸ τὸ στόμα του τ' ὄνομά μου. “Ετσι ἦταν ἡ συνήθεια.

"Οταν ἔφτασε ἡ κατάλληλη στιγμή, εἶπε μὲν ζωηρὴ φωνὴ ἐμπρὸς σὲ ὅλους, ποὺ περίμεναν:

— Τ' ὄνομά του θὰ εἶναι Ἀριστογένης.

"Ετσι ἔλεγαν καὶ τὸν πατέρα τῆς μητέρας μου, ποὺ ἦταν πεθαμένος.

Εἶναι συνήθεια στὸν τόπο μας, τὸ πρῶτο ἀγόρι ποὺ θὰ γεννηθῇ νὰ παίρνῃ τ' ὄνομα τοῦ παπποῦ του.

Οἱ καλεσμένοι τότε μοῦ χάρισαν διάφορα παιγνίδια πήλινα καὶ ἀπὸ μέταλλο· καὶ στὴ μητέρα μου ἔδωσαν κάτι πολὺ ώραῖα ἀγγεῖα μὲν ὅμορφες ζωγραφιές.

'Ο πατέρας μου ἀπὸ τὴν χαρά του, ποὺ ἀπόχτησε ἀρσενικὸ παιδί, εἶχε ἑτοιμάσει τραπέζι, σὰν ἔκεινα ποὺ ἔκαναν οἱ πλούσιοι Ἀθηναῖοι.

Οἱ δοῦλοι ἔστρωσαν, ὅπως τοὺς πρόσταξε, τὰ τραπέζια ἔξω στὴν αὐλή, γιατὶ ἦταν πολλοὶ οἱ καλεσμένοι καὶ δὲ χωροῦσαν στὸ σπιτάκι μας. Τὰ φαγητὰ ἦταν ὅλα ἑτοιμα.

"Ο πατέρας μου μὲ τοὺς καλεσμένους ξαπλώθηκαν στὰ στρώματα τὰ μαλακά, γύρω στὰ τραπέζια. Φοροῦσαν δόλοι στὸ κεφάλι τους στεφάνια ὅμορφα ἀπὸ λουλούδια.

"Ο παππούς μου μόνη του τροφὴ εἶχε τὸ μέλι. Τὸν ὀφελοῦσε, φαίνεται, πολύ, γιατὶ μὲ δλα τὰ χρόνια του φαινόταν παλικάρι." Άλλοι στὴν ἡλικία του ἔχαναν τὸ μνημονικό τους καὶ κουράζονταν καὶ στὴν παραμικρὴ δουλειά. Σὲ κείνους, ποὺ θαύμαζαν γι' αὐτό, συνήθιζε νὰ λέη:

— "Ἄς εἶναι καλὰ τὸ μέλι, τὸ καθαρὸ καὶ μοσκομυρισμένο μέλι τοῦ Ὑμηττοῦ μας. Αὐτὸ μὲ δυναμώνει καὶ μὲ ζωηρεύει.

Τὴν ἡμέρα ὅμως ἔκεινη, γιὰ νὰ γιορτάσῃ τὸν ἔρχομό μου στὸν κόσμο, ἔβρεξε πρῶτος τὰ χείλη του στὸ κρασὶ καὶ ὕστερα τὸ ροδοστεφανωμένο ποτήρι τὸ πέρασε ἀπὸ χέρι σὲ χέρι σὲ ὅλους τοὺς καλεσμένους. "Ηπιαν ἀπὸ τὸ

ἴδιο ποτήρι ὅλοι, γιὰ νὰ δεῖξουν πὼς ἦταν μεταξύ τους ἐνωμένοι μὲ ἀγάπη καὶ φιλία.

Οἱ δοῦλοι στὴν ἀρχὴ ἔφεραν στρείδια, τόσο φρέσκα, ποὺ μύριζαν θάλασσα. Ἔπειτα αὐγὰ τῆς ὁρας καὶ λουκάνικα. Ὅστερα πουλιὰ μαγειρεμένα μὲ σάλτσα καὶ ψάρια ἀπὸ τὸ Φάληρο.

“Οσο γιὰ τὰ ὀπωρικὰ ποὺ στόλιζαν τὸ τραπέζι, ὅ, τι κι ἀν ἥθελες, τὸ ἔβρισκες.

Μὰ ἵσως πῆτε μὲ τὸ νοῦ σας:

Καὶ τί στομάχια εἶχαν αὐτοὶ οἱ ἀνθρώποι; Πῶς μποροῦσαν νὰ φᾶνε τόσα φαγητά; Θὰ τὰ ἔρριψαν στοὺς δρόμους ὅσα περίσσευναν;

“Οχι, παιδιά μου στὸν τόπο μου τὸ ἔχομε ἀπὸ παλιὸ καιρὸ συνήθεια, ὅσα φαγητὰ μένουν νὰ τὰ μοιράζουνται οἱ καλεσμένοι μεταξύ τους καὶ νὰ τὰ στέλνουν στὸ σπίτι τους ἢ στοὺς φίλους των...

“Οταν τελείωσε τὸ φαγητό, ἔνας ἀπὸ τοὺς καλεσμένους, νέος καὶ ὡραῖος, πῆρε τὴ λύρα του, καὶ παῖζοντας τραγούδησε μὲ γλυκιὰ φωνὴ τραγούδι γιὰ τὸ νεογέννητο μικρό. Ἔπειτα τραγούδησαν καὶ ἄλλοι.

“Ὅστερα ἄρχισαν οἱ νέοι τὸ χορό. Οἱ γεροντότεροι δὲ σάλεψαν ἀπὸ τὴ θέση τους· ἔμειναν ἔπιλωμένοι γύρω ἀπὸ τὰ τραπέζια καὶ τοὺς καμάρωναν.

“Αμα τελείωσε ἡ διασκέδαση, ἔκαμαν θυσία στοὺς θεούς. Στὸ τέλος φεύγοντας οἱ καλεσμένοι εὔχηθηκαν νὰ εἴμαι εὐτυχισμένος σὲ ὅλη μου τὴ ζωὴ!

‘Η ἀνατροφή μου

‘Η πρώτη ἔγνοια τῶν δικῶν μου ἦταν νὰ γίνω γερὸς καὶ δυνατός. Γι’ αὐτὸ φρόντιζαν μέρα νύχτα ἡ μητέρα μου καὶ ἡ γιαγιά μου.

Τί άστεῖα ἦταν τὴν πρώτη φορά, ποὺ στάθηκα στὰ πόδια μου! 'Ο μακαρίτης δ παππούς μου γελώντας μοῦ παράσταινε, πῶς εἶχε γίνει αὐτό.

'Εγώ, όλόγυμνο παιδάκι μὲ τὸ φυλαχτό μου στὸ λαιμό, σηκώθηκα ἔξαφνα δρόμιο. Τὰ πόδια μου ἔτρεμαν καὶ ζητοῦσα κάπου νὰ πιαστῶ.

'Η μητέρα μου ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ καὶ ἡ γιαγιά μου ἀπὸ τὴν ἄλλη, σκυμμένες, μὲ χέρια ἀνοιχτά, μὲ φώναζαν νὰ πάω στὴν ἀγκαλιά τους. 'Έγὼ δὲν ἤξαιρα σὲ ποιὰ νὰ πάω καὶ τὰ εἶχα χαμένα. "Ολοι γύρω γελοῦσαν.

'Η Φλόγα, τὸ σκυλάκι μας, γεννημένο τὴν ἕδια ἡμέρα μ' ἐμένα, πηδοῦσε ζωηρὸ γύρω μου καὶ μὲ τρόμαζε. Πολλὲς φορὲς παραπατοῦσα κι ἔπεφτα καταγῆς καὶ τότε ἡ Φλόγα ώρμοῦσε νὰ μοῦ γλείψῃ τὸ προσωπάκι μου· μὰ ἡ γιαγιά μου δὲν τὴν ἄφηνε, γιατὶ δὲν εἶνε καλὸ νὰ γλείφουν τὰ σκυλιὰ τὸ πρόσωπό μας.

Σὲ λίγο ἔμαθυ νὰ περπατῶ. 'Απὸ τότε ἡ μητέρα μου φρόντιζε νὰ γίνω καλὸ παιδί· μ' ἔμαθε νὰ μὴν κάνω πείσματα, νὰ μὴν κλαίω χωρὶς αἰτία καὶ νὰ μὴ λέω ψέματα.

"Οταν μεγάλωσα λιγάκι, μ' ἔμαθε νὰ μὴν εἴμαι φοβιτσιάρης, νὰ μὴ φοβοῦμαι στὸ σκοτάδι καὶ στὴ μοναξιά· καὶ ποτὲ σὰν ἔκλαιγα δὲ μὲ φοβέριζε, δπως ἄλλες μητέρες ἥ παραμάνες.

— Σώπα, λένε, γιατὶ θὰ φωνάξω τὸν Μπαμπούλα
νάρθη νὰ σὲ πάρῃ καὶ ἀλίμονο τί ἔχεις νὰ πάθης!

Μ' ἔμαθε ν' ἀκούω τὸ μεγαλύτερό μου, νὰ σέβουμαι τοὺς γονεῖς μου καὶ τοὺς γέροντες, νὰ μὴν πειράζω οὕτε ζῶο, οὕτε δέντρο, οὕτε φυτό. Μ' ἔβαζε νὰ κοιμοῦμαι σὲ σκληρὸ στρῶμα καὶ μοῦ ἔκανε κρύο λουτρὸ κάθε πρωΐ, χειμῶνα καλοκαίρι.

“Ωσπου νὰ γίνω πέντε χρονῶν, μόνη μου δουλειὰ
ήταν τὸ παιγνίδι, ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Ἀ, τί
ὅμορφα ποὺ ἔπαιζα! Καὶ εἶχα ἔνα σύντροφο ἀκούραστο,
τὴ Φλόγα μας. Μαζὶ παραβγαίναμε στὸ τρέξιμο, καὶ
πηδούσαμε τὰ δεμάτια τὸ σανὸ καὶ τὰ μικρὰ χαντάκια
μαζὶ κυλιόμαστε στὰ χορτάρια καὶ μαζὶ σηκωνόμαστε
γιὰ νὰ ξανατρέξουμε!..”

Τί θὰ γινόμουν, ὅταν μεγάλωνα;

Οἱ γονεῖς μου καὶ ὁ παππούς μου συχνὰ μιλοῦσαν
γιὰ τὸ μέλλον μου.

“Η μητέρα μου θὰ ἥθελε νὰ γίνω γεωργός, σὰν τὸν
πατέρα μου καὶ τὸν παππού μου. Ὁ πατέρας ὅμως δὲν
ήταν σύμφωνος.

— Δὲν εἶναι καιρὸς ἀκόμη, ἔλεγε, νὰ μιλοῦμε γιὰ
τέτοια πράματα. Ὁ Ἄριστογένης μας εἶναι πολὺ μικρός.
“Ἄς μεγαλώσῃ, καὶ τότε θὰ διαλέξῃ μόνος του ὅτι δου-
λειὰ τοῦ ἀρέσει.

“Ο παππούς μου πάλι, ποὺ εἶχε γίνει ὁ ἀχώριστος
σύντροφός μου ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ἄρχισα νὰ περπατῶ,
ήταν τῆς γνώμης νὰ μάθω γράμματα.

— Τὸ παιδί, ἔλεγε, ἔχει ὅρεξη νὰ μάθη. Δὲ βλέπετε;
“Εχει μεγάλη περιέργεια γιὰ ὅτι γίνεται γύρω του. Θέλει
νὰ μάθη τὴν αἰτία γιὰ τὸ καθετέ. Ἐγὼ τὸ ξαίρω, τί τραβῶ
κάθη μέρα: «Γιατί, παππού; Πῶς; Γιὰ ποιὸ λόγο γίνεται
αὐτὸ ἔτσι;..» Τέτοιο παιδὶ δὲν πρέπει νὰ τ’ ἀφήσουμε
χωρὶς σπουδῆ.

— Δίκιο ἔχεις, πατέρα μου, ἔλεγε ἡ Λιομάχη μὰ
ἔδω στὸ χωριουδάκι μας δὲν ἔχομε σχολεῖα.

— Ναί, μὰ εἶναι καὶ παραεῖναι στὴ μεγάλη μας

Αθήνα, τῆς ἀπάντησε ὁ γερο-Κλεινίας. Αὐτοῦ, ποὺ ἔρχονται ἀπὸ δόλο τὸν κόσμο γιὰ νὰ μάθουν, αὐτοῦ ἀς πάη καὶ τὸ δικό μας τὸ παιδί. Βέβαια θὰ γίνη ἀνάγκη νὰ τὸ χωριστοῦμε γιὰ κάμποσον καιρό. Μὰ ἀφοῦ θὰ είναι γιὰ τὸ καλό του, ἀς τὸ ὑποφέρουμε κι αὐτό. "Ας τὸ πάρουμε ἀπὸ τώρα ἀπόφαση.

Τὰ μάτια τῆς μητέρας μου βιούρκωσαν ἀμέσως, μὲ τὴ σκέψη μοναχά, πῶς θὰ μὲ χωριζόταν. Ἡθελε καὶ τὰ γράμματα, ἀλλὰ ἥθελε κι ἐμένα κοντά της.

Στὸ τέλος ἀποφάσισαν νὰ μὲ στείλουν στὴν Ἀθήνα, δταν θὰ γινόμουν δώδεκα χρονῶν. Μὴ θαρρεῖτε ὅμως, πῶς ἔμεινα χωρὶς δάσκαλο ώς τὰ δώδεκα χρόνια. Ό παππούς μου τὸ ἔκαμε δουλειά, νὰ μοῦ κάνῃ ταχτικὰ μάθημα, γιὰ νὰ μὴ μείνω πίσω ἀπὸ τ' ἄλλα συνομήλικα παιδιά.

Πῶς ἔμαθα νὰ διαβάζω καὶ νὰ γράφω

Σιγὰ ὁ παππούς μου, μὲ μεγάλη τέχνη καὶ ὑπομονή, μ' ἔμαθε νὰ συλλαβίζω. Τις συλλαβὲς τὶς ἔλεγα τραγουδιστά: βα βε βη βι βο βν βω.

"Υστερα μ' ἔμαθε καὶ νὰ διαβάζω χωρὶς δυσκολία.

Νὰ γράφω μ' ἔμαθε σὲ μιὰ μικρή, μακρουλή σανιδένια πλάκα, ἀλειμμένη μὲ κερί. Τὰ γράμματα τὰ χάραξα ἀπάνω στὸ κερὶ μ' ἔνα μωτερὸ κοντύλι. Ἡ ἄλλη ἄκρη τοῦ κοντυλιοῦ ἦταν πλατιά, ἐπίτηδες γιὰ νὰ σβήνη τὰ γράμματα καὶ νὰ ίσιώνη τὸ κερί.

Σὲ τρία χρόνια ἔπειτε νὰ μάθω νὰ γράφω καλά. Δὲν πρέπει νὰ σᾶς τὸ κρύψω, στὴν ἀρχὴ δὲν τὰ κατάφερνα καὶ ἀπὸ τὴ στενοχώρια μου ἀφηνα κάποτε κάτω

τὸ μυτερὸν κοντύλι μου. Μὰ μόλις γύριζα τὰ μάτια μου
κι ἔβλεπα τὸν παππού μου λυπημένο, τὸ ἔπαιρνα πάλι
καὶ ἔναρχιζα μὲ δῆλα μου τὰ δυνατά.

— Τὴν ἀριθμητική; ρώτησε ὁ Ἀμύντας, πῶς σοῦ
τὴν ἔμαθε ὁ παππούς σου; "Οπως μᾶς τὴ μαθαίνεις;

"Υστερα μ' ἔμαθε καὶ νὰ διαβάζω χωρίς δυσκολία.

— Ναί, παιδί μου, εἶπε ὁ Ἀριστογένης. Τὸ ἕδιο
κι ἀπαράλλαχτα. Μ' ἔμαθε στὴν ἀρχὴ νὰ λογαριάζω μὲ
τὰ δάχτυλα· ἔπειτα μὲ τὰ χαλίκια ποὺ μάζευα στὸ
ἀκρογιάλι.

"Οταν δῆμος μεγάλωσα λιγάκι, μοῦ χάρισε ἔνα ἀρι-
θμητήριο. Δὲν ἦταν ἀπὸ ἐλεφαντοκόκκαλο σὰν τὰ δικά
σας. Ἡταν ἀπὸ ἄσπρο σανίδι μὲ κόκκινες γραμμές, ποὺ
χώριζαν τοὺς ἀριθμούς.

Καὶ στὴν ἀριθμητική, στὴν ἀρχὴ πάθαινα ὅτι καὶ

στὸ γράψιμο. Τὸ μάτι ὅμως τοῦ παπποῦ μου ὅλα τὰ διώρθωνε.

‘Ο πόθος μου νὰ πάω στὴν Ἀθήνα

Περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ στὸ μεταξὺ ἡ οἰκογένειά μας μεγάλωσε. Ἡ μητέρα ὑστερα ἀπὸ μένα γέννησε δυὸς ἄγόρια κι ἔνα κοριτσάκι. Μέρα νύχτα γιὰ μᾶς φρόντιζε. Πολὺν κόπο τῆς ἔδινε ν’ ἀναστήσῃ τέσσερα παιδιά. Τὸ καλὸς ὅμως ἦταν, πῶς τώρα δὲ θὰ τῆς φαινόταν τόσο πικρὸς ὁ χωρισμός μου.

“Ἄν πήγαινα στὴν Ἀθήνα, μεγάλη θὰ ἦταν ἡ λύπη της· μὰ **το σπίτι** δὲ θὰ ἔμενε ἔρημο· θὰ εἶχε παρηγοριὰ τ’ ἄλλα τ’ ἀδέρφια μου...”

Πλησίαζε ἡ μέρα. Σὲ λίγες ἑβδομάδες θὰ πατοῦσα στὰ δώδεκα.

‘Ο νοῦς μου ἔτρεχε πάντα στὴν Ἀθήνα. Δὲν ἔδειχνα χαρά, ποὺ θὰ φύγω, γιὰ νὰ μὴ λυπήσω τὴν μητέρα μου. Ἄλλὰ περίμενα μὲ καρδιοχτύπι κι ἀνυπόμονα τὴν στιγμή, ποὺ θὰ ἔζενε ὁ παππούς μου τὸ ἀμάξι μας γιὰ νὰ ξεκινήσουμε.

‘Η Ἀθήνα! Ἡ μεγάλη, ἡ πεντάμορφη, ἡ ἔκαουσμένη, ἡ δοξασμένη πόλη.

Δὲν εἶχα πάει ἀκόμα καμιὰ φορὰ καὶ τὴν ἔφερνα μὲ τὴν φαντασία μου ἐμπρόδει στὰ μάτια μου. Πόσο λαχταροῦσα νὰ δῶ μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια τὰ μαρμαροπελεκητὰ καὶ τὰ χρυσοῖς ωγραφισμένα χτίρια της, τὰ ὥρατα ἀγάλματα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, ποὺ στόλιζαν τοὺς δρόμους καὶ τὶς πλατεῖες της καὶ τὶς ὅμορφες τοποθεσίες της· νὰ δῶ τὴν Ἀκρόπολη, τὸ θεόρατο ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς μὲ τὸ μεγάλο δόρυ, τὸν Παρθενῶνα καὶ μέσα σ’ αὐτὸν τὸ περίφημο χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τῆς θεᾶς.

‘Ο πόθος μου ήταν νὰ ζήσω ἐκεῖ μιὰ ζωὴ ἀλλιώτικη, εὐγενική, ἐγὼ τὸ χωριατόπουλο, τὸ ἄμαθο, ποὺ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι μας δὲν ἤξαιρα ἄλλο παρὰ τὰ χωράφια μας, τὸν ἐλαιῶνα μας καὶ τ’ ἀμπέλια μας.

Κάθε λίγο ρωτοῦσα τὸν παππού μου γιὰ τὴν Ἀθήνα κι ἐκεῖνος μοῦ ἀπαντοῦσε μὲ μεγάλη προθυμία. Τὴν τελευταία ἑβδομάδα, ποὺ πάλι τὸν ἐρώτησα, μοῦ εἶπε:

— Παιδί μου, ή Ἀθήνα εἶναι τὸ μεγάλο σχολεῖο τῆς Ἑλλάδας μας καὶ δλου τοῦ κόσμου. Ἐκεῖ ζοῦν οἱ πιὸ σοφοὶ ἄνθρωποι δλου τοῦ κόσμου. Μόνο αὐτοῦ μπορεῖ κανεὶς νὰ γίνη ἔπαντς στὰ γράμματα, στὶς ἐπιστῆμες καὶ στὶς τέχνες. Γι’ αὐτὸ ἀπ’ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου ἔρχονται ἐκεῖ δσοι διψοῦν γιὰ μάθηση.

Γίνομαι οἰκότροφος

Ξημέρωσε ἐπὶ τέλους ή ποθητὴ ημέρα.

‘Ο πατέρας καὶ ὁ παππούς μου εἶχαν φροντίσει γιὰ σχολεῖο. Πηγαν μαζὶ στὴν Ἀθήνα κι ἐκεῖ ἔμαθαν, πῶς τὸ καλύτερο σχολεῖο ήταν τοῦ Κρατίνου.

“Ἐπρεπε δμως νὰ βρεθῇ τὸ κατάλληλο σπίτι, γιὰ νὰ μπῶ οἰκότροφος.

Κοντὰ στὸ σχολεῖο τοῦ Κρατίνου κατοικοῦσε μιὰ φτωχὴ οἰκογένεια. Ἡταν δυὸ γυναῖκες· μιὰ γριὰ χήρα πολὺ ἀδύνατη, μὲ κάτασπρα μαλλιά, ποὺ τὴν ἔλεγαν Κλεώνη· καὶ ή ἐγγονή της, ἓνα φρόνιμο καὶ χαριτωμένο κορίτσι δεκαέξι χρονῶν, ή Νικομάχη.

‘Ο γιὸς τῆς γριᾶς, ὅταν ζοῦσε, ήταν καλὸς ζωγράφος. Χρωμάτιζε ἀγάλματα κι ἔκανε ζωγραφιὲς πολὺ δμορφες ἐπάνω στ’ ἀγγεῖα. “Οταν πέθανε, ή κόρη του ήταν ἀκόμη μικρή· μόλις εἶχε πατήσει τὰ δώδεκα.

‘Ο πατέρας της γιὰ μόνη κληρονομία τῆς ἄφησε ἓνα

δυὸ μαρμάρινα ἀγάλματα καὶ λίγα ζωγραφισμένα ἀγ-
γεῖα. Ἀλλὰ τὴν εἶχε συνηθίσει νὰ ζωγραφίζῃ ἀπὸ μι-
κρή. Καὶ ἡ Νικομάχη, ποὺ εἶχε εὐγενικὴ ψυχὴ καὶ ἀγα-
ποῦσε πολὺ τὴ γιαγιά της, ἀποφάσισε νὰ κάμη τὴν τέχνη
τοῦ πατέρα της.

Αὕτη τὴν οἰκογένεια εἶχαν συστήσει στὸν πατέρα
μου.

‘Η γριὰ χήρα δέχτηκε μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση νὰ
γίνη δεύτερη μητέρα μου ὅσον καιρὸ θὰ σπούδαζα στὴν
πόλη τῆς Ἀθήνας.

Ξεκινῶ γιὰ τὴν Ἀθήνα

Θυμοῦμαι σὰ νὰ είναι τώρα τὴν ἀνοιξιάτικη μέρα,
ποὺ ἔψυγα ἀπὸ τὸ χωριό μου. Ἀπὸ τὰ ξημερώματα τὸ
ἀμάξι μὲ τὰ δυὸ μεγάλα κοκκινωπὰ βώδια μας περίμενε
ἐμπρόδος στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας.

‘Ἡρθε ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ. Ἡ μητέρα μου μὲ
ἔσφιγγε στὴν ἀγκαλιά της βρέχοντας τὸ πρόσωπό μου
μὲ τὰ δάκρυνά της. ‘Ἡ γιαγιά μου μὲ τὸ ἔνα χέρι της κρα-
τοῦσε τὴν ἀδερφούλα μου καὶ μὲ τὸ ἄλλο μὲ χάιδενε μὲ
ἀγάπη· καὶ τὰ δυὸ τ’ ἀδέρφια μου πιασμένα ἀπὸ τὸ φό-
ρεμα τῆς μητέρας κρυφοκοίταζαν περίεργα νὰ δοῦν τί
θὰ γίνη.

— ‘Ἐμπρόδος, φώναξε ἔξαφνα ὁ παπποὺς ἀπὸ τὸ
ἀμάξι.

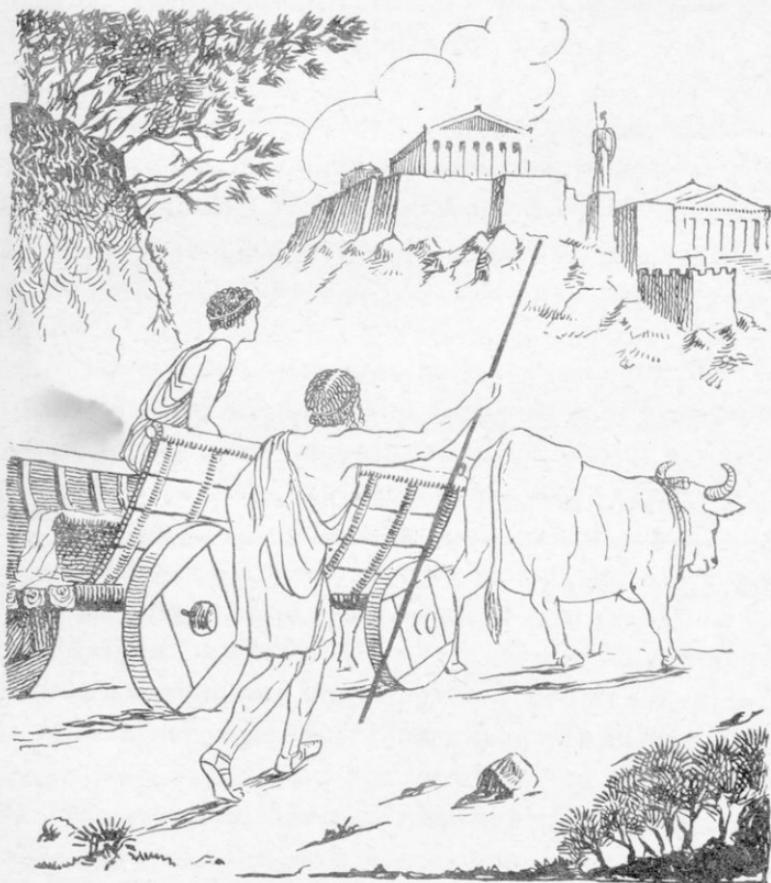
Φίλησα τότε τὸ χέρι τῆς μητέρας μου καὶ τῆς για-
γιᾶς μου καὶ πήδησα στὸ ἀμάξι, ὃπου ἀνέβηκε κι ὁ
πατέρας μου.

‘Οσο φαινόταν τὸ σπίτι μας, ἔβλεπα τὴ μητέρα
μου νὰ στέκεται στὴν πόρτα καὶ νὰ μᾶς κοιτάζῃ.

‘Ο παπποὺς εἶχε κόψει κάτι κλαδιὰ πράσινα γιὰ νὰ

τὰ κρατοῦμε ἀπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μας τὴν ὥρα ποὺ
θὰ ἔκαιγε ὁ ἥλιος τοῦ μεσημεριοῦ.

Ἐγὼ κοιτάζοντας τὸ σπίτι μας κουνοῦσα δλοένα
τὸ κλαδί μου γι' ἀποχαιρετισμὸν καὶ ἀπὸ τὴν πόρτα μας

— Κοίταξε, Ἀριστογένη, ἡ Ἀκρόπολη!

ἀπαντοῦσαν ἡ μητέρα μου καὶ ἡ γιαγιά μου, κουνώντας
στὸν ἄέρα τ' ἀσπρὰ τους πέπλα.

Προχωρώντας ἀπαντήσαμε ἔνα ψήλωμα. "Οταν
τὸ περάσαμε χάδηκε ἀπὸ τὰ μάτια μου τὸ σπίτι μας. Μιὰ

λύπη παράξενη ἔσφιξε τότε τὴν καρδιά μου· μὰ δὲ
βάσταξε πολὺ ἡ συγκίνησή μου.

"Αφηνα τὸ πατρικό μου σπίτι γιὰ νὰ μορφωθῶ.
Καὶ κοίταζα γύρω μου μὲ περιέργεια. Τί ἥσυχη ποὺ
ἡταν ἡ ἔξοχή! Μόνο τὰ κελαηδήματα τῶν πουλιῶν
ἀκούγονταν μέσα στὰ φυλλώματα τῶν δέντρων.

Μὰ δσο σιμώναμε στὴν Ἀθήνα, οἱ δρόμοι γέμι-
ζαν χωρικούς, ποὺ ἔφερναν γιὰ πούλημα λογῆς λογῆς
πράματα στὴ χώρα. Τραγουδοῦσαν, γελοῦσαν, ἔκαναν
ἀστεῖα. Ἐδῶ πήγαιναν ἀργὰ ἀργὰ κοπάδια πρόβατα·
παρέκει ἄκουγες μουγκρίσματα μοσχαριῶν ἢ χῆνες νὰ
φωνάζουν.

Σ' ἔνα γύρισμα τοῦ δρόμου ὁ παπποὺς μὲ τραβᾶ
ἀπὸ τὸ χιτῶνα καὶ μοῦ λέει:

— Κοίταξε, Ἄριστογένη, ἡ Ἀκρόπολη!

Γύρισα κατὰ κεῖ τὰ μάτια μου καὶ τὴν εἰδα.
Λαμποκοποῦσε ὀλόκληρη ἀπὸ τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου. Τὰ
συννεφάκια τὰ χρυσά, ποὺ ἡταν ἀπὸ πάνω της, φαίνον-
ταν πὼς χάϊδεναν τὴν κορυφὴ τοῦ Παρθενώνα.

Τὰ μάτια μου δὲ χόρταιναν νὰ βλέπω!

Φτάνομε στὴν Ἀθήνα

Φτάσαμε στὴν Ἀθήνα καὶ προχωρήσαμε μέσα
στὴν πόλη.

Δεξιὰ καὶ ἀριστερά μας βλέπαμε ὡραῖα ἀγάλματα,
ὅμορφους ναοὺς μαρμαροχιτισμένους καὶ σπίτια χρωμα-
τισμένα· τί πλῆθος, τί φωνές, τί θόρυβος! Δύσκολα προ-
χωρεῖ τὸ ἀμάξι μας ἀνάμεσα σὲ τόσον κόσμο.

"Αφοῦ περάσαμε πολλοὺς ὡραίους δρόμους καὶ
πλατεῖες μὲ ψηλὰ πλατάνια, φτάσαμε σ' ἔνα φτωχικὸ
δρομάκι μὲ χαμηλὰ σπιτάκια ἀσβεστοχρισμένα.

Σὲ λίγο φτάσαμε στὸ σπίτι τῆς Κλεώνης, ποὺ κατοικοῦσε μὲ τὴν ἐγγονή της, τὴν Νικομάχην.

Μόλις ἀκουσαν οἱ δυὸ γυναικες τὸν κρότο, ποὺ ἔκανε τὸ βαρὺ ἀμάξι ἀπάνω στὸν ἀνώμαλο δρόμο, βγῆκαν στὴν αὐλόπορτα νὰ μᾶς καλωσορίσουν καὶ νὰ μᾶς ὑποδεχτοῦν.

Ἡ κόρη βοήθησε πρῶτα τὸν παππού μου νὰ κατεβῇ ἀπὸ τὸ ἀμάξι καὶ φύλησε τὸ χέρι του. Ἐπειτα ἔσφιξε τὸ χέρι τοῦ πατέρα μου καὶ τοῦ εἶπε: «καλῶς ὠρίσατε». Ὁστερος χαιρέτησε καὶ μένα.

Καὶ ἡ γιαγιά της μᾶς χαιρέτησε μ' εὐγένεια.

Ἡ Νικομάχη μᾶς βοήθησε καὶ κατεβάσαμε ἀπὸ τὸ ἀμάξι τὰ πράματα, ποὺ φέραμε ἀπὸ τὸ χωριό. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ροῦχα μου, ἦταν μιὰ στάμνα λάδι, ἕνα σακκί σιτάρι, δυὸ ἀσκιὰ γλυκὸ κρασὶ καὶ μιὰ κάσα λουκάνικα, δημωρικὰ καὶ μερικὰ γλυκίσματα, ποὺ τὰ είχε κάμει ἡ μητέρα μου μοναχή της.

Μπήκαμε ἔπειτα στὴν αὐλὴ καὶ ἀπὸ κεῖ στὴν καμαρούλα, ποὺ είχαν ἑτοιμάσει γιὰ μένα.

«Οταν ἔχουν φαστήκαμε, πήγαμε ἵσια στὸ σχολεῖο τοῦ Κρατίνου. Ο δάσκαλος ἦταν ἔκει, ὅταν μπήκαμε οἱ τρεῖς μέσα.

Αφοῦ τὸν ἔχαιρε τήσαμε, τοῦ εἶπε δὲ παππούς μου:

— Σοῦ φέρνω ἕνα μαθητὴ καινούργιο.

Ο δάσκαλος μοῦ φάνηκε πολὺ αὐστηρός. Ἡ πυκνὴ γενειάδα του, τὸ σοβαρὸ πρόσωπό του καὶ ἡ χοντρὴ του φωνὴ μὲ φόβισαν. Δὲν ἀργησα δῆμως ν' ἄλλαξω γνώμη, γιατὶ ἔβλεπα ἔκει μέσα τὰ παιδιά, πὼς τὸν ἀγαποῦσαν σὰν πατέρα τους.

Αφοῦ μ' ἔγραψε δὲ Κρατίνος στὸν κατάλογό του, γυρίσαμε στὸ σπίτι τῆς Κλεώνης καὶ φάγαμε.

Τὸ ἀπόγευμα γυρίσαμε τὴν πόλη κι δὲ παπποὺς μοῦ

έδειξε τοὺς μαρμάρινους ναούς, τ' ἀγάλματα, τὶς πλατεῖς, τὰ θέατρά, τὶς παλαιστρες. Εἰδα μὲ τὰ μάτια μου διτόσον καιδὸν ἔβλεπα μὲ τὴ φαντασία μου. Καὶ ὅσα εἶδα ἦταν πολὺ ~~πιὸ~~ ὅμορφα ἀπὸ κεῖνα ποὺ φαντάστηκα.

Τὸ βράδυ ὅταν βασίλεψε ὁ ἥλιος ὁ παπτούς μου κι ὁ πατέρας μου μὲ ἀποχαιρέτησαν γιὰ νὰ γυρίσουν στὸ χωριό μας. Σφίχτηκε ἡ καρδιά μου ἄμα εἶδα νὰ φεύγῃ μακριὰ τὸ βαρὺ ἀμάξι μαζὶ μ' ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦσα. Μὲ πῆρε τότε τὸ παράπονο· χωρὶς κι ἐγὼ νὰ καταλάβω τί ἔκανα, ἔτρεξα κι ἔφτασα τὸ ἀμάξι τοὺς παρακάλεσα νὰ σταματήσουν λίγο, νὰ μὲ φιλήσουν ἄλλη μιὰ φορά. Χάιδεψα λίγο τὰ βώδια μας καὶ τὰ φίλησα. ‘Ως καὶ αὐτὰ τ' ἀγαποῦσα τώρα πιὸ πολύ.

‘Η Νικομάχη μὲ παρηγοροῦσε καὶ μοῦ ἔλεγε νὰ μὴ στενοχωριοῦμαι.

Πόσο στενόχωρο μοῦ φαινόταν τὸ σπίτι τῆς γριᾶς! Ποῦ τὸ πατρικό μου σπίτι μὲ τὴν ἀπλόχωρη αὐλή, τὶς μεγάλες κάμαρες, τ' ὅμορφο περιβόλι, τὸν καθαρὸ ἀέρα του, τὸν πλατὺ ὅρίζοντα!

‘Εδῶ ὅλα ἦταν μικρὰ καὶ φτωχικά. Τρεῖς καμαρούλες μονάχα κι ἔνα μικρὸ μαγειρειό. Στὴ μιὰ ἔμεναν οἱ γυναῖκες, στὴν ἄλλη ἐγώ, καὶ ἡ τρίτη ἦταν τὸ ἐργαστήρι τῆς Νικομάχης.

Τὴν ἄλλη μέρα πρωὶ πρωὶ ἔπρεπε νὰ πάω στὸ σχολεῖο τοῦ Κρατίνου. Κουρασμένος ἀπὸ τὴ συγκίνηση τοῦ ἀποχωρισμοῦ κι ἀπὸ τόσα καινούργια πράματα ποὺ εἶδα ἀπὸ τὴν αὔγη, νύσταξα.

‘Η γριὰ μὲ πῆγε στὴν καμαρούλα μου. Ξαπλώθηκα στὸ κρεβατάκι ποὺ μοῦ είχαν στρωμένο. Ἡταν ἡ πρώτη φορὰ στὴ ζωή μου ποὺ κοιμόμουν σὲ ξένο σπίτι, μακριὰ ἀπὸ τοὺς δικούς μου.

Πόσο πικρὴ μοῦ φαινόταν ἡ μοναξιὰ καὶ ἡ ξενιτιά!

Δάκρυα ἔβρεξαν τὸ προσκέφαλό μου. Μὰ ἡμουν τόσο
ἀποκαμωμένος, ποὺ σὲ λίγο ἔκλεισαν τὰ κλαμένα μάτια
μου κι ἀποκοιμήθηκα βαθιά!..

Στὸ σχολεῖο

Τὴν ἄλλη μέρα ξύπνησα πολὺ πρωὶ καὶ κίνησα γιὰ
τὸ σχολεῖο.

“Οταν μπῆκα στὴν αὐλὴ καὶ βρέθηκα μὲ τ’ ἄλλα
παιδιά, ἡ καρδιά μου ἀρχισε νὰ χτυπᾶ. Στὸ σπίτι μας
μιλοῦσαν μὲ τέτοιο σεβασμὸ πάντα γιὰ τὴν Ἀθήνα, ποὺ
μοῦ φαινόταν πώς τὸ τελευταῖο παιδὶ ἀπὸ τὴ δοξασμένη
αὐτὴ πόλη θὰ εἴναι πολὺ καλύτερό μου. Μὲ εἶχε πιάσει
φόβος μὴ φανῶ γελοῖος, ἐγὼ τὸ χωριατόπουλο, ποὺ δὲν
εἶχα τοὺς εὐγενικοὺς τρόπους τῶν Ἀθηναίων. ‘Ως καὶ
τὸ φόρεμά μου καὶ ἡ διμιλία μου καταλάβαινα, πώς ήταν
χωριάτικα. Σὲ λίγο δμως ήσύχασα, κανεὶς δὲν πρόσεχε
σ’ ἐμένα.

‘Ο δάσκαλος καθόταν ἀπάνω σ’ ἕνα ψηλὸ κάθισμα
καὶ εἶχε στὰ χέρια μιὰ λύρα. Σὲ χαμηλότερο κάθισμα
ἀντικρύ του ἔνας μαθητὴς ἔπαιζε στὴ λύρα κάποιο τρα-
γούδι. “Οταν ἔκανε στὸ παιξιμο κανένα λάθος, δ δάσκα-
λος ἔπαιζε τὸ ἵδιο μέρος δυνατώτερα στὴ λύρα του
κι ἔτσι διώρθωνε τὸ μαθητὴ δίνοντας τὸν τόνο ποὺ ἔπειτε.

Οἱ ἄλλοι περίμεναν, ώσπου νὰ ἔρθῃ ἡ σειρά τους
γιὰ τὸ μάθημα.

Σὲ λίγο φώναξε δ δάσκαλος:

— Νὰ ἔρθῃ δ Κλεισθένης μὲ τὴ λύρα του!

‘Αμέσως βλέπω καὶ σηκώνεται ἔνα παιδὶ ξανθό, μὲ
σγουρὰ μαλλιά, μὲ φορέματα πολὺ ὁραῖα. Κατάλαβα
ἀμέσως, πώς ήταν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ ἀπὸ μεγάλη οἰ-
κογένεια.

‘Ο μαθητής αύτδες είχε δλα τὰ χαρίσματα. Τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε· δόμορφιά, ἔξυπνάδα, κορμοστασιά εὐγενική, φωνή γλυκιά.

‘Ο Κλεισθένης πῆγε καὶ κάθησε ἐκεῖ ποὺ σηκώθηκε δ ἄλλος, καὶ ἀρχισε μὲ τὴ λύρα νὰ παιζη καὶ ν’ ἀπαγγέλλῃ ἕνα ποίημα γιὰ τὴν Ἰφιγένεια. Θὰ ἔλεγες πῶς ή λύρα του μιλοῦσε· μὰ καὶ ή φωνή του είχε μιὰ ἔκφραση!

Ποτέ μου ώς τότε δὲν είχα ἀκούσει τόσο γλυκιὰ ἀρμονία!

Τὸ πρόσωπο τοῦ δασκάλου μας λαμποκοποῦσε ἀπὸ εὐχαρίστηση.

‘Η εὐχαρίστηση δόμως αὐτὴ δὲ βάσταξε πολύ. Σὲ λίγο τὸ πρόσωπό του ἄλλαξε, δταν ἀρχισε νὰ τὸν ρωτᾶ γιὰ τὴν Ἰφιγένεια κι δ Κλεισθένης δὲν ἥξαιρε ν’ ἀπαντήσῃ.

— Ντροπή, Κλεισθένη, νὰ ἔρχεσαι ἀμελέτητος, τοῦ εἰπε δ δάσκαλος μὲ σοβαρὴ φωνή. Παιζεις τὴ λύρα σου μὲ χάρη κι ἀπαγγέλλεις δόμορφα, μὰ δλα αὐτὰ τὰ κάνεις χωρὶς κόπο, χωρὶς μελέτη. Είναι φυσικό σου χάρισμα· μοιάζεις μὲ τὸ ἀηδόνι ποὺ γεννιέται γιὰ νὰ κελαηδῇ γλυκά. Στὸ καθετὶ ποὺ θέλει κόπο καὶ μελέτη δὲ δίνεις προσοχή.

‘Άλήθεια, πῶς μποροῦσε ἕνα τέτοιο παιδὶ νὰ μὴν ξαίρῃ τὴν ἴστορία τῆς Ἰφιγένειας! Ἔγὼ τὴν ἔμαθα μὲ μιὰ φορὰ μονάχα ποὺ τὴν ἀκουστα ἀπὸ τὸν παππού μου.

Ρώτησε δ δάσκαλος μὲ τὴ σειρὰ καὶ τοὺς ἄλλους, μὰ κανεὶς δὲν ἀπάντησε.

Τὸ βλέμμα του ἔπεσε καὶ σ’ ἐμένα. Μὲ κοίταξε καλὰ καλὰ καὶ ὑστερα μοῦ εἶπε:

— ‘Εσὺ κάτι θὰ ξαίρης, μικρέ μου.

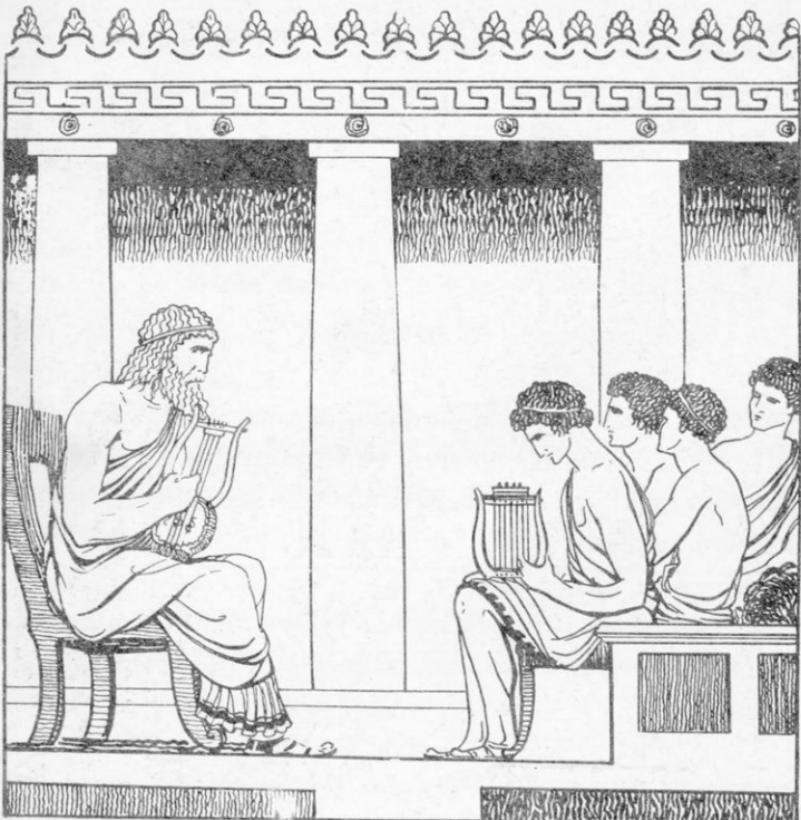
Σηκώθηκα ἀπάνω κατακόκκινος καὶ φοβισμένος.

— Τὴν ξαίρεις, παιδὶ μου, αὐτὴ τὴν ἴστορία;

— Ναι, τὴν ξαίρω, ἀποκρίθηκα.

— Λέγε την.

“Αρχισα. Ἡ φωνή μου στὴν ἀρχὴν ἦταν τόσο ἀδύνατη, ποὺ μόλις τὴν ἄκουγα. Τὰ γόνατά μου ἔτρεμαν·

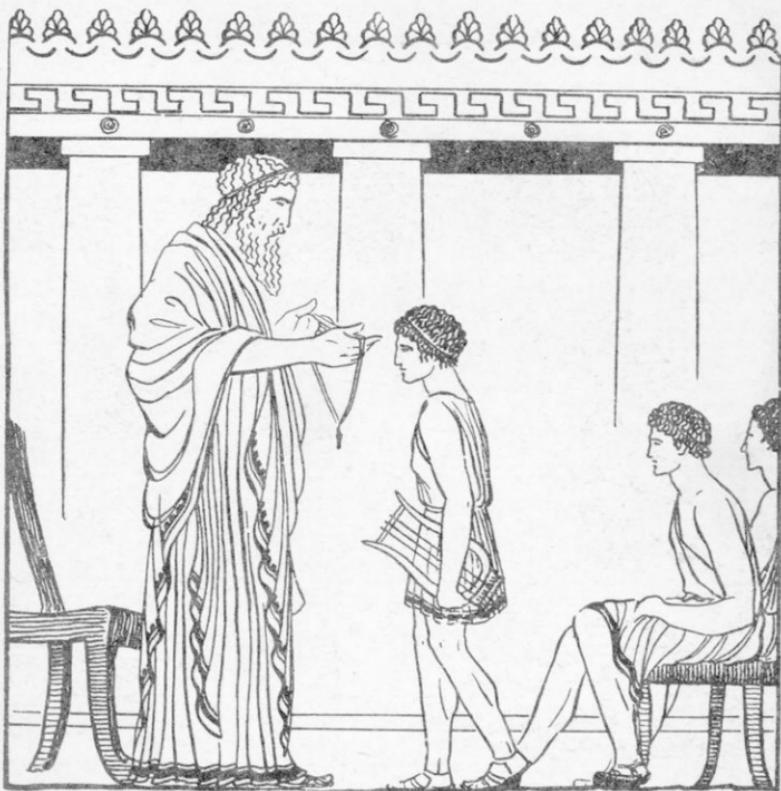
— Ντροπή, Κλεισθένη, νὰ ἔρχεσαι ἀμελέτητος!

προχωρώντας διμως πῆρα θάρρος καὶ εἴπα τὴν ἴστορία ὀλόκληρη, χωρὶς νὰ κάμω λάθος.

‘Ο δάσκαλος εὐχαριστήθηκε καὶ μοῦ εἶπε:

— Εὖγε σου. Πάρε αὐτὸν τὸ φυλαχτὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ κρέμασέ το στὸ λαιμό σου. Ἐσὺ παίρνεις τὸ βραβεῖο τῆς ἡμέρας. Σοῦ γίνεται αὐτὴ ἡ τιμή, γιατὶ ἔδειξες πῶς καὶ μόνος σου καταγίνεσαι στὰ γράμματα.

Μοῦ ἔδωσε ἔνα μικρούτσικο ἀγαλματάκι τῆς Ἀθηνᾶς κρεμασμένο σὲ λουρί, κι ἐγώ τὸ πέρασα στὸ λαιμό μου. Ἀμέσως τότε πῆγε ὁ νοῦς μου στὸν παππού μου,

— Εῦγε σου. Πάρε αὐτὸ τὸ φυλαχτὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ κρέμασέ το στὸ λαιμό σου.

στὸν πατέρα μου καὶ τὴ μητέρα. Πόσο θὰ χαίρονταν, ἂν ἦταν ἐκεῖ νὰ μὲ ἰδοῦν!

‘Ο πρῶτος φίλος

Τὸ μάθημα τελείωσε καὶ δλοι μὲ γέλια καὶ χαρὲς φύγαμε ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Δὲν εἶχα προχωρήσει καὶ πολύ,

δταν είδα ένα συμμαθητή μου νά ξέρχεται ίσια άπάνω μου. Ἡταν δὲ Θεαγένης.

— Ποῦ κάθεσαι; μὲν ρώτησε.

— Στὸ σπίτι τῆς Κλεώνης, ποὺ εἶναι ἐδῶ κοντά, τοῦ ἀπάντησα.

— Τὸ ξαίρω, μοῦ εἴπε ἐκεῖνος. Κι ἐγὼ ἀπὸ κεῖ περνῶ, γιὰ νὰ πάω στὸ σπίτι μου.

— Πᾶμε λοιπὸν μαζί... Θέλεις;

— Ναί... Εἰσαι ἀπὸ τὰ χωριά μας;

— Ναί.

— Καὶ πῶς σοῦ φάνηκε ἡ Ἀθήνα;

— Πολὺ πολὺ ὅμορφη, ἀποκρύπτηκα. Χτὲς ποὺ ἔρχόμουν ἀπὸ τὸ χωριὸν μαζὶ μὲ τὸν παπποὺ καὶ τὸν πατέρα μου καὶ πρωτοεῖδα τὴν Ἀκρόπολη καὶ τὸν Παρθενῶνα, τί ὅμορφα ποὺ ἦταν!

— Σᾶς είδα χτές, εἴπε δὲ Θεαγένης, ποὺ γυρίζατε μέσα στὴν πόλη. Παππούς σου ἦταν ἐκεῖνος δὲ γέρος μὲ τὰ γένια τὰ μακριὰ καὶ τὰ κάτασπρα;

— Ναί. Ὁ ἄλλος ἦταν δὲ πατέρας μου, δὲ Νικόστρατος.

— Τοῦ μοιάζεις. Εἰσαι πολὺ εύτυχισμένος ποὺ ἔχεις καὶ τοὺς δυό! Ἄ, πόσο σὲ ζηλεύω! Ἔγὼ δὲν ἔχω κανένα.

— Κανένα; ρώτησα μὲ λύπη.

— Κανένα! μοῦ ἀποκρύπτηκε.

— Καὶ ποῦ μένεις; τὸν ἐρώτησα δειλά.

— Στὸν κηδεμόνα μου. Αὔτδες δῆμος εἶναι ἀνθρώπος πολὺ σκληρὸς καὶ φιλάργυρος. Δὲ βλέπω τὴ στιγμὴ νὰ μεγαλώσω, νὰ φύγω μακριά. Θὰ γίνω ναυτικός...

“Ετσι συνομιλώντας φτάσαμε χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουμε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου. Σιγὰ σιγὰ ἔνιωθα μέσα μου συμπάθεια γιὰ τὸ δρφανὸ ἐκεῖνο παιδί, τὸ δλομόναχο στὸν κόσμο, καὶ πρὸν νὰ χωριστοῦμε τοῦ εἴπα:

— Θεαγένη, θέλεις νὰ εῖμαστε φίλοι; Θὰ σὲ ἀγαπῶ σὰν ἀδερφό.

— Μὲ δὴ μου τὴν καρδιά· κι ἐγὼ ἔνα φύλο σὰν ἐσένα γυρεύω.

Σφέξαμε τότε τὰ χέρια μας καὶ χωριστήκαμε.

Στὸ σπίτι τῆς Κλεώνης

Μπῆκα χαρούμενος στὸ σπίτι μας καὶ πῆγα ἵσια στὴν καμαρούλα μου. "Επλυνα τὰ χέρια μου καὶ τὸ πρόσωπό μου. Χτενίστηκα, ἔσκονισα τὰ φορέματά μου κι ἐτοιμάστηκα νὰ παρουσιαστῶ ὅπως πρέπει στὴν Κλεώνη καὶ τὴ Νικομάχη. Ποτὲ ἡ μητέρα μου δὲ μ' ἄφηνε νὰ παρουσιαστῶ μπροστά της λερωμένος ἢ μὲ φορέματα σκονισμένα.

"Ἐκείνη τὴ στιγμὴ εἶδα τὴν Κλεώνη, ποὺ πήγαινε στὸ πηγάδι μὲ τὴ στάμνα νὰ τὴ γεμίσῃ. Μοῦ φάνηκε τόσο ἀδύνατη, ποὺ τὴ λυπήθηκα. Τρέχω ἀμέσως, παίρνω τὴ στάμνα ἀπὸ τὸ χέρι της καὶ τῆς λέω:

— Στάσου, κυρούλα. Εἰσαι ἀδύνατη καὶ δὲ μπορεῖς νὰ σηκώσης τόσο βάρος.

Τὴ γέμισα καὶ τὴν πῆγα μόνος μου στὸ μαγειρειό.

"Ἐκείνη συγκινήθηκε μὲ τὴ χάρη ποὺ τῆς ἔκαμα καὶ μοῦ εἶπε:

— Παιδί μου, νάχης τὴν εὐχή μου. Οἱ θεοὶ ἀς σοῦ δώσουν δλα τὰ καλά, γιατὶ τιμᾶς τὰ γερατειά.

Δὲν ἔφυγα ἀμέσως ἀπὸ τὸ μαγειρειό· ἔμεινα καὶ τὴ βοήθησα νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ φαγί.

"Οταν τὰ ἐτοίμασε δλα, μοῦ λέει εὐχαριστημένη:

— Καὶ τώρα, ἀγόρι μου, εἶναι ωρα νὰ φᾶμε. Φύναξε τὴν ἐγγονή μου.

Μπαίνω στὸ ἔργαστήρι σιγὰ σιγὰ καὶ χωρὶς νὰ μὲ

καταλάβη ἐκείνη. Ὡταν γονατισμένη ἐμπρὸς σ' ἔνα μαρμαρένιο ἄγαλμα καὶ τὸ χρωμάτιζε.

— Νικομάχη, τῆς λέω, ἡ γιαγιά σου μ' ἔστειλε νὰ σὲ φωνάξω. Τὸ φαγητὸ εἶναι ἔτοιμο.

— Ἀπὸ τώρα! εἶπε. Ἐγὼ νόμιζα, πὼς ἦταν πολὺ νωρὶς ἀκόμη.

— Μὰ δὲν πεινᾶς λοιπόν; τὴ γράτησα.

— Ἄμα ἔχω πολλὴ ἐργασία, ἔχειν πολλὲς φορὲς τὸ φαγητό.

Πήγαμε τότε μαζὶ καὶ καθήσαμε μὲ τὴ γιαγιά της στὸ τραπέζι.)

Tὸ γλύκισμα

“Οταν ἀποφάγαμε, ἡ κυρὰ Κλεώνη μὲ ωρτησε:

— “Ε! πῶς πέρασες σήμερα στὸ σχολεῖο;

— Πολὺ καλά, τῆς εἴπα, καὶ τῆς διηγήθηκα, ὅσα εἶχαν γίνει.

Οἱ δυὸ γυναῖκες χάρηκαν πολύ.

Σὲ λίγο ἡ Νικομάχη λέει στὴ γιαγιά της:

— Γιαγιά, πρέπει νὰ γιορτάσουμε τὴν ἡμέρα τὴ σημερινή, ποὺ ἀρχισε δ' Ἀριστογένης νὰ πηγαίνη στὸ σχολεῖο. Μὲ τὰ καλά, ποὺ μᾶς ἔστειλε ἡ μητέρα του, θὰ φτιάσω ἔνα γλυκὸ πολὺ πολὺ ὄμορφο.

— Ξαίρεις νὰ φτιάνης ώραια γλυκὰ σὰν τὴ μητέρα μου:

— Θὰ δοῦμε, εἶπε· πήγαινε νὰ μοῦ φέρης τὸ σακούλι μὲ τὸ ἀλεύρι, ποὺ εἶναι μέσα στὸ κοφίνι. “Υστερα φέρε μου τὰ δοχεῖα μὲ τὸ βούτυρο καὶ τὸ μέλι. Ἐγὼ θὰ πάω στὸ κοτέτσι νὰ πάρω τ' αὐγά, ποὺ γέννησαν οἱ κότες σήμερα.

“Ἐτρεξα μὲ χαρὰ κι ἔφερα δλα, ὅσα μοῦ εἶπε. Καὶ ἐκείνη εἶχε φέρει ὁχτὸ φρέσκα αὐγά, ζεστὰ ἀκόμη.

‘Η Νικομάχη ἔβαλε μέσα σ’ ἔνα ^{τι σπουδαῖα} σκαφίδιο δόσο ἀλεύρι χρειαζόταν γιὰ τὸ γλύκισμα, καὶ τὸ ζύμωσε μὲ γάλα, αὐγὰ καὶ βούτυρο· ἔβαλε μέσα ὑστερα διάφορα μυρωδιὰ καὶ μύγδαλα κοπανισμένα.

“Ἐνα παράξενο ζῶο

Ἐκεῖ ποὺ εἶχα τὸ νοῦ μου στὸ γλύκισμα, ἀνοίγει σιγὰ σιγὰ ἡ πόρτα καὶ μπαίνει ἔνα ζῶο ποὺ τὸ ἔβλεπα πρώτη φορά. Τὰ βήματά του καθόλου δὲν ἀκούστηκαν.

Ἡταν κατάμαυρο, μὲ τρίχες πυκνὲς ποὺ γυάλιζαν. Πῆγε κοντὰ στὴ Νικομάχη καὶ τριβόταν στὰ φορέματά της. Σήκωσε τὴν οὐρά του καὶ νιαούριζε χαϊδευτικά. Φαινόταν εὐχαριστημένο.

— Τί ζῶο εἶναι αὐτό; εἴπα στὴ Νικομάχη μὲ ἀπορία.

— Πῶς; δὲν τὸ ξαίρεις; Εἶναι γάτος, μοῦ εἴπε γελώντας.

— Γάτος! πρώτη φορὰ βλέπω τέτοιο ζῶο. Ποιὸς σᾶς τὸ ἔφερε κι ἀπὸ ποῦ;

— Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο τὸ ἔφερε ὁ πατέρας μου δταν ζοῦσε, εἴπε ἡ Νικομάχη. Ο πατέρας μου βγῆκε ἀπὸ τὸ πλοῖο στὸν Πειραιᾶ κι ἀνέβηκε στὴν Ἀθήνα κρατώντας τὸ γάτο. Οἱ ἀνθρώποι στέκονταν στὸ δρόμο ἡ ἔβγαιναν στὶς πόρτες νὰ ἴδοῦν τὸ παράξενο ζῶο.

— Ωραῖο ζῶο! εἴπα. Τί ὅμορφο ποὺ εἶναι τὸ καταστρόγγυλο κεφάλι του!-

— Γιὰ ἴδες καὶ τὰ χρυσοπράσινα μάτια του, μοῦ εἴπε ἡ Νικομάχη. Τώρα στὸν ἥλιο, ἡ κόρη τους εἶναι λεπτὴ παρεκκίνηση σὰν κλωστή τὴν νύχτα ὅμως γίνεται δλοστρόγγυλη καὶ μεγάλη· καὶ στὸ σκοτάδι τὰ μάτια τοῦ γάτου μοιάζουν παροφείωση μὲ ἀναμμένα κάρβουνα.

Κορυπακίο
επίθετο

— Τί μαλακὸ δέρμα ποὺ ἔχει! εἴπα χαῖδεύοντάς τον.

— Ναι, καὶ τί ἀπαλὸ τρίχωμα· σὰ μεταξωτό· γι' ^{μεταφράσατε} αὐτὸ τὸ κατάμαυρο τρίχωμά του τὸν ἐβγάλαμε Μαῦρο.

‘Ο γάτος ἔκείνη τὴ στιγμὴ πήδησε μὲ πολλὴ χάρη ἀπάνω στὸ τραπέζι. Περπατοῦσε μὲ προσοχὴ ἀνάμεσα

— Τί ζῶο είναι αὐτό; εἴπα στὴ Νικομάχη.

στὰ γλυκὰ χωρὶς νὰ τὰ πειράζῃ· στὸ ἔνα δῆμος πάτησε τὸ πόδι του.

— Πάρε τον, κατέβασέ τον! φώναξε μὲ θυμό, μὰ καὶ μὲ γέλια ἡ Νικομάχη· καὶ μὲ τὸ χέρι της τὸν ἔσπρωχνε νὰ φύγῃ ἀπὸ κεῖ.

‘Ο γάτος νόμισε, πώς ή κυρία του τὸ ἔκανε αὐτὸ γιὰ νὰ παιξη μαζί του καὶ ἀρχισε νὰ τρίβη τὸ κεφάλι του στὸ χέρι της νιαουρδίζοντας πάλι.

— Πάρε τον, Ἀριστογένη. Δὲν πιστεύω νὰ τὸν φοβᾶσαι.

— “Οχι! εἴτα κι ἀρπαξα μὲ δύναμη τὸ γάτο γιὰ νὰ τὸν βάλω καταγῆς. Τὸν εἰχα σφῆξει, φαίνεται, πολὺ καὶ δυσαρεστήθηκε· γι’ αὐτὸ μοῦ ξέφυγε καὶ πήδηξε στὸν ὕμο μου.

Πηδώντας δῆμως μὲ γρατσούνισε κι ἔνιωσα στὸ λαιμό μου ἐνα δυνατὸ πόνο.

— Τί νύχια! εἴτα τρίβοντας τὸ πονεμένο μέρος.

<sup>Κορκητικα
επίθετα</sup> — Νύχια φοβερά, μυτερά, γυριστά σὰν ἀγκίστρι,
κοφτερά, εἴπε ή Νικομάχη. Μὰ τὰ φυλάει κρυμμένα. Όταν περπατῇ, τὰ ἔχει συμμαζεμένα· καὶ μόνο ἄμα θυμώσῃ, ἄμα θέλει νὰ ξεσκίσῃ κάτι, τὰ προβάλλει, δπως τώρα, ποὺ θύμωσε μαζί σου.

Φοβήθηκε ή Νικομάχη, μήπως καὶ τῆς τὸν δείρω, καὶ ἀρχισε νὰ μοῦ λέη πολλὰ γι’ αὐτόν.

— Αγαπῶ κι ἐγὼ τὸ ζῶα, εἴτα, μὰ κοίταξε ἐκεῖνο τὸ γλύκισμα. Φαίνονται ἀκόμη τὰ σημάδια ἀπὸ τὰ πόδια του.

— Τὸ διάλεξε, φαίνεται, γιὰ τὸν ἑαυτό του.

— Τρώει γλυκά; ρώτησα.

— Βέβαια. Τρελαίνεται δῆμως γιὰ τὸ γάλα καὶ πιὸ πολὺ γιὰ τὰ ψάρια.

— Τὰ θέλει ψημένα;

— Ψημένα καὶ ἀψητα, μὲ τὴν ἴδια ὅρεξη τὰ τρώει.

‘Ο γάτος καθόταν τώρα ἥσυχος σὲ μιὰ γωνιά, ποὺ τὴ φώτιζε ὁ ἥλιος.

— Αγαπᾶ τὴ ζέστη, μοῦ εἴπε ή Νικομάχη· ξα-

πλώνεται στὸν ἥλιο, καὶ τὸ χειμῶνα κοντὰ στὴ φωτιά.
Δὲ μπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὸ κρύο.

Μεταφράσε

‘Ο γάτος, ἐκεī ποὺ ἦταν ἔαπλωμένος, ἀνασηκώθηκε
ἔλαφρὰ καὶ ἀρχισε νὰ γλείφῃ τὸ πόδι του μὲ τὴν τριαν-
ταφυλλένια γλῶσσα του, καὶ μὲ τὸ βρεγμένο πόδι του
ἔπλενε τὰ αὐτιά του.

— Γιά κοίταξέ τον, πῶς καθαρίζεται, εἶπε γελών-
τας ἡ Νικομάχη.

“Ἐκαμα νὰ τὸν πλησιάσω καὶ νὰ τὸν χαϊδέψω· μὰ
δ Μαῦρος ἔφυγε. Πῆγε στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς κάμαρας
καὶ ἔαπλώθηκε. Πῆγα κι ἐκεī, ἄλλὰ πάλι ἔφυγε.

— ‘Ο Μαῦρος σου δὲ μὲ ἀγαπᾶ, εἴπα.

— “Ισως, μοῦ ἀποκρίθηκε ἡ Νικομάχη, στὸ χέρι
σου εἶναι δμως νὰ τὸν κάμης φύλο. Προσπάθησε. Μάθε
δμως πῶς ἡ γάτα δὲν ἀγαπᾶ πιστὰ δπως δ σκύλος.
Γι’ αὐτὸ λένε πῶς ἡ γάτα γνωρίζει σπίτι καὶ δχι νοι-
κοκύρη. Ἡ γάτα μόνο γιὰ τὸν έαυτό της φροντίζει. Κα-
μιὰ δουλειὰ δὲν κάνει γιὰ νὰ ὠφελήσῃ τὸν ἀφέντη της.
Καὶ ποντικοὺς ποὺ πιάνει, δὲν τὸ κάνει γιὰ τὸν ἀφεν-
τικό της, ἄλλὰ γιατὶ τοὺς βρίσκει δρεχτικούς.

— Καὶ τώρα, ‘Αριστογένη, ἀς ἀφήσουμε τὸ γάτο
καὶ ἀς κοιτάξουμε τὰ γλυκίσματα. Νάτα, εἶναι ἔτοιμα.
Δὲ μένει τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ ψήσιμο... Μὰ ἀλήθεια,
πότε θὰ μελετήσης;

— Τὸ βράδυ, ἀποκρίθηκα τώρα ἔχω γυμναστική,
καὶ εἶναι ὥρα νὰ πάω στὴν παλαιότρα.

Στὴν παλαιότρα

Σὲ λίγο ἔφτασα στὴν παλαιότρα τοῦ Ταυρέα.

‘Η παλαιότρα ἦταν ἔνα μεγάλο γυμναστήριο μὲ
έντρα ὀλόγυρα καὶ στολισμένη μὲ πολλὰ ἀγάλματα.

“Ενα πλατύ χοντρόπανο τεντωμένο ψηλά δὲν ἄφηνε τίς ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου νὰ πέφτουν μέσα.

Μόλις μὲ εἶδε δὲ Θεαγένης, ποὺ ἦταν ἐκεῖ, ἥρθε κοντά μου καὶ μοῦ λέει:

— Πᾶμε στὸ γυμναστή μας νὰ σὲ συστήσω.

‘Ο γυμναστῆς ἦταν ἀντρας ψηλός, μὲ πρόσωπο αὐτοῦ στηρό καὶ μακριὰ γενειάδα. Φοροῦσε κόκκινο φόρεμα καὶ εἶχε στὸ χέρι, μακρὸν φαβδί.

— Χαῖρε, εἴπε δὲ Θεαγένης προσκλίνοντας ἐμπρὸς στὸ γυμναστή. Νά ἔνας νέος μαθητής σου. Ἔρχεται ἀπὸ τὸ χωριό του.

‘Ο Ταυρέας μὲ κοίταξε μὲ σοβαρὸ βλέμμα· εἶδε τὸ ροδοκόκκινο χρῶμα τοῦ προσώπου μου, ποὺ ἔδειχνε ὑγεία, καὶ μοῦ εἴπε νὰ γδυθῶ.

Πῆγα ἀμέσως σ’ ἔνα χωριστὸ μέρος, ποὺ γδύνονταν τὰ παιδιὰ καὶ κρεμνοῦσαν τὰ φοδέματά τους, καὶ βγῆκα δλόγυμνος.

Τώρα δὲ Ταυρέας μὲ κοίταξε καλύτερα καὶ φαίνεται, πὼς ἔμεινε εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸ σῶμα μου.

— Πόσων χρονῶν εἰσαι; μὲ ρώτησε.

— Δώδεκα.

— Τὸ σῶμα σου εἶναι ἀνάλογο μὲ τὴν ἥλικία σου, εἶναι γερὸ καὶ δυνατό. Στὸ χωριό σου τί γυμνάσια ἔκανες;

— Ερριχνα τὸ λιθάρι, πηδοῦσα, ἔτρεχα.

— Καὶ τὸ κοντάρι; ρώτησε ὁ γυμναστής.

— Ἀπὸ κοντάρι δὲν ξαίρω τίποτε. Δὲν ἔρριξα ποτέ μου.

— Τὸ δίσκο;

— Οὔτε δίσκο δὲν ἔχω ρίξει.

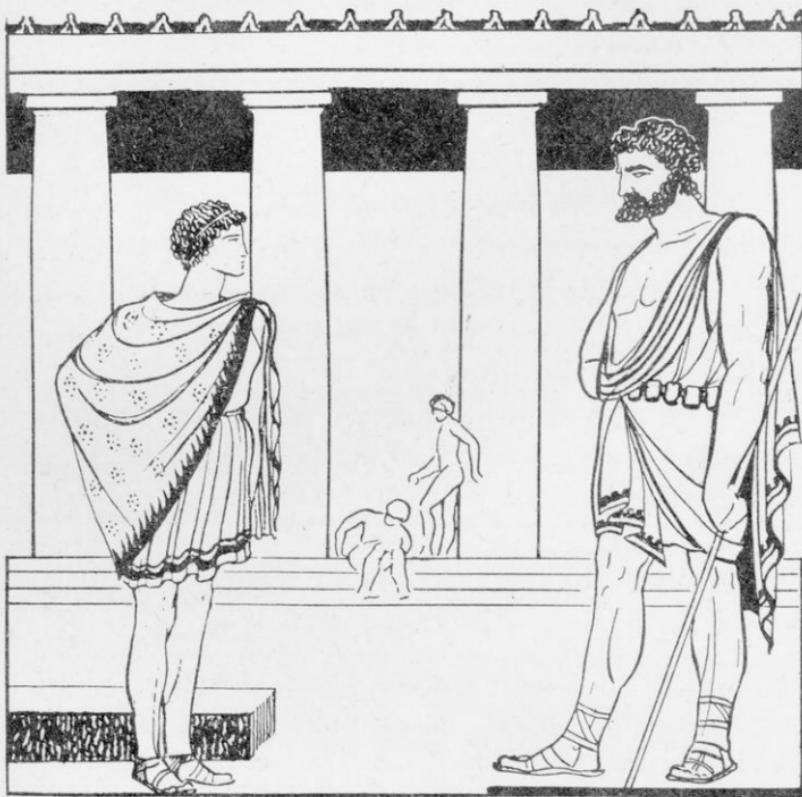
— Δὲν πειράζει, παιδί μου, σιγὰ σιγὰ θὰ μάθης.

— Ἐλας ἐμπρός, Θεαγένη· ἔσύ, ποὺ εἰσαι προχωρη-

μένος σ' αὐτὰ τὰ γυμνάσματα, δῶσε τὰ πρῶτα μαθήματα στὸν... Πῶς σὲ λένε, μικρέ;

— Ἀριστογένη.

— Στὸν Ἀριστογένη.

‘Ο Ταυρέας μὲ κοίταξε μὲ σοβαρὸ βλέμμα.

— Εἴμαστε μαζὶ στὸ σχολεῖο τοῦ Κρατίνου, εἶπε ὁ Θεαγένης, κι εἴμαστε φίλοι.

— Καλά. Δῶσε λοιπὸν τὰ πρῶτα μαθήματα στὸ φίλο σου. Σοῦ τὸν ἐμπιστεύομαι.

‘Ο Θεαγένης μὲ ὡδήγησε στὸ μέρος ποὺ μικρὰ παιδιά ἄλειβαν μὲ λάδι τὰ σώματα τῶν παλαιστῶν.

Στὸν τοῦχο ἦταν στὴ σειρὰ βρύσες μὲ νερὸ δεστὸ ἥ κρύο, ποὺ ἔτρεχε σὲ μαρμαρένιες γοῦρνες. Παιδιὰ στὴν ἡλικία μου καὶ λίγο μεγαλύτερα λούζονταν ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς τὰ πόδια. Μικροὶ ὑπηρέτες πήγαιναν τρέχοντας στὸ ἀποδυτήριο κι ἔφερναν τὰ φορέματά τους.

Πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ μου ἔβλεπα ἐκεῖνο τὸ θέαμα. Σ' αὐτὸ εἶχα δλη μου τὴν προσοχὴν καὶ δὲν κατάλαβα, πῶς μὲ ἄλειψαν κι ἐμένα.

Σὲ λίγο γναλιστεροὶ ἀπὸ τὸ λάδι καὶ οἱ δυό μας πήγαιμε ἵσια στὴν κονίστρα. Ἡταν στρωμένη μὲ ἄμμο πολὺ λεπτό. Ἐγας ὑπηρέτης ἔχυσε νερὸ ἀπάνω στὸν παραδεισὸν ἄμμο κι ἔγινε παχιὰ λάσπη. Ἐκεῖ ἦταν ὁ Ταυρέας καὶ μᾶς περίμενε.

Πήραμε τὴ στάση, ποὺ ἔπρεπε, γιὰ νὰ παλέψουμε. Ἀπλώσαμε πρῶτα τὰ δεξιὰ χέρια μας, ἀμέσως σφέξαμε καὶ τὸ ἀριστερὰ κι ὁ καθένας μας ἔβαζε τὰ δυνατά του νὰ φένῃ τὸν ἄλλο χάμω.

Ἄφοῦ στριφογυρίσαμε πολλὲς φορὲς καὶ σκουντηθήκαμε, πιαστήκαμε καὶ ἀπολυθήκαμε, στὸ τέλος κυλιστήκαμε στὸ βρεγμένον ἄμμο. Μὰ ὁ Θεαγένης μὲ τὸ σῶμα του τὸ ἀλειμμένο λάδι γλιστροῦσε μέσ' ἀπὸ τὰ χέρια, σὰ νὰ ἦταν χέλι.

Θέλω νὰ τὸν νικήσω. Ὁ φύλος μου ὅμως εἶναι δυνατώτερος καὶ πιὸ γυμνασμένος καὶ μὲ φίγνει.

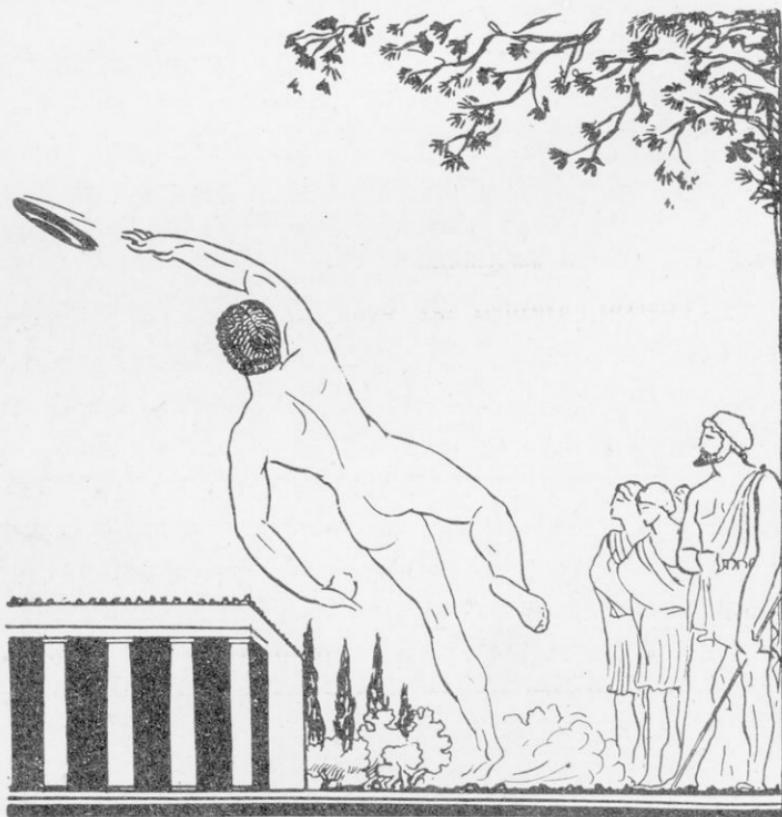
— Κυλίσου τώρα στὸν ἄμμο, μοῦ λέει ὁ Θεαγένης. “Οταν ξεραθῆ στὸ δέρμα ἐπάνω, φράζει τοὺς πόρους καὶ μᾶς φυλάγει ἀπὸ τὰ κρυολογήματα. Λὲν εἶγαι ἀκόμη ὕδα τὰ γιὰ πλύσιμο.

— Ὁ δίσκος τώρα! φωνάζει ὁ Ταυρέας καὶ ἔνας ὑπηρέτης φέρνει στὴ στιγμὴ ἔνα δίσκο. Ἡταν χάλκινος,

πιὸ λεπτὸς στὶς ἄκρες, πιὸ χοντρὸς στὴ μέση, βαρύς,
γυάλιστερός· καὶ τόσο πολὺ γλιστροῦσε, ποὺ μόλις τὸν
κρατοῦσα· στὰ χέρια μου.

Πρῶτος τὸν πῆρε δὲ Κλεισθένης. Λυγίζει τὸ σῶμα
του μὲ χάρη καὶ μὲ μιὰ δμοφή κίνηση τὸν πετᾶ.

μεραιά
πρόσωπη

Ο δίσκος βούιξε στὸν ἀέρα.

μεταφ.

Ο δίσκος βούιξε στὸν ἀέρα, ἔκαμε μιὰ καμπύλη
κι ἔπειτα ἔπεισε στὴ μέση τῆς κονίστρας. Ἀμέσως ἔβα-
λαν σημάδι στὸ μέρος ποὺ ἔπεισε.

Τώρα εἶναι ἡ σειρὰ τοῦ Θεαγένη. Πῆρε τὸ δίσκο
καὶ τὸν ἔρριξε.

Μεταφ. Ο δίσκος σκίζοντας μὲ δύναμη τὸν ἀέρα πέφτει μακρύτερα ἀπὸ τὸ σημάδι τοῦ Κλεισθένη.

Ορμᾶ τότε ὁ Λυκίδας, ποὺ φοροῦσε ἀκόμη τὸ μαῦρο χοντρὸ χιτῶνα του καὶ τὰ κόκκινα σπαρτιατικὰ του πέδιλα, ἀρπάζει τὸ δίσκο καὶ τὸν φέγγει. Ο δίσκος πέφτει ἀνάμεσα στὰ δυὸ σημάδια.

— Εἶμαι ντυμένος καὶ γι^τ αὐτὸ ἔμεινα πίσω, λέει μὲ ὑπεροχφάνεια τὸ Σπαρτιατόπουλο.

— Καὶ ποιὸς σ^τ ἐμπόδισε νὰ γδυθῆς; τοῦ λέει ὁ γυμναστής. Πήγαινε γδύσου κι ἔλα νὰ ξαναρρίξης.

‘Η δισκοβολία βάσταξε ἀρκετὴ ὥρα. Στὸ τέλος νικητὴς ἔμεινε ὁ Θεαγένης.

“Υστερα πήδηξα κι ἔγῳ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους κι ἔρριξα καὶ τὸ λιθάρι. Τοὺς πέρασα ὅλους καὶ στὰ δυὸ γυμνάσματα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Κλεισθένη καὶ τὸ Θεαγένη.

— Καὶ τώρα ὅλοι τὰ κοντάρια σας στὸ χέρι, πρόσταξε ὁ Ταυρέας. Έσύ, Ἄριστογένη, νὰ κοιτάζῃς μονάχα! Δὲν εἴναι ἀκόμη καιρὸς νὰ γυμναστῆς καὶ σὺ σ^τ αὐτὸ τὸ γύμνασμα.

‘Ο Λυκίδας φέγγει καὶ ξαναρρίζει τὸ κοντάρι, ὥσπου κατορθώνει νὰ τὸ μπήξῃ μέσα στὸν κύκλο τοῦ σημαδιοῦ, ὅχι δμως καὶ στὸ κέντρο.

‘Ο Κλεισθένης δοκιμάζει ἄθελα καὶ χωρὶς ὅρεξη καὶ τὸ κοντάρι του πέφτει πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ σημάδι.

— Ντροπή σου! τοῦ λέει ὁ γυμναστής, ἐσύ, ποὺ

~~μεταφέρεις μάτι ἀιτοῦ!~~

‘Ο Λυκίδας γελᾷ περιπατικά. Τότε ὁ Κλεισθένης ἀφήνει τὴν ἀδιαφορία του, ξαναπαίρνει τὸ κοντάρι καὶ τὸ φέγγει μονομιᾶς μέσα στὸν κύκλο τοῦ σημαδιοῦ.

“Υστερα ἔρχεται ἡ σειρὰ τοῦ Θεαγένη. Αμέσως τὸ

ρίχνει στὸν κύκλο καὶ τὴν τρίτη φορὰ τὸ κοντάρι χτυπᾶ στὸ κέντρο.

— Εὖγε, Θεαγένη, τοῦ λέει εὐχαριστημένος ὁ Ταυρέας. Θὰ γίνης καλὸς στρατιώτης. Μὴν ἔχεντε, παιδιά, πῶς αὐτὸ τὸ γύμνασμα ἔχει πολὺ μεγάλη σημασία γιὰ σᾶς. Μὲ τὸ ρέξιμο τοῦ κονταριοῦ δὲν κάνετε μονάχα γυμναστική· ἀλλὰ ἐτοιμάζεστε νὰ ὑπηρετήσετε τὴν πατρίδα. Ὁποιος ἀπὸ σᾶς μάθη νὰ ρίχνῃ πιὸ ἵσια τὸ κοντάρι στὴν παλαίστρα, αὐτὸς θὰ φέρῃ τὴ μεγαλύτερη καταστροφὴ στοὺς ἔχθροὺς τῆς πατρίδας. Μάτι ποὺ βλέπει μακριά, χέρι δυνατὸ καὶ στερεό, καλὸ σημάδεμα, αὐτὰ γυρεύει ἡ πατρίδα ἀπὸ τὰ παιδιά της.

Ρίχνουν καὶ ἄλλοι τὸ κοντάρι καὶ στὸ τέλος νικητὴς ἔμεινε ὁ Ἀρχίας ὁ Θηβαῖος, ποὺ ἔμπηξε τὴ σιδερένια μύτη τοῦ κονταριοῦ μέσα στὸ κέντρο. Τότε ὅλοι ἐτοιμάστηκαν νὰ φύγουν.

— Καὶ τὸ τρέξιμο; εἴπα. Τὸ ἔχασε ὁ γυμναστής;

— Θὰ τρέξουμε στὸ Στάδιο, μοῦ λέει ὁ Θεαγένης. Ἐδῶ τὸ γυμναστήριο εἶναι στενόχωρο.

Πήγαμε τότε καὶ πλυθήκαμε μὲ χλιαρὸ νερὸ καὶ ὕστερα μὲ κρύο! Ξύσαμε μὲ τὴν ἔνστρα τὸ λάδι, τὸν ἰδρῶτα καὶ τὴ λάσπη ἀπὸ τὸ κορμί μας, ντυθήκαμε γοήγορα γοήγορα καὶ ἔκινήσαμε γιὰ τὸ Στάδιο.

Στὸ Στάδιο

Τὸ Στάδιο ἦταν στὸ ἄλλο μέρος τῆς Ἀθήνας. Τὸ λένε Στάδιο, γιατὶ τὸ μάκρος του εἶναι ἔνα στάδιο (*). Τὸ μέρος ποὺ γίνονταν οἱ ἀγῶνες εἶναι στρωμένο μὲ ψιλὸ ἄμμο.

(*) Ἔνα στάδιο τῶν ἀρχαίων εἶναι 185 μέτρα δικά μας.

Στὸ Στάδιο βρήκαμε τὰ παιδιὰ ἀπὸ μιὰν ἄλλη παλαιότρα, ποὺ μᾶς περίμεναν. Πέξαμε κλήρους γιὰ νὰ δοῦμε ποιὸ παιδὶ ἀπὸ τὴν μιὰ παλαιότρα καὶ ποιὸ ἀπὸ τὴν ἄλλη θὰ παραβγοῦν στὸ τρέξιμο.

Ἄπὸ τὴν συντροφιὰ μας ὁ κλῆρος ἔπεσε σ' ἐμένα μεταφραστὴς ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ κλῆρος ἔπεσε σ' ἕνα παιδὶ ἀπὸ τὴν Ἡλιδα. Ἡταν χοντροκαμωμένο καὶ δὲ φαινόταν πολὺ ἔξυπνο.

Ἄφοῦ σταθήκαμε στὴ σειρά, ὁ γυμναστὴς φώναξε:
— "Ενα!.. δυὸ!.. τρία!..

Παροχοῖων Ορμήσαμε καὶ οἱ δυὸ σὰν ἀστραπῆ. Στὸ δεύτερο γύρο προσπέρασα τὸν ἀντίπαλό μου.

Σὲ λίγο ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ γυμναστῆ:
— Νικητὴς ὁ Ἀριστογένης τοῦ Νικοστράτου.

Tὰ Ἀνθεστήρια

Ἡρθε ὁ μῆνας, ποὺ τὸν λέμε Ἀνθεστηριῶνα.

Αὐτὸν τὸ μῆνα στὴν Ἀθήνα γιορτάζουν τ' Ἀνθεστήρια.

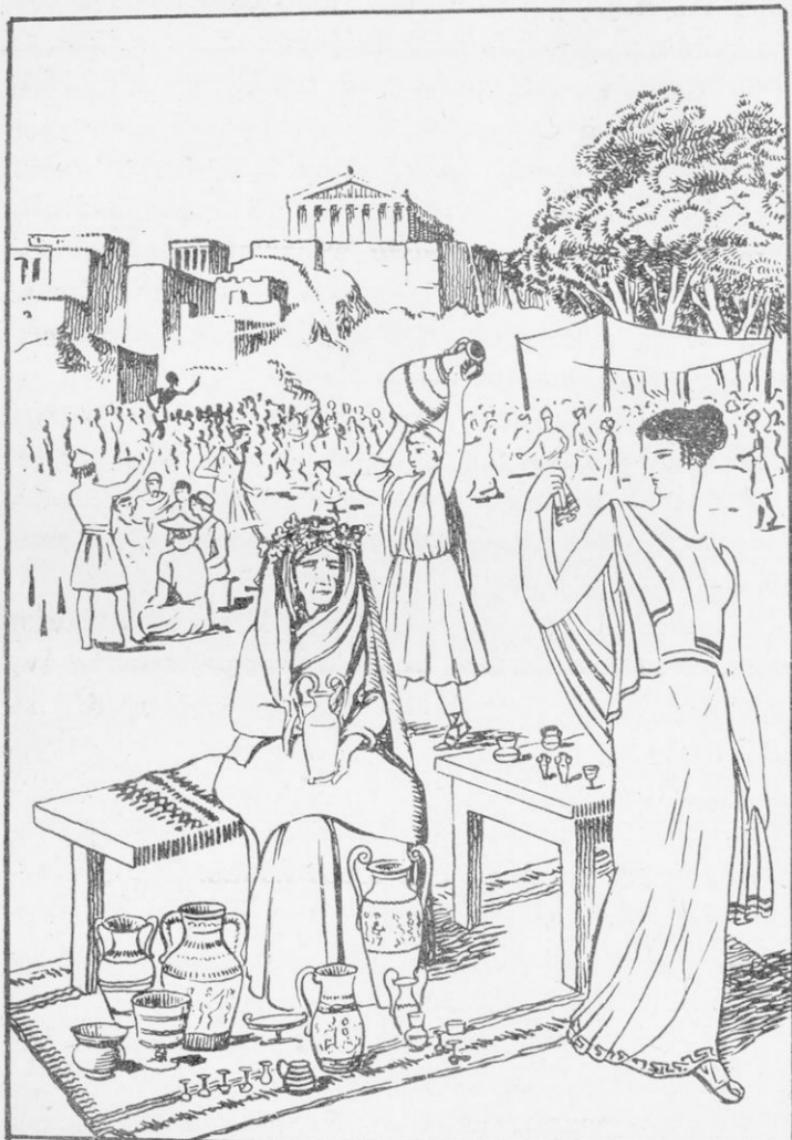
ἄραια Μὲ τ' Ἀνθεστήρια χαιρετοῦμε τὴν ἄνοιξη, ποὺ ἔξαγαγυρίζει, καὶ τὴν ἄνθηση τῶν λουλουδιῶν.

Στὴν ἀρχὴ τῆς γιορτῆς πήγαμε κι ἐμεῖς στὴν παρέλαση τῶν ἀμαξιῶν, ὅπου στέρεα πήγαμε στὸ γενικὸ τραπέζι, ποὺ τὸ κάνει ἡ πόλη μ' ἔξοδά της.

Ἐκεῖ ἔβλεπε κανεὶς νέους, γέρους καὶ παιδιά. Καὶ ὅλοι ἔτρωγαν καὶ διασκέδαζαν.

Φάγαμε κι ἐμεῖς μὲ μεγάλη ὅρεξη. Κρασὶ δὲ βάζαμε στὸ στόμα μας, οὕτε ἐγὼ οὕτε ὁ Θεαγένης. Μὰ ἐκείνη τὴν ἡμέρα βρέξαμε πρώτη φορὰ τὰ χεῖλη μας, γιατὶ ἔτσι ἦταν ἡ συνήθεια.

Σηκωθήκαμε ἀπὸ τὸ τραπέζι χαρούμενοι γιὰ νὰ

‘Η Νικομάχη ἀράδιασε μὲ τάξη τὰ ζωγραφισμένα ἄγγεια.

πᾶμε στὸ περίφημο πανηγύρι, ποὺ γινόταν στὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας. Ἀπὸ μακριὰ ἀκούγονταν οἱ φωνὲς καὶ τὰ τραγούδια τῶν πανηγυριστῶν, τὰ τούμπανα καὶ τ' ἄλλα μουσικὰ ὅργανα.

Πουλοῦσαν ἐκεῖ ἄλογα, μουλάρια, χῆνες, κότες, κρασί, μέλι, χαλιὰ περίφημα καὶ ὑφάσματα πολύτιμα. Ἀπὸ αὐτὰ ψώνιζαν ἀδιάκοπα οἱ γυναῖκες γιὰ νὰ κάμουν γιορτινοὺς πέπλους. Τὴν μεγαλύτερη ὅμως πέραση εἶχαν τὰ πήλινα ἀγγεῖα, ποὺ εἶχαν ἀπ' ἔξω ζωγραφιές. Ὁλος δὲ κόσμος ἔπαιρνε ἀπ' αὐτά.

Τέτοια ἀγγεῖα πουλοῦσε πολλὰ καὶ ἡ Νικομάχη, γιατὶ ἤξαιρε καὶ ζωγράφιζε μὲ μεγάλη τέχνη σ' αὐτὰ λουλούδια, φύλλα ἀπὸ κισσό, πουλιά, πεταλοῦδες καὶ πολλὰ ἄλλα. Πολλοὶ τὸ ἀγόραζαν καὶ τὰ ἔκαναν δῶρα στὰ παιδιά τους.

Ἡ γιαγιὰ τῆς Νικομάχης πῆγε πολὺ πρωὶ κι ἔπιασε θέση στὴ μέση τοῦ πανηγυριοῦ. Ἐστρωσε καταγῆς ἔνα ὅμορφο χαλί, ποὺ τῆς τὸ εἶχε φέρει δὲ γιός της ἀπὸ τὰ ταξίδια του.

Ἡ Νικομάχη ἐκεῖ ἀπάνω ἀράδιασε μὲ τάξη τὰ ζωγραφισμένα ἀγγεῖα καὶ γύρισε στὸ σπίτι. Δὲν τὸ ἔβρισκε σωστό, νὰ βρίσκεται μέσα σὲ τόσον κόσμο. Ἐμεινε λοιπὸν ἡ Κλεώνη μονάχη ἐκεῖ γιὰ τὸ πούλημα.

Οἱ τρεῖς φίλοι διασκεδάζουν

Τὰ Ἀνθεστήρια εἶναι γιορτὴ τῶν παιδιῶν. Γυρνοῦν τοὺς δρόμους μέσα σ' ἀνθοστολισμένα ἀμάξια παιδιὰ μικρὰ καὶ μεγάλα· ἀπὸ τὰ μικρά, ποὺ τὰ κρατοῦσαν ἀνθοστεφανωμένα στὴν ἀγκαλιά τους οἱ μάνες ἥ παραμάνες τους, ὡς τὰ μεγάλα παιδιά, ποὺ διασκέδαζαν γεμάτα χαρά.

Στὸ πανηγύρι αὐτό, ποὺ βαστᾶ τρεῖς μέρες, δὲ μα-
χεύονται στὴν Ἀθήνα μόνο ὅσοι κατοικοῦν στὰ περί-
χωρα, παρὰ καὶ πολλοὶ ξένοι. Ζωέμποροι μὲ ἄλογα τῆς
Θεσσαλίας καὶ μὲ μουλάρια, γαϊδούρια, πρόβατα καὶ
βώδια. Πραματευτάδες καὶ χωρικοὶ μὲ κοπάδια, χῆνες,
κότες κι ἄλλα πουλερικά.

Πεταφόρα ¹ Σὲ λίγο φτάσαμε στὸ πιὸ ζωηρὸ μέρος τοῦ πανη-
γυριοῦ. Ὁ Θεαγένης, ντόπιος Ἀθηναῖος, εἰχε δεῖ δῆλα
αὐτὰ ἐννέα καὶ δέκα φορὲς καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔδινε μεγάλη
προσοχὴ. Σ' ἐμένα δμως, ποὺ τὰ ἔβλεπα πρώτη φορά,
μοῦ ἔκαναν δῆλα μεγάλη ἐντύπωση. Ἀδιάκοπα γύριζα
τὸ κεφάλι μου δεξιὰ κι ἀριστερά. Ἡθελα νὰ εἰχα χῆλια
μάτια, γιὰ νὰ βλέπω, κι ἄλλα τόσα ἀφτιά, γιὰ ν' ἀκούω.

"Ολη τὴν ἡμέρα ἐγὼ καὶ ὁ Θεαγένης γυρίζαμε ἐδῶ
κι ἔκει μὲ γέλια καὶ χαρές. "Ολοι οἱ δρόμοι καὶ τὰ
πεζοδρόμια ἦταν γεμάτα κόσμο. Ἄμαξια ἀνέβαιναν καὶ
κατέβαιναν ἀδιάκοπα, μὲ παιδιὰ ποὺ φώναζαν, γελοῦσαν
καὶ χαλοῦσαν τὸν κόσμο. Μέσα στ' ἀμάξια διακρίναμε
ἔνα πολὺ πλούσιο, ποὺ τὸ τραβιοῦσαν δυὸ ώραῖα μαῦρα
ἄλογα. Ἡταν τὸ ἀμάξι τοῦ Κλεισθένη.

Μόλις μᾶς εἶδε ὁ Κλεισθένης σταμάτησε τὸ ἀμάξι
του καὶ μ' εὐχαρίστηση μᾶς πῆρε ἀπάνω.

Τὸ ἀμάξι προχωροῦσε μὲ μεγάλη δυσκολία ἀπὸ
τοὺς πολλοὺς πανηγυριῶτες. "Ολοι εἶχαν στεφάνια στὰ
κεφάλια τους καὶ φώναζαν, γελοῦσαν καὶ πειράζονταν
ἀναμεταξύ τους μὲ λόγια ἀστεῖα κι ἔξυπνα.

"Αμα φτάσαμε στὸ μέρος ποὺ πουλοῦσε ἡ Κλεώνη
τ' ἀγγεῖα της, κατέβηκε ὁ Κλεισθένης ἀπὸ τὸ ἀμάξι
καὶ ἀγόρασε τέσσερα πέντε ἀγγεῖα. Εἶχε μάθει ἀπὸ
μένα πόσο κοπίαζε ἡ καημένη ἡ Νικομάχη καὶ ἥθελε
νὰ τὴ βοηθήσῃ.

'Ολόκληρη τὴν ἡμέρα τὴν περάσαμε μαζὶ οἱ τρεῖς

πολὺ εὐχάριστα. "Οταν ἥρθε ἡ ὥρα νὰ χωριστοῦμε, μᾶς λέει δὲ Κλεισθένης:

— Δυὸς ἐσεῖς κι ἐγὼ τρεῖς. Σύμφωνοι;

— Τί θὰ πῇ αὐτό; ρώτησε δὲ Θεαγένης.

— Δὲν τὸ κατάλαβες; Σεῖς οἵ δυὸς εἰστε φίλοι ἀχώριστοι. Θέλω κι ἐγὼ νὰ γίνω φίλος σας.

— Μὲ μεγάλη μας εὐχαρίστηση, τοῦ ἀπάντησα ἐγώ.

Μὰ καὶ μὲ μιὰ συμφωνία: νὰ μὴ μᾶς φέρνης ἐκεῖνον τὸ φίλο σου, τὸ Στρεψιάδη. δὲ μοῦ ἀρέσει. Ποτέ μου δὲν τὸν ἀκουσα νὰ πῇ λόγο καλὸ γιὰ συμμαθητή του.

— "Εχετε δίκιο. Μὰ δὲν εἶναι φίλος μου, εἴπε δὲ Κλεισθένης. 'Ακοῦστε νὰ σᾶς πῶ, γιατί τὸν παίρνω κάποτε μαζί μου. 'Ο πατέρας μου, δπως ξαίρετε, εἶναι πολὺ πλούσιος, καὶ οἱ πλούσιοι συνηθίζουν νὰ ἔχουν στὸ τραπέζι τους ἐναν ἄνθρωπο ἀστεῖο, ποὺ νὰ τοὺς κάνῃ νὰ γελοῦν καὶ νὰ διασκεδάζουν. "Ἐναν τέτοιον ἔχομε κι ἐμεῖς καὶ γιός του εἶναι δὲ Στρεψιάδης. "Ε, δ, τι εἶναι δ πατέρας, θὰ γίνη χωρὶς ἄλλο καὶ τὸ παιδί! Τὸ μῆλο κάτω ἀπ' τὴ μηλιὰ θὰ πέσῃ, ποὺ λέει καὶ ἡ παροιμία. "Αρχισε λοιπὸν ἀπὸ τώρα κι αὐτὸς νὰ μοῦ κάνῃ κολακεῖς, γιὰ νὰ τρώη χάρισμα στὸ σπίτι μας. 'Ο πατέρας μου εἶναι ἄνθρωπος καλόκαρδος καὶ τὸν στέλνει στὸ σχολεῖο νὰ μορφωθῇ. Μὰ καθὼς βλέπω τοῦ κάκου! Κρῖμα στὸν κόπο μας! Δὲν εἶναι γιὰ προκοπή!

— Καθὼς τὸν κατάλαβα, εἶναι καὶ πολὺ ζηλιάρης, εἴπε δὲ Θεαγένης. "Επρεπε νὰ τὸν δῆτε τὴν ἡμέρα, ποὺ δὲ δάσκαλος ἐπαίνεσε τὸ φίλο μας τὸν 'Αριστογένη.

"Επρεπε νὰ δῆτε τὸ μάτι του! Είχε μέσα τέτοια ζήλεια καὶ τέτοια κακία!

— Πολὺ γρήγορα θὰ φύγουν ἀπὸ τὸ σπίτι μας γιὸς καὶ πατέρας, εἴπε δὲ Κλεισθένης.

— "Οχι! είπα έγώ. Αφήστε τους. Μπορεῖ καὶ νὰ διορθωθοῦν.

— Μακάρι, μὰ δὲν τὸ πιστεύω· τοὺς ἔχει καὶ ὁ πατέρας βαρεθῆ.

Σφίξαμε καὶ οἱ τρεῖς τὰ χέρια μας μὲ πολλὴ ἀγάπη καὶ χωριστήκαμε.

Τὴν ἄλλη μέρα γιὰ νὰ γελάσουμε πήγαμε νὰ δοῦμε ἔνα περίεργο ἀγώνισμα. Οἱ πανηγυριῶτες ἔστεκαν στὴ σειρὰ κρατώντας ὁ καθένας ἕνα δοχεῖο γεμάτο καινούργιο κρασί. Μόλις χτύπησε ἡ σάλπιγγα, τὸ φούφη-μετέγεναν μονομιᾶς, χωρὶς νὰ πάρουν τὴν ἀναπνοή τους. Ἐκεῖνος, ποὺ τὸ ἥπιε πρῶτος, πῆρε βραβεῖο ἕνα ἀσκὶ κρασί.

"Υστερα δὲν τὸ πλῆθος μὲ στεφάνια στὸ κεφάλι κίνησε σιγὰ σιγὰ γιὰ τὸ ναδ τοῦ Διονύσου. "Έκαμε ψυσία στὸ θεό κι ἀφησε γύρω στὸ βωμὸ δλα τὰ στεφάνια.

"Η τρίτη μέρα τοῦ πανηγυριοῦ ἦταν γιὰ τοὺς πενθαμένους. "Ολα τὰ σπίτια ἔβρασαν γιὰ τοὺς νεκροὺς διάφορα ὅσπρια καὶ ἀφησαν τὶς χύτρες στοὺς δρόμους. Πίστευαν, πὼς τὴ νύχτα ἔρχονταν οἱ νεκροὶ καὶ τὰ ἔτρωγαν.

Μὲ καλοῦν στὸ σπίτι τοῦ Κλεισθένη

Μιὰ μέρα ὁ Κλεισθένης μοῦ λέει:

— "Αριστογένη, πολὺ θὰ εὐχαριστηθῶ νὰ ἔρθης σπίτι μας.

Χάρηκα πολὺ γι' αὐτὸ τὸ κάλεσμα, μὰ δὲν εἶπα ἀμέσως ναί, γιατὶ ψυμήθηκα μιὰ συμβουλὴ τοῦ παπποῦ μου: «Ποτὲ νὰ μὴ δέχεσαι ἀπὸ κανένα χάρη, ποὺ δὲ μπορεῖς νὰ τοῦ τὴν ξεπληρώσης».

"Άν πήγαινα στὸ σπίτι του, ἔπρεπε νὰ τὸν προσκαλέσω κι ἔγὼ στὸ δικό μας. Μὰ τάχα θὰ ἥθελαν οἱ δικοί μου νὰ φιλοξενήσουν στὸ φτωχικὸ σπίτι μας ἐκεῖνο τὸ ἀρχοντόπουλο;

— "Ε λοιπόν, θάρρης; μοῦ εἴπε ὁ Κλεισθένης βλέποντας πώς δὲν ἔδινα ἀπόκριση.

Τότε τοῦ φανέρωσα τὴ σκέψη μου καὶ τοῦ εἴπα τὴν ἀλήθεια. 'Ο Κλεισθένης γέλασε μὲ τὴν καρδιά του.

— Καημένε 'Αριστογένη, τί εἶναι αὐτὰ ποὺ βάζεις μὲ τὸ νοῦ σου; Ταιριάζουν σὲ φίλους τέτοια πράματα; "Ολα, βλέπω, τὰ πολυκοσκινίζεις. Μὰ ἀφοῦ θέλεις νὰ ρωτήσῃς τὸν πατέρα σου, δὲ σ' ἐμποδίζω. Γράψε του πώς σὲ κάλεσαν οἱ γονεῖς μου. Πολλὲς φορὲς μιλήσαμε στὸ σπίτι μας γιὰ σένα.

Τὰ εὐγενικὰ λόγια τοῦ φίλου μου μ' εὐχαρίστησαν πολύ. 'Ο Κλεισθένης ἦταν ἀπὸ τὰ παιδιὰ ποὺ τὰ συμπαθεῖ κανεὶς μόλις τὰ δῆ καὶ θέλει νὰ εἶναι φίλος τους. "Ἐτσι σιγὰ σιγὰ ἀγαπηθήκαμε καὶ οἱ τρεῖς μας σὰν ἀδέρφια.

"Ἐγραψα στοὺς δικούς μου καὶ ἡ ἀπάντηση δὲν ἀργήσε νὰ ἔρθῃ.

"Ο πατέρας μοῦ ἔγραψε νὰ εὐχαριστήσω ἀπὸ μέρος του τὸ φίλο μου καὶ νὰ δεχτῶ τὴν πρόσκλησην νὰ μὴ λησμονήσω ὅμως στὶς διακοπὲς νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ ἔρθῃ μαζί μου στὸ σπίτι μας.

— Τὰ σταφύλια θὰ εἶναι ὕδριμα τότε, μοῦ ἔγραψε, καὶ ἡ ἡσυχία τῆς ἔξοχῆς θὰ τοῦ ἀρέσῃ ὑστερα ἀπὸ τὴν πολυθόρυβη ζωὴ τῆς χώρας.

ωρ. γρβ1

"Ἐτρεξα μὲ χαρὰ κι ἔδειξα τὸ γράμμα στὸν Κλεισθένη. 'Ο φίλος μου πολὺ εὐχαριστήθηκε καὶ μοῦ λέει χαμογελώντας:

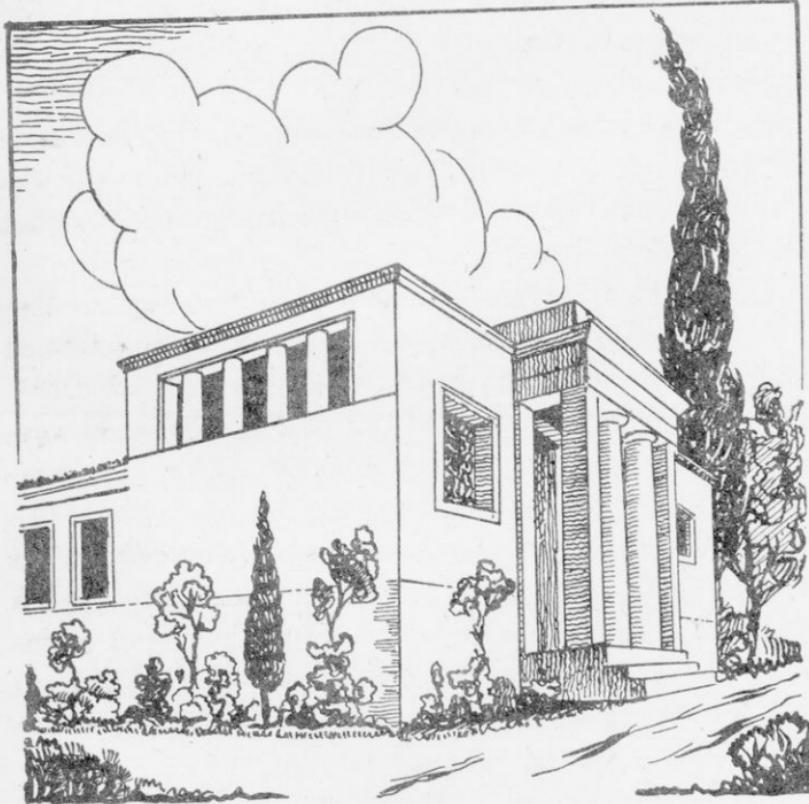
— Λοιπόν, αὔριο σὲ περιμένω.

Τὸ σπίτι τοῦ Κλεισθένη

Τὴν ἄλλη μέρα πῆγα στὸ σπίτι τοῦ φίλου μου.

Μιὰ φορὰ τὰ σπίτια τῶν μεγάλων, τοῦ Μιλτιάδη,

τοῦ Ἀριστείδη, τοῦ Θεμιστοκλῆ, ἦταν μικρά, χαμηλὰ καὶ μέσα χωρὶς πολυτέλεια. Ἀπὸ τὸν καιρὸν δὲ ποὺ νικήσαμε τοὺς Πέρσες, οἱ πλούσιοι ἀρχισαν νὰ χτίζουν ἀληθινὰ παλάτια. Ἀπ' ὅλα δὲ ποὺ αὐτὰ τὸ πιὸ ὅμορφο ἦταν τοῦ Λεωκράτη, τοῦ πατέρα τοῦ Κλεισθένη.

Τὸ σπίτι τοῦ Κλεισθένη.

Ο Λεωκράτης ἦταν πολὺ πολὺ πλούσιος· καὶ ἡ περιουσία του μέρα μὲ τὴν ἡμέρα μεγάλωνε, γιατὶ ἔπαιρνε μερίδιο ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρείου.

Η μητέρα τοῦ Κλεισθένη ἦταν ἀπὸ τὸ μεγάλο γένος τοῦ Πεισιστράτου. Ἀλλη γυναῖκα στὴν Ἀθήνα σὰν αὐτὴ δὲν ἦταν. Τί ὅμορφιά, τί ἀνάστημα, τί εὐγένεια!

ωρ.
περδ.

‘Ο Κλεισθένης ἔτρεξε καὶ μὲν ὑποδέχτηκε μὲν ἀδερφικὴν ἄγαπην καὶ μὲν ὠδήγησε στὴν μητέρα του.

Πῶς μὲν δέχτηκε ἡ μητέρα τοῦ Κλεισθένη

Μόλις μπῆκα στὴν κάμαρά της, ἔμειναι μὲν τὸ στόμα ἀνοιχτό. Ποτέ μου δὲν εἶχα δεῖ τέτοια πλούτη. Δὲν ἤξαιρα παρὰ τὸ πατρικό μου σπίτι, ποὺ εἶχε λίγα ἐπιπλα καὶ ἀπλά.

‘Η μητέρα μου πάλι ἦταν γυναῖκα τῆς δουλειᾶς. Φρόντιζε μονάχα γιὰ τὸ νοικοκυριό της, γιὰ τὸν ἄντρα της καὶ τὰ παιδιά της. Γιὰ πολυτέλειες καὶ γιὰ στολίδια δὲ φρόντιζε καὶ πολύ.

Τὰ ἐπιπλα ἦταν καμωμένα ἀπὸ χρυσάφι κι ἐλεφαντοκόκκαλο· τὰ ταβάνια καὶ οἱ τοῖχοι στολισμένοι μὲν ὥρατες ζωγραφιές· χαλιὰ μὲν χρώματα ἀρμονικὰ στόλιζαν τοὺς τοίχους καὶ τὶς πόρτες. Στὸν τοῖχο ἦταν κρεμασμένη μιὰ ὅμορφη εἰκόνα τοῦ Κλεισθένη ζωγραφισμένη ἀπὸ μεγάλο ζωγράφο.

‘Η μητέρα του μὲν δέχτηκε μὲν πολλὴ εὐγένεια καὶ καλοσύνη. Δὲ μοῦ φάνηκε γυναῖκα ξιπασμένη γιὰ τὰ πλούτη της καὶ τὴν ὁμορφιά της. Μοῦ ἔδωσε νὰ καταλάβω, πῶς πολλὰ καλὰ τῆς εἴπε ὁ γιός της γιὰ μένα καὶ πῶς μὲν μεγάλη της εὐχαριστηση θὰ μ’ ἔβλεπε συχνὰ στὸ σπίτι της.

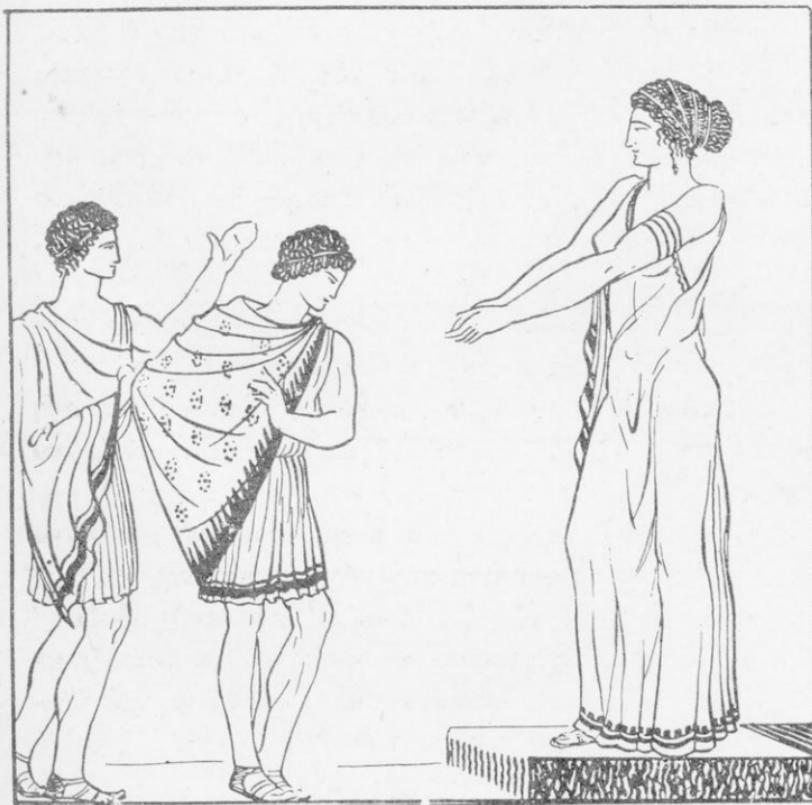
Τῆς μίλησα κι ἐγὼ μὲν ὅλη μου τὴν καρδιὰ γιὰ τὰ πολλὰ καὶ σπάνια προτερήματα τοῦ Κλεισθένη. Ἐκείνη εὐχαριστήθηκε ἀκόμη πιὸ πολὺ μὲν τὰ καλὰ λόγια, ποὺ τῆς εἴπα γιὰ τὸ παιδί της.

‘Η βιβλιοθήκη τοῦ Λεωκράτη

‘Επειτα ὁ Κλεισθένης μὲν πῆγε στὴν βιβλιοθήκη τοῦ πατέρα του, μιὰ ἀπὸ τὶς καλύτερες στὴν Ἀθήνα.

— 'Ο πατέρας μου ἐδῶ περνᾶ τὶς περισσότερες ὥρες του, μοῦ εἶπε ὁ Κλεισθένης.

"Όλα τὰ καλύτερα βιβλία ἐδῶ βρίσκονταν. Τίποτε δὲν ἔλειπε. *Άλλα ἦταν γραμμένα ἀπάνω σὲ δέρματα ἀπὸ πρόβατα, ἀπὸ γύδια κι ἀπὸ ἄλλα ζῶα, καὶ ἄλλα ἀπάνω

*Η μητέρα του μὲ δέχτηκε μὲ πολλὴ εὐγένεια.

σὲ ὑφάσματα καὶ σὲ φλούδα ἀπὸ πάπυρο, τὸ φυτὸ ποὺ φυτρώνει στὸ Νεῖλο, τὸν ποταμὸ τῆς Αἰγύπτου.

*Ο Κλεισθένης ἔδιπλωσε πολλὰ βιβλία καὶ μοῦ ἔδειξε τὴν Ὁδύσσεια τοῦ Ὄμήρου κι ἄλλα ποιήματα.

*Απ' ὅλα τὰ ώραια πράματα, δσα στόλιζαν τὴ βι-

βλιοθήκη, πιὸ πολὺ μοῦ ἀρεσε ἔνα ἀγαλματάκι τοῦ Ποσειδώνα. ‘Ο θεὸς ἦταν καθισμένος σ’ ἔνα ἄλογο τῆς θάλασσας κρατώντας τὴν τρίαινά του. ‘Η κορμοστασιά του, τὸ πρόσωπό του, τὸ βλέμμα του εἶχαν κάτι ξεχωριστό, ὑπερήφανο κι ὀραῖο.

— “Αχ, τί ὅμορφο ποὺ εἶναι! εἴπα μὲ θαυμασμό.

— Βλέπω, πὼς κάτι καταλαβαίνεις, μοῦ εἴπε δὲ Κλεισθένης. Ξαίρεις ποιὸς τὸ ἔκαμε αὐτὸ τὸ ἀριστούργημα; ‘Ο Φειδίας, δὲ μεγαλύτερος καλλιτέχνης τοῦ κόσμου! Τὸ εἶχε χαρίσει δὲ ἵδιος στὸν παππού μου. Τὰ πράσινα μάτια του εἶναι καμωμένα ἀπὸ δυὸ σμαράγδια. ‘Η τρίαινα ἀπὸ καθαρὸ μάλαμα, δπως καὶ τὸ στεφάνι, ποὺ φορεῖ στὸ κεφάλι.

— Καθὼς βλέπω, δὲν εἶναι χρωματισμένο σὰν ἔκεινα, ποὺ κάνει ἡ Νικομάχη, εἴπα στὸ φίλο μου.

‘Εκείνη τὴ στιγμὴ μπῆκε καὶ δὲ Στρεψιάδης στὴ βιβλιοθήκη καὶ μόλις ἀκουσε τί εἴπα, μοῦ λέει μὲ τρόπο ἀπότομο:

— Ντροπή, καημένε, νὰ παραβάλης τέτοιο ἔργο μ’ ἔκεινες τὶς χοντροκοπίες, ποὺ κάνει ἡ ἐγγονὴ τῆς σπιτονοικουρδᾶς σου! Πῶς φαίνεσαι πὼς εἶσαι χωριάτης!

‘Ο Κλεισθένης θύμωσε. Γύρισε καὶ τὸν κοίταξε μὲ βλέμμα αὐστηρὸ κι ἐτοιμαζόταν κάτι νὰ τοῦ πῆ μὰ ἔξαφνα ἥρθε ἔνας ὑπηρέτης καὶ τοῦ εἴπε, πὼς τὸν ζητεῖ ἡ μητέρα του. ‘Ο Κλεισθένης πῆγε ἀμέσως.

Τὸ ἀγαλματάκι τοῦ Ποσειδώνα

“Οταν μείναμε μόνοι στὴ βιβλιοθήκη, δὲ Στρεψιάδης ἀνεβαίνει σ’ ἔνα κάθισμα καὶ παίρνει στὰ χέρια του τὸ ἀγαλματάκι.

— Πρόσεξε, τοῦ φωνάζω, μὴν τὸ σπάσης. Γιατί

ἀπλώνεις χέρι χωρὶς ἄδεια σὲ ξένα πράματα; Βάλε το στὴ θέση του.

— Ὁχι, μοῦ λέει. Γιά κοίταξε ἐδῶ, πῶς βγαίνει ἡ τρίαινα ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ θεοῦ! Νά καὶ τὸ χρυσὸν στεφάνι βγαίνει κι αὐτό.

Δὲν πρόφτασε νὰ πῆ ἀλλη λέξη καὶ τὸ στεφάνι ξέφυγε ἀπὸ τὰ χέρια του κι ἔπεσε καταγῆς.

— Βλέπεις! τοῦ φώναξα κι ἔσκυψα νὰ σηκώσω τὸ στεφάνι. Στὸ μεταξὺ δὲ Στρεψιάδης εἶχε βάλει στὴ θέση του τὸ ἀγαλματάκι κι εἶχε κατεβῆ ἀπὸ τὸ κάθισμα.

— Έκείνη τὴ στιγμὴ νά κι ἀνοίγει ἡ πόρτα καὶ μπαίνει δὲ Λεωκράτης.

— Τί κάνετε ἐδῶ, παιδιά; μᾶς λέει μὲ γλυκὸ χαμόγελο.

— Περιμένομε τὸν Κλεισθένη, ἀποκρύμηκα ἐγὼ μὲ σιγαλὴ φωνή.

— Καλά· μὰ τί κρατεῖς στὰ χέρια σου;

Χωρὶς ν' ἀποκριθῶ ἀπλώσα τὸ χέρι μου καὶ τοῦ ἔδωσα τὸ στεφάνι.

— Τὸ στεφάνι τοῦ Ποσειδῶνα μου! εἴπε μὲ δυσαρέσκεια· καὶ πῶς βρέθηκε στὰ χέρια σου;

— Εγὼ γύρισα τότε καὶ κοίταξα τὸ Στρεψιάδη. Νόμιζα πῶς θ' ἀποκριθῆ αὐτὸς καὶ πῶς θὰ πῆ ὅλη τὴν ἀλήθεια. Αὐτὸς ὅμως μιλιά!

— Κανεὶς ἐδῶ μέσα δὲν ἔχει τὴν ἄδεια νὰ πειράξῃ αὐτὸ τὸ ἀγαλματάκι, ποὺ ἔπιασαν τὰ θεῖα χέρια τοῦ Φειδία, εἴπε μὲ αὐστηρὴ φωνὴ δὲ Λεωκράτης. Παιδιὰ μὲ ἀνατροφὴ ποτέ τους δὲν πειράζουν τίποτε, ὅταν πᾶνε στὰ ξένα σπίτια. Μὰ εἴσαι νεοφερμένος καὶ δὲν ξαίρεις ἀπ' αὐτά.

Λεωκράτης Καλύτερα ν' ἀνοιγε ἡ γῆ νὰ μὲ κατάπινε, παρὰ νὰ ἀκούσω τέτοια λόγια. Δυὸ τρεῖς φορὲς μοῦ ἥρθε νὰ εἰπῶ

στὸ Λεωκράτη τὴν ἀλήθεια, νὰ τοῦ ἔξηγήσω ποιὸς φταίει, μὰ κρατήθηκα. Συλλογίστηκα, τί θὰ πάθαιναν ὁ Στρεψιάδης κι ὁ πατέρας του. Τὴν ἴδια στιγμὴ ὁ Λεωκράτης θὰ τοὺς ἔδιωχνε ἀπὸ τὸ σπίτι του.

Σὲ λίγο ἥρθε καὶ ὁ Κλεισθένης καὶ βγῆκαμε μαζὶ καὶ οἱ τρεῖς μας.

“Αμα βρεθήκαμε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, τότε πιὰ ἔσπασε ὁ ψυμός μου καὶ λέω τοῦ Στρεψιάδη :

— Φύγε ἀπὸ μπρόστις μου, ψεύτη. Δὲ θέλω νὰ σὲ βλέπω πιά.

— Γιατί μὲ βρίζεις; τόλμησε νὰ μοῦ εἰπῃ. Εἴπα κανένα ψέμα;

— Ἐχεις καὶ πρόσωπο καὶ μιλᾶς; τοῦ λέω. Καὶ πῶς ἄλλιῶς νὰ σὲ εἰπῶ, ἀφοῦ ἀφῆσες τὸν κύριό σου νὰ πιστέψῃ, πῶς ἐγὼ φταίω; Τράβα μακριά, μὴ μὲ κάμης καὶ φερθῶ δπως σου ἀξίζει.

‘Ο Στρεψιάδης γύρισε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος κι ἔφυγε σὰν τὴ βρεγμένη γάτα. Παρορθοίωση

‘Ο Κλεισθένης κατάλαβε τί ἔγινε, μὰ τίποτα δὲν μοῦ εἶπε. “Υστερα δμως ἀπὸ μέρες ἔμαθα, πῶς ὁ Λεωκράτης ἔδιωξε ἀπὸ τὸ σπίτι του τὸ Στρεψιάδη καὶ τὸν πατέρα του.

Πῶς ὁ Πελοπίδας ἐλευθέρωσε τὴν πατρίδα του

‘Ἐκεῖνο τὸν καιρὸν εἶχαμε μεγάλη ἡσυχία στὴν Ἀθήνα. Οἱ ἄλλες δμως πόλεις στὴν Ἑλλάδα ἦταν ἄνω κάτω.

Στὴ Θήβα εἶχαν γεννηθῆ δυὸ μεγάλοι ἄντρες, ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας.

‘Ο Πελοπίδας ἐλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἀπὸ

τοὺς Σπαρτιᾶτες. Ὁ Ἐπαμεινώνδας στὰ Λεῦκτρα καὶ στὴ Μαντίνεια κατάφερε πληγὴ ἀγιάτρευτη στὸν ύπερήφανο καὶ σκληρὸ ἔχθρό μας, ποὺ μᾶς ἔκανε τόσο κακὸ στὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο.

Ολα τὰ παιδιὰ στὸ σχολεῖο εἶχαμε χωριστῆ σὲ δυὸ στρατόπεδα. Τὸ ἔνα ἦταν μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτες, τὸ ἄλλο μὲ τοὺς Θηβαίους.

Αρχηγὸς στὸ κόμμα τῶν Σπαρτιατῶν ἦταν φυσικὰ δ Σπαρτιάτης Λυκίδας. Ἡταν πολὺ ταχτικὸς μαθητής, μὰ καὶ πολὺ σκληρὸς καὶ περήφανος. Κανεὶς δὲν τὸν ἔχώνευε, γιατὶ ἦταν καυχησιάρης καὶ δλοένα ἐπαινοῦσε τὴν πατρίδα του, τὴν Σπάρτη.

Μὲ τὸ Λυκίδα τώρα πήγαινε κι δ Στρεψιάδης. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ τὸν ἔδιωξε δ Λεωκράτης, κόλλησε κοντὰ στὸ Σπαρτιατόπουλο, ποὺ μισοῦσε κάθε Ἀθηναῖο.

Ἐγὼ κι οἱ φίλοι μου καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἥμαστε μὲ τοὺς Θηβαίους. Μὲ τὸ μέρος μας ἦταν φυσικὰ καὶ δ Θηβαῖος Ἀρχίας, ἀνεψιὸς τοῦ Ἀρχία, ποὺ γιὰ μιὰ ἀναβολὴ ἔχασε τὴ ζωὴ του.

Οταν δ Πελοπίδας ἦταν ἀκόμη πολὺ νέος δὲν ύποφερε νὰ βλέπῃ σκλάβια τὴν πατρίδα του. Ἐφυγε κρυφὰ ἀπὸ τὴ Θήβα κι ἥρθε στὴν Ἀθήνα. Μαζὶ του ἥρθαν καὶ ἄλλοι φίλοι του. Ἐκεῖ ἀποφάσισαν νὰ ἐλευθερώσουν τὴν πατρίδα τους, σκοτώνοντας τοὺς προδότες. Κι ἔκαμαν καὶ τὸ σχέδιο. Φόρεσαν λοιπὸν φορέματα τοῦ κυνηγιοῦ, γιὰ νὰ μὴν τοὺς γνωρίσουν, κι ἔφτασαν στὴ Θήβα, μόλις νύχτωσε. Χιόνιζε ἐκείνη τὴ βραδιά· ψυχὴ δὲν ἦταν ἔξω στοὺς δρόμους. Οἱ συνωμότες κρύφτηκαν σ' ἔνα φιλικὸ σπίτι.

Τὸ ἄλλο βράδυ, ἐκεῖ ποὺ δ Ἀρχίας καὶ οἱ φίλοι του διασκέδαζαν, ἔφτασε ἔνας ταχυδρόμος βιαστικός. Ἐφερε ἔνα γράμμα στὸν Ἀρχία καὶ τοῦ εἶπε:

— Σοῦ γράφει πολὺ σπουδαῖα πρόματα.

‘Ο ‘Αρχίας, ζαλισμένος ὅπως ἦταν ἀπὸ τὸ κρασί, ἔβαλε τὸ γράμμα κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό του κι εἶπε γελώντας:

— Αὔριο τὰ σπουδαῖα. *Μητρώον*

Τὸ γράμμα αὐτὸ τοῦ ἔλεγε νάχη τὸ νοῦ του ἐκείνη τὴ βραδιά, γιατὶ κινδύνευε ἡ ζωή του.

Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κι ἀρκετοὶ συνωμότες, ντυμένοι γυναικεῖα, μπῆκαν στὸ σπίτι, ποὺ διασκέδαζαν οἱ προδότες· ὅταν τοὺς εἶδαν μεθυσμένους, ὁ Πελοπίδας καὶ οἱ σύντροφοί του ἔβγαλαν τὰ σπαθιά τους καὶ σκότωσαν τὸν ‘Αρχία κι ὅλους τοὺς φίλους του. Καὶ ἔτσι ἡ Θήβα ἐλευθερώθηκε.

Γιατὶ ὁ ‘Αρχίας πάλεψε μὲ τὸ Λυκίδα

Μιὰ μέρα ἔγινε κάτι, ποὺ ἔκαμε ἄνω κάτω τὸ ἀρχοντικὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη. Τὸ ἀγαλματάκι τοῦ θεοῦ τῆς θάλασσας ἔγινε ἄφαντο. Κάποιος τὸ εἶχε κλέψει, ἀλλὰ ποιός; Χάλασαν τὸν κόσμο νὰ βροῦν τὸν κλέφτη, μὰ στάθηκε ἀδύνατο.

Στὴν ‘Αθήνα τ’ ἀρχοντόσπιτα συνήθιζαν ἀπὸ χρόνια νὰ παίρνουν παραμάνες Σπαρτιάτισσες, γερὲς καὶ δυνατές. Καὶ ὁ Λεωκράτης, ὅταν γεννήθηκε ὁ Κλεισθένης, ἀπὸ τὴ Σπάρτη ἔστειλε κι ἔφερε παραμάνα. Αὐτὴ τὸν ἐβύζαξε καὶ τὸν ἐμεγάλωσε· κι ἐπειδὴ ἦταν γυναικα νοικοκυρὰ καὶ πιστή, τὴν είχαν ἀκόμη στὴν ὑπηρεσία τους κι ἀφοῦ μεγάλωσε τὸ παιδί.

Μιὰ μέρα στὸ σχολεῖο ἔνας συμμαθητής μας εἶπε:

— Στοιχηματίζω, πὼς τὸ ἀγαλματάκι τὸ ἔκλεψε ἐκείνη ἡ Σπαρτιάτισσα, ποὺ μένει στὸ σπίτι τους.

‘Ο Λυκίδας κοκκίνισε ἀπὸ τὸ θυμό του, μόλις

ἄκουσε νὰ κατηγοροῦν τὴν πατριώτισσά του. Καὶ λέει μ' ἄγρια φωνή:

~~ποτειαὶ~~ Πάρε τὸ λόγο σου πίσω! Δὲ σοῦ ἐπιτρέπω νὰ βοῆς αὐτὴν τὴ γυναικα. Οἱ Σπαρτιᾶτες, ἀντρες καὶ γυναικες, στὴν τιμιότητα δὲν ἔχουν ταίρι.

'Επὶ τέλους βλέπομε τὸ Λυκίδα ξαπλωμένο κατὰ γῆς.

— Δὲ μοῦ τὸ ἐπιτρέπεις; Καὶ μήπως θὰ σοῦ ζητήσω τὴν ἄδεια νὰ πῶ διτὶ μ' ἀρέσει;

— Ξαναπές το λοιπόν, ἀν τολμᾶς, εἴπε μὲ θυμὸ δ Λυκίδας.

— Μὰ γιατί σοῦ κακοφαίνεται, Λυκίδα; εἴπε δ

Αρχίας ήσυχα. Μήπως ἔσεις οἱ Σπαρτιᾶτες τὴν κλεψιὰ δὲν τὴν ἔχετε γιὰ προτέρημα;

Τὸ Σπαρτιατόπουλο μάνιασε ἀπὸ τὸ θυμό του. Σάν κριάρι χύθηκε ἀπάνω στὸν Ἀρχία. Ὁ ἔνας ἔδινε στὸν ἄλλο γρούμιες πολλές. Ὁ Ἀρχίας ἦταν πολὺ δυνατός, μὰ κι δὲ Λυκίδας ἦταν γερός, γιατὶ ἦταν καλὰ γυμνασμένος.

Πάλεψαν ἀρκετὴ ὥρα. Ὁ ἴδρωτας ἔτρεχε πόταμι μεταγράφει στὸ πρόσωπό τους. Ἐπιτέλους βλέπομε τὸ Λυκίδα ξαπλωμένο καταγῆς. Ὅλοι μας χαιρετήσαμε μὲ ζωηρὰ χειροκροτήματα τὴ νίκη τοῦ Ἀρχία. Ὁ Ἀρχίας ἐσκυψε κι ἔδωσε τὸ χέρι στὸ Λυκίδα γιὰ νὰ σηκωθῇ. Ἐπειτα ἐσφιξαν τὰ χέρια, γιὰ νὰ δεῖξουν πῶς λησμόνησαν τὴν ἔχθρα τους.

Τότε ξανάρχισε πιὸ ζωηρὴ ἡ συζήτηση γιὰ τὸ ἀγαλματάκι. Ὁ καθένας ἔλεγε τὴ γνώμη του καὶ ὅλοι ρωτοῦσαν τὸν Κλεισθένη.

‘Ο Κλεισθένης εἶπε:

— ‘Ο πατέρας μου δὲν ἀπορεῖ τόσο γιατὶ τοῦ ἔκλεψαν ἔνα πρᾶμα πολύτιμο, ἀν καὶ τὸ φύλαγε μὲ τόση προσοχὴ. Ἀπορεῖ, τί θὰ τὸ κάμη αὐτὸ τὸ ἀγαλματάκι ὁ κλέφτης; Νὰ τὸ πουλήσῃ δὲ μπορεῖ, οὔτε καὶ νὰ τὸ ἀλλάξῃ μὲ ἄλλο τίποτε, γιατὶ ὅλοι τὸν ξαίρουν τὸν Ποσειδῶνα μας. “Οπου κι ἀν τὸν πάη δὲ κλέφτης, θὰ τὸν γνωρίσουν καὶ θὰ μᾶς τὸ ποῦν.

— Μπορεῖ κανένας ἔχθρος νὰ τὸ ἔκλεψε γιὰ νὰ λυπήσῃ τὸν πατέρα σου.

— Μὰ οἱ ἔχθροὶ δὲ μπαινοβγαίνουν ἔλεύθερα στὸ σπίτι μας. Χωρὶς ἄλλο θὰ τὸ ἔκλεψε κάποιος, ποὺ ξαίρει τὰ κατατόπια τοῦ σπιτιοῦ μας.

— Καὶ σύ, Στρεψιάδη, ποὺ δὲ μιλεῖς, δὲ λές καὶ σὺ τὴν ἴδεα σου γι’ αὐτὴ τὴν κλοπή; Τί βάζεις ἐπὺ μὲ

τὸ νοῦ σου; Ἐσὺ καὶ ὁ πατέρας σου εἶστε σὲ θέση νὰ κρίνετε καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο.

Κιτρίνισε ὁ Στρεψιάδης, μόλις ἀκουσε τὰ λόγια αὐτὰ καὶ εἶπε μὲ τρεμουλιαστὴ φωνή:

— Ἐμεῖς δὲν ξαίρομε τί γίνεται στὸ σπίτι τοῦ Κλεισθένη. Ὁλόκληρη ἑβδομάδα ἔχομε νὰ καθήσουμε στὸ τραπέζι τοῦ Λεωκράτη. Κόψαμε κάθε σχέση μὲ τὸ σπίτι.

Ἡ Νικομάχη

Λίγους μῆνες εἶχα, ποὺ κατοικοῦσα στὸ σπίτι τῆς Κλεώνης. Μὰ ὁ λίγος αὐτὸς καιρὸς ἦταν ἀρκετὸς γιὰ νὰ καταλάβω τὴν καλὴ καρδιὰ τῆς γριούλας καὶ τῆς ἐγγονῆς της.

Ναρούσιον τὴν Κλεώνη τὴν ἐσεβόμουν σὰ δεύτερη μητέρα μου καὶ τὴ Νικομάχη τὴν ἀγαποῦσα σὰ μεγαλύτερη ἀδερφή μου.

Ἡ Νικομάχη ἦταν κορίτσι πολὺ ἐργατικό. Στιγμὴ δὲν ἔμενε ἀνεργη. Ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ δὸύλευε στὸ ἐργαστήρι της.

Ἐγώ. ὅταν δὲν εἶχα νὰ μελετήσω, πήγαινα καὶ τῆς ἔκανα συντροφιά. Μοῦ ἀρεσε νὰ τὴ βλέπω νὰ δουλεύῃ καὶ νὰ τὴν ἀκούω νὰ μοῦ μιλῇ γιὰ τὰ μεγάλα κατορθώματα τῶν προγόνων μας.

Κάθε μέρα μοῦ ἔλεγε νέες ίστορίες καὶ νέους χαριτωμένους μύθους. Τὶς περισσότερες ἀπ' αὐτὲς τὶς ίστορίες τὶς εἶχε μάθει ἀπὸ τὸν πατέρα της, ποὺ ἦταν, φαίνεται, πολὺ γραμματισμένος ἀνθρωπος.

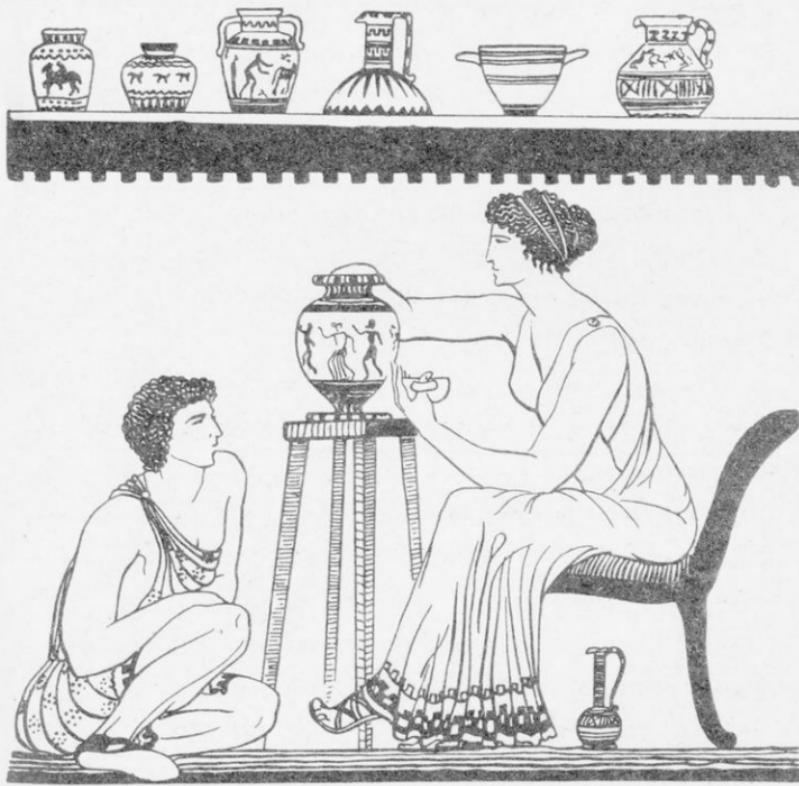
Πολλὲς φορές, ἅμα τὴν ἐβλεπα πολὺ κουρασμένη καὶ χλοιμή, τῆς ἔλεγα:

— Μὰ γιατί, Νικομάχη, δουλεύεις τόσο πολύ; Είσαι

ἀδύνατη καὶ ἡ πολλὴ δουλειὰ σὲ βλάφτει. Λὲν ξεκουράζεσαι καὶ λίγο;

— Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐργαστῶ.

— Μὰ γιατί; "Εχεις τόση ἀνάγκη; Νομίζω, πὼς σοῦ φτάνουν, δσα κερδίζεις κάθε μέρα.

Μοῦ ἄρεσε νὰ τὴ βλέπω νὰ δουλεύῃ.

— Ναί, ἀλήθεια, αὐτὰ φτάνουν γιὰ σήμερα. "Ἄν τύχη δμως καὶ φύγω ἀπὸ ἐδῶ, τί θ' ἀπογίνη τότε ἡ γιαγιά μου;

— Νὰ φύγης; Τί θέλεις νὰ πῆς; Μήπως ἀπὸ τώρα συλλογίζεσαι νὰ παντρευτῆς;

— "Οχι, Ἀριστογένη, δὲ συλλογίζομαι γάμους καὶ

χαρές. "Αλλο είχα στὸ νοῦ μου μπορεῖ καὶ νὰ πεθάνω· καὶ τότε τί θὰ γίνη ἡ γιαγιά;

— Νὰ πεθάνης! Πῶς σοῦ ἥρθε αὐτὴ ἡ σκέψη; Σὺ τόσο νέα νὰ πεθάνης; Εἶσαι ἄρρωστη; Γιατί δὲ μοῦ λέσ τί ἔχεις; Νὰ φωνάξω ἔνα γιατρό;

— Τί νὰ τὸν κάμω, παιδί μου; Ξαίρω τί θὰ μοῦ πῆ. Νὰ μὴ πολυδουλεύω, νὰ τρώγω καλά, νὰ πηγαίνω περίπατο στὴν ἔξοχήν, νὰ φύγω ἀπὸ τοῦτο τὸ ὑγρὸ ἐργαστήρι μου καὶ ἀλλα τέτοια. Γίνονται αὐτά; Ἡ δουλειά μου εἶναι ἐδῶ κι ἐδῶ πρέπει νὰ ζήσω, ὥσπου νὰ κλείσω τὰ μάτια μου γιὰ πάντα.

— Μήν τὸ λέσ αὐτό, εἴπα μὲ λύπη καὶ δάκρυα ἀνέβηκαν στὰ μάτια μου.

Τὰ εἰδεῖς ἡ Νικομάχη καὶ μοῦ λέει:

— Σὲ λύπησα μὲ τὰ λόγια μου. Συχώρεσέ με. Κάποτε μοῦ ἔρχονται τέτοιες ἰδέες. Είμαι ὀρφανή· οἱ δικοί μου μὲ ἀφησαν μικρή· καὶ συχνὰ φαντάζομαι, πῶς γρήγορα θὰ πάω νὰ τοὺς βρῶ. Μὰ πάλι ποιὸς ξαίρει! Μπορεῖ νὰ ζήσω, νὰ γίνω γριούλα, νὰ περπατῶ σκυφτὴ με μπαστονάκι σὰν τὴ γιαγιά μου, καλὴ ὧδα.

Μᾶς πῆραν καὶ τοὺς δυὸ τὰ γέλια. Ἐγώ, ἀπὸ τὴ χαρά μου ποὺ τὴν εἶδα νὰ γελᾶ, τῆς εἴπα:

— "Αλλη φορὰ μὴ βάζεις μὲ τὸ νοῦ σου τέτοια πράματα. Ἐγὼ σὰ μεγαλώσω, θὰ σοῦ χτίσω στὸ χωριό μου ἔνα ὅμορφο σπιτάκι δίπλα στὸ δικό μας. Κάθε πρωὶ καὶ κάθε ἀπόγεμα θὰ σοῦ φέρνω ἀπὸ τὶς ἀγελάδες μας ζεστὸ γάλα. Θὰ σοῦ φέρνω μέλι ἀπὸ τὰ μελίσσια μας καὶ τὰ κοτόπουλα ποτὲ δὲ θὰ σοῦ λείπουν. Θὰ ἔχης δλα τὰ καλά. Ἡ μητέρα θὰ σὲ ἀγαπᾶ καὶ θὰ σὲ φροντίζῃ σὰν κόρη της.

Ἡ Νικομάχη γελοῦσε μὲ τὴν καρδιά της ἀκούγον-

τας τὰ παιδιάστικα σχέδιά μου, ποὺ ἔδειχναν, πὼς δὲν τὴν ἔχωριζα ἀπὸ ἀδεօφή.

Στὸ ἐργαστήρι τῆς Νικομάχης

Τὶς περισσότερες βραδιὲς μαζευόμαστε ὅλοι στὸ ἐργαστήρι τῆς Νικομάχης. Τὸ φῶτιζε ἔνα παλιὸ λυχνάρι μὲ δυὸ φῶτα. Ἡ Νικομάχη δούλευε μὲ πολλὴ προσοχὴ καὶ βασάνιζε τὸ μυαλό της νὰ βρῇ νέα ὄμορφα σχέδια γιὰ νὰ στολίσῃ τ' ἀγγεῖα της. Ὁ μαῦρος γάτος της δουθούνιζε ἥσυχα ἀπάνω στὰ γόνατά της.

Ἐγὼ μελετοῦσα τὰ μαθήματά μου. Ἡ γριὰ ἔγγειθε καὶ κάποτε μᾶς ἔλεγε κι ἀπὸ κανένα παραμύθι, γιὰ νὰ περάσῃ ἡ ὥρα.

Καμιὰ φορὰ μᾶς ἔκανε συντροφιὰ κι ὁ Θεαγένης. Οἱ γυναῖκες τὸν ἔδέχονταν μ' εὐχαρίστηση, γιατὶ ἦταν καλὸ παιδί. Μελετούσαμε μαζὶ καὶ ὑστερα βοηθούσαμε τὴ Νικομάχη. Ἀνακατεύαμε τὸ κοκκινόχωμα μὲ νερὸ ~~κατανύκτησαν~~ τὸ ζυμώναμε σὰν τὸ ζυμάρι· τρίβαμε τὰ χρώματα στὸ μάρμαρο καὶ καθαρίζαμε τὰ πινέλα της.

Ἡ Νικομάχη μὲ πολλὴ εὐγένεια μᾶς εὐχαριστοῦσε· μᾶς ἔλεγε:

— Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ μοῦ κάνετε συντροφιὰ καὶ μὲ βοηθεῖτε, ἡ δουλειὰ μοῦ φαίνεται σὰ διασκέδαση.

Στὸν Κηφισό

Πολλὲς φορὲς ἡ Νικομάχη μοῦ εἶχε εἰπῆ:

— Ἄμα καλοσυνέψη, θὰ πᾶμε καμιὰ μέρα στὴν ἔξοχήν.

— Ἐμπρός, μοῦ λέει ἔνα ὠραῖο πρωΐ. Καὶ ἔκινήσαμε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Κηφισοῦ. Σὲ λίγο βρεθή-

καμε εξω ἀπὸ τὸ κάστρο, στοὺς ἄγρούς, καὶ τραβήξαμε γιὰ τὸν Κηφισό. Μαζί μας πήραμε ἕνα καλαθάκι μὲ λίγα τρόφιμα.

ωροφέλικεν Ὡ καλὴ κόρη μὲ τὸ λεπτὸ χιτῶνα τῆς, τὸ καπέλάκι τῆς, τὸ στολισμένο μὲ στεφάνη ἀπὸ κρινάκια, καὶ τὰ ἐλαφρὰ σαντάλια τῆς ἦταν σὰ ζωγραφιά.

Ἐπειτα ἀπὸ ἀρκετὴ ὥρα φτάσαμε στὸ ποτάμι. Οἱ ὅχθες του ἦταν στολισμένες μὲ ἀνθισμένες πικροδάφνες καὶ πλατάνια.

Περπατούσαμε τώρα σιγὰ σιγὰ στὴν ἀκροποταμιά. Ὡ Νικομάχη ἔψαχνε νὰ βρῇ κανένα ἄγνωστο φυτό, κανένα ἀγριολούλουδο, γιὰ νὰ τὸ ζωγραφίσῃ στὰ ἀγγεῖα τῆς.

“Εξαφνα, ἐκεῖ ποὺ περπατούσαμε, ἀκοῦμε πίσω μας: νιάου! νιάου! Γυρίζομε καὶ τί νὰ δοῦμε! “Ἐνα μικρὸ μαῦρο ζῶο ἔτρεζε πρὸς τὸ μέρος μας.

— Νικομάχη, ὁ γάτος σου! Μᾶς πῆρε ἀπὸ πίσω, τῆς λέω.

— Μπά! πῶς μπόρεσε; Ἐγὼ τὸν εἶχα καλὰ κλειδωμένο. ‘Ο κακόμοιρος ὁ Μαῦρος! Τί κούραση ποὺ θὰ ἔχῃ τὸ βράδυ.

— Ετσι ἔρχεται κατόπι σου, ἀμα βγαίνεις εξω; ζώτησα τὴ Νικομάχη.

— Ναί, καὶ τὸν ἀφήνω νὰ ἔρχεται, ὅταν δὲν πηγαίνω μακρὰ ἀπὸ τὸ σπίτι. Σήμερα δμως δὲν ἥθελα νὰ ἔρθη μαζί μου.

‘Ο γάτος φτάνει κοντά μας. Είναι χαρούμενος, ποὺ βρῆκε τὴν κυρά του καὶ τρίβεται ἀπάνω τῆς.

‘Ω Νικομάχη βλέποντας, πῶς ὁ Μαῦρος τῆς κουράστηκε, τὸν παίρνει στὰ χέρια τῆς.

‘Ο γάτος μὲ πολλὴ χαρὰ πηδᾶ στοὺς ὕμους τῆς.

ἀλλὰ εἶναι βαρύς. Κάνω νὰ τὸν πάρω ἐγώ, μὰ μοῦ ἔξεφεύγει. Τοῦ κάκου τὸν χαιδεύω.

"Ἐπειτα ἀπὸ πολλὴ ὥρα φτάνομε σὲ μιὰ ὥραία τοποθεσία. 'Η Νικομάχη μοῦ λέει:

"Ο γάτος μὲ πολλὴ χαρὰ πήδηξε στοὺς ὕμους της.

— "Ἄς σταματήσουμε ἐδῶ, νὰ φᾶμε.

"Ἐκεῖ ἦταν ἔνα θεόρατο πλατάνι καὶ κιθήσαμε στὸν ἰσκιο του. Γιὰ τραπεζομάντιλο ἔστρωσα τρυφερὰ κλωνάρια ἀπὸ θάμνους, ποὺ μοσκοβιλοῦσαν. 'Εκεῖ ἀπάνω

ή Νικομάχη ἔβαιλε τὸ φαγητό μας. Γιὰ δὲ εχτικὸ ἔκοψα λίγη ορόκα, φυτωμένη κοντά στὸ τρεχούμενο νερό.

⁷Αρχίζομεν νὰ τρῶμε. Ο γάτος μᾶς συντροφεύει στὸ τραπέζι καὶ πιώνει καὶ αὐτὸς τὸ μερδικό του.

Τοῦμε μὲ πολὺ ὥρας οὐδεξῆ. Τὴ δίψα μας τῇ σβήναμε
μὲ τὸ δροσερὸν νερόν, ποὺ ἀνάβρυζε ἀπὸ ἕνα βράχον καὶ
χυνόταν στὸν Κηφισό.

³Αφοῦ φάγαμε καὶ ἔκουραστήκαμε, σκαρφαλώσαμε στὸ βουνό. ⁴Ηταν μεγάλη ζέστη κι ὁ ἀνήφορος κουραστικός, μὰ ἥμελα νὰ δῶ ἀπὸ ψηλὰ τὴν Ἀθήνα. ⁵Αναιβαίνουμε δόλοένα καὶ φτάνομε στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου.

— "Α! τί ώραία! φώναξα γεμάτος θαυμασμό.

Αλήθεια! μπροστά στά μάτια μας ἀπλωνόταν ἔνα πανόραμα. Μακριὰ γυάλιζε ἀσπρογάλαξη ἡ θάλασσα τοῦ Σαρωνικοῦ, σὰ νὰ ἥταν σπαραγμένη μὲ πολλὰ διαμάντια. Ἐδῶ καὶ κεῖ τὴ στόλιζαν ὅμορφα νησάκια, ποὺ φαίνονταν σὰ νὰ ἥταν ἀπὸ μάλαμα. η ρεκούων

^{πόλης} Εμπρὸς στὰ πόδια μας ἦταν ξαπλωμένη ἡ ὅμορφη πόλη, ποὺ τὴν προστάτευε ἡ Ἀθηνᾶ. Παντοῦ βλέπαμε λαμπρὰ μνημεῖα, ναούς, ἀγάλματα. Καὶ ἀνάμεσα σ' ὅλα αὐτὰ ὅμορφα περιβόλια, γεμάτα δέντρα καὶ ἄνθη.

Tί πάθαμε ἀπὸ τὴν βροχήν

τάσεις Ἐκεῖ ποὺ ἔλαμπε ὁ ἥλιος καὶ ἦταν χαρὰ θεοῦ, οὐδανὸς σκοτείνιασε. Πυκνά, βαριὰ σύννεφα τὸν ἐσκέπασαν πέρα πέρα· δυνατὸς ἀέρας σηκώθηκε. "Εξαφνα μιὰ φοβερὴ βροντὴ ἀκούστηκε καὶ ὑστερα κι ἄλλη κι ἄλλη. Συχνὲς ἀστραπὲς σὰ λαμπερὰ φίδια σκίζουν τὰ σύννεφα. *κατέρρεια παροξύστωση*

— Γερήγορα νὰ φύγουμε, τῆς λέω· σὲ λίγο θὰ
έχουμε νεροποντή.

Πιανόμαστε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ φεύγομε τρέχοντας. Δὲν εἴχαμε φτάσει στὴ μέση τοῦ λόφου καὶ μᾶς πιάνει ἡ βροχή. Κοιτάζομε δεξιὰ κι ἀριστερά, μὴ βροῦμε κανένα σκεπασμένο μέρος νὰ φυλαχτοῦμε, μὰ τίποτε. Τὰ ουρά μας μούσκεψαν ἀπὸ τὸ νερό. Τρέχαμε δοῦ μπορούσαμε λαχανιασμένοι· κατεβήκαμε τὸ μισὸ τὸ λόφο. "Εξαφνα ἡ Νικομάχη στέκεται καὶ φωνάζει:

— Καὶ ὁ γάτος μου; Ποὺ εἶναι ὁ γάτος μου; "Αχ, ὁ κακόμοιος, θὰ χάθηκε! "Ας γυρίσουμε, μήπως τὸν βροῦμε.

— "Εγὼ θὰ πάω μόνος μου. "Ωσπου νὰ γυρίσω, ἐσὺ στάσου κάτω ἀπὸ κεῖνο τὸ μεγάλο πεῦκο, γιὰ νὰ μὴ βρέχεσαι πολύ. Τώρα σταμάτησαν οἱ ἀστραπὲς καὶ δὲν εἶναι πιὰ φόβος ἀπὸ ἀστροπελέκι.

— "Ω! εἶναι καὶ παραεῖναι. Θὰ πάω ἐκεῖ στὸ χαμηλὸ δεντράκι, ποὺ εἶναι καὶ φουντωτό, μοῦ εἶπε ἡ Νικομάχη.

"Ανεβαίνω πάλι τὸ λόφο. Τώρα πιὰ παραβράχηκαν τὰ ουρά μου ἀπὸ τὴ βροχή. Κατακουρασμένος φτάνω στὸ μέρος, ποὺ εἴχαμε καθῆσει. Ψάχνω ἐδῶθε κεῖθε, πουθενὰ Μαῦρος. Τὸν φωνάζω, τρέχω δεξιὰ ἀριστερά, τίποτε. Γυρίζω πίσω· ἡ Νικομάχη μὲ βλέπει μὲ βουρκωμένα μάτια. ποὺ γύριζα μονάχος.

— Μὴ λυπᾶσαι, τῆς λέω, θὰ ἔφυγε μόνος του. Θὰ τὸν βροῦμε στὸ σπίτι. Κατάλαβε, πώς θὰ βρέξῃ, κι ἔφυγε πρὶν ἀπὸ μᾶς.

Κατεβαίνομε μὲ πολὺν κόπο τὸ λόφο. Τὰ φορέματα τῆς Νικομάχης ἀπὸ τὴν πολλὴ βροχὴ κόλλησαν ἐπάνω της καὶ δὲν τὴν ἄφηναν νὰ περπατῇ γρήγορα. Φτάσαμε στὸ σπίτι σ' ἐλεεινὴ κατάσταση. Τὰ ουρά μας ἔσταζαν καὶ τὰ ψαθάκια μας είχαν γίνει σὰ χωνιά. ηροκοιων

"Η Κλεώνη μᾶς περίμενε μὲ καρδιοχτύπι δυνατό:

— "Αχ! θὰ μοῦ κρυώσατε! Πῶς δὲν προφτάσατε νὰ γνωίσετε πιὸ νωδίς; Γρήγορα ν' ἀλλάξετε φορέματα.

Αἱμέσως ρίχνει ξύλα στὴ φωτιὰ νὰ στεγνώσουμε καὶ νὰ ζεσταθοῦμε.

— "Ο γάτος μου! ήταν ἡ πρώτη λέξη, ποὺ εἶπε ἡ Νικομάχη μόλις μπῆκε στὸ σπίτι. Τοῦ κάκου ἔψαχνε μὲ τὸ μάτι της κάθε γωνιά, περιμένοντας ν' ἀκούσῃ τὸ ἀγαπητό της νιαούρισμα. Ο Μαῦρος δὲ φαινόταν πουθενά.

"Η Νικομάχη ἔπεσε στὸ κρεβάτι πικραμένη· εἶχε δυνατὸ πυρετό. Ανήσυχη ἡ γριούλα μοῦ ἔφερε ἔνα ζεστὸ καὶ μοῦ εἶπε:

~~ΨΥΡΑΦΟΥΜΕΝΗ~~ Καίει καὶ ψήνεται ἡ καημένη ἡ Νικομάχη μου. Τῆς ἔδωσα ἔνα ζεστὸ ἀπὸ ἀγριολούλουδα καὶ φύλαξα λιγάκι καὶ γιὰ σένα. "Έχω ἔνα φόβο στὴν καρδιά. "Ετσι ἀδύνατη καθὼς είναι... "Αχ! πῶς φοβοῦμαι, μὴ μοῦ ἀρρωστήσῃ βαριά...

Πῶς βρέθηκε ὁ γάτος

Η Νικομάχη ξημέρωσε χειρότερα. Τρέχω καὶ φωνάζω τὸ γιατρό. Πρόσταξε βεντοῦζες κι ἔνα γιατρικό.

— "Εχει πάρει δυνατὸ κρυολόγημα, μᾶς λέει ὁ γιατρός, καὶ πρέπει νὰ προσέξετε.

Η Νικομάχη μέσα στὸν πυρετό της μὲ παρακαλοῦσε μὲ δακρυσμένα μάτια νὰ τῆς βρῶ μὲ κάθε τρόπο τὸ Μαῦρο της.

— "Ετρεξα παντοῦ. Δὲν ἄφησα δρομάκι ἀγύριστο. Χαμένος κόπος! Πουθενὰ δὲν τὸν ἥβρα.

Τὴν ἄλλη μέρα στὸ σχολεῖο τὸ εἶπα στοὺς φίλους μου καὶ αὐτοὺς μοῦ ὑποσχέθηκαν νὰ ἔχουν τὰ μάτια τους τέσσερα καὶ νὰ μοῦ φέρουν τὸ Μαῦρο, ἢν τυχὸν τὸν βροῦνε.

Πέρασαν τρεῖς ήμέρες. Εἶχαμε πιὰ ὅλοι ἀπελπιστῆ. Τὴν τρίτη μέρα, βράδυ βράδυ, πήγαινα ν' ἀγοράσω ἔνα γιατρικὸ τῆς Νικομάχης.

Ἐκεῖ ποὺ πήγαινα σ' ἔνα δρόμο στενὸ ἀπαντῶ τὸ Στρεψιάδη. Ἡταν τυλιγμένος μὲ τὸ πλατὺ πανωφόρι του καὶ στὴ μασκάλη του κρατοῦσε ἔνα μεγάλο δέμα. Ταράχτηκε, ἀμα μὲ εἶδε.

— Ποῦ τρέχεις τέτοια ὥρα; τὸν ρωτῶ.

— Καὶ σὺ δὲ γυρίζεις στοὺς δρόμους τέτοια ὥρα; μοῦ ἀποκρίθηκε.

— Μὰ ἐγὼ ἔχω τὸ λόγο μου. Ἡ Νικομάχη εἶναι πολὺ ἄρρωστη καὶ πάω νὰ τῆς φέρω γιατρικό. Ἐχασε καὶ τὸ γάτο της καὶ ἡ μεγάλη της λύπη τὴν κάνει χειρότερα.

— Τί ἀνόητη νὰ στενοχωριέται ἔτσι γιὰ ἔνα ζῆτο, εἴπε δὲ Στρεψιάδης γελώντας περιπατικά.

— Πρέπει νὰ τ' ἀγαποῦμε καὶ τὰ ζῶα, εἴπα.

— Δὲν ἔχω καιρὸ ν' ἀκούω τὶς ἀνοησίες σου. Καλὴ νύχτα, εἴπε κι ἔκαμε νὰ φύγη.

“Εξαφνα, δὲν ξαίρω πῶς, μιὰ ὑποψία πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ μου. Ποὺ πήγαινε; Τί ἦταν ἐκεῖνο τὸ χοντρὸ δέμα, ποὺ ἔκρυβε κάτω ἀπὸ τὸ πανωφόρι του;

Μ' ἔνα πήδημα τὸν φτάνω, τὸν ἀρπάζω ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τοῦ λέω;

— Ποῦ πᾶς; καὶ τί ἔχεις ἐκεῖ, ποὺ τὸ κρύβεις ἔτσι;

— Φύγε ἀπὸ δῶ, χωριάτη· δὲ θὰ σου δώσω λόγο.

— Δὲ σ' ἀφήνω, ἀν δὲ μοῦ δείξης, τί κρατεῖς ἐκεῖ μέσα.

— “Αφησέ με ἥθα φωνάξω, κι ἔκαμε νὰ φύγη κι ἔσφιγγε δυνατὰ τὸ δέμα του.

“Εξαφνα ἔνα πνιγμένο νιαούρισμα ἀκούγεται κάτω ἀπὸ τὸ πανωφόρι του.

— ‘Ο Μαῦρος εἶπα μὲ νοῦ μου· θὰ τὸν βρῆκε στὸ δρόμο καὶ ποιὸς ἔσαιρει, πωῦ τὸν πάει νὰ τὸν βασανίσῃ.

Χύνομαι ἀπάνω του, τὸν φέγγων χάμω, ἀκουμπῶ τὸ γόνατό μου στὸ στήθος του, τραβῶ τὸ πανωφόρι καὶ βρί-

Τὸν ἄρπαξω ἀπὸ τὸ χέρι.

σκω κάτω ἀπὸ τὴν μασκάλη του ἔνα σακκούλι δεμένο μὲ σκοινί. Μέσα σ’ αὐτὸ παράδερνε καὶ τιναζόταν ἔνα ζῶο.

Τὸ κακόπαιδο! κρατοῦσε ἔνα χοντρὸ μπαστούνι. Τὸ παίρνω ἀπὸ τὸ χέρι του, τὸ πετῶ μακριὰ καὶ γρήγορα γρήγορα λύνω τὸ σκοινὶ τοῦ σακκουλιοῦ. ‘Ο

Μαῦρος τινάζεται ἔξω καὶ φεύγει τρέχοντας στὸ σπιτάκι τῆς Κλεώνης.

Δὲν κρατήθηκα. Ἀπάνω στὸ θυμό μου τοῦ κατέβασα μιὰ γροθιά.

— Ποῦ τὸ πήγαινες τὸ ζῶο; εἶ;

— Τὸ πήγαινα στὴ θάλασσα, νὰ τὸ πνίξω. Πρῶτα θὰ τὸ βασάνιζα καὶ θὰ τὸ τσάκιζα στὸ ξύλο, δπως θὰ τσακίσω κι ἐσένα, παλιοχωριάτη! ἀποκρίθηκε μὲ λύσσα. Ἐσὺ ἔγινες αἰτία νὰ μᾶς διώξῃ ἀπὸ τὸ σπίτι του δ Λεωκράτης γιὰ νὰ μπῆς ἐσύ. Μὰ ἔννοια σου καὶ θὰ λογαριαστοῦμε καλά.

— Φαντάζεσαι τοὺς ἄλλους σὰν τὸν ἑαυτό σου, τοῦ λέω. Μὰ ἐγὼ καλύτερα ἔχω νὰ πεθάνω ἀπὸ τὴν πεῖνα παρὰ νὰ γίνω σὰν κι ἐσένα κόλακας, καὶ τοῦ γύρισα τὶς πλάτες.

πάφοκοιων

Αὐτὸς ἀπὸ πίσω μου μ' ἔβριζε καὶ μὲ φοβέριζε:

— Θὰ σοῦ δεῖξω ἐγώ! Νὰ δῆς, τί θὰ σοῦ κάμω!

‘Η Νικομάχη ἄρρωστη

Ήταν βουβὸ τὸ σπίτι τῆς Κλεώνης καὶ σὲ μεγάλη λύπη βυθισμένο. Ὁ πυρετὸς τῆς Νικομάχης δὲν ἔπεφτε καὶ τὸ καημένο τὸ κορίτσι ἔλιωνε σὰν τὸ κερὶ μέρα μὲ *ηαροκηνων* τὴν ἡμέρα. Ὁ γιατρὸς φαινόταν πολὺ συλλογισμένος. Ἡ Νικομάχη δὲ θὰ ξανάβρισκε πιὰ τὴν ὑγεία της. Κι ἐγὼ τὰ παράτησα δλα, μαθήματα καὶ γυμναστική, καὶ βοηθοῦσα τὴ γριούλα.

Ραγιζόταν ἡ καρδιά μου, σὰν τὴν ἔβλεπα γονατισμένη ἐμπρὸς σ' ἔνα ἀγαλματάκι τῆς Ἀθηνᾶς. Παρακαλοῦσε τὴ θεὰ νὰ κάμη καλὰ τὴν ἐγγονούλα της.

‘Η θεὰ τὴ λυπήθηκε· ἡ ἐγγονή της γύρισε στὸ καλύτερο. Ἐπεισε δ πυρετὸς καὶ σὲ λίγες μέρες μπόρεσε νὰ

σηκωθῆ. Στὴν ἀρχὴ εἶχε μεγάλη ἀδυναμία. Μὰ σιγὰ-
σιγὰ δυνάμωσε.

Οἱ δικοὶ μου στὴν Ἀθῆνα

Μιὰ μέραι γυροῦζοντας ἀπὸ τὸ σχολεῖο μὲ τὸ Θεα-
γένη, βλέπω ἀπὸ μακριὰ τὰ κοκκινωπὰ βώδια μας καὶ
τὸ ἀμάξι μας ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μας. Ἡ
χαρά μου δὲ λέγεται. Τρέχω κι ἀγκαλιάζω τὸν πατέρα
μου καὶ τὸν παππού μου. Φιλῶ τὴν μητέρα μου καὶ
τ' ἀδερφάκια μου.

Ἡ μητέρα μου μ' ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιά της καὶ μὲ
φίλησε. Ἔπειτα στάθηκε καὶ μὲ καμάρωνε. Ἀργότερα
μοῦ εἴπε, πώς τῆς φάνηκα πιὸ δύορφος καὶ πιὸ μεγάλος.

Φωνάζω τὸ φίλο μου, ποὺ στεκόταν πάρα πέρα.
Τὸν πιάνω ἀπὸ τὸ χέρι, τὸν φέρνω στοὺς δικούς μου
καὶ τοὺς λέω:

προκατανοή—Ο Θεαγένης δ φίλος μου, ποὺ τὸν ἀγαπῶ σὰν
ἀδερφοῦ.

Ἡ μητέρα μου τὸν ἐφίλησε, δταν ἄκουσε πώς εἶναι
δρφανὸς καὶ ἀγαπημένος σύντροφός μου.

—Ἡρθαμε γιὰ νὰ σὲ δοῦμε, μοῦ λέει δ πατέρας,
καὶ νὰ δοῦμε καὶ τὴ μεγάλη γιορτὴ τῆς Ἀθηνᾶς.

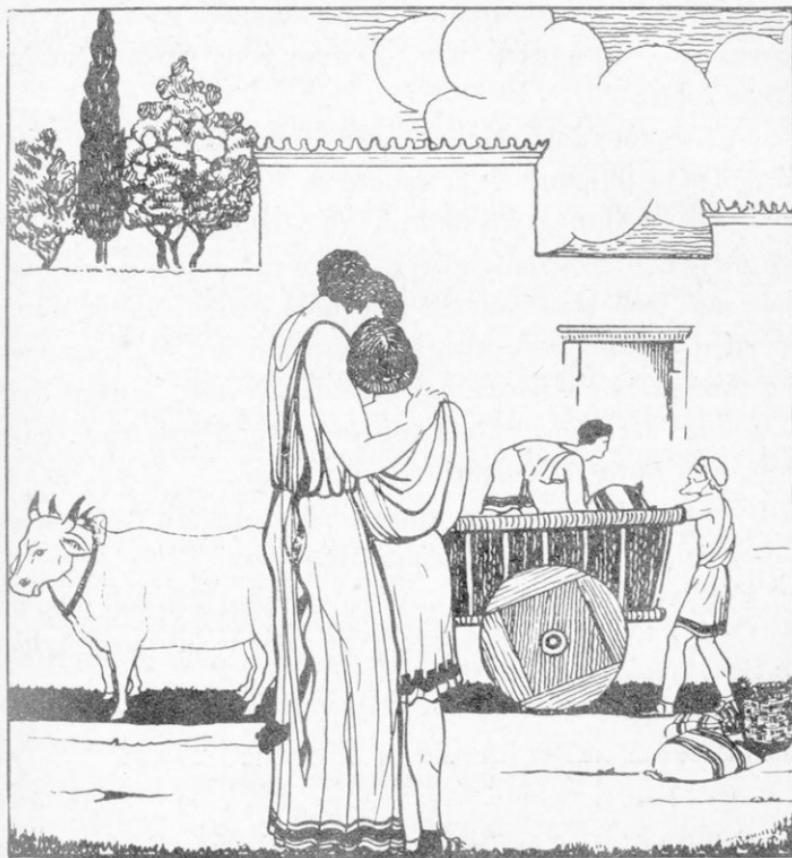
Μπαίνομε στὸ σπίτι. Ἡ Νικομάχη μὲ τὴ γιαγιά
της τρέχουν καὶ μᾶς ὑποδέχονται μὲ πολλὴ εὐγένεια καὶ
μὲ μεγάλη χαρά. Τὸ μικρὸ σπιτάκι τώρα ἀντιλαλοῦσε
ἀπὸ γέλια καὶ χαρές.

Βοήθησα τὸν πατέρα μου καὶ κατεβάσαμε ἀπὸ τὸ
ἀμάξι κάμποσα κοτόπουλα, τυρί, μέλι, κρασὶ καὶ ἄλλα
πράματα. Ὁλα ἀπὸ τὸ σπίτι μας καὶ ἀπὸ τὰ κτήματά μας.

Καθόμαστε στὸ τραπέζι καὶ τρῶμε μὲ πολλὴ ὅρεξη
ὅτι βρήκαμε πρόχειρο.

Τὸ πρόσωπο τῆς μητέρας μου λάμπει ἀπὸ χαρά,
δσο ἀκούει τὰ καλὰ ποὺ τῆς λέει γιὰ μένα ἡ Κλεώνη.

‘Ο παππούς μου ἀπὸ τὴ χαρά του μὲ τράβηξε
στὴν ἀγκαλιά του, μὲ φίλησε καὶ μοῦ λέει:

‘Η μητέρα μου μ' ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιά τῆς καὶ μὲ φίλησε.

— “Ἐχε τὴν εὐχή μου, παιδί μου.

“Ἐπειτα ὁ πατέρας ἀρχίζει νὰ μοῦ λέη, δσα ἔγιναν στὸ χωριὸ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἔφυγα. ‘Η Ἰώ, ἡ ἀγελάδα μας, μοῦ λέει, γέννησε ἔνα ὅμιορφο μισχαράκι. ‘Η φοράδα μας ἔνα πουλαράκι. ‘Η θειά μου ἡ Δανάη παν-

τρεύτηκε μὲ τὸ Φίλωνα τὸν περιβολάρη. Τὸ ἀμπέλι μας ἦταν φορτωμένο σταφύλια, καὶ ἄλλα καὶ ἄλλα πολλά.

“Αμα σηκωθήκαμε ἀπὸ τὸ τραπέζι, δ παππούς μου μὲ τὸν πατέρα μου πῆγαν στὸ σχολεῖο καὶ στὴν παλαιότρα, γιὰ νὰ ωφέλησουν τοὺς δασκάλους πῶς πήγαινα στὰ μαθήματα. Καὶ οἱ δυό τους δίνουν καλές πληροφορίες.

Οἱ δικοί μου γύρισαν στὸ σπίτι εὐχαριστημένοι καὶ σὲ λίγο βγήκαμε δλοι περίπατο.

Στὸ δρόμο ἀπαντήσαμε τὸ Λεωκράτη. Πρῶτος σταμάτησε δ εὐγενικὸς αὐτὸς ἄρχοντας καὶ μᾶς χαιρέτησε καὶ μοῦ εἶπε νὰ τὸν συστήσω στοὺς δικούς μου. Τὸ κάνω μὲ δλη μου τὴν εὐχαρίστηση καὶ δ Λεωκράτης τοὺς μιλεῖ πολὺ καταδεχτικὰ κι εὐγενικά. Κοντὰ στ’ ἄλλα τοὺς λέει, πῶς ἐμένα προτιμᾶ ἀπὸ δλους τοὺς φίλους, ποὺ συναναστρέφεται τὸ παιδί του.

‘Ο πατέρας μου τὸν παρακαλεῖ ν’ ἀφήσῃ τὸν Κλεισθένη νὰ ἔρθῃ στὸ χωριό μας τὶς διακοπές.

— Ναί, ναί, μὲ δλη μου τὴν καρδιὰ θὰ τοῦ δώσω τὴν ἀδεια νὰ ἔρθη μαζί σας στὸν τρύγο καὶ σᾶς εὐχαριστῶ μάλιστα πολὺ γιὰ τὸ εὐγενικό σας κάλεσμα.

Γιατί ὠνομάστηκε Ἀθήνα

Οἱ δικοί μου ἤρθαν στὴν Ἀθήνα, δπως σᾶς εἶπα, γιὰ νὰ μὲ δοῦν, μὰ καὶ γιὰ νὰ δοῦν τὴ μεγάλη γιορτὴ τῆς Ἀθηνᾶς.

‘Η γιορτὴ τῆς θεᾶς γινόταν κάθε χρόνο, τὸν Αὔγουστο. Μὰ κάθε τέταρτο χρόνο οἱ Ἀθηναῖοι τὴ γιόρταζαν πολὺ καλύτερα καὶ τότε τὴν ἔλεγαν τὰ «Μεγάλα Παναθήναια».

Τὸν παλιὸ καιρὸ δ βασιλιὰς Ἐρεχθέας εἶχε χτίσει

ενα μικρὸ χωριουδάκι στὴν ὅχθη τοῦ Κηφισοῦ. Στὴν ἀρχὴν ἦταν χωρὶς ὄνομα καὶ ἄγνωστο. Οἱ κάτοικοί του ὅμως ἤταν παλικάρια καὶ πολὺ ἔξυπνοι. Γι' αὐτὸ δὲ Δίας, ποὺ ἔξαίρει ἀπὸ πρωτύτερα τί θὰ γίνη, γνώριζε πὼς τὸ χωριουδάκι θὰ γίνη μιὰ μέρα ἢ πιὸ δοξασμένη πόλιτεία τοῦ κόσμου.

Τὸ ἔμαθαν αὐτὸ οἱ θεοὶ καὶ δὲ καθένας ἥθελε νὰ δώσῃ τὸ δικό του ὄνομα στὸ μικρὸ χωριὸ τοῦ Ἐρεχθέα. Οἱ ἀνθρωποὶ ὅμως, ποὺ ζοῦσαν ἐκεῖ, ἤξιραν καλὰ δυὸ τέχνες, νὰ φτιάνουν γερὰ καράβια, γιὰ νὰ ταξιδεύουν στὴ θάλασσα, καὶ νὰ φτιάνουν ὁραιὰ ἀγγεῖα καὶ νὰ πελεκοῦν τὶς πέτρες, γιὰ νὰ κάνουν ἀγάλματα καὶ ναοὺς γιὰ τοὺς θεούς.

‘Ο Δίας λοιπὸν ἀποφάσισε μονάχα δυὸ θεοὶ ν' ἀγωνιστοῦν μεταξύ τους, γιὰ νὰ δώσουν τὸ ὄνομά τους στὸ νεόχτιστο χωριό, δὲ Ποσειδῶνας. δὲ θεὸς τῆς θάλασσας, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, ποὺ προστατεύει τὶς τέχνες.

Τὴν ἡμέρα ποὺ πρόσταξε δὲ Δίας, ἥρθαν δὲ οἱ καὶ κάθησαν σὲ χρυσοὺς θρόνους, κοντὰ στὴν ὅχθη τοῦ Κηφισοῦ. Ψηλότερα ἀπὸ δὲ οἱ θρόνοις ἦταν δὲ θρόνος τοῦ Δία. Στὸ πλάγι του εἶχε καθήσει ἡ “Ἡρα μὲ τὰ μεγάλα μάτια. Παρέκει ἦταν δὲ Ἀπόλλωνας μὲ χρυσὴ λύρα στὸ χέρι, κοντά του ἡ ἀδερφή του ἡ Ἀρτεμη μὲ τόξο καὶ σαΐτες, ἔτοιμη γιὰ κυνήγι.

Πίσω τους καθόταν ἡ Ἀφροδίτη, ἡ θεὰ τῆς ὄμορφιᾶς, δὲ Ἀρης, δὲ ἀτρόμητος θεὸς τοῦ πολέμου, καὶ ἡ Δήμητρα, ἡ θεὰ τῆς γεωργίας, αὐτὴ ποὺ ἔμαθε τοὺς ἀνθρώπους νὰ σπέρνουν καὶ νὰ θερίζουν τὸ σιτάρι. Ἐκεῖ ἦταν καὶ δὲ Πλούτωνας, δὲ θεὸς τοῦ ἄδη, καὶ δὲ Ἡφαίστος, δὲ θεὸς τῆς φωτιᾶς. Πίσω ἀπὸ τὸ Δία καθόταν δὲ Ἔρμής, μὲ τὰ φτερωτά του πόδια.

Μέσα σ' ἐκείνη τὴν συνέλευση ἡ Ἀθηνᾶ καὶ δὲ Πο-

σειδῶνας στέκονταν ἀμύλητοι καὶ περίμεναν τὸ Δία
ν' ἀποφασίση. Ἡ Ἀθηνᾶ κρατοῦσε στὸ δεξὶ τῆς χέρι
τὸ ἀνύκητο δόρυ της· στὸ χέρι τοῦ Ποσειδώνα ἔλαμπε

Ἡ Ἀθηνᾶ ποὺ προστατεύει τὶς τέχνες.

ἡ τρίαινά του, ποὺ κάνει τὴ θάλασσα νὰ τρέμη. Τότε
εἶπε ὁ Δίας:

— Ὁποιος ἀπὸ τοὺς δύο θεοὺς θὰ κάμη νὰ βγῆ
ἀπὸ τὴ γῆ τὸ δῶρο τὸ πιὸ χρήσιμο στοὺς κατοίκους τῆς
Ἀττικῆς, αὐτὸς θὰ δώσῃ τὸ δνομά του στὸ χωριὸ τοῦ
Ἐρεχθέα.

Αμέσως σηκώθηκε ο Ποσειδῶνας καὶ μὲ τὴν τρίαινά του χτύπησε δυνατὰ τὸ χῶμα. Τότε ἀμέσως ἀναταράχτηκε ἡ γῆ καὶ μέσα ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς τινάγτηκε ἔνα πεντάμορφο ἄλογο, ἀσπρο σὰν τὸ χιόνι. Πάροδοιων

Οἱ θεοὶ τὸ κοίταζαν μὲ θαυμασμό.

Ἡ χαίτη του ἀνέμιζε στὸν ἀέρα, τὰ μάτια του ἔλαμπαν καὶ τὰ γοργὰ πόδια του ἐτοιμάζονταν νὰ πηδήξουν καὶ νὰ τρέξουν.

Ἡ Ἀθηνᾶ ἀτάραχη ἔσκυψε ἥσυχα στὴ γῆ, τὴν ἔσκαψε λίγο μὲ τὸ ἀριστερό της γέρι κι ἔρριξε στὸ μικρὸ λάκκο ἔνα μικρὸ σπόρο, ποὺ κρατοῦσε στὸ δεξὶ τῆς χέρι. Δὲν ἔλεγε τίποτε, μόνο μὲ χαμόγελο στὰ χείλη κοίταζε τοὺς ἄλλους θεούς. Καὶ νά, ἀμέσως φυτρώνει ἀπὸ τὴ γῆ ἔνα μικρὸ βλαστάρι, ποὺ μεγαλώνει στὴ στιγμὴ καὶ γίνεται δέντρο μεγάλο μὲ κορμό. Καὶ στὴ στιγμὴ γεμίζει μὲ κλαδιά, κλωνιὰ καὶ φύλλα, ποὺ ἔλαμπαν σὰν πλευρῶν

ἀσήμι. Τὸ δέντρο δὲ καὶ μεγάλωνε καὶ τὰ κλαδιά του ἔγερναν φορτωμένα ἀπὸ καρποὺς πρασινωπούς, καρποὺς γεμάτους χυμοῦ.

— Πατέρα Δία, λέει τότε ἡ Ἀθηνᾶ· αὐτὸ εἶναι τὸ δῶρο μου. Τὸ ἄλογο τοῦ Ποσειδώνα θὰ κάμη αὐτὸν τὸ λαὸν ἀγαπήση τὸν πόλεμο καὶ τὰ αἷματα. Τὸ δῶρο τὸ δικό μου, ἡ ἐλιά, θὰ εἶναι σημεῖο τῆς εἰρήνης, τῆς ἥσυχίας καὶ τῆς εὐτυχίας.

Τότε δοιοὶ ἀδάνατοι θεοὶ φώναξαν μὲ μιὰ φωνή:

— Τὸ δῶρο τῆς Ἀθηνᾶς εἶναι τὸ καλύτερο! Καὶ τὸ χωριὸ αὐτό, ποὺ μιὰ μέρα θὰ γίνη ἡ πιὸ δοξασμένη πολιτεία τοῦ κόσμου, θὰ πάρῃ τὸ ὄνομα τῆς Ἀθηνᾶς.

Ἐτοι πῆρε τὸ ὄνομά της ἡ Ἀθήνα.

Ἡ θεὰ ἀπὸ τότε προστατεύει τὴν ἀγαπημένη της χώρα. Οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἔχτισαν στὴν Ἀκρόπολη ἔνα

λαμπρότατο ναό, τὸν Παρθενῶνα, καὶ γιὰ τιμὴ της γιορτάζουν τὰ Παναθήναια.

Ἐτοιμασίες γιὰ τὰ Μεγάλα Παναθήναια

Πλησίασε ἡ μεγάλη γιορτὴ τῆς θεᾶς. Ὁχτὼ ἡμέρες ἀδιάκοπα ἔφταναν στὴν Ἀθήνα χιλιάδες ἀνθρωποι ἀπὸ τὰ περίχωρα κι ἀπ’ ὅλη τὴν ἄλλη Ἑλλάδα. Πολλοὶ ἔφερναν μαζί τους καὶ τὰ ζῶα, ποὺ θὰ θυσίαζαν στὴ θεά.

Ἡ Ἀθήνα ἦταν ἀδύνατο νὰ χωρέσῃ δλο τὸν κόσμο, ποὺ μαζεύτηκε τότε ἐκεῖ. Γι’ αὐτὸ οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πανηγυριῶτες, ποὺ τὸ ἥξαιραν, ἔφερναν σκηνὲς μαζί τους, τὶς ἐστηναν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη κι ἔμεναν ἐκεῖ.

Εργασίες της Γάρβης

Ο Θεαγένης κι ἐγὼ γιὰ διασκέδαση πηγαίναμε συχνὰ ἐκεῖ καὶ βλέπαμε τὸν κόσμο, καὶ μᾶς ἀρεσε ὁ ἀσυνήθιστος θόρυβος, οἱ φωνὲς τῶν ἀνθρώπων, τὰ χλιμιντρίσματα τῶν ἀλόγων, τὰ μουγκρητὰ τῶν ἀγελάδων καὶ τὰ βελάσματα τῶν προβάτων. Στὰ σχολεῖα, στὶς παλαῖστρες καὶ στὸ Στάδιο ἄλλος λόγος δὲ γινόταν παρὰ γιὰ τὸ μεγάλο πανηγύρι. Ποτέ μου δὲν τὸ εἶχα δεῖ. Μπορεῖτε λοιπὸν νὰ φαντασθῆτε πῶς τὸ περίμενα!

Σὲ δλα τὰ σχολεῖα εἰχαν διαλέξει τὰ πιὸ καλόφωνα παιδιὰ καὶ τὰ γύμναζαν στοὺς ὕμνους, ποὺ θὰ τοὺς τραγουδοῦσαν μὲ κιθάρες καὶ μὲ ἄλλα μουσικὰ ὅργανα.

Ο κάθε μαυθητὴς μάθαινε χωριστὰ τὸ μέρος του. Ἀφοῦ δλα τὰ παιδιὰ ἔμαθαν τὸ τραγούδι τους, τότε τὰ μάζεψαν δλα σ’ ἔνα μέρος, γιὰ νὰ γίνη ἡ γενικὴ δοκιμή, νὰ δοῦν ἀν πήγαιναν σύμφωνα δλες οἱ φωνές.

Στὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶχα πολὺ ὠραία φωνή. Τὰ μαθήματα τοῦ Κρατίνου τὴν εἶχαν γυμνάσει καλά.

Είκοσιπέντε άπό τοὺς νέους τῆς παλαιότρας του διάλεξε δὲ Κρατῖνος, γιὰ νὰ τραγουδήσουν στὸ χορό, ἀπ' δὲ λούς δμως στὸν Κλεισθένη καὶ σ' ἐμένα εἶχε τὶς περισσότερες ἐλπίδες του.

Τί αὐστηρότητα δμως ἦταν ἔκεινη! Δὲ συχωροῦσε οὕτε τὸ παραμικρὸ λάθος, δλα τὰ ἥθελε σωστά: τὴ στάση μας, τὴν κάθε κίνηση, τὴν κάθε φωνή, ἀκόμη καὶ τὶς συλλαβῆς τοῦ ὅμνου, ποὺ θὰ τραγουδούσαμε στὴ θεά.

Οἱ δοκιμὲς εἶχαν πετύχει καὶ ἤμαστε ἔτοιμοι.

Τὰ Μεγάλα Παναθήναια

Ξημέρωσε ἡ μεγάλη μέρα. Τὰ Παναθήναια ἄρχισαν ἀπὸ τὸ πρωὶ μὲ ἀγῶνες ἵππικούς, κοντὰ στὸν Ἰλισό.

Οἱ πλουσιώτεροι Ἀθηναῖοι εἶχαν στείλει ἔκει τὰ καλύτερα ἄλογά τους. Τὰ ὠδηγοῦσαν οἱ γιοί τους, ἀνήταν ἔφηβοι. Καὶ δὲ Λεωκράτης ἐστείλε ἔξι ἄλογα θαυμάσια. Ὁ φίλος μου δὲ Κλεισθένης ἦταν λυπημένος, ποὺ δὲν ἦταν ἀκόμη δεκαοχτὼ χρονῶν, γιὰ ν' ἀγωνιστῇ μὲ τὰ πατρικά του ἄλογα.

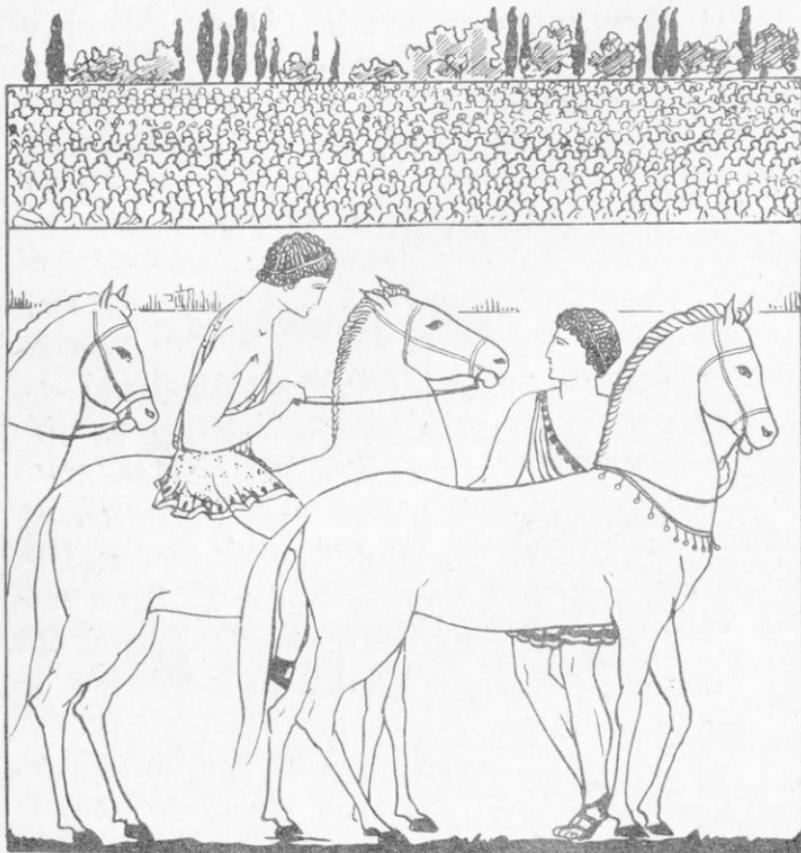
Μὲ πόση χάρη καβαλίκεψαν οἱ δμορφοὶ νέοι τὰ περήφανα ἄλογά τους! Καὶ πόσο εὔκολα τὰ ὠδηγοῦσαν, γιατὶ ἤσαν ἔξυπνα καὶ καταλάβαιναν μὲ εὔκολία, τί θέλει δὲ καβαλάρης τους.

Ἀνυπομονοῦσαν νὰ παραβγοῦν στὸ τρέξιμο. Κρατοῦσαν τὰ κεφάλια τους ψηλά, τὰ μάτια τους ἐβγαζαν ^{μεταστρεψαν} φλόγες. Μὲ ἀφτιὰ ὀλόρθια στέκονταν στὴ σειρὰ καὶ περιμεναν ν' ἀκούσουν τὴ σάλπιγγα γιὰ νὰ δρμήσουν.

Ἄργοῦσε ἡ σάλπιγγα καὶ αὐτὰ στενοχωριοῦνταν δάγκαναν τὰ χαλινάρια τους, κινοῦσαν τὴ χαίτη τους

καὶ χτυποῦσαν τὸ χῶμα μὲ τὰ λεπτὰ καὶ δυνατά τους πόδια. Πολλὰ χλιμίντριζαν κι ἔδειχναν ἔτσι τὴ στεναχώρια τους.

"Ἐξαφνα ἀκούστηκε τὸ σάλπισμα καὶ ὅρχισε ὁ ἄγω-

Μὲ πόση χάρη καβαλίκεψαν!..

νας. Τὰ φιλότιμα ^{κηπαγχά} ζῶα λέσ καὶ πετοῦν. Τὸ χῶμα μόλις τὸ ἀγγίζουν. Τὰ πέταλά τους βγάζουν σπίθες. Θαρρεῖς πῶς εἶναι ἔνα σῶμα μὲ τὸν καβαλάρη καὶ μιὰ θέληση ἔχουν καὶ οἱ δυό, πῶς νὰ κερδίσουν τὸ βραβεῖο τῆς νίκης.

‘Απὸ μικρὸν παιδὶ ἀγαποῦσα τὸ ἄλογα· μὰ ἐκείνη τὴν ἡμέρα τὰ λάτρευα. ‘Ο πατέρας μου βλέποντας τὴν ἀγάπη μου καὶ τὸν ἐνθουσιασμό μου μοῦ φανέρωσε ἔνα μυστικό. Μοῦ εἶπε, πώς μεγάλωνε γιὰ μένα ἔνα πολὺ δικόφο πουλαράκι. ’Απὸ τὴν χαρά μου ἀρπαξα τὸ χέρι του καὶ τοῦ τὸ φίλησα. Δὲν τοῦ εἶπα δμως λέξη, γιατὶ δὴ μου ἡ προσοχὴ ἦταν στὸ ἄλογα ποὺ ἔτρεχαν.

Κι ἐγώ, δπως καὶ δῆλος ὁ ἄλλος κόσμος, μὲ καρδιοχτύπι περιμέναμε τὸ ἀποτέλεσμα. Περιμέναμε νὰ δοῦμε, ποιδὲ θὰ ἦταν ὁ εὔτυχισμένος, ποὺ θὰ ἔπαιρνε τὸ βραβεῖο σ’ αὐτὸ τὸ ἀγώνισμα. “Ολοι ἐλπίζαμε, πώς θὰ νικοῦσαν τὸ ἄλογα τοῦ Λεωκράτη· καὶ οἱ ἐλπίδες μας βγήκαν ἀληθινές. ’Απὸ τὰ ἔξι ἄλογά του τὰ πέντε νίκησαν.

“Υστερα ἀπὸ τοὺς ἵππικοὺς ἀγῶνες ἀρχισαν τὸ ἄλλα ἀγωνίσματα, τὸ πάλεμα, τὸ τρέξιμο, τὸ πήδημα, ὁ δίσκος, τὸ κοντάρι. Τὸ σχολεῖο μας ἐπῆρε τέσσερα πρῶτα βραβεῖα. ‘Ο Θεαγένης νίκησε στὸ κοντάρι, ὁ Κλεισθένης στὸ δίσκο, ὁ Λυκίδας στὸ πάλεμα κι ἐγὼ στὸ τρέξιμο. ”Ἐνα δικόφο στεφάνη καμωμένο μὲ κλαδιὰ ἀπὸ τὴν Ἱερὴ ἐλιὰ τῆς Ἀθηνᾶς κι ἔνα θαυμάσιο πήλινό ἀγγεῖο μὲ λάδι ἀπὸ τὴν Ἱδια ἐλιὰ ἦταν τὸ βραβεῖο τῆς νίκης μας.

“Υστερα ἀρχισαν οἱ μουσικοὶ ἀγῶνες στὸ Ὁδεῖο, κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη. Καὶ σ’ αὐτὸὺς δὲν ἔμεινε πίσω τὸ σχολεῖο μας· νίκησε ὁ Κλεισθένης καὶ πήρε τὸ στεφάνι. ’Εγὼ πήρα τὸν πρῶτο ἔπαινο.

14/10/88 · Η μεγάλη πομπή *δεκ*

Τὸ πιὸ ὀραιὸ μέρος στὴ μεγάλη αὐτὴ γιορτὴ ἦταν ἡ πομπὴ. Τρέξαμε κι ἔμεις γρήγυρα νὰ πιάσουμε θέση, γιὰ νὰ δοῦμε καλά.

Χιλιάδες κόσμος ξεκινοῦσε ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸν νὰ φέρη ώς τὴν Ἀκρόπολη τὸ νέο πέπλο τῆς θεᾶς.

Δὲν εἶχαν δεῖ τὰ μάτια μου ώς τότε τέτοιο ἀριστούργημα. Τὸν πέπλο αὐτὸν τὸν εἶχαν ὑφάνει τὰ καλύτερα κορίτσια τῆς Ἀθήνας καὶ εἶχαν κεντήσει ἀπάνω μὲ τέχνη μεγάλα κατορθώματα, τῆς θεᾶς.

^{Έμπρος} Ἐμπρός ἐμπρός στὴν πομπὴ ἦταν πολλὲς σειρὲς κορίτσια ἀπὸ τὶς πιὸ εὐγενικὲς οἰκογένειες. Ἡταν ντυμένα ὅμορφα καὶ φοροῦσαν στεφάνια ἀπὸ κρίνους στὰ κεφάλια τους. Μὲ τὸ ἀσπρὰ τους χέρια βαστοῦσαν στὸ κεφάλι τους ἀπὸ ἕνα πανεράκι, ποὺ εἶχε μέσα ὅσα χρειάζονταν γιὰ τὴ θυσία.

^{Έπειτα} ἔρχονταν ἄλλες σειρὲς κορίτσια, ποὺ οἱ γονεῖς τους δὲν ἦταν ντόπιοι Ἀθηναῖοι. Αὐτὰ κρατοῦσαν τὰ καπέλα καὶ τὶς ὅμπρέλες τῶν Ἀθηναίων παρθένων, ποὺ πήγαιναν μπροστά τους.

<sup>μεταφέρει
προτείνει</sup> Πίσω ἀπὸ τὰ κορίτσια ἀκολουθοῦσαν γέροι σοβαροί, ποὺ οἱ ἀσπρες γενειάδες τους κυμάτιζαν ἀπάνω στοὺς καθαροὺς χιτῶνες τους. Φοροῦσαν στὸ κεφάλι τους στεφάνι ἀπὸ ἀσπρὰ τριαντάφυλλα καὶ εἶχαν στὰ χέρια τους κλωνάρια ἀπὸ ἔλια.

<sup>μεταφέρει
προτείνει</sup> "Ἐπειτα ἀπ' αὐτοὺς ἔρχονταν πολλὲς σειρὲς ἀπὸ δραίους ἀνθοστολισμένους ἀντρες· ἦταν δλοι ψηλοί, λεβέντες καὶ κρατοῦσαν λόγχες κι ἀσπίδες, σὰ νὰ πήγαιναν στὸν πόλεμο.

Πίσω ἀπ' αὐτοὺς ἀκολουθοῦσαν οἱ ἔφηβοι, παλικάρια δεκαοχτὼ χρονῶν, ντυμένοι πολὺ ὅμορφα, ἄλλοι καβάλα σὲ ωραῖα ἀλογα καὶ ἄλλοι πεζοί.

Τελευταῖα ἔρχονταν πολλὲς σειρὲς παιδιά, δλα καλοκαμωμένα· φοροῦσαν στενὸ χιτῶνα καὶ στὸ κεφάλι στεφάνι ἀπὸ τριαντάφυλλα.

"Υστερα ἦταν οἱ ἀντιπρόσωποι, ποὺ ἔστειλαν οἱ ἀποικίες ἐπίτηδες γιὰ τὴν πομπή.

Κάθε συντροφιὰ ἔψελνε τὸν ὅμνο στὴ θεά. Πίσω ἀπὸ τοὺς ἔνεους ἀκολουθοῦσαν μουσικοὶ, ποὺ ἔπαιζαν κιθάρες καὶ αὐλούς, καὶ ὑστερα οἱ τραγουδιστές, ποὺ τραγουδοῦσαν μὲ γλυκιὰ φωνῆ.

"Ἐπειτα ἀλ' δλα αὐτὰ ἐρχόταν ἔνα παράξενο πλοῖο, ποὺ τὸ κουνοῦσαν ρόδες κρυμμένες. Στὸ κατάρτι του ἦταν ἀπλωμένος σὰν πανὶ ὁ νέος πέπλος τῆς θεᾶς. η αριθμοὶ ὥστα

"Ἡ πομπὴ προχωροῦσε στὴν Ἀκρόπολη σιγὰ σιγὰ καὶ μὲ μεγαλοπρέπεια. Στὰ πεζοδρόμια δεξιὰ κι ἀριστερὰ στέκονταν χιλιάδες κόσμος κι ἔρραιναν μὲ λουλούδια τὸν ἵερὸν πέπλο τῆς θεᾶς.

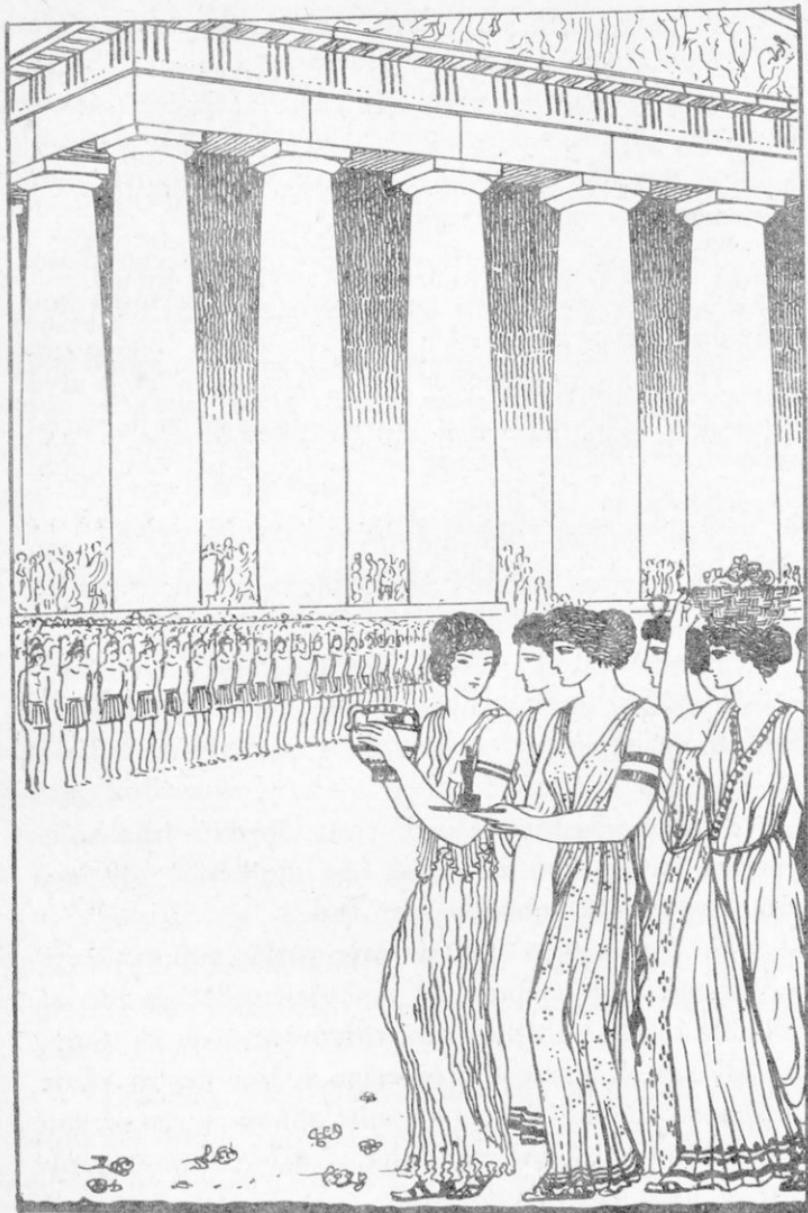
"Ἐτσι φτάσαμε κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη. Τὸ ἵερὸν πλοῖο σταμάτησε καὶ τὸν πέπλο τῆς θεᾶς τὸν πῆραν τὰ κορίτσια μὲ μεγάλη εὐλάβεια.

"Ἡ πομπὴ ἀνέβηκε τότε στὴν Ἀκρόπολη. Οἱ ὡραιότερες παραδόσεις μπῆκαν στὸ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν Παρθενῶνα, καὶ πῆγαν νὰ κρεμάσουν τὸν πέπλο στὸ βωμὸν τῆς θεᾶς.

Νομίζω πὼς βλέπω ἀκόμη τὸν ἄρχοντα τῆς πολιτείας νὰ παίρνῃ ἀπὸ τὰ χέρια τῶν παρθένων τὸν ἵερὸν πέπλο καὶ νὰ τὸν προσφέρῃ στὴ θεά.

Τὸ βράδυ πῆγα μαζὶ μὲ τοὺς γονεῖς μου στὴ λαμπαδοδρομία τῶν ἐφήβων. Ὁ πρῶτος ἐφηβος ἀνάβει τὴ λαμπάδα του ἀπὸ τὸ βωμὸν καὶ τρέχοντας δίνει τὴ φλόγα στὸ δεύτερο, ὁ δεύτερος στὸν τρίτο κι ἔτσι ὡς τὸ τέλος. Ἀλίμονο σ' δποιον ἀφήση νὰ τοῦ σβήσῃ ἡ φωτιά του τὸν βγάζουν ἔξω ἀπὸ τὴ σειρὰ κι δλο τὸ πλῆθος τὸν κυνηγᾶ μὲ φωνὲς περιπαιχτικές.

"Ἡ λαμπαδοδρομία εἶναι ἀπὸ τὶς ὡραιότερες διασκεδάσεις, ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ χαρῇ στὴ ζωή του.

Μπήκαν στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν Παρθενῶνα.

‘Η μεγάλη γιορτὴ τῆς θεᾶς κράτησε τέσσερεις μέρες.

Τὴν τελευταία ἔσφαξαν χιλιάδες πρόβατα καὶ βώδια,
ἔστρωσαν μεγάλα τραπέζια μέσα σὲ δημόσιους κήπους
κι ὅλος ὁ λαὸς ἔφαγε καὶ ἤπιε. “Υστερα ἀρχισαν οἱ μου-
σικές, τὰ τραγούδια καὶ οἱ χοροὶ καὶ κράτησαν ὡς τὸ πρωΐ.

Οἱ δικοί μου γυρίζουν στὸ χωριό

Τελείωσαν τὰ Παναθήναια καὶ ἦρθε ἡ ὥρα νὰ φύ-
γουν οἱ δικοί μου γιὰ τὸ χωριό.

‘Η μητέρα μου ἔφευγε ἥσυχη, γιατὶ εἶδε τὴ μεγάλη
περιποίηση, ποὺ εἶχα στὸ σπίτι τῆς Κλεώνης. ‘Ο πατέ-
ρας μου μᾶς ἔταξε, πῶς γρήγορα θὰ ξαναγύριζε νὰ μὲ
πάρῃ μαζὶ μὲ τὸν Κλεισθένη.

— Τὸ Θεαγένη, πατέρα, τὸν ξέχασες; Δὲ θὰ τὸν
πάρουμε μαζὶ μας;

— Πῶς ὅχι! Μπορεῖ νὰ λείψῃ τὸ καλὸ αὐτὸ παιδί;
Μάλιστα συλλογίστηκα νὰ προσκαλέσω καὶ τὴ Νικομάχη.
Μοῦ φαίνεται χλοιμὴ κι ἀδύνατη ὁ καθαρὸς ἀέρας τοῦ
χωριοῦ μας θὰ τῆς κάμη καλό.

— Χρυσέ μου πατέρα, μὲ αὐτὸ ποὺ συλλογίστηκες
κάνεις ἔνα μυστήριο. Είναι τόσο καλὴ ἡ Νικομάχη καὶ
τόσο περιποιητική, ποὺ κι ἀδερφή μου νὰ ἥταν δὲ θὰ
μὲ κοίταξε ἔτσι.

‘Ἐνῶ συνωμιλούσαμε, ἡ Νικομάχη καὶ ἡ μητέρα
μου εἶχαν ξεκαρδιστῆ στὰ γέλια· γιατὶ ἡ ἀδερφούλα μου,
ποὺ ἥταν τώρα τριῶν χρονῶν, ζητοῦσε ν' ἀνεβῆ στὸ
ἄμαξι μαζὶ μὲ τὸ γάτο. Κι ἐκεῖνος ἔμενε στὴν ἀγκαλιά
της ἥσυχος, σὰ νὰ ἥθελε νὰ ταξιδέψῃ.

Πῆγα νὰ τῆς τὸν πάρω, μὰ στάθηκε ἀδύνατο. ‘Η
Φιλομήλα κλαίει, φωνάζει, δὲ θέλει νὰ τὸν χωριστῇ· μὰ

κι δὲ Μαῦρος δὲ μὲν ἀφήνει νῦν ἀπλώσω τὰ χέρια μου ἀπάνω του. Ἀγριεμένος ἔτοιμάζει τὰ κοφτερά του νύχια.

Τὰ ἔχασα καὶ δὲν ἤξαιρα τί νὰ κάμω. Ἐξαφνα μοῦ ἥρθε στὸ νοῦ μιὰ ίδέα. Τρέχω στὸ μαγειρειό, ἀρπάζω ἕνα ψαροκέφαλο καὶ τὸ πετῶ κατὰ γῆς ἐμπόδιος στὴν ἀδερφή μου.

Τὸ σχέδιό μου πέτυχε. Ὁ γάτος πετάχτηκε ἀμέσως καὶ ἀρπάζοντας τὸ ψαροκέφαλο ἔγινε ἄφαντος. Ἡ Φιλομήλα κοίταζε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ ἀποροῦσε, πῶς ἔγινε αὐτό. Ἡταν ἀστεῖο τὸ προσωπάκι της, ποὺ ἔδειχνε πῶς δὲν καταλάβαινε, γιατί ἔτσι γρήγορα καὶ χωρὶς λόγο τὴν παράτησε δὲ φίλος της.

—Ολοι γελάσαμε ἀπὸ τὴν καρδιά μας. Σὲ λίγο τὸ ἀμάξι ἔκεινησε γιὰ τὸ χωριό.

‘Ο πατέρας μου ἥρθε νὰ μᾶς πάρῃ

Κράτησε δὲ πατέρας μου τὸ λόγο του. Στὸ μῆνα ἀπάνω τὸν βλέπω ἔνα πρωὶ ἔξαφνα ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα μας. Ἡταν μαυρισμένος ἀπὸ τὸν ἥλιο.

—Ελα, παιδί μου, μοῦ λέει, ἀφοῦ μὲ φίλησε. Ἐτοιμάσου νὰ πάμε στὸ χωριό. Ἡρθα ἐπίτηδες νὰ σᾶς πάρω.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ φτάνει καὶ δὲ Θεαγένης. Μόλις εἶδε τὸν πατέρα μου, τρέχει καὶ τοῦ φιλεῖ τὸ χέρι.

Καὶ οἱ τρεῖς μας τότε μπαίνομε μέσα στὸ σπίτι. Ἡ Νικομάχη μὲ τὴ συνηθισμένη της εὐγένεια τρέχει καὶ ὑποδέχεται τὸν πατέρα μου.

Σὲ λίγο πήγαμε στὸν κηδεμόνα τοῦ Θεαγένη, νὰ πάρουμε ἀδεια γιὰ τὸ φίλο μου.

Εξεταζόμενος Ἡταν ἀληθινὰ σκληρὸς δὲ κηδεμόνας του καὶ ἀνάποδος ἄνθρωπος.

— "Ας ἔρθη! εἶπε στὸν πατέρα μου ξερὰ ξερά.
Μακάρι νὰ τὸν ἔπαιρνες γιὰ πάντα.

Άπο κεῖ πήγαμε νὰ ζητήσουμε τὸν Κλεισθένη. Ό
Λεωκράτης σωστὸς ἀρχοντας, μᾶς δέχτηκε μ' εὐγένεια,
καὶ μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση ἔδωσε τὴν ἀδειὰ στὸ παιδί
του νὰ ἔρθη μαζί μας στὸ χωριό.

Τώρα ήρθε καὶ τῆς Κλεώνης ἡ σειρά. Τὴ φώναξε
παράμερα ὁ πατέρας μου καὶ τὴν παρακάλεσε ν' ἀφήσῃ
τὴν ἐγγονή της νὰ ἔρθη μαζί μας.

— Ή Νικομάχη, τῆς λέει, εἶναι ἀδύνατη ἀπὸ τὴν
ἀρρώστια καὶ πολυκουράζεται. Ό καθαρὸς ἀέρας τοῦ
χωριοῦ καὶ ἡ ήσυχία πολὺ θὰ τὴν ὠφελήσουν. Θὰ γυ-
ρίσῃ γεμάτη ὑγεία κι ὅμορφιά. "Αν δὲ σοῦ ἥταν κου-
ραστικό, θὰ σοῦ ἔλεγα νὰ ἔρθης καὶ σὺ μαζί μας γιὰ
λίγες μέρες.

— Εγώ, παιδί μου, εἶμαι πολὺ γριὰ καὶ δὲ βα-
σιῶ σὲ κόπους καὶ ταξίδια, μὰ ἡ Νικομάχη μου νάρθη
μὲ τὴν εὐχή μου. Κουράζεται πάρα πολὺ τὸ καημένο
τὸ κορίτοι καὶ πρέπει νὰ ξεκουραστῇ λίγες μέρες.

— Ή Νικομάχη στὴν ἀρχὴ δὲν ἥθελε νὰ ἔρθη.

— Δὲ μπορῶ, μᾶς ἔλεγε, νὰ φύγω. Πῶς ν' ἀφήσω
μονάχη τὴ γιαγιά μου!

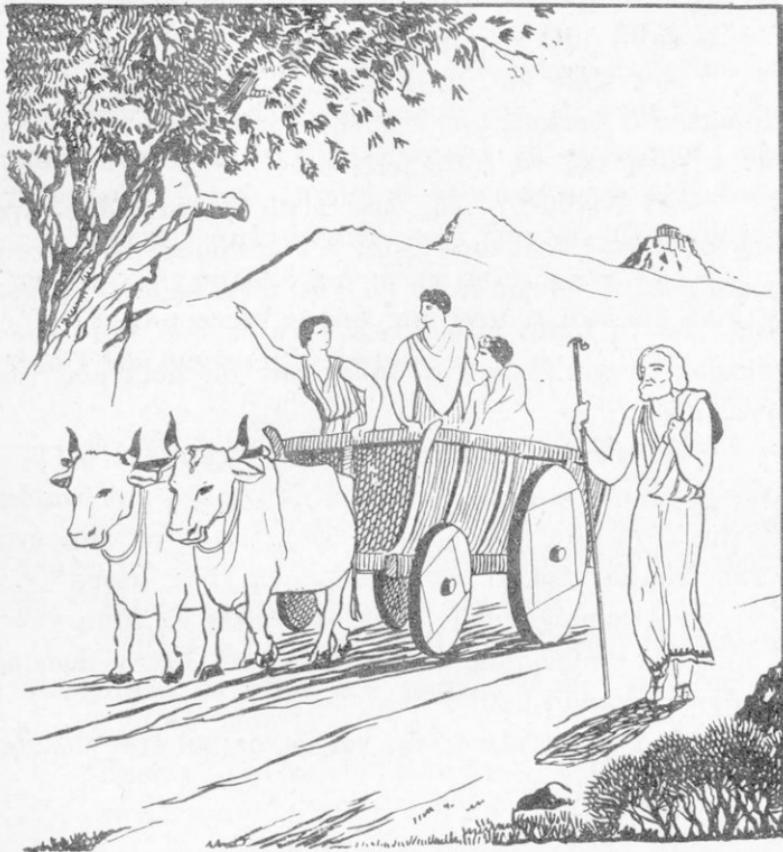
— Άλλὰ ἡ γιαγιά της τὴν κατάφερε καὶ ἔτσι ἄλλαξε
γνώμη καὶ δέχτηκε.

Πηγαίνω μὲ τοὺς φίλους μου στὸ χωριό

— Ή Νικομάχη σὲ λίγο ἥταν ἔτοιμη. Εἶχε δέσει
σ' ἔνα δέμα λίγα φορέματα. Ό Μαῦρος σὰ νὰ κατά-
λαβε πῶς θὰ ἔφευγε ἡ κυρά του καὶ δὲν ξεκολλοῦσε
ἀπὸ κοντά της οὕτε στιγμή. Τριβόταν ἀπάνω της καὶ
νιαούριζε, σὰ νὰ τῆς ἔλεγε: «πάρε με μαζί σου».

— 'Ησύχασε, Μαυρούλη μου, τοῦ ἔλεγε ἡ Νικομάχη. 'Εγὼ δὲ φεύγω χωρὶς ἐσένα.

'Ο πατέρας στὸ μεταξὺ ἑτοίμασε ἔνα μαλακὸ κάθισμα ἀπὸ ἄχυρα. 'Ἐκεῖ ἀπάνω κάθησε ἡ Νικομάχη

"Οταν προχωρήσαμε στὰ χωράφια...

μὲ τὸ Μαυρούλη τῆς στὰ γόνατα. "Υστερα ἀνεβήκαμε κι ἐμεῖς.

Εἶχε βασιλέψει δὲ ἥλιος, ἀμα ἔεκινήσαμε. "Οταν προχωρήσαμε στὰ χωράφια, ἀρχισε νὰ σκοτεινάζῃ κι ὁ οὐρανὸς στολίστηκε μὲ ἀμέτρητα ἀστέρια λαμπερά. Οἱ

*αραιός
προστάτης*

βάτραχοι φώναζαν κοὰξ κοὰξ στὴν ἀκροποταμιὰ τοῦ Κηφισοῦ.

Σὲ λίγο τὸ φεγγάρι πρόβαλε πίσω ἀπὸ τὸν Ὑμηττό.
Ἡταν δλοστρόγγυλο· τὸ φῶς του στὴν ἀρχὴ ἦταν κάπως ἀδύνατο, μὰ δσο προχωροῦσε ἡ νύχτα, ζωήρευε κι ἔφεγγε σὰ νὰ ἦταν μέρα. *η αροκήσιων*

Ἄεράκι ἥσυχο καὶ δροσερὸ μᾶς χάϊδευε τὸ πρόσωπο κι ἔπαιζε μὲ τὰ δλόξανθα μαλλιὰ τῆς Νικομάχης.
Ἄπὸ μακριὰ ἀκουγε κανεὶς τὸ γλυκὸν ἥχο τῆς φλογέρας κάποιου βοσκοῦ καὶ τὰ βελάσματα τῶν κοπαδιῶν, ποὺ ἔβοσκαν γύρω στὶς βουνοπλαγιές.

Σιγὰ-σιγὰ ἄνοιξε καὶ ἡ δική μας καρδιὰ καὶ μᾶς ἥρθε ἡ ὅρεξη γιὰ τραγούδι. Οἱ γλυκὲς φωνὲς τῆς Νικομάχης καὶ τοῦ Κλεισθένη ἀντιλαλοῦσαν μέσα στὴν ἥσυχη νυχτιὰ σὰν κελάηδήμα ἀηδονιοῦ.

η αροκήσιων

ΜΕΡΟΣ Β' ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

‘Υποδοχὴ στὸ χωριό

“Ετσι μὲ τραγούδια καὶ χαρὲς φτάσαμε στὸ χωριό.

Νά τὸ σπίτι μας! Μὲ τί χαρὰ τὸ ξαναβλέπω!.. Νά ἡ μητέρα μου, μὲ τὴν ἀσπρη τῆς ποδιά! Νά ὁ παππούς μου, μὲ τὸ γεροντικὸ ραβδί του καὶ τὸ νυχτικό του σκοῦφο! Νά καὶ τ' ἀδερφάκια μου!.. Οἱ δοῦλες, οἱ γείτονες, τρέχουν δλοι νὰ μᾶς ὑποδεχτοῦν. Μᾶς περίμεναν.

— Καλῶς ήρθατε! Καλῶς ωρίσατε! Καλῶς τὰ παιδιά μας, φώναξαν δλοι τους.

Μὰ ποιὸ εἶναι αὐτὸ τὸ τριχωτὸ κοκκινωπὸ πρᾶμα, ποὺ πηδάει ἀπάνω μου καὶ κλαίει ἀπὸ χαρὰ καὶ γλείφει τὰ χέρια μου καὶ μοῦ κάνει τόσα παιγνίδια καὶ τρέχει στὴ μητέρα μου καὶ πάλι ξαναγυρίζει σὲ μένα; Εἶναι ἡ Φλόγα, ποὺ δείχνει τὴ μεγάλη χαρά της, δπως μπορεῖ. Τὸ παίρνω τὸ πιστὸ σκυλί, τὸ σύντροφο τῶν παιδικῶν μου χρόνων, καὶ τὸ σφίγγω στὴν ἀγκαλιά μου.

Οἱ φίλοι μοὺ θαυμάζουν τὴν ἔξυπνάδα του καὶ τὴν ἀγάπη του. ‘Ως καὶ τὸ Μαυρούλη πῆγε νὰ τὸν χαιδέψῃ. Αὐτὸς δμως ἀγρίεψε, σήκωσε τὶς τρίχες του, καμπούριασε τὴ ράχη του καὶ χύθηκε μὲ τὰ γαντζωτά του νύχια νὰ τὸ γρατσουνίσῃ. Πρόλαβα κι ἔκρυψα τὴν καημένη τὴ Φλόγα κάτω ἀπὸ τὸ φόρεμά μου.

‘Η μητέρα μου μᾶς πρόσφερε γάλα, βούτυρο φρέσκο, αὐγὰ βραστά, παξιμάδια καὶ μέλι.

Σὲ λίγο πήγαμε στὰ κρεβάτια, γιατὶ ἥμαστε κουρασμένοι.

Περίπατος μέσα στὸ χωριό

Μόλις γλυκοχάραζε, ἥμαστε δλοι στὸ πόδι ἡ μητέρα μου εἶχε σηκωθῆ πρωτύτερα ἀπὸ μᾶς. Ἀρμεῖς μὲ τὰ καθαρά της χέρια μέσα σὲ δοχεῖο, ποὺ ἀστραφτε, γάλα ἀπὸ τίς ἀγελάδες μας καὶ τὸ εἶχε ἔτοιμο μὲ τὰ παξιμάδια.

Σὲ λίγο βγήκαμε οἱ τρεῖς μαζὶ νὰ δοῦμε τὸ χωριό. Ἀπὸ πίσω μας ἔρχονται σιγὰ σιγὰ ὁ παπποὺς μὲ τὴ Νικομάχη. Ὁ πατέρας μου πρωὶ πρωὶ εἶχε πάει στὸ ἀμπέλι.

Οἱ φίλοι μου πρώτη φορὰ πήγαιναν σὲ χωριὸ καὶ δλα, δσα ἔβλεπαν, τοὺς ἔκαναν ἐντύπωση· πιὸ πολὺ τοὺς ἄρεσαν δμως τὰ κάτασπρα σπιτάκια, ποὺ ἦταν δλα καθαρὰ καὶ εἶχαν δλα αὐλὴ ἀνθοστολισμένη καὶ κληματαριὲς φορτωμένες σταφύλια. Χωρὶς περιβόλι δὲν ἦταν κανένα σπίτι στὸ χωριό.

Τὸ κάθε σπιτάκι εἶχε μέσα ἀπὸ ἕναν ἀργαλειό. Αὔτὸ ἔδειχνε, πὼς οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ ἦταν νοικοκυρὲς κι ἀγαποῦσαν τὴ δουλειά. Ὅφαιναν χαλιά, ὑφάσματα γιὰ γλαινες καὶ γιὰ χιτῶνες, πανιὰ καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ἐκεὶ ποὺ τριγυρίζαμε, ἀκοῦμε ἔξαφνα μιὰ μαγευτικὴ φωνή. Σταθήκαμε καὶ ἀκούγαμε τὸ δμοօφο τραγούδι.

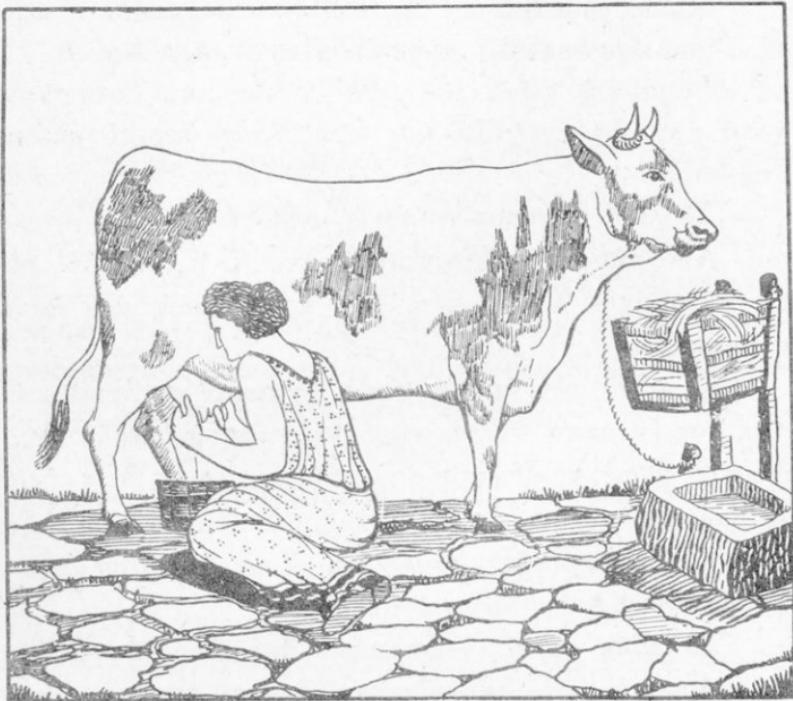
Κοιτάζομε ἀπὸ περιέργεια μέσα στὸ μικρὸ σπιτάκι, ἀπὸ δπου ἔβγαινε ἡ φωνή, καὶ βλέπομε μιὰ δμοօφη κόρη νὰ ὑφαίνη καθισμένη στὸν ἀργαλειό.

‘Ο Κλεισθένης σκύβει τότε καὶ μοῦ λέει:

— Δὲ νομίζεις, πὼς βλέπεις τὴν Καλυψὼ μέσα στὴ

σπηλιά της, ὅταν τῆς εἶπε ὁ Ἐρμῆς ν' ἀφήσῃ τὸν Ὀδυσσέα νὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα του;

— Κι ἔγὼ τὸ ἴδιο ἐλεγα αὐτὴν τὴ στιγμή, τοῦ ἀπαντῶ. Δὲ συλλογίστηκα δμως τὴ θεά, ποὺ κρατοῦσε τὸν Ὀδυσσέα στὸ νησὶ της μακριὰ ἀπὸ τὸ σπίτι του,

Ἄρμεξε μὲ τὰ καθαρά της χέρια γάλα ἀπὸ τὴν ἀγελάδα.

μὰ τὴν Πηνελόπη, τὴ φρόνιμη νοικοκυρά, δπως εἶναι καὶ αὐτὴ ποὺ τραγουδεῖ τώρα.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, δλοι ζωηροί, δλοι γλυκομίλητοι, μᾶς χαιρετοῦσαν μὲ τὸ «καλῶς ωρίσατε» καὶ τραβοῦσαν γρήγορα ὁ καθένας στὸ ἀμπέλι του καὶ στὸ χωράφι του.

Στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ ἦταν ἔνα βαθὺ πηγάδι μὲ νερὸ κρυσταλλένιο. Ἀπὸ ἑκεῖ οἱ γυναικες καὶ τὰ κορί-

τσια μὲ τὶς ὅμορφες στάμνες στὸ κεφάλι κουβαλοῦσαν νερό στὰ σπίτια τους.

Περίπατος ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό

Πηγαίναμε σιγὰ σιγὰ κουβεντιάζοντας καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουμε βρεθήκαμε ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό.

Τί δωραῖα ποὺ ἦταν ἐκεῖ! "Οπου καὶ νὰ γύριζε κανεὶς τὸ μάτι του, ἔβλεπε πρασινάδα καὶ δέντρα μὲ γλυκοὺς καρπούς. Τ' ἀμπέλια ἦταν φορτωμένα μὲ σταφύλια· στὰ λιβάδια οἱ χωρικοὶ εἶχαν στιβαγμένο τὸ νιοθέριστο χορτάρι. Γύρω στὰ χωράφια ἦταν φυτωμένοι ἀγριόβατοι μὲ μαῦρα καὶ γλυκὰ βατόμουρα.

Κάπου κάπου βλέπαμε μέσα στὰ πράσινα λιβάδια κάτι μεγάλα πουλιά, μὲ κόκκινα καὶ μακριὰ πόδια καὶ μὲ μεγάλες μύτες κόκκινες. Ἡταν λελέκια. Περπατοῦσαν καμαρωτά, τέντωναν τὸ κορμί τους ἐμπρός, ἔρριχναν τὸ κεφάλι τους πίσω καὶ στέκονταν κάπου κάπου στὸ ἔνα τους πόδι.

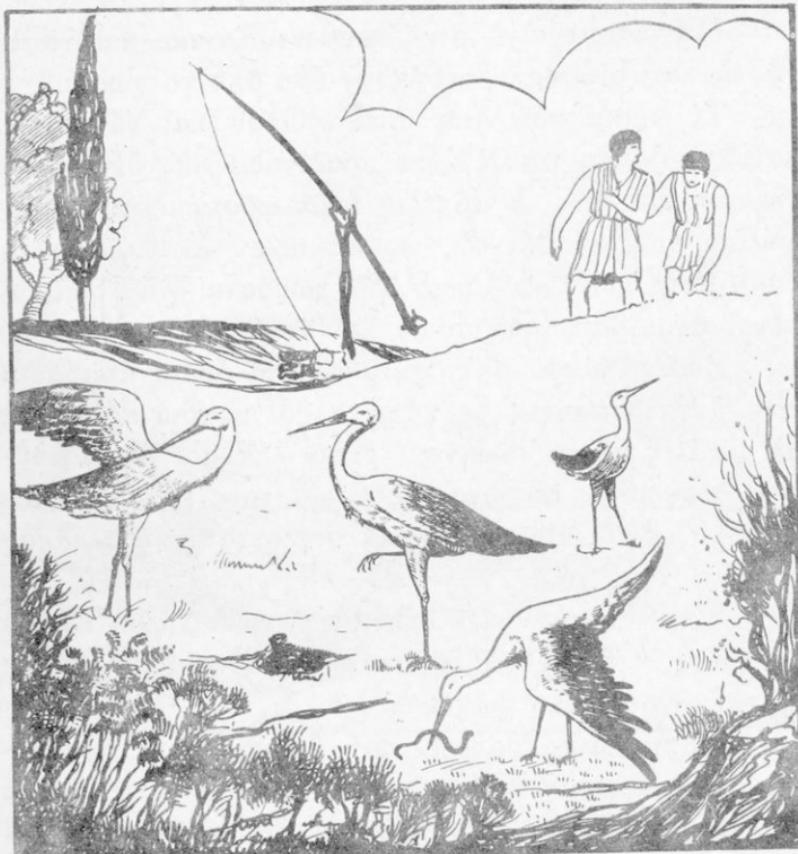
"Ενα ἀπ' αὐτὰ εἶχε στὴ μύτη του ἔνα φίδι καὶ τὸ χτυποῦσε καταγῆς νὰ τὸ σκοτώσῃ. "Ενα ἄλλο ἔτρεχε καὶ κυνηγοῦσε ἔνα βάτραχο.

Οἱ πράσινες σαῦρες, ποὺ ἔμοιαζαν σὰ φρεσκοβαμμένες, ἔτρεχαν καὶ τρύπωναν κάτω ἀπὸ τὶς πέτρες καὶ τὰ χαμόκλαδα, δταν ἀκουγαν τὰ βήματά μας. Οἱ ὅμορφες πεταλοῦδες, ποὺ φάνταζαν μὲ τὰ χτυπητά τους χρώματα, πετοῦσαν στὰ λουλούδια τοῦ κάμπου τρελές ἀπὸ χαρά. Παντοῦ κελάρυζε νερό καὶ κρυσταλλένιο.

"Ἐξαφνα, ἐκεῖ ποὺ περπατούσαμε, βλέπομε ἀπάνω σ' ἔνα δεντράκι μιὰ φωλιά. Τὴν εἶχαν χτίσει τὰ πουλάκια μὲ πολλὴ τέχνη· τ' ἄχυρα, τὸ μαλλί, τὶς τρίχες καὶ τὰ πούπουλα τὰ εἶχαν μαζέψει ἐκεῖ μὲ τὶς μυτίτσες τους.

Απὸ τὴν τρύπα τῆς φωλιᾶς φαινόταν ἔνα κεφαλάκι. Εἶχε δὲ τὴν ὥρα ἀνοιχτὸ τὸ στόμα καὶ φώναζε ἀδιάκοπα.

— Τί πουλὶ νὰ εἰναι αὐτό; μὲ ρώτησε δὲ Θεαγένης.

Ἡταν λελέκια.

— Κι ἐγὼ δὲν ξαίρω, τοῦ εἴπα. Τώρα ποὺ θὰ ἔρθουν οἱ γονεῖς του νὰ τὸ ταΐσουν, θὰ τὸ καταλάβουμε.

Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ νά, δυὸ δμορφα φλόρια φτάνουν στὴ φωλιά. Στὸ στόμα τους κρατοῦσαν κάτι ποὺ ἔμοιαζε σὰν ἀκρίδα· ἵσως νὰ ἥταν καὶ σκουλήκι.

Φοβήθηκαν, όταν μᾶς είδαν, μὰ ὅχι καὶ πολὺ γιατὶ στάθηκαν στὴ φωλιὰ καὶ τάϊσαν τὸ μικρό τους.

— ‘Ο νοῦς μου δὲν τὸ χωρεῖ, εἶπε ὁ Κλεισθένης, πῶς δυὸς πουλάκια, τόσα δά, νὰ ἔχουν στὴ φωλιά τους παιδὶ πολὺ μεγαλύτερό τους!

— ‘Εγὼ παραξενεύομαι καὶ γιὰ ἔνα ἄλλο ἀκόμη, εἴπε ὁ Θεαγένης. Γιατὶ ἡ φωλιὰ νὰ ἔχῃ ἔνα πουλὶ μονάχα, ἐνῶ τὰ φλόφια γεννοῦν τέσσερα καὶ πέντε αὐγά;

— ‘Εγὼ θὰ σᾶς τὸ πῶ τὸ γιατί, λέει ὁ παππούς μου, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ πίσω μὲ τὴ Νικομάχη. Μὰ πρῶτα ἔλατε νὰ καθήσουμε σ’ αὐτὸν τὸν ἵσκιο τὸν παχύ, νὰ φᾶμε κάτι καὶ νὰ ἔκουσαστοῦμε. μετάφορά

Στρώσαμε τρυφερὰ κλαδιά, ἀνοίξαμε τὸ καλαθάκι, ποὺ εἶχαμε μαζί μας, καὶ ἀπλώσαμε ἀπάνω στὸ φυσικὸ καταπράσινο τραπέζιομάντηλο, δ, τι εἶχαμε. Φάγαμε μὲ τὴν ὅρεξη ἐκείνη, ποὺ δίνει ὁ περίπατος μέσα στὰ δέντρα καὶ ὁ καθαρὸς ἀέρας τῆς ἔξοχῆς.

Πῶς ἔγινα καλὸς καβαλάρης

‘Ο Κλεισθένης ἦταν πολὺ καλὸς καβαλάρης. Ἐπρεπε νὰ είναι τέτοιος, ἀφοῦ ἀπὸ μικρὸς εἶχε καὶ ἄλογα διαλεχτὰ καὶ δάσκαλο τὸν πιὸ καλό, ποὺ ἦταν στὴν Ἀθήνα.

Κι ἐγὼ τὰ κατάφερνα δπως δπως. ‘Ο πατέρας μοῦ χάρισε τὸ ἄλογάκι, ποὺ μοῦ εἶχε ὑποσχεθῆ.

Τί χαριτωμένο ἄλογο ποὺ ἦταν! Τὸ κορμί του λύ-ηφοροβι-
γίζε σὰν τὴν ὄχια, τὰ μάτια του πετοῦσαν σπίθες, ἥ ωση
χαίτη του ἦταν σὰν τὸ μετάξι καὶ ἥ ουρά του μεγάλη.
‘Ολα του ἦταν ὅμορφα καὶ κανονικά. Χαιρόταν κανεὶς
νὰ τὸ βλέπῃ. Στὸ τρέξιμο κανένα ἄλογο τοῦ χωριοῦ μας
δὲν τὸ ἔφτανε. Τὸ λέγαμε Αἴολο, γιατὶ ἦταν ἐλαφρὸ καὶ
γρήγορο σὰν τὸν ἀέρα.

ηφοροβι-
ωση

Πῆγα πολλὲς φορὲς στὸ ἀμπέλια μας καὶ στὰ χωράφια μὲ τὸν Αἴολο.

‘Ο Θεαγένης, ποὺ ποτέ του δὲν εἶχε καβαλικέψει ἄλογο, ἀρχισε τώρα μὲ τὸν Αἴολο νὰ συνηθίζῃ στὴν καβάλα.

“Επειτα εἶχαμε καὶ καλὸ δάσκαλο, τὸν Κλεισθένη. Τὶς περισσότερες ὕρες τῆς ἡμέρας μᾶς γύμναζε μὲ μεγάλη ὑπομονὴ καὶ ὑστερα γυρίζαμε σπίτι μὲ μεγάλη ὅρεξη. ‘Η μητέρα μου πάντοτε μᾶς δεχόταν μὲ τὸ γέλιο καὶ μὲ τὸ «καλῶς τὰ παιδιά μου».

Τὸ φαγητὸ ἥταν πάντοτε ἔτοιμο καὶ πάντοτε ὀρεχτικό.

‘Ο Κλεισθένης τὶς πρῶτες βραδιὲς δὲ μποροῦσε νὰ

*Επειτα εἶχαμε καὶ καλὸ δάσκαλο, τὸν Κλεισθένη.

κοιμηθῆ ἀναπαυτικά. Δὲ μποροῦσε νὰ ἡσυχάσῃ στὰ στρώματα, ποὺ ἔστρωνε ἡ μητέρα μου στὴ μέση τῆς κάμαρας. Ἡταν συνηθισμένος ἀπὸ μικρὸς νὰ κοιμᾶται σὲ πλούσιο κρεβάτι μὲ μαλακὰ στρώματα γεμάτα πούπουλο. Ἀλλὰ δὲν πέρασαν πολλὲς ἡμέρες καὶ συνήθισε στὴ σκληραγωγία. Ἡ νέα ζωὴ στὴν ἔξοχὴ τὸν ὀφέλησε πολύ. Γὰ πρόσωπό του τὸ ἔκαψε λιγάκι ὁ ἥλιος, μὰ ἔγινε πιὸ δυνατὸς καὶ ζωηρός.

Πῶς περνοῦσε ἡ Νικομάχη στὸ χωριό

Ο καθαρὸς ἀέρας τῆς ἔξοχῆς καὶ τὸ ἔκονύρασμα ὠφέλησαν πολὺ τὴ Νικομάχη. Ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες ἀρχισε νὰ δυναμώνῃ καὶ τὸ πρόσωπό της ἔαναπῆρε τὸ φυσικό του χρῶμα. Ροδοκοκίνισαν τὰ μάγουλά της καὶ τὰ μάτια της ζωήρεψαν.

Τῆς ἀρεσε νὰ κάθεται κάτω ἀπὸ μιὰ καστανιὰ μεγάλη, ποὺ ἦταν κοντὰ στὸ σπίτι μας. Ἐκεῖ περνοῦσε εὐχάριστα τὶς ὥρες της κεντώντας ἐνα πέπλο. Ἡταν γιὰ τὴ μητέρα μου.

Πολλὲς φορές, δταν ἀφῆνε τὴ βελόνα της, ἀνέβαινε σ' ἐνα ψήλωμα, ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντά, καὶ κοίταζε τριγύρω μὲ εὐχαρίστηση τὸν καταπράσινο κάμπο, τὰ δέντρα τὰ φορτωμένα μὲ γλυκόχυμους καρποὺς καὶ τὰ πουλάκια, ποὺ φτερούγιζαν μὲ χαρὰ ἀπὸ κλαδὶ σὲ κλαδὶ.

Πολλὲς φορὲς μᾶς ἀκολουθοῦσε στὶς ἀκδρομές, ποὺ κάναμε. Κάποτε δμως κουραζόταν καὶ γύριζε πίσω νὰ ἔκουναστῇ κιντὰ στὸν παππού μου, ποὺ τὴν ἀγαποῦσε σὰν παιδί του.

Ο παππούς μου, δταν ἦταν κουρασμένος, ἔμενε καθισμένος κάτω ἀπὸ μιὰ καρυδιά, τὸ ἀγαπημένο του δέντρο. Τὴν εἶχε φυτέψει μικρὸ παιδὶ ὁ ἴδιος μὲ τὰ χέρια

του καὶ τὴν ἀγαποῦσε γι' αὐτὸ πάρα πολύ.

Θυμοῦμαι κι ἔγῳ συχνὰ αὐτὸ τὸ δέντρο. Μιλεῖ μέσα στὴν ψυχή μου χίλια δυὸ πράματα ἀπὸ τὰ περασμένα χρόνια. Κάτω στὸν ἵσκιο του μὲ φιλοῦσε καὶ μὲ νανούριζε στὰ γόνατά της ἡ καλή μου ἡ μανούλα. Ἐκεῖ μεγάλωσα. Ἐκεῖ μὲν ἔμαθε νὰ συλλαβίζω δ παππούς μου. Ἐκεῖ ἔπαιξα μὲ τὸ ἀδέρφια μου, γελούσαμε, χοροπηδούσαμε, κάναμε κούνιες, περνούσαμε ὥρες ἀλησμόντες!

Κάτω ἀπὸ τὴν πλατύκορμη αὔτῃ καρυδιὰ καθόταν ἡ Νικομάχη, ἔπαιρνε στὰ γόνατά της τὴν ἀδερφούλα μου καὶ περνοῦσε τὴν ὥρα της κουβεντιάζοντας μὲ τὸν παππού.

Κάποτε πηγαίναμε κι ἐμεῖς ἔκει. Καθόμαστε γύρω γύρω κι ἔκεινος μὲ τὸ χαμόγελο στὸ στόμα ἄρχιζε καὶ μᾶς ἔλεγε ὅμορφες ίστορίες καὶ μύθους.

Τί ἔπαθε μιὰ φαντασμένη ύφαντρα

"Ἐνα ἀπόγεμα καθόμαστε δλοι στὸν κῆπο μας καὶ τρώγαμε σῦκα. Ἐκεῖ ἔξαφνα βλέπει ἡ μητέρα μου ἔνα δίχτυ ἀράχνης ἀπλωμένο ἀνάμεσα σὲ μιὰ τριανταφυλλιὰ καὶ τὸ φράχτη τοῦ κήπου.

— Νικόστρατε, λέει στὸν πατέρα μου γελώντας, ἀποχτήσαμε κι ἄλλον ἀργαλειό. Κοίταξε ἔκει, τί γίνεται! καὶ τοῦ ἔδειξε τὸ δίχτυ της ἀράχνης.

Παρομοίων Ἡ ἀράχνη ἦταν μεγάλη σὰ φουντούκι. Εἶχε χρῶμα καστανοκίτρινο κι ἀπάνω στὴ δάχη της ἔξι ἀσπρα σημαδάκια, ποὺ σχημάτιζαν σταυρό.

— Ἐχει καὶ ἡ ἀράχνη τὸ μῆθο της, μᾶς λέει δ παππούς.

— Νὰ μᾶς τὸν πῆς, παππούλη μου, τοῦ λέω ἔγώ, ποὺ τρελαινόμουν γιὰ ὥραιον μύθους.

— Ἀκοῦστε λοιπόν, παιδιά μου:

‘Η Ἐράχνη ἦταν μιὰ μονάχοιβη κόρη, ποὺ κατοικοῦσε σὲ μιὰ πολιτεία κοντά στὴ Σμύρνη.

‘Η Ἐράχνη ἦταν ἔακουστὴ ὑφάντρα.

Στὸν ἀργαλειὸν καμιὰ γυναῖκα δὲ μποροῦσε νὰ τῆς παραβγῆ καὶ δλος δὲ κόσμος τὸ ἥξαιρε.

Στὸ σπίτι τοῦ πατέρα της ἔρχονταν κάθε μέρα γυναῖκες καὶ ἄντρες νὰ θαυμάσουν τὴν τέχνη της κι ἔφευγαν μαγεμένοι.

— Εἶδες ἐκεῖ, ἔλεγαν ἀναμεταξύ τους, πῶς πηγαίνουν τὰ χέρια της! Καὶ πῶς τὰ δάχτυλά της ἀρπάζουν τὴ σαΐτα καὶ μὲ τί γρηγοράδα τὴν περνοῦν μέσα ἀπὸ τὸ στημόνι! Μὲ πόση χάρη τραβᾶ τὸ χτένι τοῦ ἀργαλειοῦ καὶ σφίγγει τὸ ὑφάδι ἀπάνω στὸ στημόνι! Καὶ μὲ τί τέχνη ταιριάζει τὰ χρώματα! Χωρὶς ἄλλο ἡ Ἀθηνᾶ τὴν ἔχει μαθημένη νὰ ὑφαίνῃ τόσο ὅμορφα!

Ἀράχνη
Προτάζει

Μιὰ μέρα, ποὺ ἔτυχε νὰ τὸ ἀκούση αὐτὸν ἡ Ἐράχνη, θύμωσε κι’ ἀποκρίθηκε σ’ ἔκεινον, ποὺ τὸ εἶπε:

— Δὲ μ’ ἔμαθε ἡ Ἀθηνᾶ νὰ ὑφαίνω ἔτσι. Οὕτε καὶ μποροῦσε, γιατὶ στὸν ἀργαλειὸν ἡ θεὰ εἶναι κατώτερη ἀπὸ μένα.

“Οταν ἔμαθε τὰ λόγια αὐτὰ ἡ Ἀθηνᾶ, κούνησε τὸ κεφάλι της καὶ πήρε ἀπόφαση νὰ τὴν τιμωρήσῃ. Μὰ σὰν πονόψυχη ποὺ εἶναι, πρῶτα ἥθελε νὰ δῃ, μήπως μετάνιωσε γιὰ δσα εἶχε πεῖ.

“Εγινε λοιπὸν γριούλα στὸ πρόσωπο καὶ στὸ κορμόν καὶ ἔτσι σκυφτή καὶ καμπουριασμένη, ἀκουμπώντας σὲ ἔνα ραβδί, μπῆκε στὸ ἐργαστήρι της Ἐράχνης.

— Κόρη μου, τῆς λέει, τὰ χρόνια κάνουν τὸν ἄνθρωπο νὰ μαθαίνῃ τὸν κόσμο. Κι ἐγὼ δπως βλέπεις ἔζησα πολὺ καὶ εἶδα κι ἔπαθα κι ἔμαθα πολλά. “Ακουσε λοιπὸν τὰ λόγια μιᾶς γριᾶς. Δὲν εἶναι καλὸ νὰ λές, πῶς

καμιὰ γυναικα στὸν κόσμο δὲ μπορεῖ νὰ σὲ παραβγῆ στὴν τέχνη. Εἶναι δμως ἀληθινὴ τρέλα νὰ προσβάλης μὲ περήφανα λόγια τὴν θεὰ Ἀθηνᾶ. Ζήτησε ἀμέσως συχώρεση γιὰ δσα εἶπες. Ἡ Ἀθηνᾶ ἔχει πονετικὴ ψυχὴ καὶ θὰ σὲ συχωρέσει.

Ἡ Ἀράχνη, μόλις ἀκουσε αὐτά, ἔγινε κατακόκκινη ἀπὸ τὸ θυμό της, πεταχτήκε ἀπὸ τὸν ἀργαλειὸ καὶ μὲ τρόπο ἀπότομο λέει στὴ γριά:

— Γριά, δὲν ξαίρεις, τί λές. Τὰ πολλὰ τὰ χρόνια σὲ ξεμώραναν. Ἡ Ἀθηνᾶ ζηλεύει, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ παραβγῆ μαζί μου, κι ἔστειλε σένα γιὰ νὰ μὲ συμβουλέψης τάχα. Πές της λοιπόν, ἂν ἔχῃ τὸ θάρρος, ἃς ἔρθη νὰ παραβγοῦμε. Ἄς ἔρθη!

— Ἡρθα! ἀκούγεται ἔξαφνα μιὰ τρομερὴ φωνὴ καὶ στὴ στιγμὴ φεύγουν τὰ γερατειὰ τῆς γριᾶς. Ἐμπρὸς στὴν Ἀράχνη στέκεται ἡ θεά, μὲ τὸ μεγάλο κοντάρι στὸ δεξὶ της χέρι καὶ μὲ τὴ φοβερὴ ἀσπίδα στὸ ἀριστερό.

Ἡ φαντασμένη Ἀράχνη, σὰ νὰ μὴν εἶδε τίποτε, λέει στὴ θεά:

— Ἐμπρός, ἔλα νὰ παραβγοῦμε! καὶ τρέχοντας στὸν ἀργαλειό, ἄρπαξε τὴ σαΐτα, ἔκαμε νόημα στὴν Ἀθηνᾶ νὰ καθήση στὸν ἄλλον ἀργαλειὸ καὶ ἄρχισε νὰ ὑφαίνη.

Ἡ θεὰ δὲ μπόρεσε πιὰ νὰ κρατήσῃ τὸ θυμό της. Ἄρπαξε τὸ ὑφασμα, τὸ ξέσκισε καὶ μὲ μιὰ σαΐτα τὴ χτύπησε στὸ πρόσωπο.

Ἄπανω ἀπὸ τὸν ἀργαλειὸ κρεμόταν ἔνα σκοινί. Ἀπὸ τὸ σκοινὶ αὐτὸ πιάστηκε ἡ Ἀράχνη σὰν τρελὴ ἀπὸ τὴν προσβολή, γιὰ νὰ κρεμαστῇ καὶ νὰ πεθάνῃ. Τότε ἡ θεὰ τῆς λέει μὲ αὐστηρὴ φωνή:

— Δὲ θὰ πεθάνης, δχι! Θὰ ζήσης, μὰ θὰ μείνης σ' ὅλη σου τὴ ζωὴ ἔτσι, πάντα κρεμασμένη. Καὶ ὅλη ἡ γενιά σου αἰώνια τὴν ἴδια τύχη θὰ ἔχῃ.

“Ερριξε στὴν περήφανη ύφαντρα ἕνα φαρμακεόδο χορτάρι κι ἔγινε ἄφαντη.

‘Η νιότη κι ἡ ὁμορφάδα τῆς Ἀράχνης χάμηκαν ἀμέσως. Ἐπεσαν τὰ μαλλιά της, μύκρανε μύκρανε πολὺ τὸ κεφάλι της, φύτρωσαν μακριὰ δάχτυλα στὰ πλευρά της, τὸ κορμί της ἔγινε στρογγυλὸν κι ἀπὸ μέσα ἔβγαινε μιὰ οὐσία. Μ' αὐτὴν ἄρχισε ἡ ἀράχνη νὰ ύφανη τὸ δίχτυ της, δπως κάνει κι αὐτή, ποὺ βρίσκεται ἐδῶ στὸν κῆπο μας.

·Ο Στρεψιάδης στὸ χωριό

Εἶχανε περάσει δώδεκα μέρες, ποὺ ἤρθαμε στὸ χωριό. Σ' αὐτὸν τὸ μεταξὺ πηγαίναμε κάποτε στὸ ἀμπέλι καὶ δοκιμάζαμε τὰ σταφύλια, γιὰ νὰ δοῦμε, ἀν ἦτανε καιρὸς νὰ τὰ τρυγήσουμε.

Μιὰ μέρα, γυρίζοντας ἀπὸ τὸ ἀμπέλι, βλέπομε ἀπὸ μακριὰ ἕνα παιδί κατασκονισμένο, ποὺ ἔτρεχε κατὰ τὸ μέρος μας. Σταθήκαμε νὰ δοῦμε, ποιὸ εἶναι. Σὲ λίγο, ποὺ ἤρθε πιὸ κοντά, τὸ γνωρίσαμε. Ἡταν δ Στρεψιάδης.

— Πῶς ἐδῶ; Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι καὶ ποῦ πηγαίνεις; τὸν ἔρωτήσαμε δλοι μὲ ἀπορία.

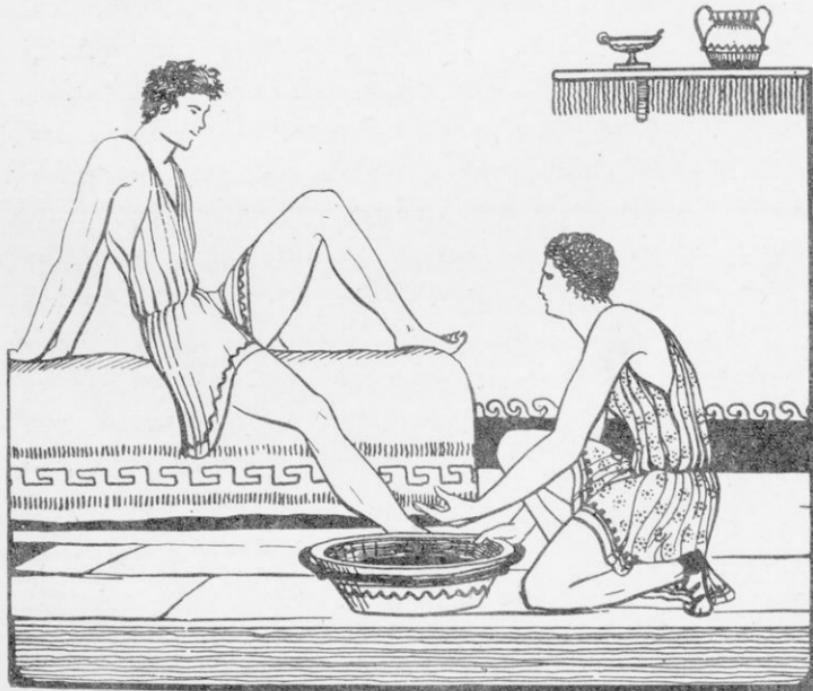
— “Ἐρχομαι ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, μᾶς λέει. Κάποιος πλούσιος πῆρε τὸν πατέρα μου στὴν ἔξοχή του γιὰ λίγες μέρες κι ἔμεινα μονάχος. Δὲν ἤξαιρα, τί νὰ κάμω. Ράτησα τὴ γιαγιὰ τῆς Νικομάχης, τί ἀπογίνατε, κι ἔμαθα μὲ πολλή μου εὐχαρίστηση, πὼς εἴσαστε ἐδῶ καὶ δὲν περνᾶτε ἄσχημα. Συλλογίστηκα λοιπὸν νὰ ἔρθω κι ἔγω

νὰ παρακαλέσω τὸν πατέρα σου, νὰ μὲ δεχτῇ γιὰ λίγες μέρες στὸ σπίτι σας.

‘Ο πατέρας μου, ποὺ δὲν ξέπιστε, τί πρᾶμα ἦταν ὁ Στρεψιάδης, τὸν νόμισε φίλο μας καὶ τοῦ λέει:

— Καλῶς ἥρθες, παιδί μου. Οἱ φίλοι σου θὰ χαροῦν πολύ, ποὺ ἥρθες νὰ μείνης λίγες μέρες μαζί τους. ‘Οσο γιὰ μένα, δσο περισσότεροι εἴσαστε, τόσο περισσότερο εὐχαριστιέμαι.

Πήγαμε στὸ σπίτι. ‘Ο Στρεψιάδης στὸ τραπέζι φέρθηκε δπως πρέπει. ‘Εμεῖς, ποὺ τὸν ξαίραμε, εἴπαμε ἀπὸ μέσα μας: «ἴσως διωρθώθηκε». Δὲν πέρασε δμως

Τρέχω καὶ τοῦ φέρνω μιὰ λεκάνη.

πολλὴ ὥρα κι ἔδειξε, πὼς ἦταν ὁ ἕδιος κι ἀπαράλλαχτος. ‘Ηρθε ἡ ὥρα νὰ κοιμηθοῦμε. ‘Ο Στρεψιάδης ἐτοιμα-

ζόταν νὰ πλαγιάση μὲ πόδια κατασκονισμένα. Τρέχω καὶ τοῦ φέρνω μιὰ λεκάνη μὲ νερὸ κι ἔνα χιτῶνα καθαρό, γιατὶ εἶχε ἔρθει μόνο μὲ τὰ φορέματα, ποὺ φοροῦσε.

‘Ο Στρεψιάδης, ἀντὶ νὰ μ’ εὐχαριστήσῃ, τί γυρίζει καὶ μοῦ λέει;

— Ἐδῶ τέτοιες εὐγένειες δὲ χρειάζονται. Στὸ χωρὶοῦ χωριάτης. ‘Αν ἥμαστε στὴν Ἀθήνα, ἄλλο πρᾶμα! Καὶ πλάγιασε δπως ἥταν.

Τί ἔκαμε ὁ Στρεψιάδης στὸ χωριό

Τὸ πρωὶ ὁ Στρεψιάδης ἔπλυνε τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια του μὲ λίγο νερὸ καὶ κάθησε στὸ τραπέζι ἀχτένιστος, μὲ νύχια βρώμικα καὶ μὲ χιτῶνα ζαρωμένο. Αὔτὸ ἔκαμε σὲ δλους κακὴ ἐντύπωση καὶ μάλιστα στὴ μητέρα μου, ποὺ ἥταν συνηθισμένη στὴν καθαριότητα καὶ τὸ σπίτι μας ἔλαμπε. ‘Ο Θεαγένης ἥταν πολὺ καθαρός. Ἐγὼ ἀπὸ μικρὸ παιδὶ εἶχα συνηθίσει στὴν καθαριότητα. ‘Ο Κλεισθένης ἥταν φυσικὰ ἀρχοντομαθημένος. ‘Οσο γιὰ τὴ Νικομάχη, ἥταν δλοκάθαρη, σὰν ἀληθινὴ Ἀθηναία ποὺ ἥταν. Μέσα σὲ τέτοια συντροφιά, ἡ ἀκαταστασία καὶ ἡ βρωμιὰ τοῦ Στρεψιάδη ἔφερνε ἀηδία. ‘Ακόμη καὶ τὰ μικρά μου τ’ ἀδέρφια τὸν ἀπόφευγαν καὶ δὲν πήγαιναν κοντά του.

Τὸ βράδυ δὲν κάθησε διατέρως στὸ τραπέζι. Εἶχε δουλειὰ στὸ ἀμπέλι. ‘Ο Στρεψιάδης βρῆκε τότε τὸν καιρὸ νὰ δεῖξῃ δλη του τὴν προστυχιά. ‘Αρχισε νὰ φωνάζῃ δυνατά, νὰ μήν ἀφήνῃ ἄλλον νὰ μιλήσῃ, νὰ κάθεται μὲ τὸ ἔνα πόδι ἀπάνω στὸ ἄλλο, νὰ κατηγορῇ τὸ χωριό μας, νὰ ζητῇ φαγητά, ποὺ δὲν ἥταν στὸ τραπέζι. Μὲ λίγα λόγια ἔδειξε, πώς ἥταν παιδὶ χωρίς ἀνατροφή.

Καὶ μήπως εἶχε μόνο αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα! Μή-

πως ήξαιρε νὰ παιξῃ σὰν παιδί, νὰ τρέξῃ, νὰ πηδήξῃ στὸ λιβάδι, νὰ ψαρέψῃ στὴν ἀκρογιαλιά, νὰ καβαλικέψῃ τὸ ἀλογάκι μας στὸν κάμπο! Μόνο φαγί, ὑπνο καὶ γρίνια. ‘Ο ήλιος τὸν πείραζε καὶ τοῦ ἔφερνε πονοκέφαλο· ή βροχὴ τὸν ἐσυνάχωνε· τὸ φαγητὸ δὲν ἦταν καλὰ μαγειρεμένο, τὸ κρεβάτι ἦταν σκληρὸ καὶ ή ζωὴ πληχτική.

‘Ο Κλεισθένης ἔχασε πιὰ τὴν ὑπομονὴ καὶ τοῦ λέει μιὰ μέρα :

— Ποιὸς σοῦ εἶπε νὰ ἔρθης; Σὲ κάλεσε κανείς; Καὶ ἀφοῦ τέλος πάντων ἥρθες, ποιὸς σὲ κρατεῖ ἐδῶ μὲ τὴ βία; Σὰ δὲ σ’ ἀρέση, φύγε!

‘Ο Στρεψιάδης κοκκίνισε καὶ εἶπε :

— Θαρρεῖς, πὼς ἥρθα μὲ τὴν καρδιά μου; ‘Η ἀνάγκη μ’ ἔκαμε νὰ ἔρθω. Δὲν εἶχα, ποῦ ἄλλον νὰ πάω.

— Καὶ γιατί δὲν πήγαινες στοῦ Λυκίδα;

— Δὲν τὰ ἔχομε καλά.

— ‘Απὸ τώρα; Γρήγορα τὰ χαλάσατε· τόση ἦταν ἡ φιλία σας; εἶπε γελώντας ὁ Κλεισθένης.

‘Ο Στρεψιάδης δὲ μίλησε. ‘Ἐφυγε μὲ κατεβασμένο πρόσωπο καὶ πῆγε μονάχος του στὸ περιβόλι.

“Ολοι περιμέναμε, ὅστερα ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Κλεισθένη, νὰ μᾶς ἀδειάσῃ τὴ γωνιά· μὰ τοῦ κάκου! ‘Ο Στρεψιάδης, δσο περνοῦσαν οἱ ἡμέρες καὶ ξεθάρρευε, τόσο πιὸ πρόστυχος γινόταν. Γιὰ κανένα δὲν εἶχε σέβας, οὕτε γιὰ τὴ μητέρα μου, οὕτε γιὰ τὸν παππού μου. Μόνο ἐμπόδιο στὸν πατέρα μου στεκόταν λίγο συμμαζεμένος.

Τί ἔπαθε ὁ Στρεψιάδης ἀπὸ τὶς ἀγελάδες

‘Ο Στρεψιάδης ἐκτὸς ἀπὸ τ’ ἄλλα ἐλαττώματα, ποὺ εἶχε, ἦταν καὶ φοβιτσιάρης. ‘Οταν ἔβλεπε μουλάρι

ἢ ἄλογο, ἔφευγε μακριά, πολὺ μακριά, μ' ἕναν κωμικὸν φόβο. 'Ως καὶ οἱ ἄκακες ἀγελάδες καὶ τ' ἀμῶα τὰ πρόβατα, ποὺ ἔβοσκαν ἥσυχα στὸ λιβάδι, τὸν τρόμαζαν.

Αὐτὸν ἔγινε ἀφορμὴ νὰ τοῦ κάμω ἕνα ἀστεῖο παιγνίδι, ποὺ μᾶς ἔκαμε γιὰ πολὺν καιρὸν νὰ ἔκαρδιζόμαστε στὰ γέλια. Δὲν ἦταν σωστό, τὸ ἔαίρω κι ἔγώ, μὰ σκοπός μου ἦταν δχι τόσο νὰ γελάσω, δσο νὰ τὸν διορθώσω ἀπὸ τὴ δειλία του.

'Ο πατέρας μου εἶχε δώδεκα ἀγελάδες κι ἔβοσκαν δλες στὸ λιβάδι, ποὺ ἦταν πίσω ἀπὸ τὸ σπίτι μας.

'Εκείνη τὴν ἡμέρα ἔλειπαν δλοι στὸ ἀμπέλι. 'Ο πατέρας, πρὶν φύγη μὲ τοὺς ἄλλους, εἴπε σὲ μένα καὶ στὸ Στρεψιάδη:

— Μαζέψετε στὸ περιβόλι ἕνα καλάθι σῦκα κι ἔπειτα ἐλάτε νὰ μᾶς βρῆτε.

'Αφοῦ γεμίσαμε τὸ καλάθι, τὸ πῆρα ἔγῳ στὰ χέρια μου. Στὸ Στρεψιάδη ἔδωσα μιὰ μεγάλη σακκούλα, γεμάτη μὲ κάτι, ποὺ βάραινε πολύ.

'Ο Στρεψιάδης νόμιζε, πὼς εἶχε μέσα πράματα φαγώσιμα, καὶ τὴν πῆρε μὲ μεγάλη προσήμησια.

"Ἐτσι οἱ δυό μας ἔκεινήσαμε. Γιὰ νὰ φτάσουμε δμως πιὸ γρήγορα στὸ ἀμπέλι, περάσαμε μέσα ἀπὸ τὸ λιβάδι.

Οἱ ἀγελάδες, μόλις πλησιάσαμε, ἄρχισαν νὰ μουγκρίζουν, νὰ φυσοῦν δυνατὰ μὲ τὰ πλατιὰ ρουθούνια τους, σὰν κάτι νὰ μυρίζονταν, καὶ νὰ τεντώνουν πρὸς τὰ μπρός τὸ χοντρὸ λαιμό τους. "Ἐπειτα ἔτρεξαν δλες ἵσια κατ' ἐπάνω στὸ Στρεψιάδη.

Αὐτὸς τὰ ἔχασε ἀπὸ τὸ φόβο του· ἔτρεμε δλό-κληρος καὶ φώναζε:

— Βοήθεια, βοήθεια!..

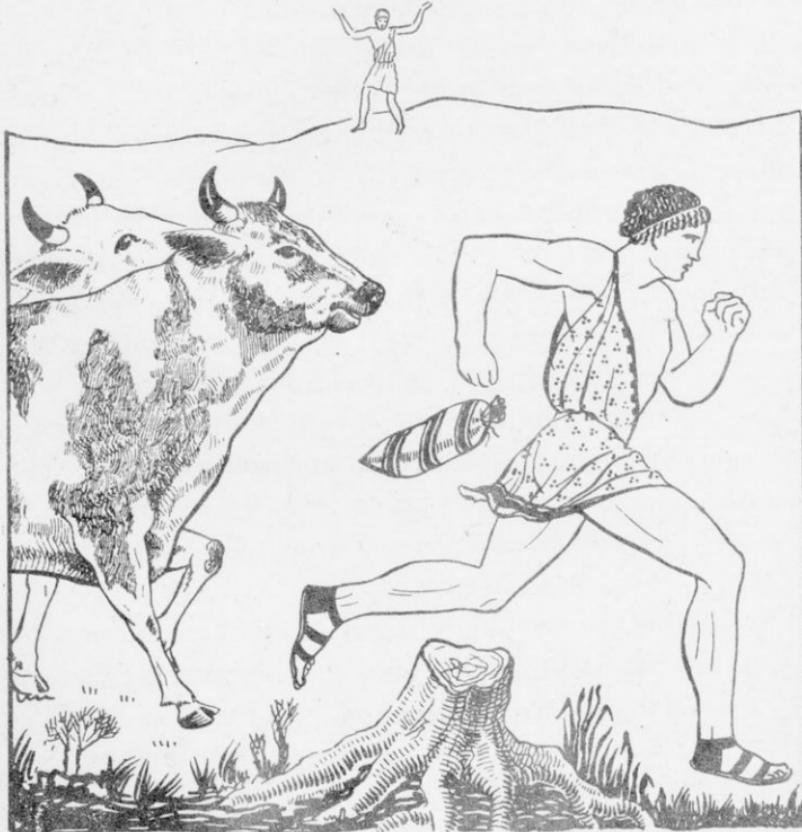
Οἱ ἀγελάδες, χωρὶς νὰ φοβηθοῦν ἀπὸ τὶς φωνές

του, μαζεύτηκαν γύρω του μουγκρίζοντας καὶ μὲ τὴ γλῶσσα ἔξω σκουντοῦσαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, γιὰ νὰ φτάσουν τὴ σακκούλα, ποὺ ἔσφιγγε ὁ Στρεψιάδης στὴν ἀγκαλιά του. Ἡ σακκούλα εἶχε μέσα ἀλάτι καὶ ὅλοι ἔαιρομε, πὼς οἱ ἀγελάδες τὸ ἀγαποῦν πολύ.

‘Ο Στρεψιάδης ἔκανε σὰν τρελὸς ἀπὸ τὸ φόβο του. Ἐγώ, χωρὶς νὰ θέλω, ἔκαρδισμένος ἀπὸ τὰ γέλια τοῦ φώναξα:

— Πέταξε, καημένε, τὴ σακκούλα.

Τὴν πέταξε. Ἡ σακκούλα λύθηκε καὶ τὸ ἀλάτι

— Πέταξε, καημένε, τὴ σακκούλα!

χύθηκε καταγῆς. Οι ἀγελάδες ὥρμησαν κι ἀρχισαν νὰ τὸ τρῶνε μὲ μεγάλη ὁρεξη.

‘Ο Στρεψιάδης πῆρε λίγο υάρρος τότε κι ἀρχισε νὰ φωνάζῃ:

— “Α! ἥξαιρες, τί εἶχε μέσα ἡ σακκούλα καὶ τὸ ἔκαμες ἐπίτηδες! ”Εννοια σου καὶ θὰ μοῦ τὸ πληρώσης!

‘Εγὼ τοῦ εἴπα γελώντας ἀκόμη:

— Είδα κι είδα φοβιτσιάρηδες, μὰ σὰν καὶ σένα πρώτη φορά βλέπω. Μὰ ἔξαιρεις, πῶς ἔκανες! ”Οποιος νὰ σὲ ἔβλεπε, θὰ σ’ ἔπαιρνε γιὰ τρελό.

— Καὶ ἂν μὲ σκότωναν; μοῦ εἶπε.

— Νὰ σὲ σκότωναν! Μὰ δὲ ντρέπεσαι; Νομίζεις, πῶς οἱ ἀγελάδες εἶναι ἄγρια υηρία καὶ μάλιστα οἱ δικές μας, ποὺ εἶναι τόσο ἡμερες; ’Εγὼ σοῦ τὸ ἔκαμα αὐτό, γιὰ νὰ διορθωθῆς.

Τραβήξαμε τὸ δρόμο μας καὶ φτάσαμε σὲ λίγο στὸ ἀμπέλι μας. ”Ολοι μᾶς ρώτησαν, γιατί ἀργήσαμε, κι ἐγὼ τοὺς διηγήθηκα τὸ πάθημα τοῦ Στρεψιάδη.

“Ολοι γέλασαν μὲ τὴν καρδιά τους. ”Επειτα μοῦ λέει ἡ μητέρα μου:

— Δὲν ἔκαμες καλά, παιδί μου, ἀφοῦ ἥξαιρες, πῶς δ φίλος σου εἶναι τόσο πολὺ δειλός. Καὶ σύ, παιδί μου Στρεψιάδη, δὲν πρέπει νὰ φοβᾶσαι ἔτσι. Είναι ντροπὴ νὰ εἶναι κανεὶς δειλός.

— Δὲν τὸ ἔκαμα γιὰ κακό, μητέρα, τῆς εἴπα.

‘Ο Στρεψιάδης δμως γυρίζει καὶ μοῦ λέει μὲ θυμό:

— Μονάχα οἱ βοϊδοβοσκοὶ δὲ φοβοῦνται τὶς ἀγελάδες. Πῶς φαίνεσαι, πῶς μεγάλωσες σὲ χωριό!

‘Εγὼ δὲν ἀποκρίθηκα. Μὰ δλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, γύρισαν καὶ είδαν μὲ περιφρόνηση τὸ κακοαναθρεμένο ἐκεῖνο παιδί.

‘Ο τρύγος

Ξημέρωσε ή ήμέρα, ποὺ θ’ ἀρχίζε δ τρύγος. ‘Ο πατέρας ἔστειλε στὸ ἀμπέλι πολὺ πρωὶ τὸ ἄμάξι, φορτωμένο μικρὰ καὶ μεγάλα κοφίνια. Ἀπάνω στὸ ἄμάξι ἀνέβηκαν οἱ ἄντρες καὶ οἱ γυναικες, τ’ ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια, ποὺ χρειάζονταν γιὰ νὰ τρυγήσουν τὰ σταφύλια. Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι πήγαμε μὲ τὰ πόδια.

“Οταν φτάσαμε στὸ ἀμπέλι, ἡ δουλειὰ εἶχε ἀρχίσει.

Πήδηξαν μέσα στὸ πατητήρι τρεῖς ὅμορφοι νέοι.

⁷ Ήταν σωστὸ πανηγύρι. Μὲ φωνὲς καὶ μὲ τραγούδια γυναικες κι ἄντρες ἔτρεχαν ἐδῶ κι ἔκει στὰ κλήματα, ποὺ ἔγερναν φορτωμένα ἀπὸ τὰ πολλὰ σταφύλια. "Αλλοι ἔκοβαν γρήγορα γρήγορα τὰ σταφύλια καὶ γέμιζαν τὰ κοφίνια κι ἄλλοι τὰ κουβαλοῦσαν στὸ πατητήρι.

Σὲ λίγο πήδηξαν μέσα στὸ πατητήρι τρεῖς δμορφοι νέοι κι ἀρχισαν νὰ πατοῦν τὰ σταφύλια. 'Ο χυμὸς τῶν σταφυλιῶν τιναζόταν ἀπὸ τὸ δυνατὸ ζούλισμα καὶ κοκκινίζε τὰ πόδια τους ὡς τὰ γόνατα.

Τὰ μεγάλα πιθάρια ἥταν ἔτοιμα νὰ δεχτοῦν τὸ γλυκὸ μοῦστο, ποὺ ἔτρεχε ἀπὸ τὸ πατητήρι. Οἱ δοῦλοι εἶχαν βράσει φασκομηλιά, μάραθα, δάφνη καὶ μυρτιά καὶ τὰ ἔπλεναν μὲ τὸ μοσκομυρισμένο αὐτὸν νερό. "Υστερα τὰ κάπνισαν μὲ θειάφι.

"Οταν πιὰ κουραστήκαμε, πήγαμε καὶ καθήσαμε κάτω ἀπὸ τὶς ψηλὲς λεῦκες, ποὺ ἥταν φυτεμένες στὸ μάκρος τῆς ἀκροποταμιᾶς.

Τὸ ἀπόγεμα στρώθηκε μακρὺ τραπέζι. Κάθησαν δλοι γύρω στεφανωμένοι μὲ στεφάνια ἀπὸ κλήματα.

'Αφοῦ ἔφαγαν, στρώθηκαν δλοι, γέμισαν τὰ ποτήρια καὶ πίνοντας ἔλεγαν: «Σὲ εὐχαριστοῦμε, Διόνυσε, γιὰ τὸ γλυκὸ κρασί, ποὺ μᾶς δίνουν κάθε χρόνο τὰ πλατύφυλλά σου κλήματα». "Επειτα ἀρχισαν νὰ τραγουδοῦν ζωηρὰ καὶ γελαστὰ τραγούδια γιὰ τὸ Διόνυσο.

"Ἐνῶ οἱ μεγάλοι τραγουδοῦσαν, κάποιος ἀπὸ μᾶς ρώτησε τὸν παππού:

— Παππού, δλο γιὰ τὸ Διόνυσο ἀκοῦμε σήμερα. Πέξ μας, τί σχέση ἔχει μὲ τὰ κλήματα, μὲ τὰ σταφύλια καὶ μὲ τὸ κρασί;

Καθήσαμε τριγύρω του καὶ περιμέναμε ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του. 'Ο παπποὺς ἔβηξε λίγο καὶ μᾶς είπε αὐτὴ τὴν ἴστορία γιὰ τὸ Διόνυσο:

‘Ο μῦθος γιὰ τὸ Διόνυσο

— ‘Ο Διόνυσος, παιδιά μου, ἔχει πατέρα τὸ Δία. Γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιά, ποὺ ὁ θύλος της ἦταν σκεπασμένος ἀπὸ μιὰ κληματαριά, ποὺ εἶχε φυτρώσει μέσα ἐκεῖ μοναχή της.

“Οταν μεγάλωσε ὁ Διόνυσος καὶ ἦπιε ἀπὸ τὸ κρασί, ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸ κλῆμα τῆς σπηλιᾶς, ἐνθουσιάστηκε. “Ἐτρεχει σὲ ὅλα τὰ μέρη κι ἔδειχνε στοὺς ἀνθρώπους, πῶς νὰ φυτεύουν καὶ νὰ καλλιεργοῦν τὰ κλήματα.

Μιὰ μέρα ὁ Διόνυσος ἦταν σ' ἔνα ἐρημικὸ ἀκρογιάλι. Φοροῦσε φόρεμα κόκκινο, τὰ μαλλιά του κυμάτιζαν στοὺς ὄμοους του καὶ φαινόταν σὰν ἔνα πολὺ δημοφό αρχοντόπουλο ἀπὸ μεγάλο γένος.

‘Ἐκεῖ κοντὰ ἦταν ἀραγμένο ἔνα πλοϊο πειρατικό. ‘Ο πλοίαρχος κι οἱ σύντροφοί του, μόλις εἶδαν τὸ Διόνυσο, ἐτρεξαν, τὸν ἔπιασαν καὶ τὸν πῆγαν στὸ πλοϊο τους.

Εἶχαν μεγάλη χαρά, γιατὶ νόμιζαν, πῶς ἦταν βασιλόπουλο καὶ θὰ ἔπαιρναν ἀφθονα χρήματα. Καὶ γιὰ νὰ μὴν τοὺς φύγῃ, ἔκοψαν λυγαριές καὶ τὶς ἔστριψαν γιὰ νὰ τὸν δέσουν. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωναν τίποτε. Οἱ βέργες τῆς λυγαριᾶς ἔπεφταν ἀπὸ τὰ χέρια κι ἀπὸ τὰ πόδια του.

‘Ο τιμονιέρης, ὅταν εἶδε αὐτά, τοὺς φώναξε κουνώντας τὸ κεφάλι του:

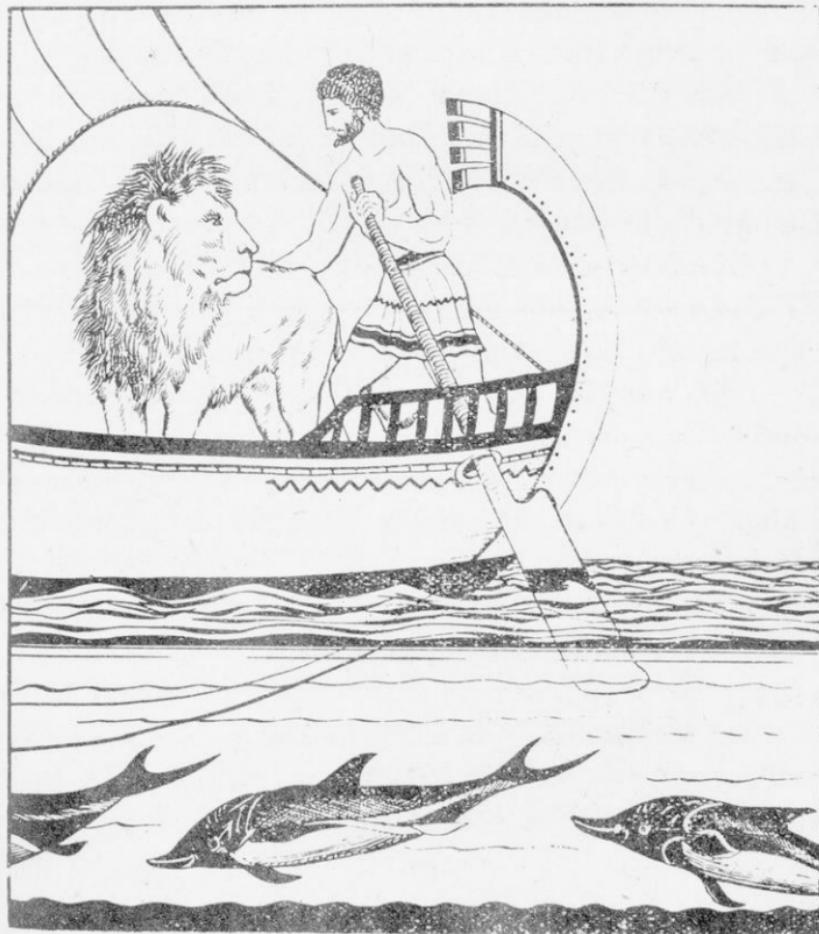
— ‘Ανόητοι! Δὲν καταλάβατε ἀκόμη, ποιὸν πιάσατε σκλάβο; Αὔτὸς δὲν εἶναι ἀνθρωπός. Μοιάζει μὲ τοὺς θεούς, ποὺ κατοικοῦν στὸν ‘Ολυμπο. Ἀφῆστε τὸν ἔλευθερο. Γρήγορα βγάλτε τὸν ἔξω στὴ στεριὰ καὶ μὴν ἀπλώνετε τὰ χέρια σας ἀπάνω του· γιατί, ἀν θυμώσῃ, ἀλίμονο σὲ δλους μας.

Στὰ λόγια αὐτὰ ὁ ἀρχηγὸς τῶν πειρατῶν θύμωσε,

ἔρριξε μιὰν ἄγρια ματιὰ στὸν τιμονιέρη καὶ τοῦ εἶπε:

—'Εσὺ κάνεις καλὰ νάχης τὸ νοῦ σου μόνο στὰ πανιά· καὶ γιὰ τὸ σκλάβο μας νὰ μὴ σὲ μέλη. Γι' αὐτὸν ἐμεῖς μονάχα θὰ φροντίσουμε. Γρήγορα θὰ φτάσουμε στὴν Αἴγυπτο ἢ στὴν Κύπρο. Ἐκεῖ θὰ ἔρθουν νὰ τὸν ξαγοράσουν κι ἔτσι θὰ βροῦμε τὴν τύχη μας μ' αὐτόν.

Καὶ ἀμέσως πρόσταξε τοὺς ναῦτες νὰ ἑτοιμάσουν γρήγορα τὸ πλοϊο, γιὰ νὰ φύγουν.

'Ο Διόνυσος μόνο τὸν καλὸ τιμονιέρη λυπήθηκε.'

Οἱ ναῦτες ἔστησαν τὸ κατάρτι καὶ ἅπλωσαν τὰ πανιά. Μόλις δικαῖος ἐγίνεται τὸ πλοῖο, ἔγινε κάτι ἀπίστευτο. Ἀπάνω στὸ κατάστρωμα ἄρχισε νὰ τρέχῃ γλυκόπιοτο κρασὶ καὶ νὰ χύνεται στὴ θάλασσα κελαρύζοντας.

"Ἐπειτα μιὰ ὠραία μυρουδιὰ μοσκοβόλησε σὲ δῶλο τὸ πλοῖο. Κι ἔξαφνα νά, φυτρώνει ἔνα καταπράσινο καὶ ζωηρὸ κλῆμα καὶ τυλίγεται στὸ κατάρτι. Καὶ ἀμέσως γεμίζει μὲ ἄνθη καὶ σταφύλια γινωμένα.

"Ο πλοιάρχος, ἀπὸ τὸ φόβο του, προστάζει τὸν τιμονιέρη νὰ διευθύνῃ τὸ πλοῖο ἵσια στὴ στεριά.

Στὴ στιγμὴ δικαῖος διόνυσος μεταμορφώνεται σὲ φοβερὸ λιοντάρι. Ἀπὸ τὸ μουγκρητό του τὸ πλοῖο ὀλόκληρο σείστηκε. Φλόγες ἔβγαζαν τὰ μάτια τοῦ θηρίου· ἡ χαίτη του ἀνέμιζε, ἡ οὐρά του χτυποῦσε ἀδιάκοπα δεξιὰ κι ἀριστερὰ τὰ πλευρά του καὶ τὸν ἀέρα.

Οἱ ναῦτες ἀπὸ τὴν τρομάρα τους ἔτρεξαν σὰν τρελοὶ στὴν πρύμνη, κοντὰ στὸν τιμονιέρη.

Τὸ λιοντάρι ὠρμησε μὲ μανία ἀπάνω τους καὶ ἀρπάξε τὸν πλοιάρχο.

Οἱ ναῦτες, γιὰ νὰ γλυτώσουν, πέφτουν στὴ θάλασσα. Μὰ κι ἔκει ἄλλο πάλι θαῦμα. Οἱ ναῦτες πέφτοντας στὴ θάλασσα γίνονται δελφίνια.

"Ο Διόνυσος μόνο τὸν καλὸ τιμονιέρη λυπήθηκε· τὸν κράτησε καὶ τοῦ εἶπε:

— "Εσὺ μὴ φοβᾶσαι, τίποτε δὲ θὰ πάθης, γιατὶ τιμᾶς καὶ σέβεσαι τοὺς θεούς. Ἐγὼ εἴμαι ὁ Διόνυσος.

Αὐτὰ εἶπε κι ἔγινε ἄφαντος.

Τί παιγνίδια παίζαμε

"Ἐπειτα ἀπὸ τὰ τραγούδια ἄρχισαν οἱ τρυγητάδες τὰ παιγνίδια. Μαζί τους παίζαμε κι ἐμεῖς. Μόνο ὁ Στρε-

ψιάδης δὲν ἔπαιξε. Τὸν ἔχασμα με εἶξαφνα ἀπὸ μπροστά μας καὶ νομίσαμε, πῶς εἶχε γυρίσει στὸ σπίτι, γιὰ νὰ μὴν παίξῃ.

Πρῶτα πρῶτα παίξαμε τὴ χύτρα. Κάθησε ἔνας ἀπὸ τὴ συντροφιὰ κάτω στὸ χῶμα σταυροπόδι, κρατώντας μὲ τὰ δυό του χέρια ἕνα σκοινάκι μακρὺ ὡς τρία μέτρα. Αὐτὸς ἦταν ἡ χύτρα. Τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ σκοινιοῦ τὴν κρατοῦσε ἔνας ἄλλος, ὁ μάγειρας, καὶ γύριζε γύρω ἀπὸ τὴ χύτρα. Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι προσπαθοῦσαμε νὰ πάμε κοντὰ καὶ νὰ χτυπήσουμε τὴ χύτρα στὴν πλάτη μὲ τὴν παλάμη μας, φωνάζοντας «Ψήθηκε;» Ἀν πρόφταινε ὁ μάγειρας καὶ μᾶς χτυποῦσε μὲ τὸ πόδι του, τότε ὁ χτυπημένος γινόταν χύτρα κι ἡ χύτρα μάγειρας.

Ἐπειτα παίξαμε τὰ σκλαβάκια καὶ τὴν τυφλόμυγα.

Ὑστερα παίξαμε τὸ κυνηγητὸ μὲ τὸ ἔνα πόδι. Ὁ-ποιος πρόφταινε τὸν ἄλλο, τὸν ἔχτυποῦσε στὴν πλάτη μὲ ἔνα μαντήλι μὲ κόμπο στὴν ἄκρη.

Τὸ πιὸ διασκεδαστικὸ παιγνύδι ἦταν ὁ λύκος, ὁ σκύλος καὶ τὸ ἀρνί. Κάμαμε δλοι ἔναν κύκλο. Μέσα στὸν κύκλο ἦταν ὁ σκύλος καὶ τὸ ἀρνί κι ἀπέξω ὁ λύκος, ποὺ προσπαθοῦσε μὲ πονηριὰ ν' ἀρπάξῃ τὸ ἀρνί· μὰ ὁ σκύλος δὲν τὸν ἄφηνε.

Τί ἔπαθε ὁ Στρεψιάδης

Ἐκεῖ ποὺ παίζαμε, ἀκοῦμε εἶξαφνα φωνὲς καὶ κλάματα μαζί.

— Κάτι ἔπαθε ὁ Στρεψιάδης, εἶπε ὁ Κλεισθένης· γνωρίζω τὴ φωνή του.

Καὶ ἀληθινὰ δὲν εἶχε γελαστῆ.

Γυρίσαμε δλοι τότε κατὰ τὸ μέρος, ποὺ ἔρχονταν οἱ φωνές, καὶ τί εἴδαμε; Φρίκη! Τὸ Στρεψιάδη μὲ πρό-Κουρτίδη-Κονιδάρη, Στὰ Παλιά Χρόνια,

σωπο πρησμένο, μὲ μάτια κατάκλειστα σχεδὸν ἀπὸ τὸ πρήξιμο! Ήσω ἀπὸ τὸ Στρεψιάδη ἔτρεχε ἀνήσυχος ὁ γείτονάς μας ὁ Ἀρατος, ἔκουστὸς γιὰ τὰ πολλὰ μελίσσια του.

— "Αχ, αχ! τί ἔπαθα!.. φώναζε ὁ Στρεψιάδης, χύνοντας βρύση τὰ δάκρυα.

— Τί ἔπαθες; τοῦ λέει ὁ πατέρας μου πονετικά. Τί χάλια εἶν· αὐτά;

Μὰ ὁ Στρεψιάδης δὲν ἀπάντησε στὸν πατέρα μου.

— "Αχ, αχ! τί ἔπαθα!..

— Τί ἥθελα ἐγώ, ἔλεγε, σὰ νὰ μιλοῦσε μόνος του, νὰ ἔρθω σὲ τοῦτο τὸ ἔλεεινὸ χωριό! Δὲν ἔσπαζα καλύτερα τὸ πόδι μου;

— Καὶ τί σοῦ φταιέι τὸ χωριό; τοῦ λέει ὁ "Αρατος. Ἡρθες στὸ μελισσῶνα μου καὶ μοῦ ἀναποδογύρισες τὸ καλύτερό μου κοφίνι. Στάθηκες δμως τυχερὸς πολύ, ἀφοῦ τὴ γλύτωσες τόσο φτηνά. Ἐγὼ ἐφοβήθηκα, μὴν ἔπαθες χειρότερα· γι' αὐτὸ ἔτρεξα κι ἥρθα κοντά σου. Καλὰ ποὺ δὲν εἶναι τίποτε. Φέρετε ἔνα πανὶ καὶ λίγο ξίδι, ἀλάτι καὶ νερὸ ἀνακατεμένα.

Στὸ μεταξὺ ὁ "Αρατος ἔβγαζε μελισσόκεντρα ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Στρεψιάδη, λέγοντας:

— Γιά δὲς ζημιά, ποὺ μοῦ ἔκαμες! Ἀπὸ τὰ κεντριὰ μπορεῖς νὰ καταλάβης, πόσες μέλισσες μοῦ σκότωσες! Τί πρέπει τώρα νὰ σοῦ κάμω;

Στὸ μεταξὺ ἔτρεξε ἡ μητέρα μου κι ἔφερε τὸ πανὶ καὶ τὸ ἀρμυρὸ ξιδόνερο. Ὁ "Αρατος τώρα ἔβρεχε πανιὰ καὶ τὰ ἔβαζε στὸ πρόσωπο τοῦ Στρεψιάδη.

Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κι οἱ πόνοι λιγόστεψαν. Τὸ πρήξιμο ἄρχισε νὰ φεύγῃ. Τότε ὁ παππούς μου λέει στὸν "Αρατο:

— Συχώρεσέ τον, γείτονα. Εἶναι λίγο ἀνόητο παιδί καὶ δὲ συλλογίζεται, τί κάνει.

— Ἐγὼ δὲν ἔχω τίποτε πιὰ μὲ τὸ παιδί, εἴπε ὁ "Αρατος. Ἡ τιμωρία ἥρθε μόνη της. Σοῦ κάνω μόνο μιὰ παράκληση, νὰ ἔρθης στὸ μελισσῶνα μου νὰ δῆς καὶ μὲ τὰ μάτια σου, πόση ζημιὰ μοῦ ἔκαμε.

— Θὰ ἔρθω, εἴπε ὁ παππούς μου. Θὰ ἔπαιρνα μάλιστα μὲ τὴν ἄδειά σου καὶ τὰ παιδιὰ νὰ δοῦν τὸ μελισσῶνα σου.

— Σᾶς περιμένω αὔριο, εἴπε ὁ "Αρατος κι ἔφυγε.

Στὸ περιβόλι τοῦ 'Αράτου

Τὸ ἄλλο πρωὶ πήγαμε στὸ περιβόλι τοῦ 'Αράτου.

‘Ο Στρεψιάδης δὲ θέλησε νὰ ἔρθῃ μαζί μας.

Μόλις μᾶς εἶδε ὁ Ἄρατος, ἔτρεξε καὶ μᾶς ὑποδέχτηκε μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση.

— Σὲ καλὴ ὅρα ἥρθατε, μᾶς λέει. Αὐτὴ τὴν ὥρα ἀπόχτησα ἔνα νέο μελίσσοι. Ὁ φίλος σας χτὲς τὸ ἀπόγεμα μοῦ χάλασε ἔνα μελίσσοι καὶ σήμερα τὸ πρωὶ οἱ θεοὶ μοῦ ἔστειλαν ἄλλο. Γιὰ δέτε το. Εἶναι πιασμένο σ’ ἐκεῖνο τὸ κλαδὶ τῆς ἐλιᾶς. Δὲ φαίνεται σὰ μεγάλο

Ἐκεῖνος προχώρησε καὶ πῆγε ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὸ κλαδὶ τῆς ἐλιᾶς.

τσαμπὶ μαύρου σταφυλιοῦ; Εἶναι ὅλες οἱ μέλισσες τοῦ μελισσοῦ μαζεμένες ἡ μία ἀπάνω στὴν ἄλλη. "Ολες αὐτὲς σὲ λίγο θὰ μποῦν μέσα σ' αὐτὸ τὸ κοφινάκι, ποὺ βλέπετε. Εἶναι αὐτό, ποὺ μοῦ χάλασε γτὲς ὁ φίλος σας. Τὸ κοφινάκι αὐτὸ τὸ λέμε κυψέλη. Δέτε! Τὸ ἔχω ἀλειμμένο ἀπὸ μέσα μὲ μέλι καὶ θυμάρι. Νά καὶ ἡ συρματένια προσωπίδα μου μὲ τὸ πανί της, ποὺ φυλάγει τὸ πρόσωπό μου ἀπὸ τὶς μέλισσες. Νά καὶ τὰ μάλλινα χειρόχτια μου. Χωρὶς αὐτὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ πάω κοντὰ στὰ μελίσσια. Θὰ πάθαινα, διτὶ ἔπαυθε ὁ φίλος σας. Εἶναι καὶ ἄλλα προφυλαχτικά. 'Απ' ὅλα ὅμως τὸ καλύτερο εἶναι ὁ καπνός. "Αμα ἔχετε στὰ χέρια σας κάτι, ποὺ καπνίζει, δὲν ἔρχεται κοντά σας μέλισσα. Γι' αὐτὸ ἔχω ἐδῶ αὐτὲς τὶς ξηρὲς σβουνιές... Καὶ τώρα ἐλάτε μαζὶ μου.

Πήρε τὸ μελισσοκόφινο καὶ κάμποσες σβουνιές καὶ τράβηξε ἐμπρός. "Εμεῖς τὸν ἀκολουθήσαμε κρατώντας ἀπὸ ἔνα κομμάτι σβουνιὰ ἀναμμένο.

Καθὼς πλησιάσαμε στὴν ἐλιά, ὁ "Αρατος μᾶς εἶπε νὰ σταθοῦμε λίγο μακριὰ κι ἐκεῖνος προχώρησε καὶ πῆγε ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὸ κλαδὶ τῆς ἐλιᾶς, ποὺ κρέμονταν οἱ μέλισσες.

Οἱ μέλισσες ὥρμησαν ἀπάνω του, μὰ τοῦ κάκου. Τίποτε δὲ μποροῦσαν νὰ τοῦ κάμουν. 'Η προσωπίδα καὶ τὰ χειρόχτια τὸν ἐφύλαγαν.

Οἱ μέλισσες σὲ λίγο ζαλίστηκαν ἀπὸ τὸν καπνό.

"Ο "Αρατος ἔβαλε τότε τὸ κοφίνι κάτω ἀπὸ τὸ μελίσσι καὶ κούνησε τὸ κλαδὶ τῆς ἐλιᾶς μὲ τὸ χέρι του. Τὸ μελίσσι ἔπεισε δλόκληρο μέσα στὸ κοφίνι.

"Επειτα ὁ "Αρατος σκέπασε τὸ κοφίνι καὶ τὸ πῆγε ἐκεῖ ποὺ ἦταν καὶ τ' ἄλλα μελίσσια.

Ο καλὸς ὁ Θεαγένης

‘Η ἔξοχὴ μὲ τὸν καθαρὸ δέρα τῆς, μὲ τὰ κρυσταλλένια τῆς νερά, μὲ τὶς πολλὲς δόμορφιές, οἱ συχνὲς ἐκδρομὲς στὸ δάσος καὶ τὸ σκαρφάλωμα στὰ καταπράσινα ὑψώματα καὶ στὶς βουνοπλαγιές, ἡ ἀπλή, ἡ ἥσυχη, ἡ νοικοκυρεμένη ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ μας ὠφέλησαν πολὺ τοὺς φίλους μους καὶ τοὺς δυνάμωσαν.

‘Ο Κλεισθένης ξέχασε, πῶς περνοῦσε σπίτι του, καὶ συνήθισε στὴν ἀπλότητα καὶ τὴ σκληραγωγία.

Τὴ μεγαλύτερη δόμως ἀλλαγὴ τὴν ἔβλεπε κανεὶς στὸ Θεαγένη. Τὸ παιδὶ αὐτὸ τὸ δυνατὸ καὶ τολμηρό, ποὺ ἀγαποῦσε πάντα τὴν ἀλήθεια καὶ τὸν ἵσιο δρόμο, πρὶν ἔρθη στὸ χωριό, ἔδειχνε πολλὲς φορὲς κάποια τραχύτητα στὸ φέρσιμό του. Τὸ καταλάβαινε κι ὁ ἴδιος καὶ μοῦ ζητοῦσε ὕστερα συχώρεση.

— Μὴ μὲ συνεργίεσαι, ‘Αριστογένη, μοῦ ἔλεγε. ‘Εγὼ δὲν εἶμαι σὰν τ’ ἄλλα παιδιά, ποὺ μεγάλωσαν μὲ τὰ φιλιὰ τῆς μάνας καὶ τὰ χάδια τοῦ πατέρα.

Τὶς πρῶτες ἡμέρες ποὺ γνωριστήκαμε, συχνὰ τὸν ἔβλεπα νὰ κάθεται μονάχος, μὲ τὸ κεφάλι ἀκουμπισμένο στὴν παλάμη, λυπημένος, χωρὶς νὰ ἔχῃ ὅρεξη να μιλήσῃ. Δυὸ τρεῖς φορὲς τὸν εἶδα μάλιστα νὰ σκουπίζῃ μὲ τὸ μαντήλι τὰ μάτια του.

— Δὲν ἔχει πάλι ὅρεξη, λέγαμε μὲ τὸν Κλεισθένη, ὅταν τὸν ἔβλέπαιμε μελαγχολικό καὶ βάζαμε τὰ δυνατά μας, νὰ τὸν κάνουμε νὰ ζωηρέψῃ καὶ νὰ γελάσῃ.

‘Απὸ τὴν ἡμέρα, ποὺ ἤρθε στὸ σπίτι μας καὶ κοι-

μήθηκε κάτω άπό τη στέγη μας κι εξησε μαζί με τους δικούς μου, έγινε άλλιώτικος.

Αύτός, ποὺ ἔπαιζε καὶ γελοῦσε χωρὶς ὅρεξη, τώρα δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ γυρίσῃ στὸ σπίτι μας, γιὰ νὰ παίξῃ καὶ νὰ γελάσῃ μὲ τὰ μικρὰ τ' ἀδερφάκια μου.

Καὶ αὐτὰ ὅμως δὲν ξεκολλοῦσαν ἀπὸ κοντά του. Τὸν προσκαλοῦσαν στὰ παιγνίδια τους καὶ τοῦ ἔλεγαν τὰ σχέδιά τους, σὰ νὰ ἦταν συνομήλικός τους.

Κάθε στιγμὴ τὸν ἐρωτοῦσαν γιὰ τὸ καθετὶ καὶ ζητοῦσαν νὰ τὰ βοηθήσῃ πότε σὲ τοῦτο καὶ πότε σὲ κεῖνο.

— Θεαγένη, τρύπησέ μας αὐτὸ τὸ καλάμι νὰ κάμουμε σφυρόχτρα.

— Θεαγένη, ἔλα νὰ φτιάσουμε ἕνα σπιτάκι μὲ τοῦτα τὰ ξυλαράκια.

— Θεαγένη, γτίσε μας ἕνα φοῦρνο μ' αὐτὲς τὶς πετρότσες.

— Θεαγένη, διόρθωσε τὸ τόπι μας, ποὺ χάλασε.

Αὐτὸ γινόταν κάθε μέρα καὶ αὐτὸς πάντα πρόθυμος, πάντα γελαστὸς τὰ πρόφταινε δλα. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ δυὸ ἀγοράκια μόνο κοντά του ἦταν εὐχαριστημένα.

Μὰ καὶ τὴν ἀδερφούλα μου πολὺ τὴ φρόντιζε. Ἡ Φιλομήλα ἦταν τριῶν χρόνων κοριτσάκι τώρα, παχουλὸ καὶ δημορφο. Καὶ σὰν ύστερογέννητο ποὺ ἦταν, τὸ εἶχαν παραχαϊδέψει. Κάθε στιγμὴ ἥθελε χέρια. Καὶ ποιὸς εἶχε χέρια νὰ τὴν κρατῇ δλη τὴν ὥρα, ποὺ ἦταν ἀσήκωτη ἀπὸ τὸ βάρος! "Οταν μᾶς ἔλεγε μὲ τὴ φωνούλα της τὴν παιδική, «ἀγκαλίτσα», κάναμε, πὼς δὲν ἀκούγαμε, καὶ σφίγγαμε τὰ χείλη μας, νὰ μὴ μᾶς πάρουν τὰ γέλια.

‘Ο Θεαγένης ἔτρεχε τότε γελαστὸς καὶ χαρούμενος, τὴν ἄρπαζε μὲ τὰ δυό του χέρια καὶ τὴν ἀνέβαζε στοὺς ὕμους του καὶ τὸ χαριτωμένο κοριτσάκι, φωνάζοντας

ἀπὸ χαρά, καθόταν σὰ μικρὴ βασιλοπούλα στὸ θρόνο της.

Μεγάλη ἐντύπωση ἔκαμε στὴ μητέρα μου αὐτὴ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεαγένη στὸ μικρό μας καὶ μιὰ μέρα μοῦ λέει:

— Τί κρίμα, ἔνα παιδί μὲ τέτοια χρυσὴ καρδιὰ νὰ είναι ὄρφανὸ καὶ χωρὶς οἰκογένεια! Γι' αὐτὸ ἀγαπᾶ τόσο πολὺ τὰ παιδιά μας κι δλους μας. Τὴν ἀγάπη τὴν ἔκρυψε χρόνια μέσα στὴν ψυχή του, γιατὶ δὲν εἶχε, ποιὸν ν' ἀγαπήσῃ. Μοιάζει μ' ἔναν ἀνθρωπό, ποὺ φυλάει τὰ χρήματά του, γιατὶ δὲν ἔχει, ποὺ νὰ τὰ ξοδέψῃ. Γι' αὐτό, ἀπὸ τότε ποὺ γνωριστήκατε, σ' ἀγάπησε σὰν ἀδερφό του. Γι' αὐτὸ δείχνει τόσο σεβασμὸ σὲ μένα, στὴ γιαγιά, στὸν παππού, στὸν πατέρα σου. Γι' αὐτὸ ἀγαπᾶ τὰ μικρά μας σὰν ἀδερφάκια του. Ἐκεῖνο, ποὺ λαχταροῦσε τόσον καιρό, τὸ βρῆκε· βρῆκε οἰκογένεια, βρῆκε καρδιές, ποὺ τὸν ἀγαποῦν καὶ τὸν πονοῦν καὶ είναι εὐτυχισμένος. Καὶ σύ, Ἄριστογένη μου, νὰ τὸν ἀγαπᾶς σὰν ἀδερφό σου κι ἐγὼ θὰ τὸν ἀγαπῶ σὰν παιδί μου. Τοῦ ἀξίζει!

‘Ο κακὸς ὁ Στρεψιάδης

“Οση καλοσύνη εἶχε ὁ Θεαγένης, τόσο κακὸς ἦταν ὁ Στρεψιάδης. Ἡ χαρά του ἦταν νὰ βασανίζῃ τοὺς ὑπηρέτες, τὰ παιδιά, τὰ ζῶα.

Πόσες φορὲς τὸν ἔπιασα νὰ κρυφοσφίγγη τὴν οὐρὰ τῆς Φλόγας, νὰ βρέχῃ μὲ κρύο νερὸ τὸ γάτο τῆς Νικομάχης, νὰ τραβᾶ τὰ μαλλιὰ τῆς ἀδερφούλας μου, νὰ σπᾶ τὰ παιγνίδια τῶν ἀδερφῶν μους καὶ νὰ τοὺς σπρώχνῃ ἀπρόσεχτα τάχα καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλη καὶ νὰ φύγῃ στὴ λάσπη ἢ στὴ σκόνη τὸ ψωμί, ποὺ ἔτρωγαν ἀλειμμένο μὲ μέλι ἢ μὲ βούτυρο!

‘Ως καὶ οἱ χωριάτες δὲν τὸν ἔχώνευαν, γιατὶ πότε τοὺς ἔκανε τὸν ὑπερήφανο καὶ πότε τοὺς περιπαῖς.

Μιὰ μέρα ἦταν ξαπλωμένος στὸν πάγκο, ποὺ εἴχαμε κάτω ἀπὸ τὴν μεγάλη καρυδιά μας. Κοντά του ἦταν ἡ Νικομάχη.

— Σήκω, τοῦ λέω σιγά.

— Γιατί; μὲρος.

— Γιὰ νὰ καθῆσῃ ἡ Νικομάχη... Εἶναι ἀδύνατη ἀκόμη. Ἔπειτα εἶναι καὶ μεγαλύτερή μας.

— Δὲ μ' ἀφήνεις; μοῦ λέει μὲρος. Αὔτὸς μοῦ ἔλειπε τώρα νὰ χαλάσω τὴν ήσυχία μου γιὰ τὴν Νικομάχη, ποὺ ξενοδούλευει, γιὰ νὰ βγάλη τὸ ψωμί της!

Τόσο πολὺ ταράχτηκα μὲτα τὸν τρόπο του καὶ μὲτα τὰ λόγια του, ποὺ δὲ βάσταξα πιάτο τοῦ ἔδωσα μιὰ σκουντιὰ καὶ τὸν ἔρριξα κάτω ἀπὸ τὸν πάγκο.

“Ἄρχισε νὰ κλαίῃ σὰ μωρὸ παιδί καὶ μουρμουρίζοντας νὰ λέη:

— Εἶσαι χωριάτης δὲν ξαίρεις νὰ φερθῆς!

— Εσὺ εἶσαι καλοαναθρεμμένος, τοῦ ἀπάντησα χαμογελώντας καὶ τοῦ γύρισα τίς πλάτες.

‘Αλλὰ μήπως πρώτη φορὰ ἦταν, ποὺ φέρθηκε ἔτσι!

“Οσες φορὲς λείπαμε σὲ καμιὰ ἐκδρομὴ κι ἔμενε αὐτὸς στὸ σπίτι, τὰ ἵδια κι ἀπαράλλαχτα πάντοτε ἔκανε στὴν Νικομάχη πάντοτε τὴν περιφρονοῦσε, πάντοτε τῆς μιλοῦσε πρόστυχα. Καὶ τὸ καημένο τὸ κορίτσι ποτὲ δὲ μᾶς παραπονέθηκε.

Καὶ στὸν παππού μου κανένα σεβασμὸς δὲν εἶχε. “Οταν δὲ καλόκαρδος γέρος μᾶς ἔλεγε καμιὰ ὅμορφη ἴστορία, δὲ Στρεψιάδης ἄρχιζε νὰ χασμουριέται καὶ νὰ τὸν περιπαῖζῃ.

Μὰ πιὸ πολὺ εὐχαριστιόταν νὰ βασανίζῃ τὸ γάτο

Τὸ καημένο τὸ ζῶο νιαούριζε, σπαρταροῦσε, πάλευε νὰ ἔσφυγῃ.

τῆς Νικομάχης, κρατώντας τὸν κάτω ἀπὸ τὴν ἄνοιγμένη βρύση. Τὸ καημένο τὸ ζῶο νιαούριζε, σπαρταροῦσε καὶ πάλευε νὰ ἔσφυγῃ.

Μιὰ μέρα ὁ γάτος ἔχασε τὴν ὑπομονή. Ἀγρίεψε, χύθηκε ἀπάνω του καὶ μὲ τὰ σουβλερά του νύχια τοῦ ἔσκισε τὸ πρόσωπο. Λίγο ἔλειψε νὰ τοῦ βγάλῃ καὶ τὰ μάτια.

‘Ο Στρεψιάδης ἔβαλε τότε τὶς φωνές:

— Βοήθεια! βοήθεια!.. ‘Ο δαιμονισμένος γάτος σας μὲ κομμάτιασε! “Ετσι φώναζε μὲ ἀπελπισία.

— Ποιὸς σοῦ φταίει; τοῦ εἰπαμε δῆλοι. Σοῦ ἔπρεπε αὐτὴ ἡ τιμωρία, γιατὶ τὸ βασανίζεις τὸ καημένο τὸ ζῶο.

— “Ολοι σας εἶστε κακοί· δῆλοι εἶστε σὰν τὸ γάτο, ἔλεγε κλαίγοντας.

Μόνο ή μητέρα μου και ή Νικομάχη τὸν ἔλυπήθηκαν τοῦ μίλησαν παρηγορητικὰ και τοῦ ἔδεσαν τὴν πληγὴ του. Και ποῦ νὰ ξαίρετε, πῶς ξεπλήρωσε τὸ ἀχάριστο ἐκεῖνο παιδὶ τὴν καλοσύνη τῆς μητέρας μου!

Τὸ πουλὶ τῆς θεᾶς

Στὴν ἄκρη τοῦ περιβολιοῦ μας ἦταν ἡ ἀποθήκη τοῦ σιταριοῦ και δ ἀχερῶνας. Ἐκεῖ, ὅταν τελείωνε δ ὑερισμὸς και τὸ ἀλώνισμα, ἀποθήκευε δ πατέρας κάθε καλοκαίρι χῦμα τὸ σιτάρι τῆς χρονιᾶς και στὸ πλάγι, σ' ἄλλο ὑπόστεγο, τὸ ἄχερο.

Ἐνα ἀπόγεμα, ποὺ κατεβήκαμε στὸ περιβόλι, δ παππούς, δ Κλεισθένης, δ Θεαγένης κι ἐγὼ εἴδαμε μισοανοιχτὴ τὴν πόρτα τῆς ἀποθήκης κι ἀκούσαμε μιὰ φωνὴ νὰ λέη:

— Τί μοῦ κάνεις τὴν ψόφια; Σ' ἐμένα δὲν περνοῦν αὐτά!

— Ἡ φωνὴ τοῦ Στρεψιάδη! εἶπα.

— Τί δουλειὰ ἔχει μέσα στὴν ἀποθήκη; εἶπε δ παππούς.

— Δὲ μπῆκε γιὰ καλό, εἶπε δ Θεαγένης.

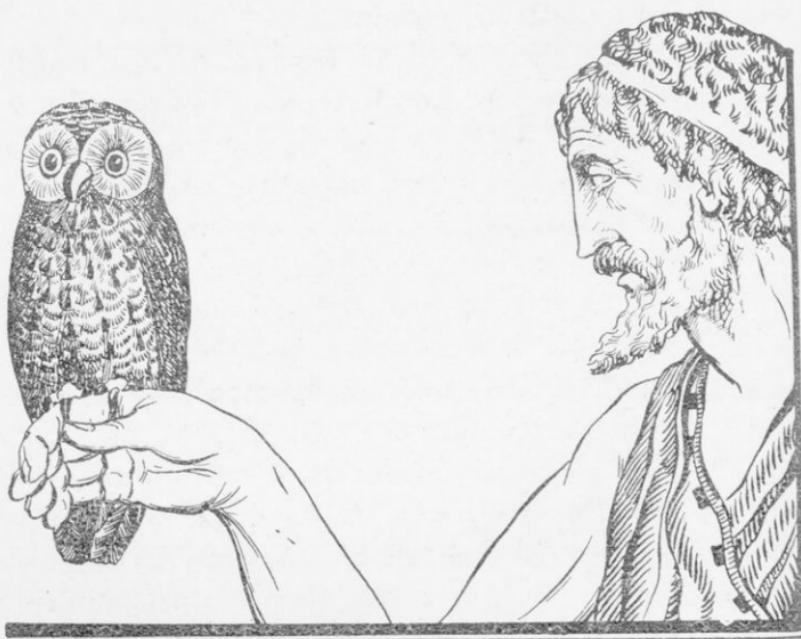
— Πᾶμε σιγὰ σιγὰ νὰ δοῦμε, τί κάνει, εἶπα ἐγώ.

Πήγαμε δῶς τὴν πόρτα, χωρὶς νὰ μᾶς καταλάβῃ μὰ δὲ βλέπαμε καλά, γιατὶ μέσα στὴν ἀποθήκη τὸ φῶς ἦταν λιγοστό. Ἐγὼ δρασκέλισα μὲ προσοχὴ τὸ κατώφλι τῆς πόρτας και μπῆκα μέσα.

“Οταν συνήθισαν τὰ μάτια μου, εἶδα τὸ Στρεψιάδη νὰ παίρνη ἔνα ξύλο ἀπὸ μιὰν ἄκρη και νὰ ἐτοιμάζεται νὰ χτυπήσῃ κάτι, ποὺ δὲν τὸ ἔβλεπα καλά.

Τότε μπῆκαν μέσα δ παππούς μὲ τοὺς δυὸ φίλους μου.

‘Ο Στρεψιάδης τὰ ἔχασε, μόλις μᾶς εἶδε.

‘Ο παππούς ἔπιασε ἀπαλὰ μὲ τὸ χέρι του τὸ παράξενο πουλί.

— Τί κάνεις ἔκει, Στρεψιάδη; τοῦ λέω.

— Νά, βρῆκα τὴν πόρτα τῆς ἀποθήκης ἀνοιχτὴ καὶ μπῆκα ἔτσι ἀπὸ περιέργεια καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλω, βρῆκα ἐδῶ ἕνα σταχτόμαυρο πουλί, ποὺ μοῦ κάνει τὸ ψόφιο!

— Εἶναι κουκουβάγια! εἶπε ὁ παππούς.

Τὸ σταχτόμαυρο πουλί εἶχε τὸ πρόσωπό του γυρισμένο πρὸς τὸν τοῖχο καὶ μόνο ἡ φάρη του φαινόταν.

— Θὰ κοιμᾶται ἀκόμη, εἶπε ὁ παππούς.

‘Αλλὰ τώρα ποὺ μπῆκε περισσότερο φῶς ἀπὸ τὴν δέλτανοιχτὴ πόρτα καὶ ἀκουσεις κοντά της φωνές, ἡ κουκουβάγια τρόμαξε καὶ χτύπησε τὶς φτερούγες της, γιὰ νὰ πετάξῃ.

‘Ο Στρεψιάδης, ποὺ ἦταν δειλός, τραβήχτηκε βια-

στικὰ πίσω. Ὁ παπποὺς ἔπιασε ἀπαλὰ μὲ τὸ χέρι του τὸ παράξενο πουλὶ καὶ μᾶς εἶπε:

— Σιμῶστε πιὸ πολύ, νὰ δῆτε μὲ τὰ μάτια σας, πῶς εἶναι τὸ κορμί της. Κοιτάξετε καλὰ τὴν καμπυλωτὴ μύτη της καὶ τὰ φοβερὰ νύχια της. Κοιτάξετε καὶ τὶς στρογγυλὲς φτεροῦγες της μὲ τὰ μαλακὰ φτερά, ποὺ πετοῦν πολὺ ἐλαφρά, χωρὶς νὰ κάνουν τὸν παραμικρὸ θόρυβο. Κοιτάξετε καὶ τὰ μεγάλα στρογγυλὰ μάτια της, ποὺ βλέπουν τόσο καλὰ στὸ μισοσκόταδο τῆς νύχτας.

— Μὰ γιατί δὲ βγαίνει, παππού, ἔξω τὴν ἡμέρα; ρώτησα περίεργα. Ἐγὼ ποτέ μου δὲν εἶδα κουκουβάγια τὴν ἡμέρα σὲ κανένα δέντρο.

— Γιατὶ εἶναι νυχτοπούλι· δὲν ἀγαπᾶ τὸ φῶς τοῦ ἥλιου, τὴν ζαλίζει. Μὰ καὶ τί δουλειὰ ἔχει νάβγη τὴν ἡμέρα; Ἀν τύχη καὶ βγῆ καὶ τὴν πάρη τὸ μάτι κανενὸς πουλιοῦ, τὸ πουλὶ αὐτὸ βγάζει μιὰ ἴδιαίτερη δυνατὴ φωνὴ καὶ σὲ λίγο μαξεύονται ἔνα σωρὸ πουλιὰ τριγύρω στὴν κουκουβάγια, φωνάζουν ὅλα θυμωμένα καὶ τὴ χτυποῦν μὲ τὶς μύτες τους.

— Καὶ τῆς κάνουν κακό; ρώτησε δ Θεαγένης;

— Ἀν τὰ πουλιὰ τύχη καὶ εἶναι χελιδόνια, δὲν παθαίνει τίποτε· γιατὶ τὰ χτυπήματα τῶν χελιδονιῶν δὲν πονοῦν μὰ οἱ φωνές τους φτάνουν μακριά, τὶς ἀκοῦνε οἱ κάργες καὶ τότε ἀλίμονό της! Οἱ φοβερὲς κάργες τὴν χτυποῦν ἀλύπητα μὲ τὶς δυνατὲς φτεροῦγες τους, τόσο, ποὺ τὴν ἀφήνουν κάποτε νεκρή. Γι' αὐτὸ η κουκουβάγια βγαίνει μονάχα σὰ σκοτεινιάσῃ. Ἀπὸ τὸ σούρουπο ἀρχίζει γι' αὐτὴν ἡ ζωή, τὸ κυνήγι. Πρέπει νὰ σᾶς πῶ καὶ κάτι ἄλλο. Η κουκουβάγια ἀκούει πολύ. Τῶν ἄλλων πουλιῶν τ' αὐτιὰ δὲ φαίνονται. Τῆς κουκουβάγιας ὅμως φαίνονται, γιατὶ εἶναι μεγάλα. Βάλε τὸ χέρι σου, Ἀριστογένη, νὰ δῆς.

Ἐγὼ στὴν ἀρχὴ δὲν τολμοῦσα νὰ γγέξω τὴν κουκουβάγια. Μὰ ντράπηκα νὰ δείξω, πῶς φοβοῦμαι· πῆρα θάρρος λοιπὸν κι ἔπιασα τὸ κεφάλι της.

— Μέσα στ' αὐτὶ της χωράει τὸ δάχτυλό μου, εἶπα.

— Ἀκούει πολὺ μὲ τὰ μεγάλα τ' αὐτιά της, ἔξαιρολούθησε δ παππούς. Ἄμα λοιπὸν νυχτώση, πετᾶ σὲ καμιὰ ἀποθήκη σιταριοῦ σὰν αὐτὴ ἐδῶ, κάθεται σὲ κάποιο δοκάρι καὶ παραμονεύει. Ἐξαφνα ἀκούει ἔνα κοίτς κι ἀμέσως καταλαβαίνει, πὼς κάποιος ποντικὸς βγῆκε ἀπὸ τὴ φωλιά του καὶ τρώει σιτάρι. Δὲ χυμᾶ ἀμέσως καταπάνω του, γιατὶ μὲ τὴν ὅρμὴ μποροῦσε νὰ χτυπήσῃ τὸ στῆθος της στὴ γῆ καὶ νὰ πάθη. Πετᾶ ἀργὰ ἀργά, σιγὰ σιγά. Ὁ ποντικὸς δὲν ἀκούει τὸ πέταμά της, γιατὶ οἱ φτεροῦγες τῆς κουκουβάγιας εἶναι ἀπαλές. Ἐξαφνα ἀπλώνει τὶς ὅχτω νυχάρες της καὶ τὶς μπήγει στὸ κορμί του. Τὸν ἀρπάζει τότε ὅπως εἶναι καὶ τὸν καταπίνει.

— Ἔτσι ἀμάσητο, παππού; ρώτησα μὲ ἀπορία. Καὶ πῶς τὸν χωνεύει;

— Τώρα θὰ σοῦ τὸ πᾶ. Ἀφοῦ φάει τὸν ἔνα ποντικό, γυρνᾶ πίσω στὸ δοκάρι καὶ ἀρχίζει πάλι τὸ καρτέρι. Μὲ τὸν ἵδιο τρόπο καταπίνει καὶ δεύτερο καὶ τρίτο ποντικό. Σὰ χορτάσῃ καλά, γυρίζει στὴ φωλιά της, κλείνει τὰ μάτια της καὶ κοιμᾶται βαθιά.

— Καὶ πῶς χωροῦν τόσοι δὰ ποντίκαροι μέσα στὸ στομάχι της;

— Τὸ στομάχι της εἶναι σὰ λάστικο, τεντώνεται καὶ ἀνοίγει. Ἄς ἔρθουμε τώρα στὸ χώνεμα, ποὺ μ' ἔρωτησες. Ὁταν ἡ κουκουβάγια κοιμᾶται, τὸ στομάχι της δουλεύει σὰ μηχανή ὅτι εἶναι κρέας καὶ τὴν τρέφει, τὸ χωνεύει ὅτι δυνατός δὲν τῆς χρειάζεται, τὸ φτύνει. Ἔτσι ποτὲ δὲν ἔχει βαρυφορτωμένο τὸ στομάχι της.

Καὶ στὴν ὥρα, ἡ κουκουβάγια, ποὺ εἶχε ξυπνήσει

καλά, ἄρχισε νὰ φτύνη ἀπὸ τὸ ράμφος τῆς κόκκαλα, δέρματα, τρίχες.

— Βλέπετε; εἶπε ὁ παππούς. Χτές δὴ τὴν νύχτα ἐδούλεψε καλά. Μᾶς ἐγλύτωσε ἀπὸ πολλοὺς ἔχθρούς.

— Ποιοὺς ἔχθρούς; ρώτησα ἐγώ.

— Καὶ ὑπάρχουν πιὸ μεγάλοι ἔχθροι γιὰ δοσοὺς ἔχουν σιτάρι, κριθάρι καὶ ἄλλα γεννήματα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς μεγάλους ποντικούς, τοὺς ἀρουραίους! "Οταν εἶναι πολλοί, μποροῦν νὰ οημάξουν δλόκληρη ἀποθήκη· μὰ ἂς εἶναι καλὰ οἱ κουκουβάγιες. Εἶναι κουκουβάγιες, ποὺ τρῶνε σὲ μὰ νύχτα ἐκατὸ ἀρουραίους· καὶ γι' αὐτὸ οἱ γνωστικοὶ γεωργοὶ στὶς ἀποθήκες τους, πρὸς τὴν ὁροφή, ἀφήνουν δυὸ τρύπες γιὰ νὰ φωλιάζουν δυὸ κουκουβάγιες.

"Ακούγοντας γιὰ τὴν κουκουβάγια, εἴχαμε ξεχάσει τὸ Στρεψιάδη. Αὐτὸς εἶχε πετάξει τὸ ξύλο ἀπὸ τὸ χέρι του καὶ τραβήχτηκε πίσω μουδιασμένος, μὲ τὸ κεφάλι σκυφτό.

— Αὐτό, ποὺ ἔκανε ὁ φίλος σας, εἶπε ὁ παππούς μου κοιτάζοντας τὸν Κλεισθένη, τὸ Θεαγένη κι ἐμένα, εἶναι πολὺ κακό, γιατὶ ποτὲ δὲν πρέπει νὰ πειράζουμε τὰ ζῶα, ποὺ δὲ μᾶς βλάπτουν, καὶ μάλιστα ὅσα μᾶς δουλεύουν πιστά, δπως ὁ σκύλος, τὸ ἄλογο, ἢ μᾶς εἶναι ωφέλιμα, σὰν πολλὰ πουλιά. Μὰ δὲν εἶναι μόνο κακὸ αὐτό, ποὺ ἔκαμε ὁ Στρεψιάδης, εἶναι καὶ ἀσέβεια καὶ ἀμαρτία. Ή κουκουβάγια εἶναι τὸ ίερὸ πουλὶ τῆς θεᾶς μας τῆς Ἀθηνᾶς· εἶναι τὸ σημάδι τῆς σοφίας. "Οπως τὸ μάτι τῆς κουκουβάγιας λάμπει τὴν νύχτα καὶ διαπερνᾶ τὸ σκοτάδι, ἔτσι καὶ τὸ μάτι τῆς θεᾶς διαπερνᾶ τὸ σκοτάδι, ποὺ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι στὸ μυαλό τους, καὶ βρίσκει τὴν ἄλήθεια. Γι' αὐτὸ οἱ γλύπτες κοντὰ στὴν Ἀθηνᾶ, ἀχώριστο γνώρισμά της, σκαλίζουν πάντα τὴν κουκουβάγια.

— Τ' ἀκοῦς, κακὲ Στρεψιάδη, τί πῆγες νὰ κάμης; φώναξα ἐγὼ μὲ θυμό. Πῆγες νὰ σκοτώσης τὸ πουλὶ τῆς θεᾶς!

‘Ο Στρεψιάδης δὲν ἔβγαλε μιλιά. Φαινόταν σὰ νὰ κατάλαβε τὸ σφάλμα του· μὰ ὁ νοῦς του ἦταν πάντα στὸ κακό· καὶ δὲν ἄργησε νὰ τὸ δεῖξῃ μὲ τρόπο φριχτό.

Τὸ ύστερονὸ κατόρθωμα τοῦ Στρεψιάδη. Πῶς τιμωρήθηκε

Μιὰ ὅμορφη βραδιὰ καθόμαστε δλοι στὸ περιβόλι μας. Τὸ φεγγάρι δλοστρόγγυλο, ψηλὰ στὸν οὐρανό, ἔφεγγε, σὰ νὰ ἦταν ἡμέρα.

‘Ο παπποὺς μᾶς ἔλεγε, τί ἔπαθε μιὰ φορὰ σ’ ἔνα ταξίδι ποὺ εἶχε κάμει στὰ νιάτα του.

Τὸν εἶχαν πιάσει πειρατὲς καὶ τὸν πῆγαν μὲ ἄλλους πολλοὺς σ’ ἔνα νησί, γιὰ νὰ τὸν πουλήσουν σκλάβο.

— “Ημουν ἀπελπισμένος, μᾶς ἔλεγε. Κουρασμένος, μὲ χέρια δεμένα καὶ βασανισμένος ἀπὸ τὴν πεῖνα καὶ τὴν κακομεταχείριση. ”Ημουν ἔαπλωμένος στὴν ἀκρογιαλὶὰ καὶ κοίταζα μὲ μάτια δακρυσμένα τὴ θάλασσα. ‘Αναστέναζα πικρὰ κι ἔλεγα μὲ τὸ νοῦ μου: «Ποιὸς θὰ μὲ ἀγοράσῃ καὶ ποῦ θὰ μὲ πάη! Σὲ τί βαριὰ δουλειὰ θὰ μ’ ἀγγαρέψῃ;» Καὶ συλλογιζόμουν τότε τὸ σπιτάκι μου, τὴ γυναικούλα μου, τὸ παιδί μου, ἐσένα, ἀγαπημένε μου Νικόστρατε, ποὺ ήσουν μικρὸς στὴν κούνια. Συλλογιζόμουν δλη τὴν εὔτυχία μου, ποὺ θὰ ἔχανα γιὰ πάντα, καὶ δάκρυα ἀνέβαιναν στὰ μάτια μου. “Εξαφνα κάτι βλέπω βαθιὰ στὸ πέλαγος. Μὲ πιάνει ἀνατριχίλα! Τινάζομαι ἀπάνω καὶ τρίβω τὰ μάτια μου. Εἰν’ ἀλήθεια; ”Ένα πλοϊο ἀθηναϊκὸ μπαίνει στὸ λιμάνι τοῦ νη-

σιοῦ! Σὰν ἀστραπὴ περνᾶ τότε ἀπὸ τὸ νοῦ μου ἔνα σχέδιο. Νὰ σπάσω τὰ δεσμά μου, νὰ πέσω στὴ θάλασσα καὶ νὰ πάω κολυμπώντας στὸ πλοῖο καὶ νὰ σωθῶ. Περίμενα μὲ καρδιοχτύπῃ νὰ βραδιάση καὶ οἱ ὕρες μοῦ φαινονταν ἀτελείωτες. Νύχτωσε ἐπιτέλους! Οὕτε φεγγάρι στὸν οὐρανό, οὕτε ἀστρα. Παντοῦ σκοτάδι. Σιγὰ σιγά...

‘Ο παπποὺς στάθηκε λίγο νὰ ξανασάνη. ‘Η φωνή του ἔτρεμε ἀπὸ τὴ συγκίνηση. ‘Εμεῖς ὅλοι καθισμένοι γύρω του, ἀκίνητοι, χωρὶς ἀναπνοή, περιμέναμε ἀνυπόμονοι ν’ ἀκούσουμε, μὲ τί τρόπο γλύτωσε.

— Σιγὰ σιγὰ στὸ σκοτάδι... ξανάρχισε ὁ παππούς...

Μὰ ἔξαφνα φωνὲς σπαραχτικὲς ἀκούστηκαν ἀπὸ τὸ σπίτι.

— ‘Η Φιλομήλα! φωνάζει ἡ μητέρα μου καὶ πετιέται ἀπάνω κατατρομαγμένη. Τρέχει σὰν τρελὴ στὸ σπίτι καὶ δρμᾶ στὴν κάμαρα, ποὺ ἥταν τὸ κρεβατάκι μὲ τὸ κοριτσάκι της. Μὰ σὲ τί κατάσταση! Αγριεμένο, μὲ μάτια γουρλωμένα, μὲ στόμα δλάνοιχτο, κατακίτρινο, σὰν πεθαμένο.

— Παιδί μου, παιδάκι μου, φωνάζει ἡ μητέρα μου κλαίγοντας. Τί ἔπαθες, χρυσό μου;..

Μὰ ἡ Φιλομήλα τρέμει δλόκληρη καὶ δὲ μπορεῖ νὰ μιλήσῃ.

Σὲ λίγο φτάνομε κι ἔμεῖς τρέχοντας. ‘Εκείνη τὴ στιγμὴ βγάζει μιὰ σπαραχτικὴ φωνὴ ἡ μητέρα μου «ἄ!..» καὶ μὲ τρομάρα μᾶς δείχνει κάτι στὴ σκοτεινὴ γωνιά.

Γυρνοῦμε ὅλοι ἐκεῖ τὰ μάτια μας καὶ βλέπομε ἔνα ἀσπροφορεμένο φάντασμα, ψηλό, πολὺ ψηλό.

Στὴν ἀρχὴ ὅλοι τὰ χάσαμε. Μὰ ὁ πατέρας μου δρμᾶ ἀπάνω στὸ φάντασμα καὶ τὸ πιάνει γερά. Μ’ ἔνα
Κουντίδη-Κονιδάρη, Στὰ Παλιά Χρόνια

στρίψιμο τοῦ χεριοῦ τραβᾶ τὸ σεντόνι καὶ ξεσκεπάζει— ποιὸν θαρρεῖτε; — τὸ Στρεψιάδη!

‘Ακουμποῦσε πάνω σὲ δυὸς ξυλοπόδαρα. Αὐτὰ τὸν ἔκαναν τόσο ψηλό.

‘Ο ἄθλιος ἔπεισε τρέμοντας στὰ γόνατα τοῦ πατέρα μου. Τοῦ φιλοῦσε τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια, λέγοντας μὲ κλάματα:

— Μὴ μὲ δείρης· μὴ μὲ σκοτώσης. Δὲν τὸ ἔκαμα γιὰ κακό. Τὸ ἔκαμα ἔτσι στ’ ἀστεῖα, νὰ γελάσω λιγάκι.

— “Εξω, ξέξω! τοῦ φωνάζει ἄγρια ὁ πατέρας μου καὶ μὲ τὸ δυνατό του χέρι, ποὺ τὸ ἔκανε πιὸ δυνατὸ δυμός του, τὸν ἀρπάζει, τὸν πετᾶ ξέξω, κλείνει τὴν πόρτα κι ἔρχεται ἀμέσως στὴ μητέρα μου κοντά.

‘Η μητέρα μου εἶχε πάρει τὴν μικρὴ στὴν ἀγκαλιά της καὶ τῆς ἐλεγε τὰ πιὸ γλυκὰ λόγια, χαϊδεύοντάς την γιὰ νὰ τὴν ἡσυχάσῃ.

Τοῦ κάκου δμως! ‘Η ἀδερφούλα μου, μόλις ἥρθε λίγο στὰ σύγκαλά της, μόλις ξύπνησε ἀπὸ τὴν ἀναισθησία της, γύρισε τρομαγμένα μάτια στὴ γωνιά, ποὺ ἦταν τὸ φάντασμα. Κι ἀρχισε πάλι νὰ σπαρταρᾶ καὶ νὰ βγάζῃ ἀπελπιστικὲς φωνές.

‘Η λύπη μας δὲ λέγεται.

‘Απελπισία γεμίζει τὸ ἡσυχο κι εύτυχισμένο μας σπιτάκι.

‘Η Νικομάχη κλαίει. Μὰ μὲς στὰ δάκρυνά της δὲν ξεχνᾶ, πῶς πρέπει κάτι νὰ φροντίσῃ. Καὶ τρέχει στὸ μαγερεὶο κι ἐτοιμάζει ἕνα γιατρικό· γιατὶ ἥξαιρε ἡ καλὴ κοπέλλα κάθε ἀγριοβότανο καὶ τὴ γιατριά του.

Σὲ λίγο γυρίζει στὴν κάμαρα βιαστικὴ μ’ ἔνα φλιτζάνι ζεστό. Γονατίζει ἐμπρὸς στὴ μητέρα μου καὶ μὲ πολλὴ δυσκολία κατορθώνει νὰ στάξῃ μερικὲς σταλαματιές στὸ στόμα τῆς μικρῆς.

Τί κακή νύχτα ποὺ περάσαμε! Κάθε στιγμὴ χτυ-

Γύρισε καὶ κουνώντας σφιγμένη τὴ γροθιά του μᾶς φοβέριζε.

ποῦσε ἡ καρδιά μας, μῆπως τὴ δοῦμε νὰ ἔψυχήσῃ!

Κατὰ τὰ ἔημερώματα γύρισε στὸ καλύτερο. Οἱ σπασμοὶ σταμάτησαν, τὸ σωματάκι της ἡσύχασε καὶ τὸ κακόμοιρο κοριτσάκι, ἀποκαμωμένο ἀπὸ τὴν ἀγωνία, ἔβγαλε ἔνα βαθὺ στεναγμό, ἔγειρε τὸ κεφαλάκι του στὸν ὕμο τῆς μητέρας μου καὶ ἀποκοιμήθηκε βαθιά.

‘Ο πατέρας μου βγαίνει τότε σιγὰ ἔξω κι ἀναζητᾶ τὸ Στρεψιάδη, ποὺ κρύβεται καὶ τρέμει νὰ φανερωθῇ μπροστά του. Τὸν βρίσκει κρυμμένο στὸ περιβόλι.

— Νὰ φύγης ἀπὸ δῶ! τοῦ λέει μὲ φωνή, ποὺ ἔτρεμε. "Εξω ἀπ'" αὐτὸ τὸ σπίτι, ποὺ ἔφερες μαζί σου τὴν ἀνησυχία καὶ τὴ δυστυχία. Νὰ εὐχαριστῆς τοὺς θεούς, ποὺ δὲν πέθανε τὸ κοριτσάκι μου... 'Ως τώρα ποτὲ δὲν ἔκλεισα τὴν πόρτα μου σὲ ξένο, τώρα ὅμως πρέπει νὰ τὸ κάμω. "Εξω γρήγορα καὶ κοίταξε νὰ μὴν ξαναφανῆς στὰ μάτια μου!

"Ο πατέρας μου κάνει νόημα στοὺς ὑπηρέτες καὶ τοῦ δίνουν μερικὰ τρόφιμα γιὰ τὸ δρόμο. Τοῦ ἀνοίγουν τὴν ἔξωπορτα καὶ τὸν διώχνουν. Καὶ δ ἄθλιος, χωρὶς κὰν νὰ ζητήσῃ συχώρεση, χωρὶς νὰ δεῖξῃ πώς μετάνιωσε γιὰ τὸ κακούργημά του, ξεκινᾶ γιὰ τὴν πόλη.

"Εμεῖς ἀπὸ τὸ περιβόλι βλέπαμε τὸν ἐνοχο νὰ φεύγῃ ντροπιασμένος.

"Ο Στρεψιάδης, ἀφοῦ προχώρησε ως ἑκατὸ βῆματα, στάθηκε, γύρισε πρὸς τὸ μέρος μας καὶ κουνώντας σφιγμένη τὴ γροθιά του μᾶς φοβέρισε.

Δὲν ξαίρω κι ἐγώ, γιατί ἔνιωσα μιὰ ἀνησυχία σὲ κείνη τὴ φοβέρα. Καὶ πόσο σωστὰ τὸ μάντεψε ἡ καρδιά μου!

"Αχ, πόσα πικρὰ δάκρυα μ' ἔκαμε νὰ χύσω τὸ διαστρεμμένο, τὸ σκληρόκαρδο ἔκεινο παιδί!

ΜΕΡΟΣ Γ' ΠΑΛΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

‘Ο γυρισμὸς στὴν Ἀθῆνα

“Αμα ἔφυγε ὁ Στρεψιάδης, βρήκαμε πάλι τὴν ἡσυχία μας στὸ σπίτι.

‘Η Φιλομήλα, ποὺ ἔμεινε κάμποσο καιρὸ στὸ κρεβάτι, ἄρχισε νὰ γίνεται καλύτερα. Τὴν ἔσωσε ἡ μεγάλη περιποίηση τῆς μητέρας μου καὶ τῆς Νικομάχης. “Ἐνας φόβος δύμως τῆς ἔμεινε· μὲ τὸ παραμικὸ τρόμαζε κι ἔχανε τὸ χρῶμα της. Τότε ἔτρεχε ὁ Θεαγένης αὐτὸς μόνος μποροῦσε νὰ τὴν ἡσυχάσῃ καὶ νὰ τὴν κάμη νὰ γελάσῃ.

Οἱ δίκοι μου ἔκαναν, ὅτι μποροῦσαν, γιὰ νὰ μᾶς εὐχαριστήσουν.

‘Η Νικομάχη εἶχε ξαναγεννηθῆ. Καὶ ὅν δὲν εἶχε τὸ νοῦ της στὴ γιαγιά της, ποὺ ἔμενε μονάχη στὴν Ἀθῆνα, θὰ ἤταν ἡ πιὸ εύτυχισμένη.

‘Η Νικομάχη ἤταν πολὺ ἐργατικὴ καὶ δὲ μποροῦσε οὕτε στιγμὴ νὰ μείνῃ μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα. Πάντα ἥθελε νὰ κάνῃ κάτι. Πότε κεντοῦσε κάτι τῆς μητέρας μου καὶ πότε ἔφτιανε μὲ κοκκινόχωμα ὥραια ἀγγεῖα καὶ διάφορα παιγνίδια γιὰ τ’ ἀδερφάκια μου.

Μιὰ μέρα ἔφτιασε γιὰ τὴ Φιλομήλα μιὰ ὅμορφη, μὰ πολὺ ὅμορφη κουκλίτσα. ‘Η μικρή, μόλις τὴν εἶδε, πηδοῦσε ἀπὸ τὴ χαρά της καὶ δὲν τὴ χωριζόταν οὕτε στὸν ὕπνο της.

"Ετσι σιγά-σιγά καὶ δίχως νὰ τὸ καταλάβουμε πέρασε δ καιρός κι ἥρθε ἡ μέρα νὰ φύγουμε γιὰ τὴν Ἀθήνα.

Εύτυχισμένη ζωὴ πέρασα μὲ τοὺς δικούς μου στὸ

Καὶ τὶ νομίζετε πώς ἦταν μέσα; Τὸ ὠραῖο ἀγαλματάκι τοῦ Ποσειδῶνα.

σπιτάκι μας, στὴν ἐλεύθερη ζωὴ τῶν ἀγρῶν, στὸν καθαρὸν ἀέρα τῆς ἔξοχῆς. Κάπου-κάπου ὅμως πονοῦσα καὶ τὸ σχολεῖο καὶ τοὺς δασκάλους μου, τὴ μουσικὴ καὶ τὴν παλαιάτρα, τοὺς ἀγῶνες καὶ τὴ λαχτάρα τῆς νίκης.

Τὴν ἡμέρα, ποὺ θὰ φεύγαμε, οἱ δυὸ φίλοι μου κι ἔγώ, σταθήκαμε στὴ σειρὰ μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι καὶ ὁ παπποὺς καὶ ὁ πατέρας μου μᾶς ἔδωσαν μὲ τὸ χέρι τους τὴν εὐλογία τῶν θεῶν ἐπειτα μᾶς ἀγκάλιασαν καὶ μᾶς φίλησαν ὅλους.

Τὸ ἀμάξι ἦταν ἔτοιμο καὶ ἔκινήσαμε.

Ποῦ εἶχαν κρυμμένο τὸν Ποσειδῶνα

Μὲ πολλὴ χαρὰ ἔαναρχισα τὴ μαθητική μου ζωὴ μαζὶ μὲ τοὺς δυὸ ἀγαπημένους μου φίλους. Μὲ συγκίνηση ἔαναπέρασα τὸ κατώφλι τοῦ σχολείου καὶ εἴδα τὴν αὐλή, τὰ δέντρα, τ' ἀγάλματα, τοὺς παλιούς μου φίλους καὶ τὸν ἀγαπημένο δάσκαλό μου!

Μόλις μπῆκα στὸ σχολεῖο, τὸ πρῶτο ποὺ ζήτησα ἦταν ἡ σάκα μου· γιατί, ἀπὸ τὴ βία μου νὰ φύγω γρήγορα στὸ χωριό, εἶχα ἔκινήσει νὰ τὴν πάρω μαζί μου!

Τὴ βρῆκα κρεμασμένη σὲ μὰ γωνιὰ τοῦ τοίχου. Τρέχω, τὴν ἔκρεμω γιὰ νὰ τὴ λύσω, μὰ παράξενο! μοῦ φάνηκε πολὺ βαριά.

— Τί τρέχει! εἴπα μὲ τὸ νοῦ μου καὶ τὴν ἄνοιξα νὰ δῶ. Καὶ τί νομίζετε πώς ἦταν μέσα; Τὸ ὀραῖο ἀγαλματάκι τοῦ Ποσειδώνα.

Πῶς βρέθηκε ἐκεῖ; Ποιὸς τὸ ἔβαλε; Δὲ μποροῦσα νὰ τὸ καταλάβω. Βασάνισα τὸ νοῦ μου, μὰ τοῦ κάκου! Κακὸ δμως δὲν πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλό μου. Φωνάζω τὸν Κλεισθένη καὶ τοῦ δείχνω τὸ ἀγαλμα.

— Ποῦ τὸ βρῆκες; μὲ συγκίνηση.

— Μέσα στὴ σάκα μου, αὐτὴν τὴ στιγμή.

— Περίεργο!.. Ποιὸς νὰ τὸ ἔβαλε;

— Τί μᾶς μέλει, ἀποκρίθηκα. Φτάνει, ποὺ βρέθηκε.

Μὲ τί χαρὰ θὰ ἔαναδη ὁ πατέρας σου τὸν Ποσειδῶνα!..

Σὲ λίγο μαζεύτηκαν ὅλοι γύρω μας καὶ ἀποροῦσαν, πῶς τὸ περίφημο ἔργο τοῦ Φειδία βρέθηκε μέσα στὴ σάκα μου. "Ολοι ἥθελαν νὰ τὸ δοῦν, νὰ τὸ πιάσουν στὰ χέρια τους καὶ ὅλοι ἔλεγαν:

— Τί ώραῖο! Μὰ ποιὸς τὸ ἔκλεψε; Ποιὸς τὸ ἔβαλε στὴ σάκα τοῦ Ἀριστογένη!

Φανταστῆτε τὴ χαρὰ τοῦ Λεωκράτη, ἀμα εἶδε τὸ περίφημο ἀγαλματάκι στὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ του καὶ τὴ συγκίνησή του, δταν τὸ ἔβαλε στὴ θέση του.

‘Η συκοφαντία

Μὲ τί χαρὰ ἡ Νικομάχη καὶ ἡ γιαγιά της ἔμαθαν τὸ μεσημέρι τὴν καλὴ εἰδηση!

Τὸ ἀπόγεμα πῆγα στὸ σχολεῖο, γιὰ νὰ ἔξετάσω καλύτερα, πῶς ἔγινε αὐτὸ τὸ ἀνέλπιστο. Μὰ στὸ μεταξύ, ποὺ ἔλειπα, δυὸ παιδιὰ τοῦ σχολείου μας τὸ ἔξήγησαν, ὅπως ποτὲ δὲ θὰ περνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ μου.

— Αὐτὸ τὸ θαῦμα, λέει ὁ ἔνας, καὶ ὁ πιὸ κουτδὲς ἄνθρωπος μπορεῖ εὔκολα νὰ τὸ ἔξηγήσῃ. Ἀφοῦ τὸ ἀγαλματάκι βρέθηκε στὴ σάκα τοῦ Ἀριστογένη, θὰ πῆ, πῶς ὁ Ἀριστογένης τὸ ἔκλεψε.

— Αὐτὸ εἶναι φῶς φανερό! εἴπε ὁ ἄλλος.

‘Αλίμο..ο! Μὲ πόση εύκολία πιστεύει ὁ κόσμος τὸ κακό! Μὰ ἀν βρέθηκαν δυὸ κακοὶ νὰ ποῦν γιὰ μένα τέτοιο λόγο, βρέθηκαν ὅμως καὶ περισσότεροι, ποὺ μὲ ὑπερασπίστηκαν. Καὶ πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλους ὁ Κλεισθένης μὲ τὸ Θεαγένη.

— Ντροπὴ νὰ λέτε τέτοια λόγια γιὰ τὸν Ἀριστογένη, εἴπε ὁ Κλεισθένης. Μόνο ἔνας βλάκας θὰ μποροῦσε νὰ κάμη τέτοιο πρᾶμα· νὰ κλέψῃ κάτι καὶ νὰ τὸ κρύψῃ μέσα στὴ σάκα του· κι ὕστερα νὰ τὴν κρεμάσῃ μπροστὰ

στὰ μάτια ὅλων, σὰ νὰ λέη: νά, δέτε! ἐγὼ εἶμαι ὁ κλέφτης! Αὐτὰ τὰ πράματα δὲ γίνονται καὶ εἶναι ἀνόητοι, ὅσοι τὰ πιστεύουν.

Καὶ γιὰ νὰ τοὺς ἀποδεῖξῃ τὴν ἐκτίμηση καὶ τὴν ἀγάπη ποὺ εἶχε σὲ μένα, ἔτρεξε, μόλις μπῆκα στὸ σχολεῖο, μὲ ὀγκάλιασε καὶ μοῦ ἔλεγε, πόσο χάρηκαν οἱ δικοί του.

Μὰ καὶ ὁ Θεαγένης στὴν περισταση ἀυτὴ πῆρε τὸ μέρος μου περισσότερο ἀπ' ὅ, τι μποροῦσε.

—Ο Ἀριστογένης, ἔλεγε, εἶναι τὸ πιὸ τίμιο παιδί. Κάποιος, ποὺ ἔρχεται ἐδῶ, ἔκλεψε τὸ ἀγαλματάκι καὶ τὸ ἔβαλε στὴ σάκα τοῦ Ἀριστογένη.

Αὐτὰ ἔλεγε κάθε μέρα ὁ καλός μου φίλος καὶ ἀλίμονο σ' ἐκεῖνον, ποὺ θὰ τολμοῦσε νὰ ξεστομίσῃ ἐμπρός του κακὸ λόγο γιὰ μένα.

Μὰ κι ὁ καλός μου δάσκαλος, ὁ Κρατῖνος, τὴν ἵδια γνώμη εἶχε. Ὁπου κι ἄν στεκόταν, ἔλεγε:

—Ο Ἀριστογένης εἶναι τίμιο παιδί. Χωρὶς ἄλλο, κάποιος ἔχθρός του τὸ ἔκαμε ἐπίτηδες, ἀπὸ κακία.

·Ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἐγὼ τίποτα δὲν ἤξαιρα. ·Επειτα τὰ ἔμαθα ἀπὸ τὸ Θεαγένη. Καὶ ὅταν ἀκουσα, πῶς μὲ κακολογοῦν γιὰ κλεψιά, γέλασα καὶ σήκωσα τοὺς ὄμους μου ἀπὸ περιφρόνηση.

·Άλλὰ πῶς φανερώθηκε ὁ πραγματικὸς κλέφτης; Τώρα θὰ σᾶς τὸ πῶ.

“Ἐνα ἔαφνικὸ ἐπεισόδιο

Μὲ τὸ Στρεψιάδη οὕτε ἐγὼ οὕτε οἱ φίλοι μου εἴχαμε καμιὰ σχέση ἀπὸ τὸν καιρό, ποὺ τὸν ἔδιωξε ὁ πατέρας μου. Μὰ κι αὐτὸς ἔκανε τάχα, πῶς δὲ μᾶς γνώριζε. Οὕτε ποτὲ ἀνακατώθηκε στὴ συζήτηση γιὰ τὸν Ποσειδῶνα, ποὺ εἶχε χαθῆ. ·Έκανε τὸν ἀδιάφορο. ·Ἐγὼ δμως

καὶ οἱ φίλοι μου εἴμαστε βέβαιοι, πὼς αὐτὸς θέλει τὸ κακό μου.

Μιὰ μέρα πήγαινα περίπατο μὲ τοὺς δυὸ φίλους μου. Ἐξαφνα βλέπω τὸ Θεαγένη κατακίτρινο καὶ ἄνω κάτω ἀπὸ τὸ θυμῷ ἔτρεμε δλόκληρος· τὰ μάτια του ἔβγαζαν

Πῆγα κι ἐγὼ κοντὰ καὶ διαβάζω: Ἀριστογένης κλέφτης.

φωτιές. Εἶχε διαβάσει κάτι, ποὺ ἦταν γραμμένο σ' ἔναν τοῖχο. Πῆγα κι ἐγὼ κοντὰ καὶ διαβάζω:

ΑΡΙΣΤΟΓΕΝΗΣ ΚΛΕΦΤΗΣ

‘Αστροπελέκι ἔπεσε στὸ κεφάλι μου. Τὸ αἷμα μου πάγωσε, τὰ μάτια μου θόλωσαν. Όρμῳ καὶ σβήνω τὴ φοβερὴ βρισιά. Οἱ φίλοι μου προσπαθοῦν νὰ μὲ ἡσυχάσουν.

— Μὴν πειράζεσαι, Ἀριστογένη, μοῦ λέει ὁ Κλεισθένης. Δὲ λένε ἐσένα μόνον Ἀριστογένη καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἔχουν τὸ ἴδιο ὄνομα.

Αὐτὸν κάπως μὲν ἡσύχασε. Τραβήξαμε τὸ δρόμο μας. Μὰ δὲν εἶχαμε προχωρήσει πολὺ καὶ βλέπομε πάλι ἐπάνω σὲ τοίχους καὶ μαρμαρένιες στῆλες τίς ἵδιες λέξεις:

ΑΡΙΣΤΟΓΕΝΗΣ ΚΛΕΦΤΗΣ
Ο ΑΡΙΣΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΣΤΡΑΤΟΥ
ΕΚΛΕΨΕ ΤΟΝ ΠΟΣΕΙΔΩΝΑ ΤΟΥ ΛΕΩΚΡΑΤΗ

Δάκρυα ἄρχισαν νὰ τρέχουν ἀπὸ τὰ θολωμένα μάτια μου. Τὰ γόνατά μου λύθηκαν καὶ δὲ μποροῦσα νὰ σταθῶ στὰ πόδια μου.

— Ποιὸς ἄθλιος τὰ γράφει αὐτὰ γιὰ μένα! εἶπα μὲ φωνὴ σβησμένη. "Ἄς ἔρθῃ νὰ τὰ πῆ ἐμπρός μου, ἂν εἶναι τίμιος! Μὲ αὐτό, ποὺ κάνει, δείχνει, πῶς εἶναι τιποτένιος, συκοφάντης. Καὶ τώρα, τί νὰ κάμω; Πῶς νὰ βρῶ τὸ δίκιο μου καὶ ν' ἀποδείξω, πῶς εἶμαι ἀθῶος;

Οἱ φίλοι μου προσπαθοῦν νὰ μὲ παρηγορήσουν.

— Μὴν κλαῖς, Ἀριστογένη, μοῦ εἴπαν. Κάμε καρδιά, φουρτούνα εἶναι καὶ θὰ περάσῃ. Μὴν ἀπελπίζεσαι, ή ἀλήθεια γρήγορα φανερώνεται. 'Ο κλέφτης καὶ ὁ ψεύτης λίγον καιρὸν χαίρονται. 'Εμεῖς θὰ σὲ βοηθήσουμε· θὰ κάνουμε τὸ ἀδύνατα δυνατά, γιὰ νὰ βροῦμε καὶ τὸν κλέφτη καὶ τὸν ψεύτη... Ποιὸς ξαίρει! Μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος.

— "Εχετε δίκιο, τοὺς εἴλα. 'Η συνείδησή μου εἶναι καθαρή· δὲ χρειάζονται κλάματα σ' αὐτὴ τὴν περίσταση. 'Η ἔκτιμηση καὶ ή ἀγάπη σας μοῦ φτάνουν.

Ἡ δυστυχία μου

Τὸ εἰχα πάρει ἀπόφαση, νὰ μὴ δώσω πιὰ σημασία στὴν ψεύτικη καὶ ἄδικη κατηγορία. Αὐτὸν ὅμιως δὲν

ήταν τόσο εύχολο, όσο τὸ φανταζόμουν στὴν ἀρχή. "Οταν εἶδα σιγὰ σιγὰ νὰ μὲ ἀποφεύγουν μὲ τρόπο τ' ἄλλα παιδιὰ στὸ σχολεῖο, ὅταν κατάλαβα, ὅτι ποιὸς λίγο ποιὸς πολὺ εἶχαν κάποια ὑποψία γιὰ μένα, δὲ μποροῦσα νὰ ἡσυχάσω.

Μιὰ μέρα, πὸν ἥμουν στὸ σπίτι τοῦ Κλεισθένη, τόση μεγάλη ἀπελπισία εἶχα, πὸν πῆγα κοντὰ στὸ ἀγαλματάκι τοῦ Ποσειδῶνα καὶ τοῦ εἴπα μὲ δακρυσμένα μάτια:

— Μᾶλησε λοιπόν! Γιατί σωπαίνεις; Γιατί δὲ φανερώνεις τὸν κλέφτη; Βγάλε ἀπὸ πάνω μου αὐτὸ τὸ τρομερὸ μαρτύριο, πὸν ἄδικα ὑποφέρω!

Ἐκεῖ πὸν μιλοῦσα καὶ κοίταζα προσεχτικὰ τὸ ἀγαλμα, βλέπω, πὼς ἔλειπε ἡ τρίαινα ἀπὸ τὸ δεξὶ του χέρι. Φωνάζω τὸν Κλεισθένη καὶ τοῦ τὸ λέω:

— Ναί, τὸ ξαίρω, ἀποχρήθηκε ἔκεινος.

— Μὰ γιατί δὲ μοῦ τὸ εἴπες;

— Γιατί δὲ μοῦ φάνηκε πολὺ σπουδαῖο. "Επειτα νόμισα, πὼς τὸ ξαίρεις, γιατὶ ἔτσι μοῦ τὸ ἔδωσες.

Δὲν τοῦ εἴπα ἄλλη λέξη. Κατέβηκα τρέχοντας τὴ σκάλα καὶ τράβηξα ἵσια γιὰ τὸ σχολεῖο. Μονάχα ὁ δάσκαλος ἥταν ἔκει. Τὸν ἔχαιρέτησα κι ὕστερα ἔκρημασα ἀπὸ τὸν τοῖχο τὴ σάκα μου καὶ τὴν ἔψαχνα. Δὲ βρῆκα τίποτε.

— Τί γυρεύεις ἔκει; μὲ ρώτησε ὁ δάσκαλος.

— Ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα λείπει ἡ χρυσή του τρίαινα καὶ ἥρθα νὰ δῶ, μήπως ἔμεινε μέσα στὴ σάκα μου· μὰ δὲν τὴ βρίσκω... "Αχ! καλέ μου δάσκαλε, δὲ μπορεῖς νὰ φανταστῆς, σὲ τὶ ἀπελπισία βρίσκομαι μ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση! Σοῦ ὀρκίζομαι στὴ ζωὴ τοῦ πατέρα μου, πὼς εἴλαι ἀθῶος.

— Μὴ μοῦ ὀρκίζεσαι, παιδί μου. Σὲ πιστεύω καὶ πολὺ λυποῦμαι, πὸν δὲ μπορῶ νὰ σὲ βοηθήσω. Σὲ συμ-

βουλεύω δμως νὰ ἔχης λίγη ὑπομονὴ καὶ νὰ μὴν πικραίνεσαι, γιατὶ ἡ ἀλήθεια ἀργὰ ἢ γρήγορα πάντα φανερώνεται.

Ἐύχαριστησα τὸ δάσκαλό μου γιὰ τὸ θάρρος, ποὺ μοῦ ἔδωσε, καὶ γύρισα συλλογισμένος σπίτι μου.

Ἡ Νικομάχη, στὴ μεγάλη μου λύπη, μοῦ φάνηκε κάτι παραπάνω ἀπὸ ἀδερφή. Μέρα καὶ νύχτα μὲ παρηγοροῦσε καὶ μοῦ ἔδινε ἐλπίδα. Χωρὶς τὴ Νικομάχη δὲν ξαίρω κι ἐγώ, τί θὰ είχα γίνει.

Πῶς τιμώρησα τὸ Λυκίδα

Μιὰ μέρα βρῆκα ὅλα τ' ἄλλα παιδιὰ μαζεμένα στὴν παλαιότρα.

— Ἀριστογένη, μοῦ λέει ὁ γυμναστής, σὲ περίμενα. Τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν παλαιότρα τοῦ Τιμέα θέλουν νὰ παραβγοῦμε σήμερα στὸ πάλεμα. Πρέπει λοιπὸν νὰ διαλέξω ἀπὸ σᾶς τοὺς πιὸ καλούς, γιὰ νὰ μοῦ τιμήσουν τὴν παλαιότρα μου. Ἀπὸ σήμερα ἀρχίζομε τὶς δοκιμές. Ἐμπρός! Ἀρχία καὶ Θεαγένη, παλέψετε πρῶτοι.

“Ο Θεαγένης ὥρμησε στὸν Ἀρχία. Τὸ πάλεμα βάσταξε ἀρκετὴ ὥρα, ὥσπου στὸ τέλος νίκησε ὁ Θεαγένης.

— Καὶ τώρα ἡ σειρά σου, Κλεισθένη, μὲ τὸ Γλαύκωνα, εἴπε ὁ γυμναστής.

Οἱ δυὸς νέοι πάλεψαν μὲ τέχνη. Ἐβαλαν καὶ οἱ δυὸς τὰ δυνατά τους καὶ νικητὴς ἔμεινε στὸ τέλος ὁ Κλεισθένης.

— Ἀριστογένη καὶ σὺ Λυκίδα, ἡ σειρά σας, φώναξε ὁ γυμναστής.

Ἐγὼ σηκώθηκα καὶ ἦμουν ἔτοιμος νὰ παλέψω. Μὰ ὁ Λυκίδας, ποὺ εἶχε σηκωθῆ, ξανακάθησε.

— Δὲν ἄκουσες; τοῦ φωνάζει ὁ γυμναστὴς μὲ δυνατὴ φωνή.

— Τὸ ἄκουσα, ἀποχρίθηκε ὁ Λυκίδας.

— Ἀφοῦ τὸ ἄκουσες, ἐμπρὸς λοιπόν.

— Θὰ παλέψω, εἴπε ὁ Λυκίδας, μὰ ὅχι μ' αὐτὸν καὶ μ' ἔδειξε μὲ τρόπο περιφρονητικό.

— Γιατὶ δὲ θέλεις νὰ παλέψης μαζί μου; τὸν ἔρωτησα τρέμοντας.

— Γιατὶ δὲν καταδέχομαι νὰ παλέψω μ' ἔναν κλέφτη, ἀποχρίθηκε μὲ περιφρόνηση.

Δὲν πρόφτασαν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ στόμα του τὰ τελευταῖα λόγια καὶ τοῦ ἔδωσα μιὰ καλὴ γροθιὰ στὸ πρόσωπο.

— Ψεύτη, τοῦ φώναξα, ψεύτη, καὶ τὸν χτυποῦσα δυνατά.

Πιαστήκαμε στὰ χέρια καὶ κυλιστήκαμε μαζὶ στὸν ἄμμο. Ποτὲ ἡ παλαιότρα δὲν εἶδε τέτοιο πόλεμο. Τοῦ νάκου φώναζε ὁ γυμναστὴς νὰ σταματήσουμε καὶ νὰ χωριστοῦμε. Καὶ οἱ δυὸς χτυπιόμαστε ἀλύπητα.

— Ψεύτη, ψεύτη! τοῦ ἔλεγα. Ἔσù λοιπὸν τὰ γράφεις ἔκεῖνα τὰ ψέματα στοὺς τοίχους!

Καὶ ὅσο θυμόμουν τὴν προσβολή, τόσο περισσότερο θύμωνα καὶ τόσο μεγαλύτερη ἔνιωθα τὴ δύναμή μου. Τὸν ἐνίκησα, τὸν ἀναποδογύρισα κι ἔβαλα στὸ στῆθος του τὸ γόνατό μου. Τοῦ ἔσφιξα τὸ λαιμὸ μὲ τὰ δυό μου χέρια καὶ τοῦ φώναξα:

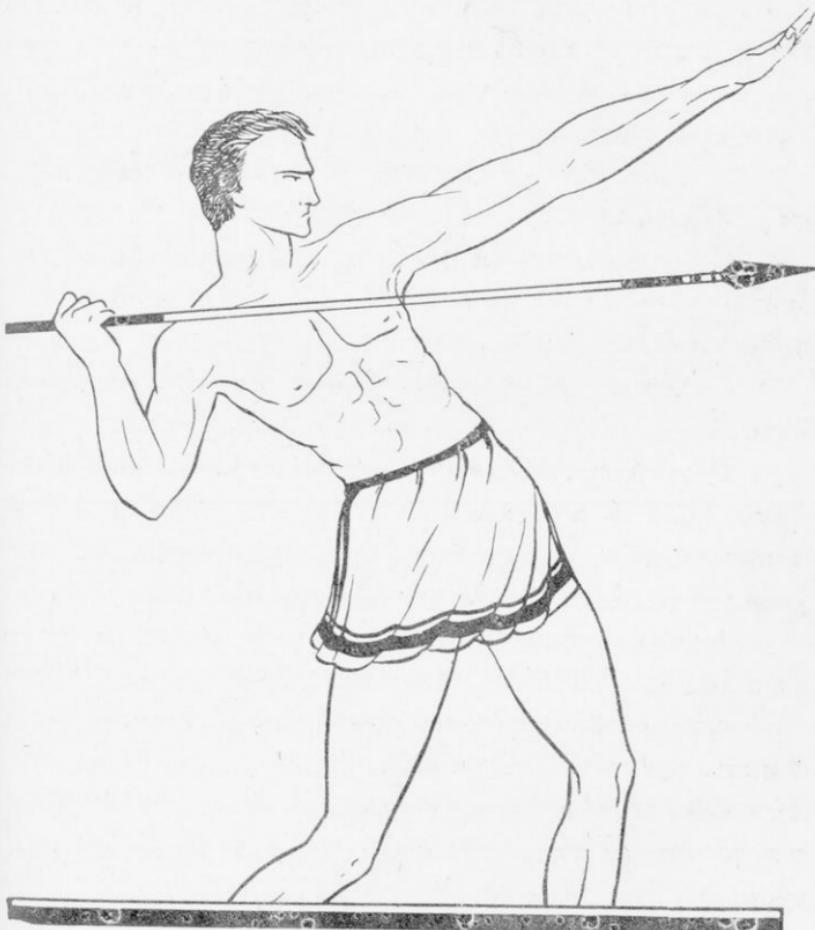
— Ἐλα, πὲς ἐμπρὸς σὲ δλους, ἐλεεινέ, πὼς εἰπες ψέματα, ἀλλιῶς σὲ πνίγω.

Καὶ ὡὰ τὸ ἔκανα ἀπάνω στὸ θυμό μου, ἃν δὲ μὲ τραβοῦσε ἀπὸ πίσω μὲ δύναμη ὁ γυμναστῆς.

‘Ο Λυκίδας σηκώθηκε ντροπιασμένος καὶ λέει στὸ γυμναστή:

— Σὲ εἰδοποιῶ, πὼς θὰ φύγω ἀπὸ τὴν παλαιότρα σου, ἢν ἔρθη ὁ Ἀριστογένης στὸ πάλεμα.

— Κι ἐγὼ δὲ θὰ πατήσω πιὰ τὸ πόδι μου ἔδω, ἢν δὲν ἔρθη ὁ Ἀριστογένης, φώναξε δυνατὰ ὁ Θεαγένης.

— Πάρτε τὰ κοντάρια σας κι ἀρχίστε.

— Κι ἐμεῖς τὸ ἴδιο, λένε μὲ μιὰ φωνὴ ὁ Κλεισθένης καὶ ὁ Ἀρχίας.

— Φτάνουν πιὰ τὰ λόγια καὶ οἱ φιλονικίες, φωνάζει θυμωμένος ὁ Ταυρέας. Τώρα ἔχομε ἄλλη δουλειά. Ηάρτε τὰ κοντάρια σας κι ἀρχίστε.

Περισσότερο ἀπὸ μιὰ ὥρα μᾶς κράτησε ὁ γυμναστὴς σ' αὐτὸ τὸ κοπιαστικὸ γύμνασιμα. 'Ο ίδοις ταῖς ἔτρεχε ποτάμι ἀπὸ πάνω μιας.

"Υστερα πῆρα τοὺς φίλους μου καὶ φύγαμε.

Πῶς ἔσωσα τὸ Στρεψιάδη

"Οσο περνοῦσαν οἱ ἡμέρες, τόσο μεγάλωνε ἡ στενοχώρια μου. Εἶχα χάσει τὸν ὅπνο μου καὶ δὲν εἶχα δρεξῆ γιὰ τίποτε· δῆλα μὲ στενοχωροῦσαν.

Σιγὰ σιγὰ ἄρχισε νὰ μὲ βαραίνῃ ἀκόμη κι ἡ συντροφιὰ τῶν φίλων μου. Κάθε λίγο καὶ λιγάκι τοὺς πειραζαν ἔξαιτίας μου. Κι αὐτὸ μὲ δυσαρεστοῦσε. Γι' αὐτὸ ἥθελα νὰ εἰμαι μόνος καὶ νὰ μὴ βλέπω κόσμο. Μόνο δταν πήγαινα περίπατο στὴν ἔξοχή, δλοιούναχος ἀνάμεσα στ' ἀνθισμένα δέντρα, στὰ δροσερὰ νερὰ καὶ στὰ πράσινα λιβάδια ἔβρισκα λίγη ἀνάπταυση.

"Ἐνα πρωὶ πῆγα στὸν Ἰλισό. Τὸ ποτάμι ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἦταν ἀγριεμένο. Εἶχε βρέξει πυλὺ καὶ τὰ θολὰ νερά του ἔτρεχαν μὲ δρμή.

Ξαπλώθηκα στὰ πράσινα χορτάρια κάτω ἀπὸ τὰ ψηλὰ πλατάνια, ποὺ ἦταν στὴν ἀκροποταμιά. "Ἐξαφνα, ἐκεῖ ποὺ κοίταζα γύρω μου τὴν ὅμορφη τοποθεσία, δὲν ξαίρω πῶς ἔτυχε κι ἔπεσε τὸ μάτι μου σὲ μιὰ μαρμάρινη στήλη. Καὶ κεῖ ἀκόμη ἦταν γραμμένο μὲ μεγάλα γράμματα:

Ο ΑΡΙΣΤΟΓΕΝΗΣ · ΕΙΝΑΙ ΚΛΕΦΤΗΣ

"Ο οὐρανὸς ἔπεσε καὶ μὲ πλάκωσε, ἅμα τὸ διάβασα.

— Κι ἐδῶ ἀκόμη ἔφτασε ἡ κακία τους! εἶπα μὲ πόνο. Παντοῦ μὲ κυνηγοῦν οἱ ἔχθροί μου; Τί νὰ κάμω; Θεοί, ἐσεῖς ποὺ ξαίρετε τὴν ἀθωότητά μου, γιατί δὲ μὲ γλυτώνετε ἀπ' αὐτὸ τὸ βάσανο! Δὲ μπορῶ πιὰ νὰ βα-

στάξω· ή θὰ πεθάνω ή θὰ τρελαθῶ. Κι ἔπεσα χάμω κι ἔκλαιγα σὰν τὸ μωρὸ παιδί.

“Εἶαφνα ἀκούω μιὰ σπαραχτικὴ φωνή:

— Βοήθεια! βοήθεια! Σῶστε με! Πνίγομαι!

Ἐεχνῶ τὴ λύπη μου, σφουγγίζω τὰ μάτια μου καὶ τινάζομαι ἀπάνω. Πετῶ τὰ ροῦχα μου, ἔτοιμος νὰ πέσω στὸ ποτάμι.” Ήξαιρα καλὸ κολύμπι. Κοιτάζω δεξιὰ κι ἀριστερὰ γιὰ νὰ δῶ, ποῦ βρίσκεται αὐτός, ποὺ χαροπάλευε.

Σὲ λίγο βλέπω ἔνα κεφάλι ἔξω ἀπὸ τὸ νερό. Ὡταν δὲ Στρεψιάδης. Ταράχτηκα, γιατὶ εἶχα βεβαιωθῆ πιά, πῶς αὐτὸς ἦταν ποὺ ἔγραφε παντοῦ, πῶς εἶμαι κλέφτης.

Ρίχνομαι στὸ νερό, τὸν ἀρπάζω ἀπὸ τὰ μαλλιὰ καὶ κολυμπώντας ἀνάσκελα, κρατῶ τὸ κεφάλι του ἀκουμπισμένο ἀπάνω στὸ σῶμα μου, ἔξω ἀπὸ τὸ νερό. Ἔτσι φτάσαμε κι οἱ δυὸ στὴν ὅχθη.

Θυμοῦμαι τότε, τί εἶδα νὰ κάμη δ παππούς μου μιὰ φορὰ στὸ χωριό μας, ὅταν γλύτωσε ἔνα παιδί, ποὺ πνιγόταν στὴ θάλασσα.

‘Ανοίγω ἀμέσως τὰ φορέματά του, ποὺ εἶχαν κολλήσει ἀπάνω του, καὶ τὸν ξαπλώνω μπρούμυτα πάνω στὸ λυγισμένο γόνατό μου, μὲ τὸ κεφάλι γερμένο κάτω. Ζουλῶ μὲ τὶς δυὸ παλάμες μου τὰ πλευρά του ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ καὶ βλέπω νὰ τρέχῃ ἀπὸ τὸ στόμα του ποτάμι τὸ νερό.

“Οταν ἄδειασε τὸ στομάχι του, τὸν ξάπλωσα ἀνάσκελα πάνω στὰ χορτάρια.

Εἶναι δὲλως διόλου ἀναίσθητος. Δὲν ἀναπνέει καθόλου καὶ τοῦ κάκου βασανίζομαι. Ἀρχίζω ν’ ἀπελπίζουμαι, ἔξαφνα δμως νιώθω ἔνα φύσημα ἐλαφρὸ νὰ βγαίνη ἀπὸ τὸ ἀνοιγμένο στόμα του. Λίγο λίγο γίνεται δυνατότερο τὸ στῆθος ἀνεβοκατεβαίνει, μὰ τὸ σῶμα εἶναι ἀκόμη κρύο παγωμένο. Ἀρχίζω τώρα νὰ τὸν τρίβω μὲ

δλη μου τὴ δύναμη. Ὁ ίδρωτας τρέχει ἀπὸ τὸ πρόσωπό μου. Σιγὰ σιγὰ νιώθω τὸ ἄψυχο κορμὶ νὰ ζεσταίνεται. Ἡ καρδιά του ἀρχίζει νὰ χτυπᾶ ἀδύνατα.

‘Ο πνιγμένος ἀνοίγει τὰ μάτια του. Στὴν ἀρχὴ βλέπει, χωρὶς νὰ καταλαβαίνῃ. Σὲ λίγο δμως μὲ κοιτάζει καλὰ καλά. Μὲ γνωρίζει....

Πετῶ τὰ ροῦχα μου, ἔτοιμος νὰ πέσω στὸ ποτάμι.

— Ἀριστογένη, μοῦ ψιθυρίζει μὲ ἀδύνατη φωνή.
Ἐσὺ μὲ γλύτωσες;

Δὲν τοῦ δίνω ἀπόκριση. Φορῶ βιαστικὰ τὰ ροῦχα
μου καὶ κινῶ νὰ φύγω, γιατὶ ἥταν ὡρα τοῦ σχολείου.

— Ἀριστογένη, Ἀριστογένη, μοῦ φωνάζει ὁ Στρεψιάδης, μὴ μ' ἀφήνης μονάχο!

— Δὲν ἔχεις πιὰ τίποτα, τοῦ εἶπα. Θέλεις νὰ μείνω, γιὰ νὰ σ' εὐχαριστήσω, γιὰ ὅσα ἔγραψες ἔκει πέρα;
καὶ τοῦ ἔδειξα τὴν μαρμαρένια στήλη.

‘Ο Στρεψιάδης ἄρχισε νὰ τρέμῃ, μόλις ἀκουσε αὐτὰ
τὰ λόγια· καὶ μὲ φωνὴ τρεμουλιαστὴ μοῦ λέει:

— Συχώρεσέ με, Ἀριστογένη, γιὰ τὸ κακό, ποὺ σοῦ
ἔκαμα! Συχώρεσέ με, εἶμαι ἔνας ἀθλιος. Μετανιώνω
μ' ὅλη μου τὴν καρδιά. Σοῦ κάνω ὅρκο. “Υστερα ἀπ'
αὐτό, ποὺ ἔκαμες γιὰ μένα, θὰ εἶμαι αἰώνια φίλος σου.

— Δὲ θέλω τὴν φιλία σου. “Ο, τι ἔκαμα, δὲν τὸ
ἔκαμα γιὰ σένα. Ἐγὼ ἀκουσα τὴν καρδιά μου, ποὺ μοῦ
ἔλεγε νὰ γλυτώσω ἐναν, ποὺ κινδύνευε, καὶ οὕτη κα στὸ
νερό. Ἐσὺ δὲ μοῦ χρωστᾶς καμιὰ χάρη.

Αὐτὰ τοῦ λέω καὶ φεύγω βιαστικά, γιατὶ εἶχε περάσει ἡ ὡρα τοῦ σχολείου. Μὰ δὲν εἶχε πιὰ τὴν
ἀνάγκη μου. Φεύγοντας εἶδα δυὸ διαβάτες, ποὺ χωρὶς
ἄλλο θὰ τὸν βιηθοῦσαν, ἀν χρειαζόταν τίποτε.

Κι ἀλήθεια, οἱ δυὸ διαβάτες, ἀμα τὸν εἶδαν σὲ
τέτοια κατάσταση, τὸν πῆραν στὸ σπίτι τους, ποὺ ἥταν
ἔκει κοντά, καὶ τὸν περιποιήθηκαν.

Ποιὸς εἶχε κλέψει τὸν Ποσειδῶνα

“Ολο τὸ πρωὶ ἔμεινα στὸ σχολεῖο, χωρὶς νὰ πῶ
τίποτε σὲ κανένα. Τὸ ἀπόγεμα, νά κι ἔρχεται ὁ Στρεψιάδης. Ἡταν κατάχλομος καὶ φαινόταν, πῶς κάτι εἶχε πάθει.

"Ημαστε δλοι σκορπισμένοι στήν αύλη και περιμέναμε τὸ δάσκαλο. 'Ο Στρεψιάδης ἀρχισε νὰ λέη στοὺς φίλους του τὸ πάθημά του. "Εξαφνα κόβει τὴν δμιλία του, κιτρινίζει και φωνάζει μὲ συγκίνηση:

— "Αχ, τί ἔπαυθα! "Έχασα τὸ πανωφόρι μου. Τὸ εἰχα ἀφήσει ἐκεῖ στὸν Ἰλισὸ τὸ πρωί, κοντὰ σ' ἔνα δέντρο, πρὶν γλιστρήσω μέσα στὸ ποτάμι. Τώρα πάει πιά! Θὰ τὸ βρῆκε κάποιος και θὰ τὸ πῆρε. Και τώρα, τί θὰ γίνω, ποὺ δὲν ἔχω ἄλλο!

Δὲ πρόφτασε νὰ πῆ ἄλλη λέξη και μπαίνουν στὴν αύλη δυὸ ἄνθρωποι. Ἡταν αὐτοί, ποὺ τὸν εἰχαν περιποιηθῆ τὸ πρωί. 'Ο ἔνας καατοῦσε στὰ χέρια του τὸ πανωφόρι.

— Πάρε, παιδί μου, τὸ πανωφόρι σου, λέει στὸ Στρεψιάδη. "Οταν ἔφυγες τὸ πρωί, τὸ βρῆκα κάτω ἀπὸ ἔνα δέντρο.

'Ο Στρεψιάδης πηδώντας ἀπὸ τὴν χαρά του ἀρπάζει τὸ πανωφόρι κι ἀρχίζει νὰ τὸ ψάχνη.

— "Α! μοῦ τὴν πῆραν, μοῦ τὴν ἔκλεψαν οἱ ἄθλιοι!

— Ντροπή σου, νὰ βρίζης ἔτσι εὔκολα τὸν κόσμο, τοῦ λέει ὁ ἔνας ἀπὸ τοὺς δύο μὲ θυμό. Βλέπω, πῶς ἡ γλῶσσα σου εἶναι πιὸ συνηθισμένη νὰ βρίζη παρὰ νὰ λέη εὐχαριστῶ. Γιατὶ τὸ πρωὶ ἔφυγες ἀπὸ τὸ σπίτι μας, χωρὶς νὰ πῆς εὐχαριστῶ, ποὺ σοὺ στεγνώσαμε τὰ ροῦχα σου και σοῦ ἐτοιμάσαμε ζεστό. "Αν φωνάζης γιὰ τὸ παιγνιδάκι, ποὺ εἶχες μέσα στὴν τσέπη σου, νά, τὸ φέρνει ὁ φύλος μου. Πάρε το και βάλε χαλινάρι στὴ γλῶσσα σου, εἰδεμή...

Σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ πῆγε κοντὰ ὁ Θεαγένης κι ἄκουσε δλη τὴν δμιλία. Και καθὼς εἶδε, πῶς τὸ παιγνίδι ἐκεῖνο ἥταν ἡ χαμένη χρυσὴ τρίαινα, πρὶν προ-

φτάση νὰ τὴν πάρῃ ὁ Στρεψιάδης, ὁ Θεαγένης χύνεται καὶ τὸν ἀρπάζει ἀπὸ τὸ λαιμὸν φωνάζοντας:

— "Αθλιε, κλέφτη, συκοφάντη!.. καὶ τὸν ρίχνει γάμω.

"Ολοι τρέξαμε πρὸς τὸ μέρος τους, χωρὶς νὰ ξαίρουμε, τί συμβαίνει.

— Παιδιά, λέει τότε ὁ Θεαγένης. Νά ἡ τρίαινα τὴν ἔφεραν αὐτοὶ οἱ καλοὶ ἄνθρωποι. Τὴν βρῆκαν μέσα στὸ φόρεμα τοῦ Στρεψιάδη. Νά λοιπὸν ποιὸς ἦταν ὁ κλέφτης.

"Επειτα μὲν χαρούμενη φωνὴ γυρίζει σὲ μένα κι ἀπὸ τὴν πολλή του τὴν χαρὰ μὲν ἀγκαλιάζει σφιχτά.

Τώρα κατάλαβα, τί τρέχει. Μονομιᾶς νιώθω καινούρια ζωὴ μέσα μου!

"Ο Κλεισθένης καὶ δῆλοι οἱ καλοί μου φίλοι μοῦ σφίγγουν τὸ χέρι. Μόνο ὁ Λυκίδας στέκεται παράμερα, μὲν τὸ κεφάλι σκυμμένο ἀπὸ ντροπή.

‘Η ἔξομολόγηση τοῦ Στρεψιάδη’

“Ἐκεῖ ποὺ γίνονταν δλα αὐτά, ἔρχεται ὁ δάσκαλος. Τὰ εἰχε καταλάβει δλα. Μὲ φωνὴ δυνατὴ πρόσταξε νὰ σωπάσουμε καὶ γυρίζοντας εἴπε τοῦ Στρεψιάδη:

— Εἶναι χρέος σου νὰ πῆς δλη τὴν ἀλήθεια. Μίλησε μὲ θάρρος. Μόνο ἂν πῆς δλη τὴν ἀλήθεια, θὰ σοῦ συχωρέσουμε, δσα ἔχεις καμωμένα ως τώρα.

— Θὰ μιλήσω καὶ πρέπει νὰ μιλήσω, γιατί, ἂν ζῶ αὐτὴν τὴν στιγμή, τὸ χρωστῶ στὸν Ἀριστογένη. Σήμερα τὸ πρωὶ περνώντας τὴν ὅχθη τοῦ Ἰλισοῦ γλίστρησα κι ἔπεσα μέσα καὶ θὰ πνιγόμουν χωρὶς ἄλλο, ἂν ὁ Ἀριστογένης δὲν ἔπεφτε στὸ ποτάμι νὰ μὲ γλυντώσῃ.

Καὶ ἄρχισε νὰ τὰ λέη δλα, χωρὶς νὰ προσθέσῃ ἢ ν' ἀφήσῃ τίποτε.

— Όρκιζομαι στοὺς θεούς, πῶς ἐπίτηδες ἥρθα στὸ σχολεῖο, γιὰ νὰ πετύχω ἔδω τὸν Ἀριστογένη καὶ νὰ τοῦ τὰ πῶ δλα, εἴπε κλαίγοντας.

— Μὴν κλαῖς καὶ μὴ μοῦ ὀρκίζεσαι, τοῦ λέει ὁ δάσκαλος. "Ολοι μας σὲ πιστεύομε... Ἐξακολούθησε, πές μου, πῶς πῆρες τὸν Ποσειδῶνα ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη καὶ πότε. Καὶ γιὰ ποιὸ σκοπὸ τὸν πῆρες. Πές τα δλα.

— Ἡταν ἡ παραμονὴ τῆς ἡμέρας, πὸν φύγαμε ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη, ἀρχισε ὁ Στρεψιάδης. 'Ο πατέρας μου ἡταν θυμωμένος, καθὼς κι ἐγώ. Ἡθελα νὰ τὸν ἐκδικηθῶ γι' αὐτὸ πὸν μᾶς ἔκαμε, νὰ μᾶς πετάξῃ στὸ δρόμο, χωρὶς λεπτό. Συλλογιζόμουν, μὲ τὶ τρόπο νὰ τὸν κάμω νὰ λυπηθῇ κατάκαρδα. Ἐξαφνα θυμήθηκα τὸν Ποσειδῶνα του, πὸν τόσο πολὺ τὸν ἀγαποῦσε, καὶ ἀποφάσισα νὰ τοῦ τὸν κλέψω. Ἡξαιρα καλὰ τὸ σπίτι μέσα, Ἡξαιρα καὶ τὴν ὄδα, πὸν ἡ βιβλιοθήκη ἡταν ἔρημη. Μπῆκα λοιπὸν σιγὰ σιγὰ καὶ ἀρπαξα τὸν Ποσειδῶνα. Κανεὶς δὲ μὲ εἶχε δεῖ. Κανεὶς δὲ μὲ ὑπωψιάστηκε. 'Ο Λεωκράτης ἡταν ἀπαρηγόρητος... "Όλα ἔγιναν, δπως ἥθελα. Μὰ δὲν πέρασαν πολλὲς ἡμέρες κι ἀρχισα νὰ στενοχωροῦμαι. Τί νὰ κάμω αὐτὸ τὸ ἀγαλματάκι; Ποῦ νὰ τὸ κρύψω; Δὲν εἶχα μέρος κατάλληλο. Ἐγὼ κι ὁ πατέρας μου συχνὰ ἀλλάζαμε κατοικία. Γιὰ μιὰ στιγμὴ σκέφτηκα νὰ τὸ βάλω πάλι στὴ θέση του, μὰ κι αὐτὸ δὲν ἡταν εὔκολο. Δὲ μπαινόβγαινα πιὰ ἐλεύθερα στὸ σπίτι τοῦ Λεωκράτη. Δὲν Ἡξαιρα, τί νὰ κάμω. Ἐπρεπε, δπου πηγαίνω, νὰ κουβαλῶ μαζί μου καὶ τὸν Ποσειδῶνα. Καὶ στὸ χωρὶς ἀκόμη, πὸν πῆγα, τὸν εἶχα μαζί μου. Ἐκεῖ ἔκαμα τόσο πολὺ νὰ τρομάξῃ ἡ ἀδερφούλα τοῦ Ἀριστογένη, πὸν λίγο ἔλειψε νὰ πεθάνῃ. 'Ο πατέρας της, ἀπάνω στὸ θυμό του, μ' ἔδιωξε ἀπὸ τὸ σπίτι

του. Είχε πολὺ δίκιο καὶ μοῦ φέρθηκε, δπως μοῦ ἔπρεπε. Μὰ ἐγὼ γύρισα στὴν Ἀθήνα υμωμένος. "Ηθελα νὰ τοῦ κάμω, δσο περισσότερο κακὸ μποροῦσα. Κι ἀμέσως βρῆκα τρόπο. Ντρέπομαι νὰ πῶ, τί ἔκαμα! Κακὸς δαιμονας μοῦ ἔβαλε στὸ νοῦ αὐτὴ τὴ σκέψη. "Ερχομαι στὸ σχολεῖο καὶ βάζω κρυφὰ τὸν Ποσειδῶνα μέσα στὴ σάκα τοῦ Ἀριστογένη. Μὰ δὲν ἔφτασε αὐτὸ μονάχα, ἀρχισα καὶ νὰ τὸν βρέω ἀπὸ πίσω του. "Οπου καὶ νὰ στεκόμουν, μὲ τ' ὄνομά του είχα νὰ κάμω. Δὲν ἄφησα τοῖχο, ποὺ νὰ μὴ γράψω ἀπάνω, πὼς αὐτὸς ἔκλεψε τὸν Ποσειδῶνα. Κι αὐτὸς, γιὰ τὸ κακὸ ποὺ τοῦ ἔκαμα, μοῦ γλύτωσε τὴ ζωή! Μὲ λίγα λόγια είμαι ἔνας ἄθλιος, ἔνας ψεύτης, ἔνας τιποτένιος! Δὲν είμαι ἄξιος νὰ δῶ ἀνθρώπου πρόσωπο. Αὐτὴ είναι ἡ ἀλήθεια. Οἱ θεοὶ ἀς μὲ τιμωρήσουν, ἀν ἔκρυψα ἡ ἀλλαξια τίποτε.

Πῶς ίκανοποιήθηκα

"Ολοι ἀκουγαν σιωπηλοὶ τὴν ίστορία αὐτή. Καὶ μόλις τελείωσε, εἶπε ἔνας:

— Ἐγὼ ἥμουν βέβαιος, πὼς θὰ φανῇ μιὰ μέρα ἡ ἀθωότητα τοῦ Ἀριστογένη.

Τὸ ἴδιο εἶπαν καὶ ἄλλοι πολλοί.

‘Ο δάσκαλός μου μοῦ ἔσφιξε καὶ τὰ δυό μου χέρια.

Οἱ φίλοι μου, ἀπὸ τὴ χαρὰ καὶ τὸ μεγάλο τους ἐνθουσιασμό, μὲ σήκωσαν στοὺς ὅμους των καὶ μὲ γύρισαν μὲ φωνὲς καὶ μὲ ζήτω σὲ δλη τὴν αὐλή. "Ανοιξαν ἔπειτα τὴ θύρα καὶ ὁρμησαν ἔξω στὸ δρόμο κι ἐγὼ πάντα στὸν δῶμο τους. Μαζὶ ἔρχονταν δλοι καί, γιὰ νὰ δείξουν τὴ χαρά τους, πετοῦσαν στὸν ἀέρα τὰ σκιάδια τους καὶ φώναζαν :

— Ζήτω ὁ Ἀριστογένης, ζήτω ...

Οι διαβάτες στέκονταν μὲ ἀπορίᾳ καὶ ρωτοῦσαν, τί τρέχει. Καὶ ὅταν τὸ μάθαιναν, μᾶς ἐπαινοῦσαν κι ἔλεγαν μὲ τὴν καρδιά τους :

— Ποτὲ δὲν κρύβεται γιὰ πάντα ἡ ἀλήθεια.

Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς μᾶς ἀκολούθησαν ὡς τὸ σπίτι μου καὶ φώναζαν. Ἐκεῖ μὲ κατέβασαν ἀπὸ τὸν ὄμο τους κι ἐγὼ μὲ δάκρυα στὰ μάτια τοὺς εὐχαρίστησα δόλους.

“Η Νικομάχη ἔκλαψε ἀπὸ τὴν χαρά της καὶ ἡ γιαγιά της μὲ φίλησε. Κι ἐγὼ κατάλαβα τώρα, πῶς ἔνα βάρος μοῦ ἔφυγε ἀπὸ πάνω μου, τὸ βάρος τὸ μεγάλο, ποὺ μοῦ ἔσφιγγε νύχτα καὶ μέρα τὴν καρδιά!..”

Παλεύω μὲ τὸ Λυκίδα

Τὸ ἀπόγεμα πηγαίνω στὴν παλαιότρα. Εἶχα ὀλόκληρη βδομάδα νὰ πατήσω ἔκει τὸ πόδι μου, ἔπειτα ἀπ' ὅσα ἔγιναν μὲ τὸ Λυκίδα.

“Ο γυμναστής, ποὺ τὰ εἶχε μάθει δλα, ἔτρεξε γελαστὸς καὶ μοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι.

Νά καὶ δ Λυκίδας παραπέρα. Τὸν πλησιάζω καὶ τοῦ λέω γελώντας:

— Λυκίδα, πιστεύω πῶς τώρα δὲ θὰ ντροπιαστῆς, ἀν παλέψης μαζί μου!

“Ο Λυκίδας κοκκινίζει, στενοχωριέται καὶ μὲ δειλὴ φωνὴ μοῦ λέει:

— Δὲ μπορεῖς νὰ φανταστῆς τὴν λύπη μου, Ἀριστογένη. Λυποῦμαι κατάκαρδα, ποὺ γελάστηκα καὶ πίστεψα αὐτὸν τὸν ἄθλιο.

Καὶ μοῦ ἔδωσε τὸ χέρι του, νὰ παλέψουμε.

Πόση διαφορὰ εἶχε τὸ πάλεμά μας τώρα, ἀπὸ τὸ ἄλλο πάλεμα, ποὺ εἶχαμε κάμει μαλωμένοι! Τότε πα-

λεύαμε μὲ πάθος καὶ χτυπιόμαστε μὲ λύσσα. Τώρα παλεύαμε κανονικά, σὰ φίλοι ποὺ παραβγαίνουν, ποιὸς νὰ νικήσῃ.

Νίκησα ἔγω. 'Ο γυμναστής, ποὺ παρακολουθοῦσε τὸν ἀγῶνα μας μὲ πολλὴ προσοχή, μ' ἐπαίνεσε μπροστὰ σὲ δλους, πὼς πάλεψα θαυμάσια, καὶ μὲ προβίβασε στὴν τάξη, ποὺ ἦταν οἱ πρῶτοι.

Σὲ λίγες ήμέρες ἔγινε ὁ ἀγῶνας. 'Η παλαίστρα μας νίκησε τὴν παλαίστρα τοῦ Τιμέα. 'Απὸ τοὺς πρώτους ἦταν ὁ Θεαγένης, ὁ Λυκίδας κι ἔγω.

Πῶς τιμωρήθηκε ὁ Στρεψιάδης

Στὸ σχολεῖο δλοι μὲ ἀγαποῦσαν. Μὲ τὸ Θεαγένη καὶ τὸν Κλεισθένη ἥμαστε ἀχώριστοι. 'Οποιος ἔβλεπε κάπου τὸν ἔναν ἀπὸ τοὺς τρεῖς μας, ἦταν βέβαιος, πὼς καὶ οἱ ἄλλοι δυὸς θὰ ἦταν παραπέρα.

'Ο Θεαγένης κάθε καλοκαίρι, στὶς διακοπές, ἐρχόταν στὸ χωριό μαζί μας. Τὸ Στρεψιάδη κανεὶς πιὰ δὲν τὸν πλησίαζε. Πολλοὶ τοῦ γύριζαν τὶς πλάτες, γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν τάχα ἐμένα. Τοῦ κάκου ὁ δάσκαλος τοὺς ἔκανε συχνὰ τὴν παρατήρηση, νὰ μὴν τοῦ φέρονται μὲ τέτοιον τρόπο.

— 'Αφῆστε τὸν πιὰ ἥσυχο, τοὺς ἔλεγε. Τοῦ φτάνει ἡ συμφορά του. Αὔτο, ποὺ ἔπαθε, τοῦ ἔγινε, πιστεύω, μάθημα· κι ἐλπίζω, πὼς μὲ τὸν καιρὸν θὰ διορθωθῇ. 'Οσοι ἔχουν εὐγενικὴ ψυχή, εἶναι γενναιόψυχοι καὶ συχωροῦν. Τὰ δάκρυα, ποὺ χύνει αὐτὴν τὴ στιγμή, δείχνουν, πὼς μετάνιωσε. 'Επειτα, δὲν παίρνετε παράδειγμα τὸν Ἀριστογένη; Δέτε, πῶς φέρονται σ' ἔκεινον, ποὺ τὸν ἔκαμε νὰ χύσῃ τόσα δάκρυα!

Κι αὐτὸν ἦταν ἀλήθεια. 'Οσο ἔβλεπα τ' ἄλλα παι-

διὰ νὰ τὸν περιφρονοῦν καὶ νὰ τὸν βρίζουν, τόσο σιγὰ σιγὰ ἡ καρδιά μου ἄρχισε νὰ λυπᾶται· καὶ προσπαθοῦσα μὲ κάθε τρόπο νὰ παίρνω τὸ μέρος του. Μιλοῦσα μαζί του, ζητοῦσα γιὰ χάρη νὰ μὴν τὸν πειράζουν κι ἔκανα, δ, τι μποροῦσα, γιὰ νὰ τὸν κάμω καλύτερο.

Οἱ ἄλλοι ἄρχισαν κι ἔκεινοι νὰ κάνουν σιγὰ σιγὰ δπως ἐγώ. Μονάχα ὁ Λυκίδας τόσο πολὺ τὸν εἶχε σιχαθῆ, ποὺ οὕτε τ' ὅνομά του δὲν ἥθελε ν' ἀκούσῃ. Νόμιζε προσβολή του, πῶς γελάστηκε κι ἔκαμε φίλο—ἄς ἦταν καὶ γιὰ λίγον καιρό — ἕνα παιδί μὲ τέτοιο χαρακτῆρα. Ἀλίμονό του, ἀν τολμοῦσε νὰ παρουσιαστῇ ἐμπρός στὸ Σπαρτιάτη.

Μὰ κι ὁ Στρεψιάδης τὸ ἤξαιρε καί, μόλις τὸν ἔβλεπε ἀπὸ μακριά, ἄλλαζε δρόμο.

ΜΕΡΟΣ Δ'

ΕΦΗΒΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΓΕΝΗ

Πῶς ἔδωσα τὸν ὄρκο τοῦ στρατιώτη

Πέρασαν τὰ εὐτυχισμένα χρόνια τοῦ σχολείου.

* Ήρθε πιὰ δ καιρὸς ν' ἀποχαιρετήσω τὴ μαθητικὴ ζωὴ, ν' ἀφῆσω τὰ παιγνίδια καὶ τὰ εὔχολα μαθήματα.
* Ήρθε δ καιρὸς νὰ γίνω στρατιώτης τῆς πατρίδας.

Στὴν Ἀθήνα, δταν δ νέος γίνη δεκαοχτὼ χρονῶν, λέγεται ἔφηβος.

Δὲ μένει πιὰ στὸ πατρικό του σπίτι, γιατὶ ἀπὸ κείνη τὴ στιγμὴ ἀνήκει στὴν πατρίδα. Γίνεται στρατιώτης.

Ποτέ μου δὲ θὰ λησμονήσω τὴν ἡμέρα, ποὺ μαζὶ μὲ τὸν Κλεισθένη, τὸ Θεαγένη καὶ τ' ἄλλα συνομήλικα παιδιὰ πήγαμε στὸ ίερὸ τῆς Ἀγραύλου, γιὰ τὸν ὄρκο.

* Εκεῖ ἔνας μὲ τὴ σειρά του ἐρχόταν ἐμπρὸς στὸν ἄρχοντα τῆς πολιτείας κι ἔπαιρνε ἀπὸ τὰ χέρια του τὰ δπλα, ποὺ τοῦ ἔδινε ἡ πατρίδα, καὶ μὲ φωνὴ ζωηρὴ καὶ μὲ τὸ κεφάλι ψηλὰ ἔδινε αὐτὸν τὸν ὄρκο, ποὺ καὶ τώρα ἀκόμη, ὅστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, μοῦ φέρνει ἀνατριχίλα σὲ δλο μου τὸ κορμὶ καὶ γεμίζει δάκρυα τὰ μάτια μου:

Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὅπλα αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ πτροπιάσω καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιὰ κι ἐδῶ κι ὅπου κι ἄν εἴμαι.

Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀγρόντιστα θὰ πέσω

καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλη θὰ τὴν κάμω.

*Kai θ' ἀγαπῶ τὸν δίκαιον καὶ θὰ τιμῶ τὸν νόμον,
θὰ κατατρέχω τὸν κακό, θὰ σφάξω τὸν προδότη,
κι ἀνίσως λέω ψέματα, κολάστε με, θεοί μου!*

“Οποιος ἔδινε αὐτὸν τὸν ἵερο δόρκο, ἡταν παιδὶ πιὰ τῆς πατρίδας. Ἀπὸ τὴν ἐπίσημη ἐκείνη στιγμὴ ὁ ἔφηβος γινόταν πολίτης, στρατιώτης της καὶ ὑπερασπιστής της.

“Αμα βγήκαμε ἀπὸ τὸ ναό, δῆλος ὁ κόσμος, ποὺ ἡταν ἀπέξω μαζεμένος, μᾶς ὑποδέχτηκε μὲ ζήτω καὶ μὲ χειροκροτήματα. Ἐμεῖς μὲ καρδιὰ γεμάτη χαρὰ τραβήξαμε τραγουδώντας γιὰ τὸ νέο σχολεῖο, ποὺ θὰ μαθαίναμε τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσια κι δ, τι ἄλλο μᾶς χρειαζόταν.

Τί ἀλλησμόνητα χρόνια! Τὰ πιὸ εὔτυχισμένα ἀπὸ δσα εἶχα ζήσει ώς τότε! Τί δμορφη, ποὺ μοῦ φαινόταν ἡ ζωή! Καμιὰ στενοχώρια, καμιὰ λύπη! Ζοῦσα μὲ ἀγαπημένους φίλους καὶ στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μεγάλης μητέρας, τῆς πατρίδας μας.

‘Ο θύνατος δὲν εἶχε ἀγγίξει κανέναν ἀπ’ δσους ἀγαποῦσα. ‘Ημουν τόσο εὔτυχισμένος, ποὺ δὲ μποροῦσα ποτέ μου νὰ φανταστῶ, πὼς θὰ ξημέρωναν γιὰ μένα μέρες πικρὲς καὶ χρόνια φαρμακωμένα.

‘Αλίμονο!.. Ποὺ εἶναι τώρα ἔκεινοι, ποὺ εἶχα κοντά μου στὴν ἄνοιξη τῆς ζωῆς μου! ‘Ο Κλεισθένης ἔπεσε παλικαρίσια στὴ μάχη, δοξασμένος ήρωας· τὸ Θεαγένη τὸν πῆρε σὰν καὶ μένα ἡ πικρὴ σκλαβιά!...

Καὶ σᾶς, μητέρα κι ἀδέρφια μου, τάχα θὰ σᾶς ξαναδῶ καμιὰ φορά;

‘Εσύ, τιμημένε μου παππού, ἔσβησες γλυκὰ ἀπὸ τὰ γερατειά, σὰν τὸ λυχνάρι ποὺ σιγοσβήνει, ἅμα τελειώσῃ τὸ λάδι του! ‘Εσύ, Νικόστρατε, πολυαγαπημένε μου πατέρα, περνᾶς γεράματα πικραμένα, ποὺ μὲ συλλογίζεσαι

ἔρημο καὶ σκλάβο στὴν ἔενιτιά! Κι ἐγὼ δ ἄμοιδος δ γιός σου δὲν εἶχα τὴν τύχη τοῦ Κλεισθένη, νὰ κλείσω τὰ μάτια μου γιὰ πάντα στὸν πόλεμο· μόνο σέρνω τὴν ἄμοιδη ζωή μου σκλάβος στὰ ξένα!

Αὐτὰ εἶπε δ Ἀριστογένης βαρυαναστενάζοντας σταμάτησε τὴ διήγησή του κι ἔβαλε τὸ κεφάλι του μέσα στὶς δυό του παλάμες.

Πῶς πέρασα ως ἔφηβος

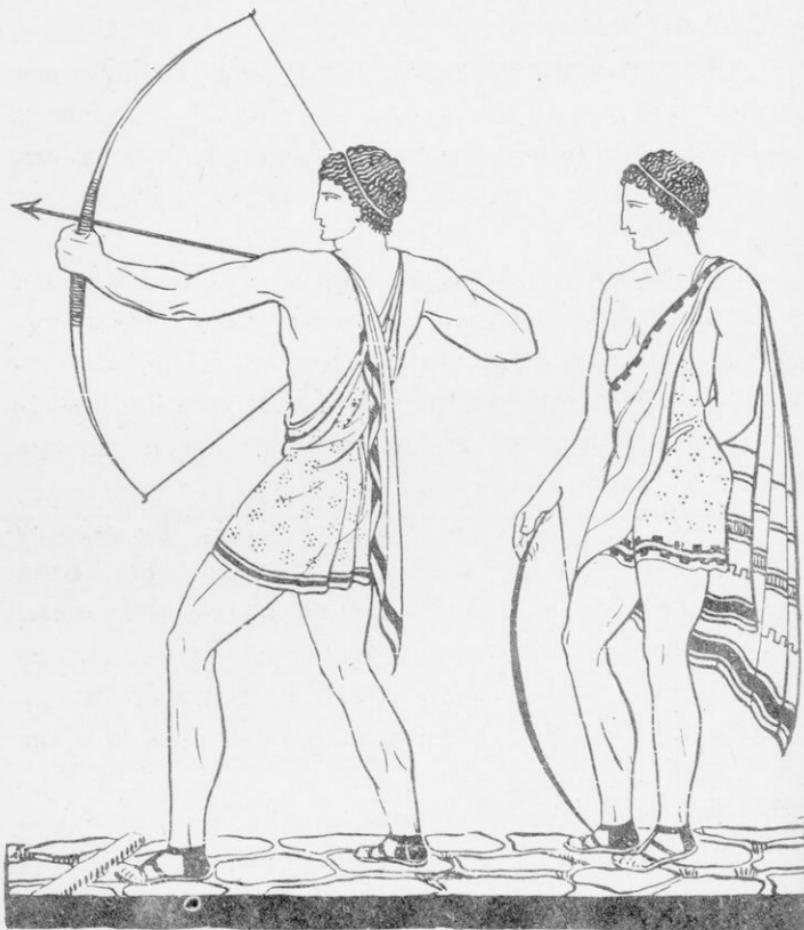
Τὰ δυὸ Μακεδονόπουλα βλέποντας ἔτσι τὸ δάσκαλό τους ἔνιωσαν δάκρυα ν^τ ἀνεβαίνουν στὰ μάτια τους καὶ δ Ἀμύντας, δ μικρότερος, σηκώθηκε, τὸν ἀγκάλιασε μὲ τὰ δυό του χέρια καὶ τοῦ εἶπε:

— Μὴ στενοχωριέσαι καὶ μὴ βασανίζεσαι. Ἐχεις κι ἐδῶ φίλους, ποὺ σ' ἀγαποῦν. Μὴ συλλογίζεσαι πιὰ τὶς κακὲς ήμέρες. Καλύτερα θυμήσου τὸ δοξασμένο καιρό, ποὺ πολεμοῦσες γιὰ τὴν πατρίδα σου κι ἔχυσες τὸ αἷμα σου, γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπιστῆς. Ναί, στὸν πόλεμο αὐτὸ δὲ νίκησε ἡ πατρίδα σου. Ἐσὺ δμως γνωρίζεις, πῶς πολέμησες γενναῖα, κι αὐτὸ πρέπει νὰ σὲ παρηγορῇ. Ἐλα τώρα, ἀγαπημένε δάσκαλε, τελείωσε τὴν ἴστορία σου. Μᾶς ἀρέσει νὰ σ' ἀκοῦμε· δσο καλύτερα σὲ γνωρίζομε, τόσο πιὸ πολὺ σ' ἀγαποῦμε.

— Σωστὰ λέει δ Ἀμύντας, εἶπε δ Ἀντίπατρος. Ἀπὸ τότε, ποὺ μᾶς ἴστόρησες τὰ παιδικά σου χρόνια καὶ μάθαμε τὴ ζωή σου, δὲν εἶσαι πιὰ γιὰ μᾶς δπως πρῶτα, ἔνας σκλάβος τοῦ πολέμου, ποὺ ἀγόρασε δ πατέρας μου· γιὰ μᾶς εἶσαι δ τιμημένος πολίτης μιᾶς δοξασμένης χώρας. Πές μας λοιπόν, σὲ παρακαλοῦμε, πῶς πέρασες τὰ ἔφηβικά σου χρόνια.

Πιὸ ὥραια, ἀπ' ὅσο μπορεῖτε νὰ φανταστῆτε,
εἴπε ὁ Ἀριστογένης.

Τὰ δυὸ χρόνια, ποὺ πέρασα ώς ἔφηβος, ἔψυγαν
γρήγορα, σὰν ἀστραπή. Δὲν τὰ κατάλαβα καθόλου.

Τεντώναμε τὸ τόξο καὶ φίγναμε στὸ σημάδι μὲ τὰ βέλη.

Τὸν πρῶτο χρόνο μᾶς γύμναζαν στὰ ὄπλα. Πολὺ^ν
μᾶς ὀφελοῦσαν τὰ γυμνάσια, ποὺ εἶχαμε μάθει στὶς πα-
λαιστρες.

Τώρα κρατούσαμε στὰ χέρια μας ἀληθινὰ κοντάρια, μὲ μύτες ἀτσαλένιες. Τεντώναμε τὸ τόξο καὶ φύγναμε στὸ σημάδι μὲ τὰ βέλη.

Γυμναζόμαστε μὲ τ' ἄλογα, γιὰ νὰ εἴμαστε ἔτοιμοι στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες. Κάναμε καὶ ναυτικὰ γυμνάσια στὴ θάλασσα.

"Οταν μάθαμε νὰ χειρίζόμαστε καλὰ τὰ δπλα, μᾶς ἔδωσαν ἀπὸ μιὰ λόγχη κι ἀπὸ μιὰν ἀσπίδα. Φορέσαμε τὴ βαθύχρωμη μάλλινη χλαμύδα. Δέσαμε στὰ πόδια μας στερεὰ σαντάλια καὶ φορέσαμε στὰ κεφάλια μας πλατύγυρες ψάθες.

Τὸν ἄλλο χρόνο καβαλικέψαμε τ' ἄλογά μας καὶ βγήκαμε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, γιὰ νὰ κατασκηνώσουμε στὴν ἔξοχήν. Ἀπὸ κεῖ κάναμε συγνὰ ἐκδρομὲς σὲ δλη τὴν Ἀττικὴ καὶ φροντίζαμε γιὰ τὴν τάξη. "Ετσι γνωρίσαμε κάθε σπιθαμὴ τῆς γῆς, ποὺ εἶχαμε χρέος νὰ ὑπερασπίσουμε καὶ μὲ τὸ αἷμα μας.

"Απὸ τὶς ἐκδρομὲς αὐτὲς δυὸ μέρες ὢν μείνουν ἀλησμόνητες σὲ δλη μου τὴ ζωή. Ἡ πρώτη ἦταν, δταν πήγαμε στὸ Μαραθῶνα. Θυμοῦμαι, σὰ νὰ εἶναι τώρα δά, δταν πήγαμε πρώτη φορὰ στὸ δοξασμένο κάμπο κανείς μας δὲ μιλοῦσε. Πατούσαμε τὸ χῶμα ἐκεῖνο μὲ μεγάλο σεβασμὸ κι ἐμπρός μας περνοῦσε ἡ εἰκόνα τῆς μεγάλης μάχης.

Μᾶς φάνηκε, πὼς βλέπαμε τὸ Μιλτιάδη κι ἀκούγαμε τὴν προσταγὴ του, νὰ χτυπήσουν οἱ σάλπιγγες ἔφοδο. Καὶ βλέπαμε τοὺς Ἕλληνες μὲ τὴν πανοπλία τους νὰ δρμοῦν, ἀπὸ τὸ ψήλωμα ποὺ ἦταν στρατοπεδευμένοι, ἀπάνω στὸν περσικὸ στρατό.

Καὶ βλέπαμε τοὺς Πέρσες ν' ἀντιστέκουνται, γιατὶ ἦταν περισσότεροι, ἀμέτρητοι! Μὰ ἡ ἀντίστασή τους δὲν κράτησε πολύ. Οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ κοντάρια τους

καὶ μὲ τὶς μακριές ἀτσαλένιες λόγχες τους θερίζουν ἀλύπητα τοὺς Πέρσες. Αὕτοὶ δειλιάζουν, γυρίζουν τὶς πλάτες κι ἀρχίζουν νὰ φεύγουν.

Οἱ δικοί μας τοὺς κυνηγοῦν καὶ τοὺς πᾶνε ὡς τὴ θάλασσα, ὡς τὰ πλοῖα. Καὶ κοκκινίζει ἡ θάλασσα ἀπὸ τὰ αἴματα τὰ περσικά. Τί χαλασμὸς ἦταν ἐκεῖνος!

Αὕτα βλέπαμε μὲ τὴν ψυχή μας σὰν ὅνειρο εὐχάριστο. Κι ἀπὸ τὸ ὅνειρο αὐτὸ μᾶς ἔνπνησε ἡ φωνὴ τοῦ ἀρχηγοῦ μας. Μᾶς εἰχε διατάξει μ' ἔνα βροντόφωνο πρόσταγμα νὰ σταματήσουμε.

Εἶχαμε μπροστά μας ἔνα μικρὸ ὕψωμα ἀπὸ χῶμα. Ἡταν ὁ τάφος, ποὺ ἔκρυβε μέσα του τὰ δοξασμένα παλικάρια, ποὺ ἔπεσαν στὴ μεγάλη μάχη.

Ἐδῶ κι ἔκει στὸ λόφο ἥταν στημένες μαρμαρένιες στῆλες μὲ τὰ ὄνόματα καὶ τὴν πατρίδα τῶν παλικαριῶν.

Πλησιάσαμε μὲ σεβασμὸ καὶ διαβάσαμε τὰ τιμημένα τους ὄνόματα. Τότε κατάλαβα ἀκόμη πιὸ καλὰ τὰ λόγια τοῦ δροκού, ποὺ ἔδωσα στὸ ίερὸ τῆς Ἀγραύλου.

Ἡ ἀλλη μέρα ἥταν, ποὺ πήγαμε στὴ Σαλαμῖνα. Μπήκαμε ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ σὲ καράβια καὶ ἔκεινήσαμε.

Τὰ καράβια ἔσκιζαν ἥσυχα τὴ θάλασσα. Ἐτσι σιμώσαμε στὸ δοξασμένο νησί. Ὁ ἀρχηγός μας μᾶς ἔδειξε, πῶς ἥταν παραταγμένα τὰ καράβια τῶν Ἑλλήνων καὶ πῶς τὰ περσικά. Τὸ εἰχε ἀκούσει ἀπὸ τὸν παππού του, ποὺ πολέμησε κι αὐτὸς ἔκει, ὅταν ἥταν νέος.

— Ἄμα βγῆκε ὁ ἥλιος, μᾶς εἶπε, καὶ φύσηξε ἀπὸ τὴ θάλασσα ὁ δυνατὸς μπάτης, ἀκούστηκε ἀπὸ τὰ δικά μας τὰ πλοῖα τὸ πολεμικὸ τραγούδι:

Ἐμπρός, ἐμπρός, παιδιὰ τῶν Ἑλλήνων.

Ἐλευθερώσετε τὴν πατρίδα σας!

Ἐλευθερώσετε καὶ τὰ παιδιά σας, τὶς γυναικες,

τὰ ιερὰ τῶν θεῶν σας, τοὺς τάφους τῶν προγόνων σας.

Μαζί μὲ τὸ τραγούδι αὐτὸ ἀκούστηκαν κι οἱ περσικὲς φωνές.

Οἱ ἀρχηγός μας μᾶς ἴστόρησε ἔπειτα τὴν ναυμαχία, σὰ νὰ τὴ βλέπαμε μὲ τὰ μάτια μας.

Μᾶς διηγήθηκε τὴν ἄφταστη παλικαιὰ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ φόβο, ποὺ ἐπιασε τοὺς Πέρσες, ὅταν ἔβλεπαν ἔνα νὰ βουλιάζουν τὰ θεόρατα καράβια τους.

Καὶ μᾶς ζωγράφισε, πῶς ἡ θάλασσα σὲ λίγες ὥρες γέμισε ἔχθρικὰ κορμιὰ καὶ συντρίμμια ἀπὸ τὰ πλοῖα.

Ἡ θάλασσα, ἐκείνη τὴν ἡμέρα ποὺ πίγαμε, ἦταν καθαρώτατη. Καὶ στὸ βυθό της κάτω φαίνονταν ὅλα τὰ συντρίμμια ἀπὸ τὰ περσικὰ καράβια.

Τί ἀνατριχίλα πέρασε τὰ νεανικά μας στήθη; Ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμό μας φωνάξαμε σὰ μεθυσμένοι:

— Πατρίδα! Πατρίδα! Ἐμεῖς θὰ σὲ δοξάσουμε καὶ πάλι!

Μεγάλη τιμὴ στὸ Θεαγένη καὶ σ' ἐμένα

Πόση χαρὰ καὶ πόση δόξα μοῦ ἔφερε ὁ δεύτερος χρόνος!

Μιὰ μέρα ἐπιασε στὴν Ἀθῆνα μεγάλη πυρκαγιά. Φυσοῦσε δυνατὸς ἀέρας καὶ δυνάμωνε τὶς φλόγες. Κάηκαν πολλὰ σπίτια κι ἦταν φόβος νὰ χαθοῦν καὶ πολλὲς ψυχές. Κινδύνεψε νὰ γίνη στάχτη δλη ἡ πόλη.

Τότε ἥρθε διαταγὴ στοὺς ἐφήβους νὰ τρέξουμε στὴν πόλη, νὰ σβήσουμε τὴ φωτιὰ καὶ νὰ προλάβουμε κάθε δυστύχημα.

Κάμαμε ὅλοι τὸ χρέος μας μὲ τὸ παραπάνω.

Γλυτώσαμε πολλὰ γυναικόπαιδα, ποὺ θὰ καίγονταν, καὶ στὸ τέλος σβήσαμε τὴ φωτιὰ μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς μας.

Οι ἄρχοντες τῆς πολιτείας πρόσταξαν κι ἔστησαν σ' ἔνα κεντρικό μέρος μιὰ μαρμαρένια στήλη. Ἡταν, γιὰ νὰ τιμήσουν δὲλους τοὺς ἐφῆβους, ποὺ ἔσωσαν τὴν πόλη.

Γλυπτώσαμε πολλά γυναικόπαιδα.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἔγραψε μὲ γράμματα χρυσὰ ἡ στήλη, εὐγνωμονοῦν δὲλους τοὺς νέους, ποὺ ἔσωσαν τὴν Ἀθήνα ἀπὸ τῇ φωτιᾷ καὶ ξεχωριστὰ τὸν Ἀριστογένη καὶ τὸ Θεαγένη.

Γιατί ξεχωριστά ἐμᾶς τοὺς δυὸς μὲ τ' ὄνομά μας;
Φαίνεται, πῶς δὲ Θεαγένης καὶ ἐγὼ σώσαμε πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ κινδυνέψαμε περισσότερο τὴν ζωή μας.

"Α! πόσο χάρηκαν οἱ δικοί μου, δταν τὸ ἔμαθαν!
Μὰ καὶ ἐγὼ ἥμουν εύτυχισμένος, γιὰ τὴν χαρά τους.

Ἡ Ὀλυμπία

Τὸν Ταυρέα, ποὺ εἴχαμε στὴν παλαιότερα δάσκαλό μας στὴ γυμναστική, τὸν προβίβασαν διευθυντὴ στὸ γυμναστήριο τῶν ἐφῆβων. "Ετσι τὸν εἴχαμε πάλι δάσκαλο στὰ γυμνάσια.

"Ο Ταυρέας, ποὺ μᾶς γνώριζε ἀπὸ παιδιὰ καὶ ἔξαιρε, τί αὖτε δὲ καθένας μας, ἀποφάσισε νὰ ἐτοιμάσῃ τοὺς καλύτερους, γιὰ ν' ἀγωνιστοῦν στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες. Μέσα σ' αὐτούς, ποὺ διάλεξε, ἥμουν καὶ ἐγὼ καὶ οἱ δυὸς φίλοι μου.

Τοὺς ἀγῶνες αὐτοὺς τοὺς λένε Ὀλυμπιακούς, γιατὶ γίνονται στὴν Ὀλυμπία, στὸν κάμπο τῆς Ἡλείας.

Ἡ Ἡλεία εἶναι χώρα πολὺ πολὺ ώραία, δλο βλάστηση καὶ πρασινάδα. Ἐκεῖ οἱ σκῖνοι γίνονται ψηλοὶ σὰ δέντρα.

Τὸ κάτω μέρος τῆς Ἡλείας τὸ ποτίζει ἔνα ποτάμι δὲ Ἀλφειός, ποὺ χύνεται στὸ Ἰόνιο πέλαγος.

Μέσα στὸν Ἀλφειό χύνεται ἔνα μικρὸ ποτάμι μὲ νερὸ κρυσταλλένιο.

"Ἐκεῖ ποὺ ἐνώνονται τὰ δυὸ ποτάμια, εἶναι ή Ὀλυμπία. Μὰ μὴ θαρρεῖτε, πῶς ή Ὀλυμπία εἶναι καμιὰ πολιτεία! "Οχι. Εἶναι ἔνα ὅμορφο δάσος, ἀφιερωμένο στὸν πιὸ μεγάλο ἀπὸ τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων, στὸ Δία, καὶ στὴ γυναικα του τὴν Ἡρα.

Ἐκεῖ στὴν Ὀλυμπία κάθε πέντε χρόνια μαζεύονται πολλὲς χιλιάδες κόσμος.

Δὲν ἔχονται μονάχα, ὅσοι ἔχουν σκοπὸν ὁ ἀγωνιστοῦν. Ἔρχονται καὶ οἱ συγγενεῖς τους καὶ οἱ φίλοι τους καὶ χιλιάδες ἄλλοι, γιὰ νὰ δοῦν τοὺς μεγάλους ἀγῶνες.

Ξεκινοῦν ἀπὸ δλες τὶς ἑλληνικὲς χῶρες, ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, τὴν Στερεὰ καὶ τὰ νησιά, ἀπὸ τὴν Ἡπειρο καὶ τὴν Μακεδονία, ἀπὸ τὴν Θράκη καὶ τὸν Εὔξεινο Πόντο, ἀπὸ τὴν Μικρὰ Ἀσία καὶ τὶς μακρινὲς ἀκρογιαλιὲς τῆς Ἰταλίας, τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς.

Οἱ Ὀλυμπιακὸι ἀγῶνες γίνονται τὸ καλοκαίρι.

Λίγες ήμέρες πρὸιν ἀρχίσουν, πηγαίνουν στὴν Ὀλυμπία οἱ ἑλλανοδίκες, δηλαδὴ ἡ ἐπιτροπή, ποὺ φροντίζει γιὰ τὴν τάξη καὶ κρίνει, ποιὸς νικᾶ στοὺς ἀγῶνες.

Σιγὰ σιγὰ ἔρχεται καὶ ὁ ἄλλος κόσμος. Καὶ πρῶτοι οἱ πραματευτάδες. Στήνουν σκηνὲς καὶ παραπήγματα καὶ μέσα τοποθετοῦν, ὅτι ἔχουν γιὰ πούλημα.

Ἐρχονται δμως ἀπὸ πρὸιν καὶ ἄλλοι πολλοί, γιὰ πιάσουν καλὴ θέση. Στήνουν σκηνὲς ἥ φτιάνουν πρόχειρα ἔύλινα σπιτάκια, γιὰ νὰ μείνουν, δσες μέρες θὰ βαστάξουν οἱ ἀγῶνες. Τί κόσμος, τί θόρυβος, τί ὀχλοβοή! Ἐδῶ δουλεύουν χτίστες, ἔκει μαραγκοί, παρέκει βελάζουν ἥ μουγκρίζουν τὰ ζῶα, ποὺ εἶναι γιὰ θυσία, ἥ χλιμιντρίζουν τ' ἄλογα, ποὺ θ' ἀγωνιστοῦν. Καὶ παντοῦ ἀκούγονται οἱ φωνὲς ἔκείνων, ποὺ πουλοῦν ὀπωρικὰ καὶ δροσερὸ νερό.

Τιμὲς στοὺς Ὀλυμπιονίκες

Τὸ στεφάνι τοῦ Ὀλυμπιονίκη εἶναι γιὰ μᾶς τὸ πιὸ μεγάλο εὐτύχημα, ποὺ μπορεῖ νὰ τύχῃ σ' ἔναν ἄνθρωπο στὴ ζωή του.

‘Υμνοῦν μὲ τραγούδια τὸ νικητὴ κι οἱ πολιτεῖες στήνουν μαρμάρινο ἥ χάλκινο ἄγαλμα στὸν πολίτη τους, ποὺ θὰ στεφανωθῇ στὴν Ὀλυμπία.

‘Οταν δὲ νικητὴς γυρίζῃ στὴν πατρίδα του, οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι κι οἱ ἄλλοι πατριῶτες βγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη νὰ τὸν δεχτοῦν καὶ τὸν ὁδηγοῦν μέσα μὲ χαρὲς καὶ μὲ μουσικές.

‘Ο Ὀλυμπιονίκης, ντυμένος μὲ κόκκινο φόρεμα, κάθεται σ’ ἕνα ἄρμα, ποὺ τὸ τραβιόν τέσσερα ἀσπρα ἀλογα.

Πολλὲς πόλεις, δταν δέχουνται τὸν Ὀλυμπιονίκη τους, γκρεμίζουν ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ τείχη τους. Μὲ τοῦτο θέλουν νὰ ποῦν, πώς είναι περιττὰ τὰ τείχη, δταν ἔχουν τέτοια ἡρωικὰ κορμιὰ νὰ φυλάξουν τὴ χώρα.

‘Ο Ἄλκιβιάδης, δ περίφημος πρόγονος τοῦ φίλου μου τοῦ Κλεισθένη, είχε πάρει τρία στεφάνια στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες. Είχε στείλει στὴν ἀρματοδομία ἑφτὰ ἄρματα καὶ νίκησαν τὰ τρία.

Νικητὴς στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες, τὸ ξαίρετε βέβαια, ἥταν κι διὸ σας δ Φίλιππος. Δὲν ἀγωνίστηκε δ ἵδιος, μὰ ἔστειλε ἕνα πλούσιο ἄρμα μὲ λαμπρὰ ἀλογα, ποὺ τὰ γύμνασαν οἱ ἀνθρωποί του ἐμπρὸς στὰ μάτια του.

Καὶ τί σύμπτωση, παιδιά μου! Μέσα σὲ λίγες μέρες τότε ἤρθαν στὸ θεῖο σας τρεῖς εἰ̄τυχίες. Πῆρε τὸ στεφάνι τῆς ἀγριελιᾶς στὴν Ὀλυμπία, δ Παρμενίωνας δ στρατηγός του κέρδισε νίκη μεγάλη στὴν Ἡπειρο κι ἥ γυναικα του ἥ Ὀλυμπιάδα γέννησε τὸν Ἀλέξανδρο.

‘Ε, Ἀντίπατρε, χαμογελᾶς καὶ τὰ μάτια σου λαμποκοποῦν ἀπὸ χαρά! Ἡθελες καὶ σὺ νὰ νικήσῃς στὴν Ὀλυμπία καὶ νὰ στεφανωθῆς μὲ τὸ τιμημένο στεφάνι

τῆς ἐλιᾶς! Τί σ' ἐμποδίζει; "Εχεις δλα τὰ μέσα νὰ τὸ κατορθώσης. Καὶ εἶμαι βέβαιος, πῶς θὰ τὸ κατορθώσης.

"Ολοι οι μεγάλοι ἀντρες στὴν Ἑλλάδα ταχικὰ πηγαίνουν σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο πανηγύρι. Πήγε κι ὁ Θεμιστοκλής, ἔπειτα ἀπὸ τὴ νίκη στὴ Σαλαμῖνα. Εἶχαν ἀρχίσει οἱ ἀγῶνες, δταν μπῆκε στὸ Στάδιο. Μὰ οἱ χιλιάδες "Ελληνες, ποὺ ἦταν ἐκεὶ μαζεμένοι, ἄφησαν καὶ ἀγῶνες καὶ θεάματα καὶ κοίταζαν δλοι τὸ μεγάλο λυτρωτὴ τῆς Ἑλλάδας καὶ τὸ στάδιο ἀντήχησε ἀπὸ χειροκροτήματα καὶ ζητωκραυγές.

"Ἐκείνη ἡ στιγμή, δπὼς εἴπε ἀργότερα ὁ ἴδιος ὁ Θεμιστοκλής, ἦταν ἡ ὥραιότερη στὴ ζωὴ τού.

Οἱ τρεῖς φίλοι στὴν Ὀλυμπία

"Ο Κλεισθένης, ὁ Θεαγένης κι ἐγώ, ἅμα φτάσαμε στὴν Ὀλυμπία, πήγαμε ἵσια στὸν περίφημο ναὸ τοῦ Ὁλύμπιου Δία. Μέσα ἐκεὶ ἀστραφτε τὸ χρυσελεφάντινο ἄγαλμά του.

"Ο θεὸς καθόταν σὲ χρυσὸ θρόνο καὶ κρατοῦσε στὸ δεξὶ του χέρι ἔνα χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τῆς Νίκης καὶ στὸ ἀριστερό του σκῆπτρο καμωμένο ἀπὸ διάφορα μέταλλα.

Τὰ σῶμα του εἶναι ἀπὸ ἐλεφαντοκόκκαλο καὶ τὰ φορέματα καὶ τὰ σαντάλια ἀπὸ καμαρὸ χρυσάφι.

Τὸ ἀριστούργημα αὐτὸ τοῦ Φειδία, τοῦ μεγάλου καλλιτέχνη, εἶναι τόσο ὥραιο, ποὺ κάθε "Ελληνας νομίζει μεγάλο δυστύχημα νὰ πεθάνῃ, χωρὶς νὰ τὸ δῃ.

Τέτοια ἐντύπωση μοῦ ἄφησε τὸ ἄγαλμα ἐκεῖνο καὶ τόση συγκίνηση αἰσθάνθηκα ἀπὸ τὸ βλέμμα του, ποὺ δὲ μπόρεσα καλὰ καλὰ νὰ προσέξω οὕτε τὸν ὥραιο

ναὸς οὕτε καὶ τὸ θρόνο, ποὺ εἶναι καμωμένος ἀπὸ χρυσάφι, ἐλεφαντοκόκκαλο, ἔβενο καὶ πολύτιμα διαμαντικά.

Ναί, εἶχε δίκιο ἔκεινος ποὺ εἶπε, πῶς χωρὶς ἄλλο ἢ ὁ Δίας κατέβηκε στὴ γῆ καὶ τὸν εἶδε ὁ Φειδίας ἢ ὁ Φειδίας ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸν κι εἶδε τὸ Δία.

Κοντὰ στὸ ναὸς ἔκεινο εἶναι ὁ ναὸς τῆς Ἡρας, στολισμένος μὲ πολλὰ ώραῖα ἀγάλματα καὶ περίσσιες ζωγραφιές. Ἐναὶ ἀπὸ τὰ καλύτερα ἀγάλματα εἶναι τοῦ Ἐρμῆ, ἔργο τοῦ Πραξιτέλη.

Τί βλέπει κανεὶς στὴν Ὀλυμπία

Δὲν εἶναι εὔχολο, παιδιά μου, νὰ σᾶς περιγράψω τὸ τί γίνεται σ' αὐτὲς τὶς ἔξι ἑφτὰ μέρες, ποὺ βαστᾶ ἡ γιορτή. Ὁλόκληρος ὁ κάμπος τῆς Ὀλυμπίας εἶναι γεμάτος ἀπὸ χιλιάδες ἀνθρώπους, Ἔλληνες καὶ ξένους. Οἱ ἔξοχώτεροι καλλιτέχνες κι ἐπιστήμονες μαζεύονται ἔκει.

Αὐτὲς τὶς ἡμέρες ὅλοι οἱ Ἔλληνες εἶναι ἀδερφωμένοι. Ἄν εἶναι πόλεμος, παύει. Εἰρήνη καὶ ἀγάπη βασιλεύουν ἀπὸ τὴν μιὰν ἀκρη ὡς τὴν ἄλλη. Ἐχθροπραξίες δὲν ἔπιτρέπονται. Ἀλίμονο σὲ κεῖνον, ποὺ θὰ τολμήσῃ νὰ παρακούσῃ αὐτὴν τὴν διαταγή.

Ξημερώνει τέλος ἡ ἡμέρα, ποὺ θ' ἀρχίσουν οἱ ἀγῶνες.

‘Ο δρόμος, ποὺ φέρνει στὸ Στάδιο, εἶναι πλατὺς καὶ περιποιημένος. Δεν τροστοιχίες δεξιὰ κι ἀριστερὰ ἀπὸ θεόρατα πλατάνια καὶ φουντωμένες ἐλιές. Ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ, ἀνάμεσα στὰ πράσινα φυλλώματα, λάμπουν τ' ἀγάλματα τῶν νικητῶν στὴν Ὀλυμπία, ἄλλα ἀπὸ μάρμαρο καὶ ἄλλα ἀπὸ χαλκό. Δύο ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτὰ μοῦ ἔκαμαν τὴ μεγαλύτερη ἐντύπωση. Τὸ ἔνα ἔδειχνε ἔνα ἄλογο· δικαίως του εἶχε πέσει, αὐτὸς δικαίως ἔτρεγε

δλοένα, ὥσπου κέρδισε τὸ βραβεῖο τῆς νίκης. Τὸ ἄλλο παράσταινε ἔναν ἀθλητή, ποὺ ἔτρεξε τὸ γῦρο τοῦ Σταδίου κρατώντας στοὺς ὅμους του ἔνα μεγάλο βώδι.

‘Ο Θεαγένης νικᾶ στοὺς ἀγῶνες

Πλησιάσαμε στὸ Στάδιο. Τὰ μαρμαρένια του καθίσματα δὲ φαίνονταν, σκεπασμένα ἀπὸ χιλιάδες ἀνθρώπους. Πολλοὶ ἀπ’ αὐτοὺς εἶχαν περάσει ἐκεῖ τὴν νύχτα, ἀπὸ φόβο, μήπως δὲ βροῦν θέση.

Τὸ Στάδιο εἶναι ὁρισμένο γιὰ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνες, δηλαδὴ τὸ τρέξιμο, τὸ πήδημα, τὸ δίσκο, τὴν πυγμαχία, τὸ πάλεμα καὶ τὸ κοντάρι. Γιὰ τὶς ἵπποδρομίες καὶ τὶς ἀρματοδρομίες εἶναι δὲ Ἰππόδρομος.

Τὸ Στάδιο καὶ δὲ Ἰππόδρομος εἶναι στολισμένα μὲ ἀγάλματα τῶν νικητῶν.

Ἐκείνη τὴν στιγμὴν ἔμπαιναν στὸ Στάδιο ἀργὰ καὶ μὲ σοβαρότητα μεγάλη οἱ Ἑλλανοδίκες. Φοροῦσαν κόκκινα φορέματα καὶ στὸ κεφάλι εἶχαν στεφάνι ἀπὸ δάφνη.

Ἀπὸ πίσω τους μπαίνομε κι ἐμεῖς στὸ Στάδιο καὶ δρκιζόμαστε ἐμπρὸς στὸ ἄγαλμα τοῦ Δία, πῶς θ’ ἀγωνιστοῦμε τίμια.

Σὲ λίγο ἔνας κήρυκας φωνάζει δυνατὰ νὰ παρουσιαστοῦν, δσοι θὰ τρέξουν. Αὐτοὶ παρουσιάζονται ἀμέσως καὶ στέκονται στὴ γραμμὴ ἐμπρὸς στὴν ἐπιτροπή. ‘Ο κήρυκας φωνάζει τὸ δνομα καὶ τὴν πατρίδα τοῦ καθενὸς καὶ τὸν ρωτᾶ, μήπως ποτέ του ἔκαμε κανένα ἔγκλημα ή ἀσέβησε στοὺς θεοὺς ή μπῆκε στὴ φυλακὴ ή ἔξησε ἀταχτη ζωή.

Παντοῦ βασιλεύει σιωπή· οὔτε μουρμουρητὸ δὲν ἀκούγεται. Νομίζει κανείς, πῶς δλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος

δὲν ἔχει στόμα. Μονάχα οἱ χτύποι τῆς καρδιᾶς μας ἀπὸ τὴ συγκίνηση ἀκούγονται.

‘Η σάλπιγγα δίνει τὸ σύνθημα ν’ ἀρχίσῃ ὁ ἀγῶνας. Ἀπὸ τὴν ἵσια τους γραμμή, σκύβοντας ἐμπρὸς τὸ κορμί, δροῦν σὰν ἀστραπῆ, ὅσοι ἀγωνίζονται στὸ τρέξιμο.

Σὲ λίγο ἀκούγεται ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκα:

— ‘Ο Θεαγένης τοῦ Κοροίβου νίκησε στὸ τρέξιμο.

‘Ολόκληρο τὸ Στάδιο σειέται ἐκείνη τῇ στιγμῇ ἀπὸ τὶς ξητωκραυγὴς καὶ τὰ χειροκροτήματα. Τ’ ὄνομα τοῦ φίλου μου ἀντηχεῖ ως τὰ σύννεφα. Τρέχω, τὸν ἀγκαλιάζω καὶ τὸν φιλῶ.

Οἱ ἀγῶνες ἔξακολουθοῦν. “Υστερα ἀπὸ τὸ ἀπλὸ τρέξιμο ἔρχεται τὸ διπλὸ κι ἔπειτα τ’ ἄλλα.

Τῆς νίκης τὸ στεφάνι θὰ τὸ πάρῃ ὁ νικητὴς τὴν τελευταία μέρα τῶν ἀγώνων. Η ἐπιτροπὴ ὅμως δίνει ἀπὸ τώρα στὸν καθέναν ἔνα κλαδὶ φοινικιᾶς.

Οἱ γονεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι καὶ οἱ πατριῶτες περικυκλώνουν τότε τοὺς δικούς των, ποὺ νίκησαν στοὺς ἀγῶνες, καὶ μὲ φωνὲς καὶ χειροκροτήματα τοὺς γυρίζουν ἀπάνω στοὺς ὥμους των σὲ δλο τὸ Στάδιο. Κι δλο τὸ πλῆθος τοὺς φαίνει μὲ λουλούδια.

‘Ιπποδρομία

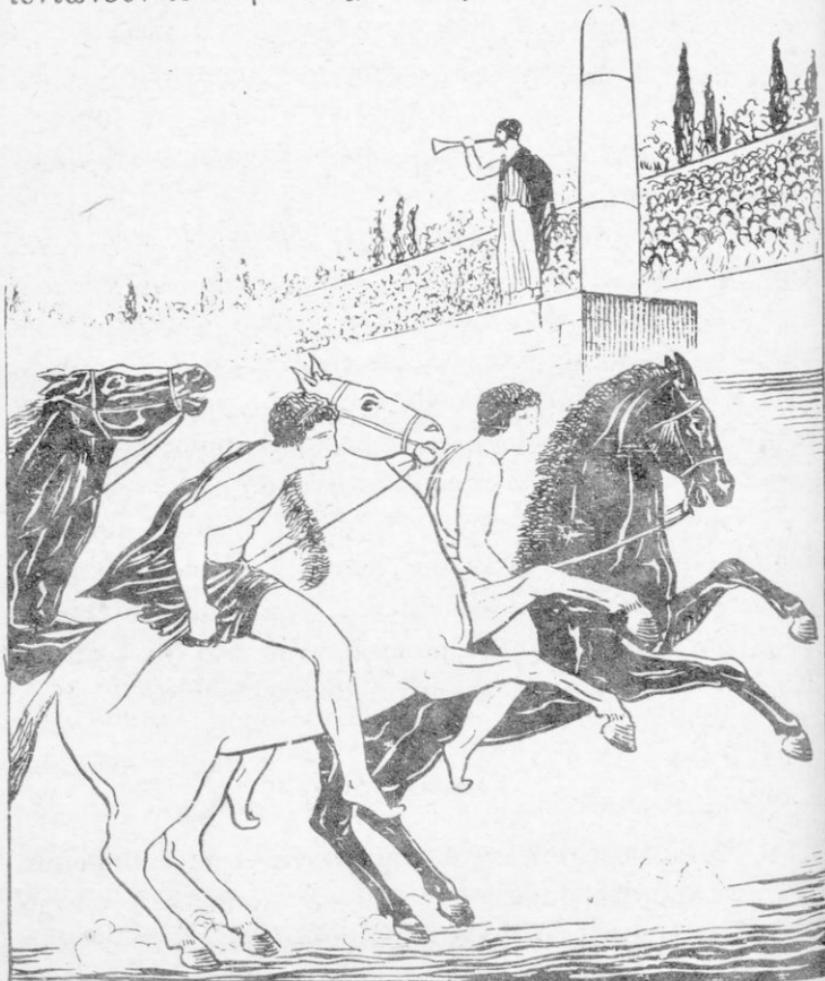
‘Η ἄλλη μέρα ἦταν ὡρισμένη γιὰ τὴν Ἱπποδρομία καὶ τὴν ἀρματοδρομία.

Πρωὶ πρωὶ πήγαμε στὸν ‘Ιππόδρομο.

Τὸ ἀλογάκι μου, ὁ Αἴολος, μὲ περίμενε μὲ τὸ κεφάλι στολισμένο μὲ τριαντάφυλλα καὶ μὲ τὴ χαίτη χτενισμένη καὶ δεμένη μὲ θαλασσιὲς κορδέλες.

Μόλις μὲ εἶδε, ἀρχισε νὰ χλιμιντρίζῃ χαρούμενα καὶ θαρρετά, σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε:

— Μὴ φοβᾶσαι· ἔδῶ εἴμαι ἐγώ!
 Τὸ καβαλικεύω. Σ' αὐτὸ τὸ ἀγώνισμα θ' ἀγωνι-
 στοῦμε πολλοί. Τ' ἄλογα φυσομανοῦν, σκάβουν τὸ χῶμα,
 τεντώνουν τὸ λαιμό τους, ἀνυπομονοῦν γιὰ τὴ νίκη.

*Η σάλπιγγα δίνει τὸ σύνθημα.

*Η σάλπιγγα δίνει τὸ σύνθημα καὶ τὸ ἄλογα τινά-
 ζονται, πετοῦν, χύνονται σὰν ἀστραπῆ.

*Ο Αἴολος μὲ τὰ πόδια τεντωμένα σκίζει τὸν ἀέρα

σὰν ἀετός. Τὰ πέταλά του βγάζουν σπίθες. Κι ἄλλα ἄλογα τρέχουν στὸ πλάγι του καὶ βάζουν τὰ δυνατά τους νὰ τὸν προσπεράσουν. Αὐτὸς δμως θεριεύει περισσότερο.

“Ολο τὸ πλῆθος κρατᾶ τὴν ἀναπνοή του, γιὰ νὰ ἀκούσῃ τ’ ὅνομα τοῦ νικητῆ. ”Εξαφνα ἀκούγεται ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκα:

—‘Ο Ἀριστογένης τοῦ Νικοστράτου, Ἀθηναῖος, νίκησε στὴν ἵπποδρομία.

Δὲν περιγράφεται, τί ἔγινε ἐκείνη τὴν στιγμή! “Ολο τὸ Στάδιο εἶναι στὸ πόδι. ”Ολοι χειροκροτοῦν καὶ τ’ ὅνομά μου τρέχει σὲ ὅλο τὸ Στάδιο ἀπὸ στόμα σὲ στόμα. Πετιοῦμαι κάτω ἀπὸ τὸ ἀλογό μου, τὸ ἀγκαλιάζω καὶ τὸ φιλῶ στὸ μέτωπο. Κι ἐκεῖνο τὸ καημένο, γεμάτο ἀπὸ χαρά, μὲ κοιτάζει στὰ μάτια τινάζοντας τὴν χαίτη του.

Τρέχει δὲ πατέρας μου κλαίγοντας ἀπὸ τὴν χαρά του καὶ μὲ σφίγγει στὴν ἀγκαλιά του. “Ο γεροπαππούς μου ξανάνιωσε. Τρέχει κι αὐτὸς σὰν παιδί καὶ μὲ φιλεῖ.

Οἱ φῦλοι μου πηδοῦν ἀπὸ τὴν χαρά τους. “Ο Θεαγένης μοῦ λέει, πὼς περισσότερο εὐχαριστήθηκε γιὰ τὴ δική μου νίκη παρὰ γιὰ τὴ δική του. Καὶ τὸ πιστεύω.

‘Αρματοδρομία

“Επειτα ἀπὸ τὴν ἵπποδρομία ἀρχισε ἡ ἀρματοδρομία.

Τὸ ἀγώνισμα αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ λαμπρότερο, μὰ καὶ τὸ πιὸ δύσκολο. Σ’ αὐτὸ θ’ ἀγωνιζόταν ὁ Κλεισθένης.

“Ο δημορφος νέος ἔστεκε ὁρθὸς ἀπάνω στὸ ἐλεφάντινο ἄρμα του μὲ τὶς ἀσημένιες του ρόδες. “Ο κοντὸς χιτῶνας του ἦταν κάτασπρος καὶ ἡ κορδέλα, ποὺ ἔδενε τὰ ξανθὰ μαλλιά του, στολισμένη μὲ μαργαριτάρια. Φοροῦσε ὠραῖα πέδιλα.

Στὸ ἄρμα τοῦ Κλεισθένη ἦταν ζεμένα ἔξι ἄλογα.

‘Η σάλπιγγα δίνει τὸ σύνθημα. Τὸ σκοινί, ποὺ κρατοῦσε στὴ ὥσιο τ’ ἄρματα, πέφτει μονομιᾶς καταγῆς καὶ τ’ ἄλογα ὁρμοῦν ἀκράτητα. Οἱ ρόδες των πετοῦν σπίθες.

Στὴν ἀρχὴν τ’ ἄρματα βρίσκονται στὴν ἵδια γραμμή. Σὲ λίγο δμως ἔνα ἀπὸ αὐτά, τὸ πιὸ λαμπρό, προχωρεῖ ἐμπρὸς καὶ τ’ ἀφήνει ὅλα πίσω. Εἶναι τὸ ἄρμα τοῦ Κλεισθένη.

Οἱ ἀντίπαλοί του τρέχουν μέσα στὰ σύννεφα τῆς σκόνης, ὅσο μποροῦσαν πιὸ γρήγορα, γιὰ νὰ τὸ φτάσουν. Τὸ μάτι μόλις μπορεῖ νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ. Σπάζουν ρόδες, ἀναποδογυρίζουν ἄρματα, πέφτουν καταγῆς ἄλογα, γίνεται χαλασμὸς κόσμου. Μὰ τοῦ κάκου! Τὸ ἄρμα τοῦ Κλεισθένη πηγαίνει πάντα ἐμπρός. Τρέχει σὰν ἀστραπὴ καὶ φτάνει πρῶτο στὴν ἐπιτροπή.

‘Η φωνὴ τοῦ κήρυκα ἀντηχεῖ σ’ ὅλο τὸν Ἰππόδρομο:

— ‘Ο Κλεισθένης τοῦ Λεωκράτη, Ἀθηναῖος, νίκησε στὴν ἀρματοδρομία.

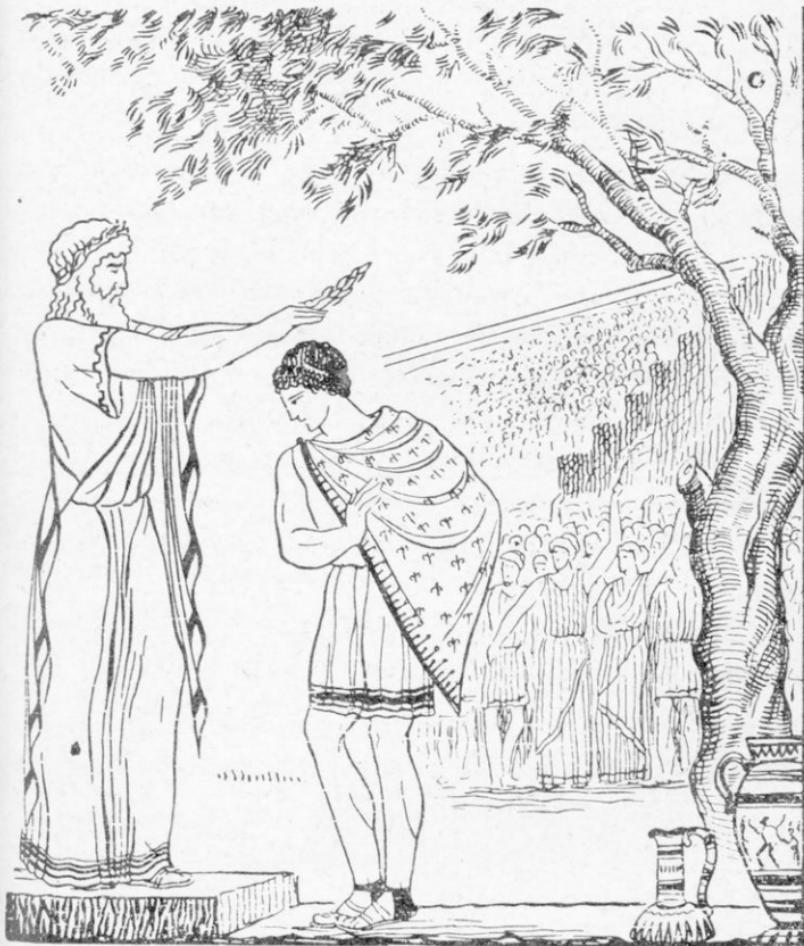
Τραντάζει δὲ Ἰππόδρομος ἀπὸ τὰ ζήτω. “Οσοι Ἀθηναῖοι ἦταν ἔκει, πηδοῦν, φωνάζουν, χειροκροτοῦν, κάνουν σὰν τρελοὶ ἀπὸ τὴ γαρά τους, ποὺ νίκησε δὲ πατριώτης τους.

“Υστερα γυρίζομε πάλι στὸ Στάδιο. Ἐκεῖ γίνεται τὸ πάλεμα, τὸ πήδημα, τὸ κοντάρι, ἡ δισκοβολία καὶ ἡ πυγμαχία.

Tὰ βραβεῖα

Ξημέρωσε ἡ τελευταία μέρα, ποὺ θὰ μοίραζαν σὲ κάθε νικητὴ τὸ στεφάνι του. ‘Η συγκινητικὴ αὕτη τελετὴ ἔγινε στὸ ἄλσος, ποὺ εἶναι ἐμπρὸς στὸ ναὸ τοῦ Δία.

Πρῶτα πρῶτα ἔγιναν θυσίες στοὺς θεούς. Ἐπειτα
ἔψαλαν ἔνα λαμπρὸν ὅμνο γιὰ ὅσους εἶχαν νικήσει. Καὶ
ὕστερα ὁ κήρυκας κάλεσε πρῶτο ἀπὸ ὅλους τὸ Θεαγένη
τὸν Ἀθηναῖο, ποὺ νίκησε στὸ Στάδιο.

‘Ο ἄρχοντας τὸν ἐστεφάνωσε.

‘Ο ἄρχοντας τὸν ἐστεφάνωσε μὲ στεφάνι ἀγριελιᾶς,
καμιωμένο ἀπὸ κλαδί, ποὺ εἶχε κόψει ἀπὸ τὸ ίερὸ δέντρο
τοῦ θεοῦ μὲ χρυσὸ μαχαίρι ἔνα παιδί, ποὺ τοῦ ζοῦσαν

κι οἱ δυό του γονεῖς. Μὲ τὸν ἕδιο τρόπο στεφανωθήκαμε ὁ Κλεισθένης, ἐγὼ κι ὅλοι οἱ ἄλλοι.

”Οταν μὲ εἶδε ὁ παππούς μου μὲ τὸ τιμημένο στεφάνι στὸ κεφάλι, τέτοια ἦταν ἡ χαρά του, ποὺ εἶπε:
— Ἄσ πεθάνω τώρα.

Καὶ στ’ ἀλήθεια, δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς κι ἔκλεισε γιὰ πάντα τὰ μάτια του εὔτυχισμένος μέσα στὴν ἄγκαλιὰ τοῦ παιδιοῦ του.

Τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν

Λίγο πρὸν τελειώσῃ ἡ ἐφηβικὴ ὑπηρεσία μου, ἀρχισε ὁ ἵερος πόλεμος. Σ’ αὐτὸν τὸν πόλεμο, ποὺ ἔγινε αἰτία νὰ καταστραφοῦμε, φανερώθηκε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ δύναμη τῆς Μακεδονίας.

”Εχετε ἀκούσει γιὰ τὸ ναὸ τῶν Δελφῶν, ποὺ εἶναι στὴ Φωκίδα, γιὰ τὴν Πυθία καὶ τοὺς χρησμούς της, γιὰ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τοὺς ἀγῶνες, ποὺ γίνονται κοντὰ στὸ ναό του.

Τὸ περίφημο μαντεῖο τῶν Δελφῶν δὲν τὸ ξαίρουν μόνο οἱ Ἑλληνες, μὰ καὶ οἱ ξένοι. Χιλιάδες ἄνθρωποι ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμο μαζεύονται ἐκεῖ, γιὰ νὰ ζητήσουν τὴ συμβουλὴ τοῦ μαντείου καὶ νὰ δοῦνε τοὺς ἀγῶνες.

”Απὸ τὰ πολλὰ ἀφιερώματα, ποὺ προσφέρουν, δὲν ναὸς εἶναι πολὺ πλούσιος. ”Εχει ὀλόκληρους θησαυρούς. ”Εχει καὶ κτήματα πολλά.

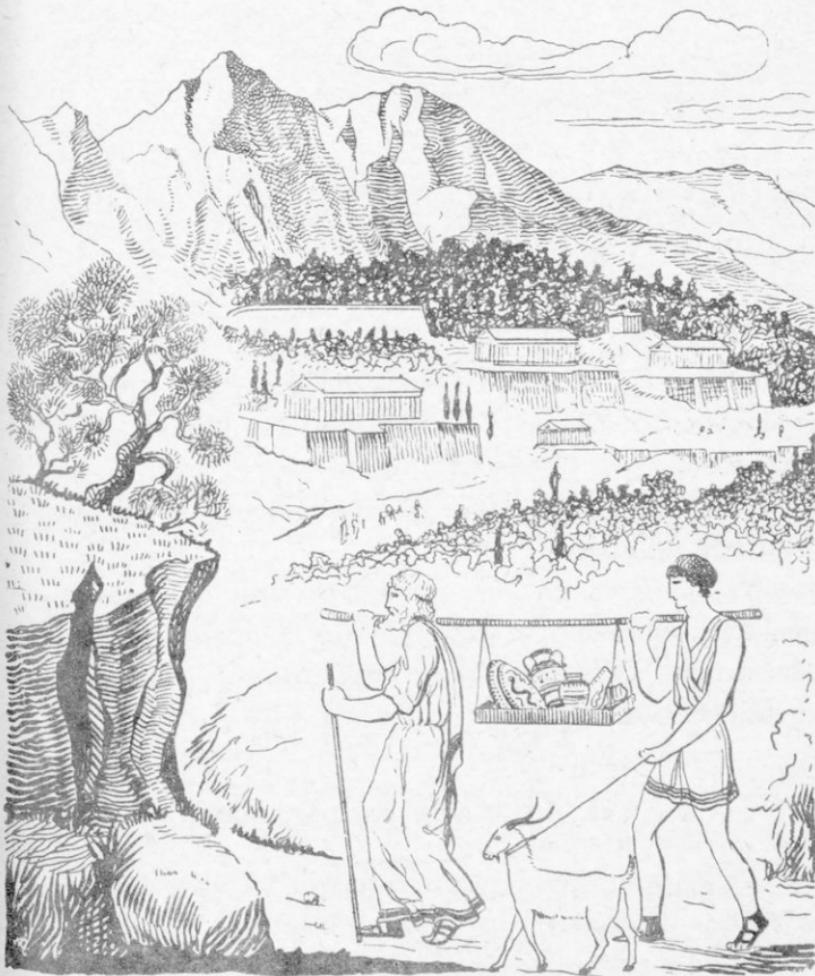
Κοντὰ στοὺς Δελφοὺς κατοικοῦν οἱ Φωκεῖς.

Μιὰ φορὰ οἱ Φωκεῖς καλλιέργησαν γιὰ λογαριασμό τους τὰ κτήματα τοῦ μαντείου. Αὐτὸ δμως ἦταν μεγάλο ἔγκλημα καὶ τὸ Ἀμφικτιονικὸ συνέδριο τοὺς καταδίκασε νὰ πληρώσουν μεγάλο πρόστιμο. Οἱ Φωκεῖς δὲ θέλησαν

τότε νὰ τὸ πληρώσουν καὶ τὸ συνέδριο διπλασίασε τὸ πρόστιμο.

‘Ο ίερὸς πόλεμος καὶ ὁ Φίλιππος

Οἱ Φωκεῖς ἀπὸ φόβῳ, μήπως οἱ ἄλλοι Ἕλληνες τοὺς χτυπήσουν, ἀρπάζουν τοὺς θησαυροὺς τοῦ μαντείου καὶ μὲ τὰ ίερὰ χρήματα ἔτοιμάζουν στρατό.

Τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

Πρώτη φορά ἔγινε στὴν Ἑλλάδα τέτοιο πρᾶμα! Νῦν ἀρπάζουνται ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ ίερὸ τὰ πολύτιμα τάματα. Τὸ χρυσάφι καὶ τὸ ἀσήμι τοῦ ναοῦ νὰ τὸ κόβουν νομίσματα, γιὰ νὰ πληρωθῆ ὁ μισθὸς τῶν στρατιωτῶν.

“Ολη ἡ Ἑλλάδα χωρίζεται τότε σὲ δυὸ κόμματα καὶ ἀρχίζει ἐμφύλιος πόλεμος. Τότε βρῆκε κατάλληλη τὴν περίσταση ὁ θεῖος σας ὁ Φίλιππος ν' ἀνακατωθῇ στὰ πολιτικά μας, μὲ τὴν πρόφαση, πὼς ἥθελε τάχα νὰ συμφιλιώσῃ τὰ δύο κόμματα. Μὰ ὁ σκοπός του ἦταν ἄλλος. Ἡθελε νὰ πάρῃ τὴν χώρα μας.

‘Η Ἀθήνα εἶχε τὴν φήμη, πὼς ἔβγαζε πάντα μεγάλους ἄντρες. Σ’ αὐτὴ τὴν ἐποχὴν ζοῦσε ἔκει ὁ Δημοσθένης, ὁ μεγαλύτερος ἀρίστας τοῦ κόσμου. Ὁ Δημοσθένης ἀγαποῦσε πολὺ τὴν πατρίδα του καὶ τὴν ἥθελε μεγάλη καὶ τιμημένη, σὰν πρῶτα.

‘Ο Δημοσθένης κατάλαβε τοὺς σκοποὺς τοῦ Φίλιππου. Ἀνεβαίνει στὸ βῆμα καὶ μιλεῖ μὲ πίκρα γιὰ τὰ σχέδιά του. Τὰ φλογερὰ λόγια του ξυπνοῦν τὶς ψυχές, γεμίζουν ἐνθουσιασμὸ τὶς καρδιές. Δίνει θάρρος στοὺς Ἀθηναίους, τοὺς παρακινεῖ νὰ στείλουν στρατὸ στὸ στενὸ τῶν Θερμοπυλῶν, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσουν τὸ Φίλιππο νὰ κατεβῇ παρακάτω.

‘Ο Φίλιππος, ἀφοῦ πῆρε ὅλη τὴν Θεσσαλία, προχώρησε στὴ Φθιώτιδα κι ἔφτασε στὶς Θερμοπύλες. Ἐκεῖ βρίσκει τοὺς Ἀθηναίους κι ἀναγκάζεται νὰ γυρίσῃ πίσω στὴ Μακεδονία.

‘Η μάχη τῆς Χαιρώνειας

‘Ο Φίλιππος ἔνα εἶχε στὸ νοῦ του, νὰ γίνη ἀρχηγὸς ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Γι’ αὐτὸν ἥθελε νὰ νικήσῃ τὴν Ἀθήνα, τὴν Σπάρτη καὶ τὴν Θήβα, τὶς πιὸ μεγάλες πόλεις.

‘Απὸ μᾶς λίγο λίγο πῆρε, ὅσα μέρη εἶχαμε στὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ στὴ Χαλκιδική.

‘Ο Φίλιππος εἶχε πολλὰ χρήματα. ‘Ενα μεταλλεῖο, ποὺ βγάζει χρυσάφι, κοντά στὸ Στρυμόνα, δούλευε νύχτα μέρα γι’ αὐτόν. Μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ ἔκαμε πολὺ καὶ δυνατὸ στρατό. ἔκαμε καὶ δυνατὸ στόλο. Τότε ἀρχίσαν δλοι νὰ τὸν φοβοῦνται. Πολλὲς πολιτεῖες ζήτησαν νὰ γίνουν σύμμαχοί του· ἄλλες πῆρε μὲ τὸ μέρος του μὲ τὰ χρήματα· καὶ μὲ ἄλλες ἔκαμε πόλεμο καὶ τὶς σκλάβωσε.

‘Ετσι πῆρε τὴ Θεσσαλία, πέρασε στὶς Θερμοπύλες κι ἥρθε μὲ τριάντα χιλιάδες στρατὸ στὴ Βοιωτία.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν συμμαχήσει μὲ τοὺς Θηβαίους. Οἱ δυὸ ἀντίπαλοι στρατοὶ συναντήθηκαν στὴ Χαιρώνεια.

Σ’ αὐτὴν τὴ μάχη ἡ πατρίδα μου ἔχασε τὴν ἐλευθερία της κι ἐγὼ δ, τι πολύτιμο εἶχα σὲ τοῦτον τὸν κόσμο.

‘Ο Κλεισθένης, δ Θεαγένης κι ἐγὼ ἥμαστε στὴν ἵδια ἥλη τοῦ ἱππικοῦ. Ἀρχηγὸς ἦταν δ Κλεισθένης.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἥμαστε ἀποφασισμένοι νὰ νικήσουμε. Πολεμήσαμε γενναῖα καὶ στὴ δεξιὰ πλευρὰ ἀρχίσαμε νὰ κυνηγοῦμε τὸ στρατὸ τοῦ Φιλίππου.

Στὸ ἀριστερὸ δμως μέρος πολεμοῦσαν οἱ Θηβαῖοι καὶ μὲ αὐτὸὺς ἦταν κι δ ἵερδος λόχος τους, νέοι, ποὺ ὡς τότε δὲν εἶχαν ποτὲ νικηθῆ.

‘Ορμᾶ ἀπάνω στοὺς Θηβαίους μὲ τὸ ἱππικό του δ Ἀλέξανδρος, μόλις δεκαοχτὼ χρονῶν παλικάρι.

Οἱ Θηβαῖοι ἀντιστέκονται γενναῖα, μὰ στὸ τέλος σκορπίζονται. Μόνο δ ἵερδος λόχος μένει στὴ θέση του. Οὕτε ἔνας τους δὲν ἔφυγε, οὕτε ἔνας δὲν παραδόθηκε. ‘Ολοι σκοτώθηκαν ἐκεῖ, ποὺ τοὺς εἶχε βάλει ἡ πατρίδα.

‘Ο Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ γλύτωσε ἀπὸ τοὺς Θηβαίους,

Κουρτίδη-Κονιδάρη, Στὰ Παλιὰ Χρόνια

χύνεται ἐπάνω μας μὲ τὸ ἴππικό του. Γυρίζουν τότε πίσω κι ἔκεινοι, ποὺ ἔφευγαν, κι ἔτσι μᾶς βάζουν στὴν μέση.

Τί μάχη ἦταν ἔκεινη! Κι ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος κι ἀπὸ τὸ ἄλλο πολεμοῦσαν σὰν τὰ λιοντάρια.

Πῶς σκοτώθηκε ὁ Κλεισθένης

Ο Κλεισθένης σκορπίζει τὸ θάνατο γύρω του. Ἀπὸ τὸ ἄλογό του, ὅμορφος ὅπως ἦταν, μὲ τὸ βλέμμα γεμάτο φλόγες, μὲ τὸ φοβερὸ κοντάρι στὸ χέρι ἔμοιαζε μὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς θεούς, ὅπως μᾶς τοὺς περιγράφει ὁ "Ομηρος, ὅταν κατέβαιναν ἀπὸ τὸν "Ολυμπο καὶ πολεμοῦσαν μαζὶ μὲ τοὺς "Ελληνες ἢ μὲ τοὺς Τρῶες. Μὰ ἄξαφνα φονικὴ κονταριὰ τὸν βρίσκει στὴν καρδιά. Γέρνει ἀπὸ τὸ ἄλογό του, τὸ κοντάρι φεύγει ἀπὸ τὸ χέρι του, τὰ πόδια του ἔφεύγουν ἀπὸ τὶς σκάλες καὶ πέφτει καταγῆς ἐμπρός μου ἀναίσθητος.

Ξεχνῶ τὸν ἑαυτό μου, τὸ δικό μου τὸν κίνδυνο· πεζεύω καὶ τρέχω νὰ τὸν πάρω στὴν ἀγκαλιά μου. Τὸ αἷμα ἀναβρύζει ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πληγὴ καὶ ἡ χλαῖνα γίνεται κατακόκκινη. Βάζω τὸ χέρι μου στὴν καρδιά του βάζω τὸ αὐτί μου στὸ στόμα του, γιὰ νὰ νιώσω τὴν ἀναπνοή του... Τίποτα! Ἡταν νεκρός! Μὰ καὶ νεκρὸς ἦταν ὅμορφος σὰν τὸν Ἀπόλλωνα! Τοῦ κλείνω τὰ μάτια καὶ τὸ στόμα, ὅπως εἶναι χρέος μας νὰ κάνουμε στοὺς νεκρούς.

Ἀπόθεσα τὸ νεκρὸ μὲ προσοχὴ σ' ἔνα χαντάκι, γιὰ νὰ μὴν τὸν πατήσουν τ' ἄλογα.

Ἀνεβαίνω πάλι στὸν Αἴολό μου, βρίσκω τὸ Θεαγένη, ποὺ ἦταν παρέκει, κι δρομοῦμε νὰ ἔκδικήσουμε τὸ φίλο μας.

Πῶς πολεμούσαμε; Οὕτε ἔμεῖς δὲν τὸ ξαίραμε. Ἀλί-

μονο σ' ὅποιον τολμοῦσε νὰ φανῆ ἐμπρός μας. Στὸ τέλος δημως μᾶς περικυκλώνουν καὶ εἴτε γιατὶ τοὺς ἔκαμε ἐντύπωση ἢ παλικαριά, εἴτε γι' ἄλλο λόγο, δὲ μᾶς σκότωσαν, παρὰ ζήτησαν νὰ παραδοθοῦμε.

— Ποτέ! βροντοφωνήσαμε κι οἱ δυὸς καὶ χυθήκαμε ν' ἀνοίξουμε δρόμο ἀνάμεσα στοὺς Μακεδόνες.

Πῶς γλυτώσαμε

Στὸ δρόμο, ποὺ ἀνοίξαμε μὲ τὴν ἔφοδο, πλήγωσα ἔναν ἀξιωματικὸν καὶ τὸν ἔρριξα νεκρὸν κάτω ἀπὸ τὸ ἄλογο. Ἐκείνη τὴν στιγμὴ μὲ πλήγωσαν στὸ πόδι κι ἀπὸ τότε κουτσαίνω ὡς σήμερα.

“Ανοίξαμε δρόμο. “Οταν δημως μακρύναμε λίγο, δὲ μπόρεσα πιὰ νὰ κρατηθῶ στὸ ἄλογό μου. “Επεσα κάτω καὶ τὸ αἷμα ἔτρεχε ποτάμι ἀπὸ τὴν πληγὴ μου. Λιποθύμησα κι ὅταν ἀνοίξα τὰ μάτια μου, βλέπω κοντά μου τὸ Θεαγένη.

— Φύγε, τοῦ λέω. Ἐμένα ἀφησέ με. Δὲν εἴμαι γιὰ ζωὴ. Φύγε, γλύτωσε.

— Ποτέ, μοῦ λέει. “Η μαζὶ θὰ γλυτώσουμε ἢ μαζὶ θὰ πεθάνουμε.

“Ἐπλυνε καλὰ τὴν πληγὴ μου, πρῶτα μὲ κρύο νερό, γιὰ νὰ σταθῇ τὸ αἷμα, κι ὑστερα μὲ δυνατὸ κρασί, γιὰ νὰ μὴ σαπίσῃ τὸ κρέας. Στάθηκε γιὰ μένα νοσοκόμος, γιατρός, ἀδερφός. “Αν ζῶ, σ' αὐτὸν χρωστῶ τὴν ζωὴ μου. “Ολη ἔκείνη τὴν ἡμέρα μ' ἔκρυψε σὲ πυκνὰ δέντρα κι ὅταν νύχτωσε, μὲ πῆρε στὸν ὕπο του κι ἀπὸ ἓνα μονοπάτι, ποὺ δὲ μποροῦσε νὰ τὸ πατήσῃ ἄλογο, τραβήξαμε γιὰ τὰ δικά μας σύνορα.

“Ετόι φτάσαμε στὰ σύνορα τῆς Βοιωτίας. Ἐκεῖ

παρουσιάστηκε ἔξαφνα μπροστά μας ἐνα ἀπόσπασμα, ποὺ φύλαγε. Μᾶς περικύκλωσε καὶ μᾶς ἔπιασε αἰχμαλώτους.

Μᾶς πῆγαν ἐμπρόδες στὸν ἀρχηγό. Ο Φίλιππος, γιὰ νὰ καλοπιάσῃ τοὺς Ἀθηναίους, ἐλευθέρωσε χωρὶς πληρωμὴ τὶς δυὸ χιλιάδες αἰχμαλώτους, ποὺ εἶχε πιάσει

Στάθηκε γιὰ μένα νοσοκόμος, γιατρός, ἀδερφός.

στὴ μάχη, καὶ τοὺς ἔστειλε στὰ σπίτια τους. Μόνο σὲ μᾶς ἔδειξε μεγάλη αὐστηρότητα, γιατὶ εἶχε μάθει, πῶς ἐμεῖς εἶχαμε σκοτώσει τὸν καλύτερο ἀξιωματικό του.

"Οταν ἔγινα καλά, μᾶς πούλησαν σκλάβους καὶ τοὺς δύο. Ἐμένα μὲ ἀγόρασε ὁ πατέρας σας ὁ στρατηγός. Τὸ Θεαγένη ἀγόρασε κάποιος πλούσιος ἀπὸ τὴν "Ολυν-

θο. Είναι δάσκαλος στὰ παιδιά του, ὅπως κι ἐγὼ εἴμαι δικός σας δάσκαλος.

Ἡ κηδεία τοῦ Κλεισθένη

‘Ο Ἀριστογένης ἔσκυψε τὸ κεφάλι του κι ἔμεινε συλλογισμένος. Τὰ παιδιὰ τὸν κνίταζαν μὲ συμπάθεια.

— Κι ὁ Κλεισθένης, ποὺ τὸν ἄφησες μέσα στὸ γαντάκι, τί ἀπόγινε; ρώτησε ὁ Ἀμύντας.

‘Ο Ἀριστογένης ἔρριξε μιὰ λυπημένη ματιὰ στὰ παιδιὰ καὶ ἔανάρχισε τὴ διήγησή του:

— Θυμάστε, παιδιά μου, ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἔφευγε γιὰ τὴν Περσία μὲ τὸ στρατό του, ἡ μητέρα σας, ἐσεῖς κι ἐγὼ μαζί σας κατεβῆκαμε ὡς τὴν παραλία τοῦ Θεομαϊκοῦ, γιὰ νὰ καταβοδώσουμε τὸν πατέρα σας, τὸ στρατηγὸ Λεοννάτο; Ἐκεῖ κάτω βρῆκα ἔνα ἀθηναϊκό πλοῖο. Γνώρισα τὸν πλοίαρχό του, τὸ μόνο Ἀθηναῖο, ποὺ εἶδα ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, ποὺ εἴμαι σκλάβος, καὶ τὸν ἔρωτησα γιὰ τὴν πατρίδα μου. Αὐτὸς μὲ λίγα λόγια μοῦ τὰ εἶπε δλα, δσα ἔγιναν.

Τοὺς ἄλλους σκοτωμένους τοὺς ἔθαψαν ἐκεῖ στὴ Χαιρώνεια. Τὸν Κλεισθένη δμως μερικοὶ συγγενεῖς του, ποὺ τοὺς ἄφησαν ἐλεύθερους, τὸν ἔφεραν βιαστικὰ στὴν Ἀθήνα.

Στὴ μάχη τῆς Χαιρώνειας εἶχαν σκοτωθῆ ἀπὸ μᾶς περισσότεροι ἀπὸ χίλιοι. Πολλὲς οἰκογένειες ἔκλαιγαν τοὺς δικούς των ἄλλες τὸν πατέρα τους, ἄλλες τὸν ἀδερφό τους, ἄλλες τὸ παιδί τους ἢ τὸ συγγενῆ τους.

Μὰ δλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, δάκρυσαν, ὅταν ἔμαθαν τὴ θλιβερὴ εἰδηση: ‘Ο Κλεισθένης σκοτώθηκε! Νεκρὸ τὸν φέρνουν τὸν Κλεισθένη!

Γέμισε θρίγνους τὸ ἀρχοντύολιπο τοῦ Λεωκόπατη.

Αμέσως ἔπλυναν καὶ καθάρισαν τὸ ώραιό του κορμὸν καὶ τὸ ἄλειφαν μὲ λάδι καὶ μυρωδικά, τοῦ φόρεσαν ἀσπρό χιτῶνα καὶ τοῦ ἔβαλαν στὸ κεφάλι ώραιό στεφάνη.

Πρωτύτερα διώρος ἔκοψαν τὰ μαλλιά τοῦ Κλεισθένη καὶ τὰ κρέμασαν στὴν ἔξωπορτα καὶ στὴν εἰσοδο ἔβαλαν ἕνα δοχεῖο μὲ νερό, γιὰ νὰ φαντίζουνται, δοσοι μπαίνουν καὶ δοσοι βγαίνουν.

Κόκκινο ἦταν τὸ κρεβάτι, ποὺ τὸν εἶχαν ξαπλώσει, μὲ τὰ πόδια κατὰ τὴν πόρτα. Αὐτὸ φανέρωνε, πὼς ὁ Κλεισθένης ἦταν γιὰ ταξίδι καὶ δὲ θὰ ξαναγύριζε πιά!

Τοῦ ἔβαλαν στὸ στόμα ἕνα ἀσημένιο νόμισμα, γιὰ νὰ πληρώσῃ τὸ Χάρο, δταν θὰ τὸν περνοῦσε μὲ τὴ βάρκα του.

Τοῦ ἔβαλαν καὶ μιὰ πίτα γιὰ τὸν Κέρβερο.

Οἱ συγγενεῖς κι οἱ φίλοι ἔφεραν τὰ πιὸ ώραια λουλούδια τῆς Ἀττικῆς καὶ τὰ πιὸ διωρφα ἀγγεῖα καὶ τὰ ἔβαλαν γύρω στὸ λείφανυ.

Οἱ μοιρολογίστρες, καθισμένες γύρω στὸ νεκρό, ἔκλαιγαν καὶ τραβοῦσαν τὰ μαλλιά τους, χτυποῦσαν τὰ στήθη τους καὶ μοιρολογοῦσαν τὴν διωρφιὰ καὶ τὰ νιάτα τοῦ Κλεισθένη.

Ἐξαφνα ἀνάμεσα στοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς πρόβαλαν οἱ δυστυχισμένοι γονεῖς του. Πῆγαν, στάθηκαν κοντά του καὶ θρηνοῦσαν καὶ μιλοῦσαν μὲ τὸ παιδί τους, σὰ νὰ μποροῦσε νὰ τοὺς ἀκούσῃ καὶ νὰ τοὺς δώσῃ ἀπόκριση! Καὶ τοῦ ἔλεγαν λόγια χαϊδευτικά, δπως δταν ἦταν μικρὸς καὶ τὸν κρατοῦσαν στὴν ἀγκαλιά τους.

Ἀπάνω στὸ λείφανο, ἀνάμεσα στὰ λουλούδια, ἔλαμπαν μακριὰ μεταξένια μαλλιά· ἦταν τὰ ώραια μαλλιά τῆς μητέρας του. Τὰ ἔκοψε καὶ τὰ ἔβαλε στὸ νεκρό, νὰ πᾶνε κι αὐτὰ στὸν τάφο μαζὶ μὲ τὸν πολυαγαπημένο της.

‘Η πατρίδα μας τιμᾶ πολὺ τὰ παιδιά της, ποὺ πεθαίνουν ήρωϊκά γι’ αὐτήν. Πληρώνει τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας τους καὶ τὰ θάβει σὲ ἔχωριστὸ μέρος, στὸν ἔξω Κεραμεικό. Σὲ κεῖνο τὸ νεκροταφεῖο τῶν ήρώων ἔκεινης νὰ πάη ἡ νεκρικὴ πομπή.

Τὸ κυπαρισσένιο φέρετρο ἦταν γεμάτο λουλούδια· ἀνάμεσα σ’ αὐτά, σὰ λουλούδι μαραμένο, τὸ πιὸ ὠραῖο ἀπ’ δλα, ἔβλεπε κανεὶς τὸ χλοιό πρόσωπο τοῦ Κλεισθένη.

Τὸ φέρετρο τὸ κρατοῦσαν νέοι πεζοὶ ἀπὸ τὶς πιὸ μεγάλες οἰκογένειες. Ἐμπρὸς πήγαιναν οἱ μουσικοί ἔπειτα ἔρχονταν οἱ ἄντρες· ὕστερα οἱ γυναικες μὲ πένθιμα φορέματα καὶ μὲ μάτια σκυμμένα στὴ γῆ.

Στὸν τόπο μας, σὰ παλιὰ χρόνια, τοὺς πεθαμένους τοὺς ἔθαβαν. Στὰ χρόνια μας δμως τοὺς καῖνε.

‘Οταν φτάσαμε στὸν Κεραμεικό, μιὰ ὠραία φωτιὰ ἔκαιγε τὴν εἰχαν ἀνάψει μὲ ξύλα ἀπὸ κέδρο κι ἄλλα ξύλα, ποὺ μοσκοβιοῦσαν καὶ σκόρπιζαν γύρω γλυκιὰ εὐωδιά.

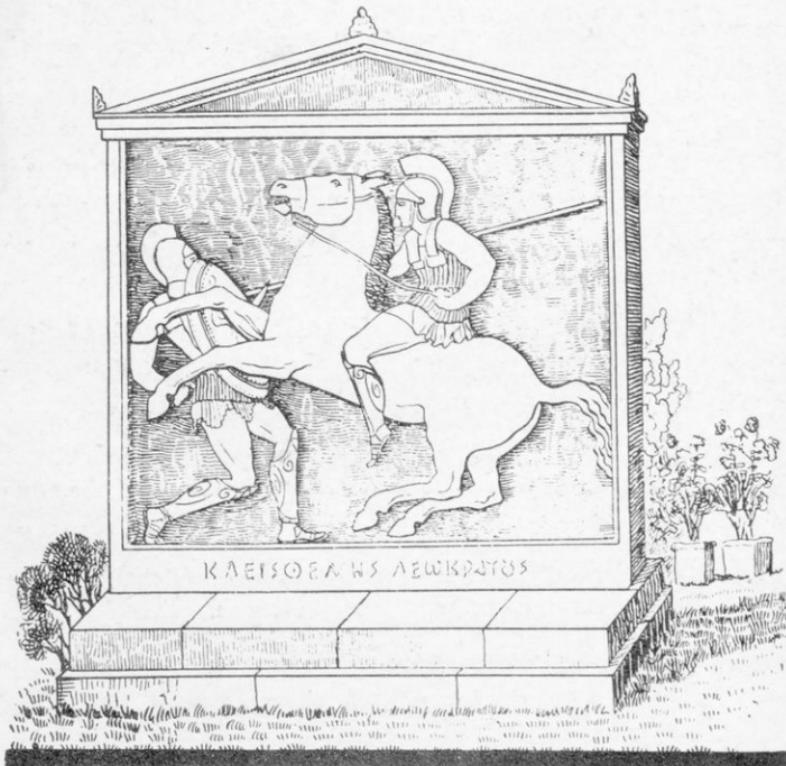
Οἱ εὐγενικοὶ νέοι ἀπόθεσαν χάμω τὸ νεκρὸ καὶ κάποιος ἔβγαλε λόγο γιὰ τὸν Κλεισθένη. ‘Ο λόγος του ἐκείνος ἦταν σὰν ἔνας ὅμνος στὴν διορφιά του, στὴν καλοσύνη του καὶ στὴν παλικαριά του.

— Δὲν ἔχει νὰ κάμη, ποὺ δὲ νικήσαμε, εἶπε, φάνηκες ἥρωας σὰν τοὺς προγόνους σου, ποὺ νίκησαν στὸ Μαραθῶνα, στὴ Σαλαμῖνα καὶ στὶς Πλαταιές. Εἰσαι ἄξιος ἀπόγονος. Καὶ σὺ τίμησες σὰν ἐκείνους καὶ τὴ γενιά σου καὶ τὴν πατρίδα σου!

Τότε πῆραν μὲ σεβασμὸ τ’ ὠραῖο κορμὶ καὶ τὸ ἔβαλαν στὴ φωτιά. Γύρω της ἔκαμαν θυσίες μὲ κρασὶ καὶ στὴ φωτιὰ ἔρριχναν, διτὶ εἰχε δικό του, διτὶ ἀγαποῦσε δὲ νεκρός τὰ ροῦχα του, τὰ δαχτυλίδια του, τὰ δπλα του. Φωνὲς πνιγμένες στὰ δάκρυα φώναζαν:

— Κλεισθένη!.. Κλεισθένη!.. Κλεισθένη!..

Αλίμονο δυως, κανεὶς δὲν ἀπαντοῦσε. Κι ἦταν τόσο λυπητερὴ αὐτὴ ἡ σιωπή, τόσο σπαραγκικὸς αὐτὸς ὁ αἰώνιος χωρισμός, ποὺ δλοι ἔκλαιγαν σὰν τὰ μικρὰ παιδιά.

Ἐνας μεγάλος τεχνίτης ἐσκάλισε στὸ μάρμαρο τὸν Κλεισθένη.

Στὸ μεταξὺ τὸ σῶμα τοῦ Κλεισθένη εἶχε γίνει στάγητη. Οἱ ἄμοιροι Λεωφράτης τὴν μάζεψε μὲ τρεμουλιαστὰ χέρια, τὴν ἔβαλε σὲ μιὰ στάμνα πολύτιμη καὶ κλαίγοντας πῆγε καὶ τὴν ἀκούμπησε στὸν τάφο, κοντὰ σὲ ἄλλες στάμνες τῶν προγόνων του. Γιατὶ ἐκεῖ στὸν Κεραμεικὸν ἦταν θαμμένοι κι ἄλλοι δικοί του. Πολλοὶ

ἀπὸ τὸ γένος του εἶχαν θυσιάσει τὴν ζωή τους γιὰ τὴν πατρίδα.

Ἄπάνω στὸν τάφο του ἔνας μεγάλος τεχνίτης ἐσκάλισε στὸ μάρμαρο τὸν Κλεισθένη· τὸν ἔκαμε ἀπάνω στὸ ἄλογό του, τὴν στιγμή, ποὺ πέθαινε νικώντας. Ὁ ἀτρόμητος καβαλάρης ὠρμοῦσε σ' ἔναν ἐχθρὸν καὶ τὸν ἔρριχνε κάτω νεκρό.

Στὰ τρίμερα καὶ στὰ ἑννιάμερα ὅλοι οἱ συγγενεῖς, στὸ ἄσπρα ντυμένοι, μὲ στεφάνια στὸ κεφάλι πήγανε στὸν τάφο τοῦ Κλεισθένη. Ἀπόθεσαν στὸ μάρμαρο πανεράκια μὲ ὡραῖα ὀπωρικὰ καὶ κρέμασαν στεφάνια ἀπὸ ὅμορφα λουλούδια.

Ἐκεῖ ἔταξαν στὸ νεκρό, πὼς δὲ θὰ τὸν ἔχασουν ποτὲ πὼς κάθητο χρόνο τὴν ἔδια μέρα θὰ ἔρχωνται στὸν τάφο του νὰ λένε τὶς χάρες, ποὺ εἶχε, ὅταν ζοῦσε.

Ἐδῶ σταμάτησε δὲ Ἄριστογένης. Δὲ μποροῦσε πιὰ νὰ προχωρήσῃ. Τὰ δάκρυα τὸν ἔπνιγαν. Ἀκούμπησε τὸ κεφάλι στὸ χέρι του κι ἔμεινε συλλογισμένος. Ἔτσι ἀκίνητος ποὺ ἦταν, μὲ τὴν πίκρα ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπό του, φαινόταν σὺν ἔνα ἄγαλμα τοῦ πόνου.

Oἱ φίλοι μου

Τὰ δυὸ παιδιὰ τὸν κοίταζαν μὲ συγκίνηση καὶ μὲ σεβασμό. Τώρα κατάλαβαν, τί ἄνθρωπος ἦταν δὲ δάσκαλός τους, κι ἔνιωθαν, τί γινόταν μέσα στὴν ψυχή του. Ἐπιτέλους δὲ Ἀμύντας δὲ βάσταξε σηκώθηκε, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τοῦ εἶπε:

— Πολὺ μᾶς συγκίνησε δὲ θάνατος τοῦ φίλου σου. Μὰ εἶναι γιὰ νὰ τὸν λυπᾶται κανεὶς τὸν Κλεισθένη; Εἶναι πιὸ ὡραῖος θάνατος ἀπὸ τὸ νὰ πεθαίνη κανεὶς γιὰ τὴν πατρίδα;

— 'Εγώ ἔτσι θέλω νὰ πεθάνω κι ἔτσι θὰ πεθάνω! εἶπε δὲ Ἐντίπατρος, ποὺ ἀγαποῦσε τὶς μάχες καὶ τὸν πόλεμο.

— 'Ο Κλεισθένης στάθηκε εὐτυχισμένος στὸ θάνατό του, δπως ἦταν εὐτυχισμένος καὶ στὴ ζωὴ του, εἶπε δὲ Ἀριστογένης. Τὴ δική μου τὴ δυστυχία συλλογίζομαι καὶ κλαίω. "Αχ! γιατί νὰ μὴν πέσω κι ἐγὼ νεκρὸς στὴ μάχη! Θὰ πέθαινα τιμημένος καὶ δὲ θὰ ἥμουν τώρα στὰ ξένα, σκλάβος κι ἄθλιος, ἔρημος, ἔνα ἐρείπιο . . .

— "Ω, μὴν τὸ λές αὐτό, εἶπε δὲ Ἀμύντας. Δὲν εἰσαι μόνος στὸν κόσμο· δὲν εἰσαι πιὰ ἔρημος. Ἐμεῖς εἴμαστε φίλοι σου· καὶ δὲ σ' ἔχομε πιὰ σκλάβο. Ἐμεῖς σὲ ἀγαποῦμε καὶ σὲ τιμοῦμε καὶ μὴν ἀπελπίζεσαι. Θὰ δῆς, ἀκουσέ μας, θὰ ξαναδῆς τοὺς δικούς σου, τοὺς παλιούς σου φίλους... "Ελα, πές μας τώρα γιὰ τοὺς φίλους σου. Τί ἔγινε ἡ Νικομάχη, ποὺ ζωγράφιζε τὸ ἀγγεῖα;

— Αὐτή, παιδιά μου, ἔγινε μεγάλη καὶ τρανή, εἶπε δὲ Ἀριστογένης. Θυμάστε, τί φτωχὴ ποὺ ἦταν κι ἀρρωστιάρα καὶ πῶς γιὰ νὰ βγάλουν τὸ ψωμί τους ἡ γιαγιά της πήγαινε στὴ Ἀνθεστήρια, νὰ πουλήσῃ τὸ ἀγγεῖα της καὶ τὰ ἀγαλματάκια της; Μέσα λοιπὸν στὸ ἀδύνατο ἐκεῖνο κορμὶ ἦταν μιὰ δυνατὴ ψυχή. Ψυχὴ καλλιτεχνική, ποὺ ἀφωσιώθηκε δλη στὴν τέχνη της. "Ετσι λίγο λίγο ἔβγαλε ὅνομα. "Ολοι μιλούσαν μὲ θαυμασμὸ γιὰ τὰ ἔργα της. Οἱ πλούσιοι τὸ είχαν εὐτύχημά τους νὰ ἀγοράσουν ἔνα ἔργο της καὶ πλήρωναν, δσα ζητοῦσε.

Τὰ ἔμαθα αὐτὰ ἀπὸ ἔναν Ἀθηναῖο πλοίαρχο, ποὺ ἀπάντησα στὸ λιμάνι τοῦ Θερμαϊκοῦ.

Η Νικομάχη λοιπόν, ὕστερα ἀπὸ τὴν κηδεία τοῦ Κλεισθένη, ἔφτιασε ἔνα μεγάλο, ωραιότατο πήλινο ἀγγεῖο. Κι ἀπάνω σ' αὐτὸ ζωγράφισε τὸν Κλεισθένη σὰν ἔφηβο μὲ τὴ χλαμύδα του καὶ μὲ τὰ δπλα, ποὺ τοῦ

είχε πρωτοδώσει ή πατρίδα. "Όλοι, όσοι τὸ εἶδαν ἐκεῖνο τὸ ἔργο, τὸ θαύμασαν.

Μιὰ μέρα ἡ Νικομάχη τὸ πῆρε καὶ τὸ ἔφερε στὸ λυπημένο σπίτι τοῦ Λεωκράτη. Τοῦ τὸ πρόσφερε καὶ τοῦ εἶπε :

"Ο Λεωκράτης ἔσφιξε μὲ συγκίνηση τὸ χέρι τῆς Νικομάχης.

— Λεωκράτη, σοῦ προσφέρω τὸ ἔργο μου αὐτό, ποὺ ἔκαμα γιὰ τὸ παιδί σου. Σοῦ τὸ προσφέρω γιὰ τὴν παλικαριά του καὶ γιὰ τὴν καλοσύνη, ποὺ ἔδειξε μιὰ φορὰ γιὰ μένα στὶς μέρες τῆς δυστυχίας μου.

‘Ο Λεωκράτης ἔσφιξε μὲ συγκίνηση τὸ χέρι τῆς Νικομάχης καὶ φίλησε μὲ δάκρυα τὸ ἀγαπημένο πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ του.

“Ἐπειτα μὲ προσοχὴ καὶ σεβασμὸ δέ βαλε τὸ καλλιτεχνικὸ ἔργο κοντὰ στὸν Ποσειδῶνα του καὶ τοὺς ἄλλους πατρογονικοὺς θησαυρούς του.

— Τώρα πιά, μοῦ εἶπαν, ἡ Νικομάχη δὲν εἶναι χλοιμὴ κι ἀδύνατη σᾶν πρῶτα. Ἔγινε γερή, γιατὶ πολὺν καιρὸ ξῆ στὴν ἔξοχή, στὸ χωριό μου, μὲ τοὺς δικούς μου.

— Καὶ οἱ δικοίσου τί γίνονται; ρώτησε δὲ Ἀμύντας. “Υστερα ἀπ’ ὅσα μᾶς εἶπες, μᾶς φαίνονται σὰ νὰ τοὺς ξαίρουμε ἀπὸ καιρὸ καὶ τοὺς ἀγαποῦμε σα δικούς μας. Ζοῦν δὲ πατέρας σου κι ἡ μητέρα σου;

— Ναί, ζοῦν, εἶπε μὲ στεναγμὸ δὲ Ἀριστογένης, μὰ δὲ καημός τους εἶναι πάντα γιὰ μένα. Χρόνια μὲ περιμένουν μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια. Κι εἶναι δυστυχισμένοι, ποὺ εἴμαι σκλάβος. Μὰ δὲν ἔχουν μόνο τὴ δική μου λύπη... Θυμάστε τὴ μικρούλα μας τὴ Φιλομήλα;

— Ποὺ τὴν εἶχε τρομάξει τόσο δὲ Στρεψιάδης;

— Ναί, παιδιά μου. Μεγάλωσε, ἔγινε κοπέλλα καὶ ἔπειτα μιὰ χαριτωμένη γυναικούλα τοῦ Θεαγένη. Κι ἔτσι αὐτός, ποὺ ἦταν ἀδερφός μου ἀπὸ φιλία, ἔγινε διπλὰ ἀδερφός μου κι ἀπὸ συγγένεια. Γι’ αὐτό, δταν ἥμουν βαριὰ λαβωμένος, τὸν ἔξωρκίζα μὲ δάκρυα νὰ μὲ ἀφήση νὰ ξεψυχήσω κι αὐτὸς νὰ φύγη, νὰ γλυτώση.

— Λυπήσου τὴ γυναικὰ σου, λυπήσου τὰ παιδάκια σου, τοῦ ἔλεγα τότε. Αὐτὸς ὅμως τὰ θυσίασε δλα στὴ φιλία: γιὰ νὰ σώσῃ ἐμένα, ἀφησε νὰ τὸν πιάσουν κι αὐτὸν αἰχμάλωτο καὶ νὰ τὸν πουλήσουν σκλάβο. Γι’ αὐτὸ ἀπὸ καιρὸ δυὸ θέσεις μένουν ἄδειες στὸ σπίτι μας. Καὶ δλοι τους μὲ δακρυσμένα μάτια δυὸ πρόσωπα ἀναζητοῦν

πάντα. Μὰ τοῦ κάκου τὰ περιμένουν! Οἱ ξενιτεμένοι εἶναι μακριά, εἶναι σκλάβοι!..

Καὶ πάλι σώπασε δὲ Ἀριστογένης· καὶ πάλι βυθίστηκε στοὺς πικρούς του λογισμούς. Μὰ τὰ δυὸ ἀδέρφια τώρα δὲν εἴπαν τίποτε. Πατώντας στὰ νύχια βγῆκαν ἔξω καὶ σιγὰ σιγὰ πῆγαν ἵσια στὴ μητέρα τους τὴν Πραξιθέα.

Τί ζητοῦν ἀπὸ τὴν μητέρα τους
τὰ δυὸ ἀδέρφια

‘Ο ‘Αντίπατρος κι δὲ Ἄμυντας μπήκαν γρήγορα στὴν κάμαρα τῆς μητέρας τους.

Τὸ μητρικὸ μάτι κοιτάζει πάντα βαθιὰ τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν. Ἀπὸ μιὰ κίνηση, ἀπὸ ἕνα βλέμμα, ἀπὸ ἕνα σούφρωμα φρυδιῶν καταλαβαίνει ἡ μητέρα, τί γίνεται στὴν παιδικὴ καρδιά.

“Ετσι καὶ τώρα ἡ μητέρα τῶν παιδιῶν κατάλαβε, πῶς κάτι ἔχουν σῆμερα τὰ παιδιά της. Τὸ περπάτημά τους ἦταν πιὸ γρήγορο. Τὰ μάτια τους ἦταν σὰν κλαμένα. Ἡ φωνὴ τους, δταν τὴν καλημέρισαν, σὰ νὰ ἔτρεμε.

— Τί ἔχετε, ἀγόρια μου; τὸνς ωτησε.

Τὰ δυὸ ἀδέρφια τὴν ἀγκάλιασαν καὶ τῆς εἴπαν:

— Μητέρα, πές μας, πῶς θὰ κάνης αὐτό, ποὺ θὰ σὲ παρακαλέσουμε.

— Μά, παιδιά μου, χωρὶς νὰ ξαίρω; Νὰ μοῦ πῆτε πρῶτα καί... βέβαια, ἀν γίνεται... ἀν μπορῶ...

Τὰ δυὸ παιδιὰ κάθισαν κοντά της κι ἄρχισαν τὴν ἴστορία τοῦ Ἀριστογένη. Πολλὴ ὥρα ἔμειναν μαζί της. Καὶ δταν τελείωσαν, ἡ μητέρα συγκινημένη εἶπε στὰ παιδιά της:

— Ναί, θὰ βάλω τὰ δυνατά μου. Εἶναι δύσκολο,

πολὺ δύσκολο· πιὸ πολὺ δύσκολο γιὰ κεῖνον, ποὺ εἶναι στὴν "Ολυνθό. Αὐτὸ δμως εἶναι δουλεὶὰ τοῦ πατέρα σας. Ἔγὼ σᾶς δίνω τὴν ὑπόσχεσή μου, πὼς θὰ βάλω δῆλα μου τὰ δυνατά. Ἄν χρειαστοῦν χρήματα, δίνω ἀπὸ

— Μητέρα, πές μας, πὼς θὰ κάνης αὐτό, ποὺ θὰ σὲ παρακαλέσουμε· τὰ δικά μου. Ναί, καλά μου παιδιά... δὲν εἶναι ἀδύνατο. Μὴν ἀπελπίζεστε!

Τὸ γράμμα τοῦ Λεοννάτου

"Υστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἔφτασε στὴν Πέλλα, τὴν πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας, ἐνας ταχυδρόμος ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἔφερνε ἔνα γράμμα τοῦ

βασιλιᾶ στὴν Ὀλυμπιάδα, τὴν μητέρα του, κι ἔνα ἄλλο τοῦ στρατηγοῦ Λεοννάτου στὴ γυναικα του.

“Ἄς δοῦμε τί ἔγραφε τὸ δεύτερο γράμμα:

‘Ο Λεοννάτος στὴν Πραξιθέα

εὗχεται χαρὰ καὶ ὑγεία.

Σοῦ γράφω ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Μικρασίας. Νικήσαμε τοὺς βαρβάρους καὶ σὲ κάθε βῆμα, ποὺ προχωροῦμε, ἐλευθερώνομε σκλάβους ἀδερφοὺς ἀπὸ τὴν περσικὴ σκλαβιά!

Θυμᾶσαι, πῶς ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴν Μακεδονία;” Υστερα ἀπὸ εἴκοσι μέρες πεζοπορία φτάσαμε στὸν Ἐλλήσποντο. Τὸ στρατὸ τὸν πέρασαν ἀπίκουν ἐκατὸν ἔξήντα καράβια πολεμικὰ καὶ πολλὰ φορτηγά. “Ο Ἀλέξανδρος κρατώντας τὸ τιμόνι ἔφερε τὸ βασιλικὸ καράβι στὴν Τροία, στὸ μέρος, ποὺ εἶναι οἱ τάφοι τοῦ Ἀχιλλέα καὶ τοῦ Πατρόκλου.” Άμα ἔφτασε τὸ καράβι στὴν ἀκρογιαλά, πρῶτος πήδησε στὴ στεριά δ Ἀλέξανδρος μὲ δῆλη τον τὴν πανοπλία.

“Υστερα, ἐκεῖνος ἐμπρὸς κι ἐμεῖς οἱ στρατηγοὶ πίσω του, ἀνεβήκαμε στὸ ψήλωμα, ποὺ εἶναι τὰ ἐρείπια τῆς Τροίας. Μπήκαμε στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς κι ὁ Ἀλέξανδρος ἔβγαλε τὴν πανοπλία του, τὴν πρόσφερε στὴ θεὰ καὶ πήρε ἀπὸ τὸ ναὸ τὰ δπλα καὶ τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀχιλλέα.

“Ἐπειτα πήγε στὸν τάφο τοῦ Ἀχιλλέα, τὸν ἐστόλισε μὲ λουλούδια καὶ τὸν ἔρρωνε μὲ μύρα. ” Υστερα ἔγιναν ἀγῶνες κι οἱ ντόπιοι Ἐλληνες—μιατὶ πέρα ὡς πέρα ἡ χώρα ἐκείνη εἶναι ἐλληνικὴ—ἔφεραν χρυσά στεφάνια στὸ βασιλέα. “Απὸ κεῖ τράβηξε πρὸς τὸν κάμπο καὶ περίμενε τὸ στρατό του. Άμεσως ξεκινήσαμε καὶ σὲ λίγες μέρες φτάσαμε στὴν ἀκροποταμὰ τοῦ Γρανικοῦ.

Στὴν ἀντικρινὴ δχμῃ μᾶς περίμεναν οἱ Πέρσες. Εἴχαμε φτάσει ἀργὰ στὸ Γρανικὸ καὶ ὁ στρατὸς ἦταν κατα-

κονδρασμένος ἀπὸ τὴν πολλὴ πορεία. Ὁ ποταμὸς ἦταν βαθὺς κι ή ἀντικρινὴ ὅχθη γεμάτη βράχια καὶ γκρεμνούς· γι' αὐτὸν ἔλεγαν πολλοὶ στρατηγοὶ νὰ μὴ ἀρχίσουμε ἀμέσως τὴν μάχη.

Μὰ δὲ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ κοίταξε καλὰ καλὰ τὶς θέσεις τοῦ ἐχθροῦ, πήδηξε στὸ ἄλογό του λέγοντας:

— Ἐλάτε μαζί μον!

Ἐνα ἀπόσπασμα ὥρμησε στὸν ποταμὸν καὶ μαζὶ μὲν αὐτὸὺς κι δὲ Ἀλέξανδρος· κι οἱ σάλπιγγες ἔπαιζαν ἑνα πολεμικὸν τραγούδι. Πρὸν φτάσουμε ἀντίκρων, οἱ Πέρσες ἔρωγχαν ἀπάνω μας σὰ χαλάζι τὰ κοντάρια καὶ τὰ βέλη τους· μᾶς ἐμπόδιζε καὶ τὸ νερὸν νὰ προχωρήσουμε. Τότε δὲ Ἀλέξανδρος ὥρμησε πρῶτος στὸ μέρος, ποὺ ἦταν οἱ πολλοὶ Πέρσες. Πατᾶ στὴν ἄλλη ὅχθη, πίσω του ὁρμᾶ καὶ τὸ ἄλλο ἵππικὸν καὶ ἀρχίζει μὲ λύσσα νὴ μάχη.

Οἱ Ἀλέξανδρος φίχνει κάτω νεκρὸ τὸ γαμπρὸ τοῦ Δαρείου. Σκοτώνει κι ἄλλους ἀρχηγούς. Κινδύνεψε δῆμος πολὺ κι ἀπὸ τρίχα νὰ σκοτωθῇ, ἀν δὲν πρόφτανε δὲ Κλεεῖτος μὲ μὰ σπαθιὰ νὰ κόψῃ τὸ χέρι τοῦ Πέρση, τὴ σιγμὴ ποὺ ἦταν ἔτοιμος νὰ χτυπήσῃ τὸ κεφάλι τοῦ βασιλιᾶ.

Στὸ τέλος πέρασε ὅλος ὁ στρατὸς μας ἀντίκρων. Σὰν τὰ λεοντάρια χυθήκαμε ἀπάνω στὸν ἐχθρούς. "Ολο τὸ μέρος γέμισε ἀπὸ ἐχθρικὰ πτώματα. Οἱ Πέρσες δεῖλιασαν καὶ σκόρπισαν.

"Υστερα ἀπὸ τὴν νίκη, τὴν πρώτη, τὴν μεγάλη νίκη, δὲ Ἀλέξανδρος ἀκούραστος ἔκαμε τὸ γῦρο στὸ στρατόπεδο, ἔσφιγγε τὸ χέρι τῶν γενναίων, ωστοῦν τοὺς πληγωμένους, πῶς πληγώθηκαν, καὶ τοὺς ἀκονγε νὰ διηγοῦνται τὰ κατορθώματά τους.

Πήραμε ἀμέτρητα λάφυρα. Χαλιά, πορφύρες κι ἄλλα πολύτιμα ποράματα στέλνει δὲ Ἀλέξανδρος στὴ μητέρα του.

Απὸ τὶς περσικὲς ἀσπίδες στέλνει τρακόσιες στοὺς Ἀθηναίους, γιὰ τὰ τὶς κρεμάσσον στὸν Παρθενῶνα.

Τὰ λάφυρα αὕτα θὰ τὰ φέρω ἐγὼ στὴν Ἑλλάδα.
"Υστερα ἀπὸ δυὸ βδομάδες θὰ εῖμαι στὴν Πέλλα, θὰ εῖμαι στὸ σπίτι μας, μαζὶ σου, Πραξιθέα μου, μαζὶ μὲ τὰ παιδιά μας. Κι ἀφοῦ παραδώσω τὰ δῶρα στὴ βασίλισσα, θὰ πάω τὶς ἀσπίδες στὴν Ἀθήνα.

Χαῖρε!

Δὲν περιγράφεται ἡ χαρὰ τῆς Πραξιθέας καὶ τῶν δύο παιδιῶν του. Πρὸιν εἶχαν τέτοια ἀνησυχία, μὴν ἔπαθε τίποτε στὸν πόλεμο δι πατέρας τους. Καὶ τώρα μὲ μιᾶς μάθαιναν, πώς ἥταν γερὸς καὶ δοξασμένος καὶ σὲ λίγες μέρες θὰ τὸν ἔβλεπαν.

Τὰ παιδιὰ πιὸ πολὺ τώρα μιλοῦσαν γιὰ τὰ σχέδιά τους.

— Ἀντίπατρε, τὸ νοῦ σου, ἔλεγε δι Ἀμύντας.

— Θὰ κάμουμε ἀμέσως ἔφοδο! ἔλεγε δι Ἀντίπατρος, καὶ θὰ νικήσουμε!

— Μητέρα! ἔλεγαν στὴν Πραξιθέα. Μὴν ἔχάσης τὸν Ἀριστογένη.

— Εἶμαι πιστός σας σύμμαχος, ἔλεγε γελώντας ἡ μητέρα. Θὰ νικήσουμε.

‘Ο γυρισμὸς τοῦ Λεοννάτου

Πόσο ἀργὰ περνοῦν οἱ ὕρες, ὅταν περιμένη κανεὶς κάτι ἀνυπόμονα! Αἰῶνες φαίνονταν οἱ ἡμέρες ἐκεῖνες στὴν Πραξιθέα, τὴ γυναῖκα τοῦ Λεοννάτου, καὶ στὰ δυό της ἀγόρια.

Ἐνα βράδυ ἡ μητέρα καὶ τὰ παιδιὰ κάθονταν στὸν κῆπο κάτω ἀπὸ τὰ πυκνὰ καὶ δροσερὰ δέντρα.

— Πέντε μέρες ἀκόμη ! εἶπε δὲ ὁ Ἀντίπατρος, κοιτάζοντας στὰ μάτια τὴν μητέρα του.

— Δὲ βαστῶ πιὰ νὰ περιμένω ! εἶπε καὶ δὲ Ἀμύντας.

— Τί λέτε ; Ήδη με νὰ τὸν ὑποδεχτοῦμε ; ρώτησε δὲ ὁ Ἀντίπατρος.

— Ναί, αὐτὸς εἶναι τὸ καλύτερο, εἶπε ἀποφασιστικὰ ή Πραξιθέα. Καὶ στὴ στιγμὴ μητέρα καὶ παιδιὰ πῆραν τὴν ἀπόφασή τους.

‘Ο στρατηγὸς Λεοννάτος θὰ ἔφτανε μὲ τὸ βασιλικὸ πλοϊο στὸ Θεομαϊκὸ κόλπο. ’Ενα λιμανάκι ἦταν στὸ στόμιο, ποὺ χυνόταν δὲ Λουδίας· αὐτὸς δὲ ποταμὸς περνοῦσε κοντὰ ἀπὸ τὴν Πέλλα. Στὰ ἥσυχα καὶ βαθιὰ νερά του μποροῦσαν νὰ ταξιδέψουν βάρκες· ταχτικὰ ἀπὸ τὴν Πέλλα ώς τὴν θάλασσα ἀνεβοκατέβαιναν βάρκες πολλές.

Τὴν ἄλλη μέρα ἡ Πραξιθέα μὲ τὰ παιδιά της καὶ μὲ τὸ δύσκαλό τους μπῆκαν σὲ μιὰ μεγάλη βάρκα καὶ ἔκεινησαν. Τί δημορφη ποὺ φάνταζε στὶς πρασινάδες ἡ Λουδία λίμνη καὶ πῶς ἔλαμπε μὲ τοὺς μαρμαρένιους ναούς της στὴ βουνοπλαγιὰ ἡ δοξασμένη Πέλλα !

Δὲν περίμεναν πολὺ ἐκεῖ κάτω στὸ λιμάνι. ‘Υστερα ἀπὸ λίγες ὡρες πρόβαλε τὸ βασιλικὸ καράβι σκέζοντας τὴν θάλασσα τοῦ Θεομαϊκοῦ. Πίσω ἐρχόταν ἕνα μεγάλο καράβι φορτηγό, ποὺ εἶχε μέσα τὶς τρακόσιες ἀσπίδες καὶ ἀρκετοὺς πληγωμένους, ποὺ τοὺς ἔστελνε δὲ Ἀλέξανδρος στὴν πατρίδα τους νὰ βροῦν τὴν ὑγεία τους.

‘Οταν ἡ βάρκα ἔφτασε κοντὰ στὸ βασιλικὸ καράβι, πήδηξαν ἀπάνω ἡ Πραξιθέα, δὲ Ἀντίπατρος καὶ δὲ Ἀμύντας καὶ ὥρμησαν μὲ συγκίνηση στὸ ἥλιοκαμένο, τὸ μεγαλόσωμο στρατηγύ, ποὺ ἦταν στὴν πρύμνη κοντὰ στὸν πλοίαρχο.

Τί ἀγκαλιάσματα, τί φιλήματα, τί δάκρυα ! Ολοι

τους ρωτοῦσαν γιὰ τὸ μακρινὸ ταξίδι, γιὰ τὶς μάχες, γιὰ τοὺς κινδύνους, ποὺ πέρασε· κι ἐκεῖνος ρωτοῦσε γιὰ τὴν ὑγεία τους, γιὰ τὴν προκοπὴ τῶν παιδιῶν, γιὰ τοὺς συγγενεῖς, γιὰ τὴ χώρα.

Στὸ μεταξὺ ἔφτασε τὸ καράβι στὸ λιμάνι κι δὴ ή

“Οταν ἡ βάρκα ἔφτασε κοντά στὸ βασιλικὸ καράβι...

συνοδείμια βγῆκε ἔξω. Τότε εἶδε ὁ Λεοννάτος καὶ τὸν Ἀριστογένη.

— "Ε, Ἀθηναῖε, τοῦ λέει χαμογελώντας, εἶσαι εὐχαριστημένος ἀπὸ τὰ παιδιά μου;

— Στρατηγέ, τοῦ ἀποκρίνεται ὁ Ἀριστογένης, ἡ γῆ εἶναι πολὺ γόνιμη· ἂν εἴναι καλὸς κι ὁ σπόρος, θὰ ἔχουμε χωρὶς ἄλλο μεγάλη σοδειά.

Εὐχαριστήθηκε ἡ πατρικὴ καρδιὰ ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου γιατὶ ἡ πιὸ μεγάλη χαρὰ γιὰ τοὺς γονεῖς εἶναι ν' ἀκοῦν καλὰ γιὰ τὰ παιδιά τους.

Ο Λεοννάτος πρόσταξε κι ἀρμάτωσαν τὴν ὠραιότερη καὶ μεγαλύτερη βασιλικὴ βάρκα, φόρτωσαν σὲ ἄλλη τὶς κάσες, ποὺ εἶχαν τὰ πλούσια δῶρα τοῦ Ἀλεξάνδρου στὴ μητέρα του Ὁλυμπιάδα, καὶ ἔκινησαν.

‘Η ἔφοδος καὶ ἡ νίκη’

Τὰ κουπιὰ ἀνεβοκατέβαιναν ρυθμικὰ καὶ ἡ μεγάλη βάρκα προχωροῦσε ἀνάμεσα στὶς ἀνθισμένες δύμες τοῦ Λουδία, σκίζοντας μὲ ἀφρὸν τὰ ἥσυχα νερά του. Στὴν πρύμνη ἔνα ὠραῖο καμαράκι μὲ παράθυρα ἀπὸ δλες τὶς μεριές. Ἐκεῖ κάθησε ὁ στρατηγὸς καὶ κοντά του ἡ γυναικα του καὶ τὰ δυὸ παιδιά τους· ἄλλος κανεὶς δὲν ἦταν ἔκει. Τὰ παιδιὰ κάτι σπουδαῖο ἔλεγαν στὸν πατέρα τους· δταν ἔπαινε τὸ ἔνα, μιλοῦσε τὸ ἄλλο. Κάποτε ἔλεγε τὸ λόγο της κι ἡ μητέρα τους.

Ο στρατηγὸς ἀκούγε μὲ προσοχή καὶ πότε σούφρωνε τὰ φρύδια, σὰ νὰ ἔλεγε: «δὲ γίνεται», πότε χαμογελοῦσε εὐχαριστημένος· καὶ τὰ παιδιὰ δλο ἔλεγαν καὶ τὰ μάτια τους ἔλαμπαν κι ἡ φωνή τους ἔτρεμε καὶ μὲ τὰ χέρια τους ἔπιαναν τὰ γόνατα τοῦ πατέρα τους σὰ

νὰ τὸν παρακαλοῦσαν κι ἡ μητέρα ἔνωνε κι ἐκείνη τὴ φωνή της κι ἔλεγε:

— Ναί, Λεοννάτε· κάμε το, κάμε το!

‘Ο στρατηγὸς ἔμεινε λίγο συλλογισμένος. “Ελεγε μὲ τὸ νοῦ του:

— Νά, δ καλὸς δ σπόρος ἀρχισε νὰ φυτρώνῃ στὴν καλὴ τὴ γῆ.

‘Η μητέρα καὶ τὰ παιδιὰ περιμεναν μὲ ἀγωνία τὴν ἀπόφαση· θὰ ἥταν ναὶ ἡ θὰ ἥταν ὅχι;

— Φωνάξετε τὸ δάσκαλό σας! εἴπε σὲ λίγο δ Λεοννάτος.

‘Ο Ἀμύντας πήδησε σὰ ζαρκάδι καὶ γύρισε ἀμέσως κρατώντας ἀπ’ τὸ χέρι τὸν Ἀριστογένη.

— Ἀριστογένη, τοῦ λέει δ Λεοννάτος, τὰ παιδιὰ μοῦ διηγήθηκαν τὴν ἴστορία σου. Τὴν ἄκουσα μὲ συκίνηση μεγάλη. “Ησουν ἐλεύθερος πολίτης μιᾶς δοξασμένης πολιτείας καὶ τέτοιος πρέπει νὰ ξαναγίνης. ‘Απ’ αὐτὴν τὴ στιγμὴ δὲν εἰσαι σκλάβος, εἰσαι ἐλεύθερος. Εἰσαι ἵσος μας, εἰσαι φύλος μας, σὲ φιλοξενοῦμε. Καὶ σὲ λίγο ποὺ θὰ στρωθῇ τὸ τραπέζι, θὰ καθίσης κοντά μας· κι δταν ἔρθη ἡ ὥρα γιὰ τὸ κρασί, θέλω νὰ κάμης πρόποση γιὰ τὸ γυρισμό σου, γιατὶ γρήγορα θὰ πατήσης τὸ χῶμα τῆς πατρίδας σου μαζὶ μὲ τὸν καλό σου φύλο, τὸ Θεαγένη. Αὔριο στέλνω ἄνθρωπό μου στὴν “Ολυνθό νὰ τὸν ἔξαγοράσω. Γυρίσετε στὸν τόπο σας, στὸ χῶμα, ποὺ γεννηθήκατε, καὶ ξήσετε εύτυχισμένοι!..

Δὲν παραζαλίζει μόνο ἡ μεγάλη λύπη, μὰ κι ἡ μεγάλη χαρά. ‘Ο Ἀριστογένης τὰ ἔχασε. Τίποτε δὲν τοῦ εἶχαν πεῖ τὰ παιδιὰ κι ἡ μεγάλη εύτυχία τοῦ ἥρθε ἔξαφνα. Δὲν ἔξαιρε, τί νὰ πῇ. Δὲν ἔβρισκε λόγια· τὰ μάτια του μόνο μιλοῦσαν γεμάτα δάκρυα. “Εσφιξε δυνατὰ τὸ

χέρι τοῦ Λεοννάτου καὶ τῆς γυναικάς του, ἀγκάλιασε τὰ δυὸ παιδιὰ καὶ τότε μονάχα τοῦ λύθηκε ἡ γλῶσσα καὶ ψιθύρισε:

— "Ω εὐγενικῶν γονιῶν εὐγενικὰ βλαστάρια! "Ω εὐγενικὲς ψυχές, εὐχαριστῶ!

Ἡ πιὸ εύτυχισμένη μητέρα

Μὲ μεγάλες τιμὲς ὑποδέχτηκαν στὴν Πέλλα τὸ στρατηγὸ Λεοννάτο. Νέοι στρατιῶτες ἀμούστακοι — γιατὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἦταν στὸν πόλεμο — παρατάχτηκαν ὥπλισμένοι ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη.

‘Ο στρατηγὸς Ἀντίπατρος, ποὺ τὸν εἶχε ἀφήσει ὁ Ἀλέξανδρος ἀντικαταστάτη του, ἤρθε μὲ συνοδείᾳ μεγάλῃ νὰ πῇ τὸ «καλῶς ὕρισες» στὸν ἀπεσταλμένο τοῦ βασιλιᾶ. Καὶ ἂμα μῆλησε ὁ Λεοννάτος κι εἶπε τὶς μεγάλες νῖκες, τ’ ἀπίστευτα κατορθώματα τοῦ βασιλιᾶ καὶ τοῦ στρατοῦ, ὅλος ὁ λαὸς τῆς Πέλλας, ποὺ ἦταν ἐκεῖ μαζεμένος, ξέσπασε σ’ ἔναν ἀκράτητο ἐνθουσιασμὸ καὶ τὰ ζήτω ἀνέβαιναν ὡς τὰ οὐρανία.

Μόλις πάτησε τὸ πόδι του ὁ στρατηγός, ἔστειλε ἔναν πιστό του ἄνθρωπο στὴν Ὁλυνθό.

— Δῶσε αὐτὴν τὴ διαταγὴ καὶ τὰ λύτρα στὸν Ὁλύνθιο, πάρε τὸ Θεαγένη κι ἔλα γρήγορα, τοῦ εἴπε.

‘Ο Λεοννάτος φόρτωσε σὲ βασιλικὰ ἀμάξια τὰ πολύτιμα δῶρα ποὺ ἔστελνε στὴν Ὁλυμπιάδα τὸ παιδί της, καὶ τὰ ἔφερε στὸ παλάτι. Ἡ βασίλισσα σάστισε, ὅταν εἶδε τὰ χαλιὰ καὶ τὶς πορφύρες καὶ τὴν ἀφάνταστη περσικὴ πολυτέλεια· καὶ πρόσταξε νὰ βάλουν τὰ βασιλικὰ ἔκεινα λάφυρα στὴ μεγάλη σάλα τοῦ παλατιοῦ καὶ ν’ ἀφήσουν τὸν κόσμο νὰ ἔρχεται νὰ τὰ θαυμάζῃ. Κρά-

τησε τὸ Λεοννάτο στὸ βασιλικὸ τραπέζι· κι ἐνῷ ἔτρωγαν,
ἡ βασίλισσα ρωτοῦσε τὸ στρατηγὸ γιὰ τὸ παιδί της.
"Ακουγε μὲ ἀνυτριχίλα τοὺς κινδύνους του, μὰ καὶ μὲ
καμάρι τὰ πρωτάκουστα ἀνδραγαθήματα καὶ τὶς νῖκες
του· καὶ ἡ μητρικὴ καρδιά της γέμιζε ὑπερηφάνεια.

‘Ο γυρισμὸς τοῦ Θεαγένη

Τὴν ἄλλη μέρα πρωὶ δὲ Λεοννάτος κατέβηκε
στὸ μεγάλο κῆπο του, τὸν καταπράσινο, καὶ ἀνάπνεε τὴν
πρωινὴ δροσιὰ κι ἄκουγε τὰ κελαηδήματα τῶν πουλιῶν.
Σὲ λίγο βλέπει ἐμπρός του τὸν Ἀριστογένη.

— Στρατηγέ, θὰ σου ζητήσω μιὰ μεγάλη χάρη,
τοῦ λέει. Μοῦ δίνεις τὴν ἀδειανὰ καὶ κατέβω ὡς κάτω στὸ
Θεομαϊκό, γιὰ νὰ ὑποδεχτῶ τὸ Θεαγένη;

— Ναι ναι, φύλε μου, εἶπε πρόθυμα δὲ Λεοννάτος.
Μπορεῖς νὰ φύγης ἀμέσως. Στύσου μόνο νὰ γράψω
στὸν πλοίαρχο νὰ στείλῃ ἐδῶ τοὺς πληγωμένους καὶ νὰ
έτοιμάσῃ γιὰ ταξίδι ἔνα πλοῖο καὶ τὸ φορτηγὸ μὲ τὶς
ἀσπίδες, γιατὶ σὲ λόγες μέρες φεύγομε γιὰ τὸν Πειραιᾶ.

‘Εκείνη τὴν στιγμὴ πρόβαλαν καὶ τὰ δυὸ παιδιὰ
κι ἀκουσαν τὰ τελευταῖα του λόγια.

— Πατέρα, πάρε μας καὶ μᾶς μαζί σου. ‘Έχομε τέ-
τοια ἐπιθυμία νὰ δοῦμε τὴ δοξασμένη πόλη... Πάρε
μας, πάρε μας, καλέ μας πατέρα...

— Θὰ σᾶς πάρω, εἴπε δὲ Λεοννάτος, καὶ θ' ἀνε-
βοῦμε μαζὶ στὸν Ηαρθενῶνα. ‘Έκεī θὰ δῆτε κάτι, ποὺ
δὲν ξανάγινε, κάτι μεγάλο, ποὺ γίνεται πρώτη φορὰ ἀπὸ
τὸν καιρό, ποὺ ἔγιναν οἱ ἔλληνικὲς πολιτεῖες.

Τὰ παιδιὰ τὸν κοίταζαν στὰ μάτια μὲ ἀπορία, σὰ νὰ
ρωτοῦσαν, τί; Μὰ δὲ Λεοννάτος δὲν εἶπε πιὰ τίποτε.

Τὰ δυὸς ἀδέρφια σὲ λίγο οὕτε τὸ συλλογίστηκαν. Εἶχαν τόσα πράματα νὰ φωτήσουν, νὰ μάθουν γιὰ τὴν ἐκστρατεία καὶ τὸν πόλεμο καὶ δὲν εἶχαν ἔξοιλλημὸ ἀπὸ τὸν πατέρα τους. Τώρα, ποὺ ἔλειπε ὁ Ἀριστογένης, αὐτὸς ἦταν δάσκαλός τους. Καὶ τὸν ἔφωτοῦσαν καὶ τὸν ἔναρ-
φωτοῦσαν γιὰ τὸν πόλεμο.

‘Η καρδιὰ τοῦ Ἀμύντα, ὅταν ἄκουσε, πόσο πολλοὶ ἦταν οἱ Πέρσες καὶ πόσο λίγοι οἱ Ἑλληνες, χτυποῦσε κάποτε ἀπὸ ἀνησυχία. Μὰ ἡ καρδιὰ τοῦ Ἀντιπάτρου ἀναπτηδοῦσε γενναῖα μέσα του· τοῦ φαινόταν, πῶς κι-
μοῦσε μέσα στοὺς ἔχθροὺς καὶ ὠφιοῦσε στὴ νίκη καὶ στὴ δόξα!..

Σὲ λίγες μέρες ὁ Ἀριστογένης γύρισε ἀπὸ τὸ τα-
ξίδι του μὲ τὸ φίλο του. Μὲ τί ἀγάπη θ’ ἀγκαλιάστηκαν,
ἄμα πρωτοϊδώθηκαν, καὶ πόσα δάκρυα θὰ ἔχουσαν! Τώρα
πιὰ εἶχαν περάσει τὰ βάσανα! ‘Η χαρὰ ἔναδινε ζωὴ
στὸ μαραμένο τους πρόσωπο καὶ τὸ κουρασμένο κορμί¹
τους ἔναντιωνε.

‘Ηταν πάντα μᾶς, πάντα ἀχώριστοι, δπως στὰ παι-
δικά τους χρόνια καὶ στὰ νιάτα τους.

‘Ο Ἀμύντας, βλέποντάς τους ἔτσι, υμητήρηκε τὰ λό-
για τοῦ Κλεισθένη: «δυὸς ἐσεῖς, κι ἐγὼ τρεῖς!»

— Πάντα τρεῖς εἴμαστε, εἴπε μὲ συγκίνηση ὁ Ἀρι-
στογένης· δ φίλος μας μᾶς περιμένει στὸν Κεραμεικό·
καὶ σ’ αὐτὸν θὰ κάμουμε τὴν πρώτη μας ἐπίσκεψη.

Τὴν ἄλλη μέρα δὴ ἡ συντροφιὰ ἔκκινησε γιὰ τὸ
ταξίδι. ‘Η Πραξιθέα κατέβηκε στὸ Θεομαϊκό, γιὰ νὰ κα-
ταβοδώσῃ τὰ παιδιά της. Πρώτη φορὰ ἔφευγαν μα-
κριά της.

Τὰ πλοῖα σήκωσαν τὴν ἀγκυρα· κι ὥσπου νὰ βγοῦν
ἔξω ἀπὸ τὸ λιμάνι, ἡ λυπημένη μητέρα κουνοῦσε στὸν

άέρα τὸν ἄσπρο πέπλο της στὸ πλοῖο, ποὺ ἔπαιρνε μαχριά της, ὅτι πολύτιμο εἶχε σὲ τοῦτον τὸν κόσμο.

Στὸν Παρθενῶνα

Τὰ παιδιὰ ἔγραψαν σὲ λίγο ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὴ μητέρα τους αὐτὸ τὸ γράμμα:

‘Ο ‘Αντίπατρος καὶ ὁ ‘Αμύντας
εῦχονται στὴ μητέρα τους χαρὰ καὶ ὑγεία.

Εἴμαστε στὴν Ἀθήνα, τὴ δοξασμένη πόλη. Τὴν ξαίραμε, σὰ νὰ τὴν εἴχαμε κι ἄλλοτε δεῖ. ‘Ο Ἀριστογένης μᾶς ἔκαμε νὰ τὴν ἀγαπήσουμε σὰ δεύτερη πατρίδα μας. ‘Άλλο δῆμως νὰ τὴ δῆ κανεὶς μὲ τὰ μάτια του! Τί ναοί, τί στοές, τί ἀγάλματα, τί κῆποι, τί θέατρα, τί δόμορφιά, τί μεγαλεῖο, τί μαγεία! ‘Άλλη φορὰ θὰ σοῦ τὰ γράψουμε δῆλα ἔνα ἔνα. Σήμερα θὰ σοῦ γράψουμε γιὰ τρία πράματα, ποὺ μᾶς ἔκαμαν τὴν πιὸ μεγάλη ἐντύπωση.

Πρῶτα πρῶτα πήγαμε στὸν Κεραμεικὸ μαζὶ μὲ τὸν Ἀριστογένη καὶ τὸ Θεαγένη. Οἱ δυὸ φίλοι κρέμασαν ἀπὸ ἕνα ώραιο στεφάνη στὸν τάφο τοῦ φίλου τους· γονάτισαν καὶ τοῦ μαλοῦσαν, σὰ νὰ ἡταν ζωντανὸς καὶ νὰ τοὺς ἀκουγε.

— Κλεισθένη, ἥρθαμε εἴμαστε μαζὶ σου κι εἴμαστε τρεῖς πάλι ἀχώριστοι, γιατὶ οὔτε ὁ θάνατος δὲ μᾶς χωρίζει!

‘Εμεῖς δὲ μπορέσαμε νὰ κρατήσουμε τὰ δάκρυα.

‘Εκεῖ κοντὰ ποντοῦσαν λουλούδια. ‘Αγοράσαμε πολλὰ καὶ τὰ σκοορπίσαμε στὸ μαρμαρένιο τάφο τοῦ Κλεισθένη. Κι οἱ δυὸ φίλοι μᾶς εὐχαρίστησαν μὲ τὰ δακρυσμένα τους μάτια κι ἔσφιξαν τὸ χέρι μας, χωρὶς νὰ ποῦνε λέξη. ‘Υστερα πήγαμε στὸ Λύκειο, τὸ περίφημο σχολεῖο τοῦ Ἀριστοτέλη. ‘Ἐπρεπε νὰ πάμε ὅχι μόνο γιατὶ εἶναι πατριώτης μας, ἀπὸ τὰ Στάγειρα, μὰ καὶ γιατὶ εἶναι ὁ δάσκαλος τοῦ ‘Αλεξάν-

δρον, αὐτός, ποὺ ἔβαλε μέσα στὴν ψυχή του τὸν πόθο γιὰ κάθε εὐγενικὸ καὶ μεγάλο.

Τί ώραιο ποὺ εἶναι τὸ Λύκειο! Εἶναι κοντὰ στὴν ὅχμη τοῦ Ἰλισοῦ.⁷ Έχει κύπονς μεγάλους μὲ δεντροστοιχίες καὶ γύρω ἔνα δάσος. Οἱ μαρμαρένιες στοές καὶ τ' ἀγάλματα φαίνονται πιὸ ωραιαὶ μέσα στὰ πράσινα δέντρα. Εἶναι ἐκεῖ γυμναστήριο καὶ Στάδιο καὶ λοντρά.

"Οταν πήγαμε, εἶχε μάθημα. Σταθήκαμε ἀπὸ μακριὰ καὶ τὸν κοιτάζαμε μὲ θαυμασμό. "Έκανε τὸ μάθημά του περπατώντας στὶς δεντροστοιχίες. Οἱ μαθητές του τὸν ἀκολούθουσαν μὲ σεβασμὸ καὶ τὸν ἄκονγαν μὲ προσοχή..."

Τὸ τρίτο εἶναι, ποὺ ἀνεβήκαμε τρεῖς τέσσερεις φορὲς κι εἴδαμε τὴν Ἀθηνᾶ τοῦ Φειδία καὶ τὴν μαρμαρένια πομπὴ τῶν Παναθηναίων. Εἴδαμε καὶ τὸ Ἐρέχθειο μὲ τὶς μαρμαρωμένες κοπέλλες. Εἴδαμε καὶ ἡ ψυχή μας γέμισε ἀπὸ θεία δμορφιά. Θὰ πάμε πάλι ἐκεῖ.

Μὰ σήμερα εἴδαν τὰ μάτια μας κάτι πολὺ ώραιο. Ξαίρεις, πώς ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλε μὲ τὸν πατέρα ἀπὸ τὰ λάφυρα τοῦ Γρανικοῦ τριακόσιες ἀσπίδες, γιὰ νὰ τὶς ἀφιερώσῃ στὴν Παλλάδα Ἀθηνᾶ. Σήμερα ὁ πατέρας εἶπε καὶ κάρφωσαν ψηλά, ἀπάρω ἀπὸ τὶς κολόνες, εἰκοσιδυὸ χρυσωμένες ἀσπίδες, δεκατέσσερεις στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ κι ὅχτὼ στὴ δυτική. Καὶ ἀνάμεσα στὶς ἀσπίδες, ποὺ ἔλαμπαν φουσκωτὲς κι ὀλοστρόγγυλες στὸν ήλιο, κάρφωσαν ἐπιγραφὲς μὲ χάλκινα γράμματα κι οἱ ἐπιγραφὲς ἔγραφαν:

"Ο Ἀλέξανδρος τοῦ Φιλίππου καὶ οἱ Ἑλληνες,

ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας.

Ἀφοῦ τελείωσε αὐτὴ ἡ ἐργασία, ὁ πατέρας γύρισε καὶ μᾶς εἶπε:

— Αὐτὸς ποὺ εἴδατε, παιδιά μου, εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ δὲν ξανάγινε ὡς τώρα: ἡ ἔνωση τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς. "Ο Ἀλέξανδρος καὶ οἱ Ἑλληνες, λένε οἱ ἐπιγραφές, ὃχι πιὰ χωρι-

σμένοι, κομματιασμένοι σὲ μικρὲς πολιτεῖες κι ἔχθροὶ μεταξύ τους, ἀλλὰ ἐνωμένοι, γιὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς ἔχθροὺς τῆς πατρίδας. Αὐτὴ ἡ ἐνωση τῶν Ἑλλήνων φέρνει τὴν νίκην καὶ τὸ θρίαμβο κι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἐλληνικὴ δόξα.

Αὐτό, ποὺ εἶδαν σήμερα τὰ μάτια μας, θὰ μείνη βαθιὰ χαραγμένο στὴν ψυχὴ μας.

Χαῖρε

Πίσω στὸ σπίτι, στὴν εὔτυχία!..

‘Απὸ τὴν πρώτη μέρα, ποὺ ἔφτασαν στὴν Ἀθήνα, μόλις κρέμασαν τὰ στεφάνια στὸν τάφο τοῦ Κλεισθένη, δ Ἀριστογένης μὲ τὸ Θεαγένη τραβήξαν γιὰ τὸ χωριό.

Τὸ σπιτάκι τὸ γελαστό, ποὺ γνωρίσαμε, ἦταν βουβό καὶ λυπημένο. Εἰχε φύγει γιὰ πάντα ἀπὸ κεῖ ἡ εὔτυχία. Τὰ γέλια κι οἱ χαρὲς εἶχαν χαθῆ ἀπὸ κεῖ μέσα. Τὰ δακυσμένα μάτια κοίταζαν χωρὶς ἐλπίδα τὸ δρόμο. Τοῦ κάκου!

Οἱ δυὸ φίλοι ἤξαιραν, πὼς ἡ μεγάλη ξαφνικὴ χαρὰ μπορεῖ νὰ φέρῃ κακό, δπως κι ἡ μεγάλη ξαφνικὴ λύπη. Γι’ αὐτὸ ἔστειλαν ἔναν ἀνθρώπο στὸ χωριό νὰ φέρῃ τὴν εἰδηση, πὼς φάνηκαν στὴν πρωτεύουσαν δυὸ ἀνθρώποι, ποὺ μοιάζουν μὲ τὸν Ἀριστογένη καὶ τὸ Θεαγένη.

‘Ο γερο-Νικόστρατος, ἡ Φιλομήλα καὶ τὰ παιδιά της ξαφνίστηκαν ἔκλαψαν καὶ γέλασαν, εἴπαν, πὼς εἶναι ψέμα, καὶ ἀποφάσισαν νὰ μηνύσουν τῆς Νικομάχης στὴν Ἀθήνα νὰ μάθη, ἀν ἥρθαν δ Ἀριστογένης κι ὁ Θεαγένης.

‘Ωστόσο εἶχαν τὸ νοῦ τους δλοι κατὰ τὸ δρόμο. Καὶ δταν τὸ βράδυ βράδυ φάνηκε ἀπὸ μακριὰ ἔνα ἀμάξι νὰ τρέχῃ βιαστικὰ πρὸς τὸ χωριό, δλοι ἔτρεξαν νὰ δοῦν.

“Οταν ἔφτασε, εἶδαν, πὼς εἶχε μέσα δυὸ ἀνθρώπους, μὰ δὲν τοὺς γνώρισε κανείς, ποιοὶ ἦταν. Κι ὅμως ἦταν

έκεινοι, ποὺ τόσα χρόνια περίμεναν! Ό καιρὸς καὶ τὰ βάσανα τοὺς είχαν ἀλλάξει καὶ δὲν τοὺς γνώρισαν ἀμέσως. Μὰ ἂν καμιὰ φορὰ τὰ μάτια κάμουν λάθος, ἡ καρδιὰ ποτέ της δὲ γελιέται. Ἐτσι ̄γινε καὶ τώρα. Γνώρισε δὲ πατέρας τὸ παιδί κι ἡ γυναῖκα τὸν ἄντρα της! Καὶ στὴ στιγμὴ δῆλοι τους βρέθηκαν ἀγκαλιασμένοι.

— Παιδί μου! ἔλεγε κλαίγοντας ὁ Νικόστρατος.

— Θεαγένη μου! ἔλεγε ἡ Φιλομήλα ἀγκαλιάζοντας τὸν ἄντρα της.

— Πατέρα, θεῖε! φώναξαν τὰ παιδιὰ ἀπλώνοντας τὰ χέρια τους.

‘Ως τὰ βαθιὰ μεσάνυχτα ἔμειναν ἔκεινο τὸ βράδυ κι ἔλεγαν, ἔλεγαν τόσα πολλά! Καὶ πόσο γλυκὸς ἦταν ὁ ὕπνος σὲ δῆλους ὕστερα ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς ἔενιτιᾶς καὶ τῆς σκλαβιᾶς, τῆς ἐρημιᾶς καὶ τῆς ὀρφάνιας στὸ πλάι τῶν ἀγαπημένων!

Μόλις ἤημέρωσε, δὲ Ἀριστογένης καὶ δὲ Θεαγένης ἔζεψαν, γιὰ νὰ γυρίσουν πάλι στὴν Ἀθήνα.

— Ποὺ πᾶτε; εἶπαν ἀνήσυχα μικροὶ μεγάλοι.

— Στὴν Ἀθήνα· σὲ δυὸ μέρες θὰ ἔρθουμε πάλι. Μαζί μας θὰ φέρουμε τὴ Νικομάχη καὶ κάποιους φίλους μας.

Στὴν Ἀθήνα βρῆκαν τὸ Λεοννάτο, τὸν Ἀντίπατρο καὶ τὸν Ἀμύντα, ἔκαναν μαζὶ τὸ γῦρο τῆς πολιτείας, ἀνέβηκαν στὸν Παρθενῶνα καὶ ἔπειτα ἐπῆγαν στὸ ἔργαστήρι τῆς Νικομάχης. ‘Ολοι θαύμασαν τὰ ἔξοχα ἔργα της· μὰ πιὸ βαθιὰ ἐντύπωση ἔκαμαν αὐτὰ στὸν Ἀμύντα!

— Θεοί, εἶπε μὲ δυνατὴ φωνή, ἄς γίνω ἄξιος κι ἔγὼ νὰ κάνω τέτοια ἔργα μιὰ μέρα!

— Θὰ γίνης, τοῦ εἶπε ἡ Νικομάχη, γιατί, δπως βλέπω, ἔχεις καλλιτεχνικὴ ψυχή.

Στὶς δυὸ ημέρες δῆλη ἡ συντροφιὰ ἦταν στὸ χωριό.

Συγκινητική ήταν ή στιγμή, δταν δέ γέρο-Νικόστρατος, ή Φιλομήλα καὶ τὰ παιδιά περικύλωσαν τὸ στρατηγὸν καὶ τὰ παιδιά του καὶ φιλοῦσαν μὲν δάκρυα τὰ χέρια τους.

‘Ο ‘Αντέπατρος καὶ δέ ‘Αμύντας πῆγαν νὰ δοῦν τὸν κῆπο κι ὅλα τὰ μέρη τριγύρω, ποὺ τὰ ἡξαιραν ἀπὸ τὴ διήγηση τοῦ ‘Αριστογένη. ‘Οταν εἶδαν τὰ μελίσσια τοῦ γείτονα, θυμήθηκαν τὸ Στρεψιάδη καὶ γέλασαν μὲ τὴν καρδιά τους.

— Τί νὰ γίνεται αὐτὸς δέ ἄνθρωπος; ρώτησε δέ ‘Αμύντας.

— Ποιὸς ξαίρει! ἀποκρίθηκε δέ ‘Αριστογένης.

“Οταν γύρισαν στὸ σπίτι, ἀπάντησαν στὴν πόρτα ἔνα δοῦλο, ποὺ ἔφερνε ἔνα πανέρι γεμάτο λουκάνικα.

— Σᾶς τὰ στέλνει δέ κύριός μου, εἶπε.

Μὰ πρὸν προφτάσουν νὰ ρωτήσουν, ποιὸς ήταν αὐτὸς, φάνηκε ἔνας κοντόπαχος ‘Αθηναῖος, μὲ μάτια ἔξυπνα καὶ πονηρά. Στάθηκε θαρρετὰ ἐμπρὸς στὸν ‘Αριστογένη καὶ τὸ Θεαγένη καὶ τοὺς ρώτησε:

— Δὲ μὲ γνωρίζετε;

Οἱ δυὸι φίλοι κοίταζαν δέ ἔνας τὸν ἄλλον καὶ εἶπαν:

— “Οχι.

— Δὲν εἶμαι δέ Στρεψιάδης; “Εμαθα, πῶς ἥρθατε, κι ἥρθα νὰ σᾶς δῶ καὶ νὰ φιλήσω αὐτὸν τὸ χέρι, ποὺ μοῦ γλύτωσε τὴ ζωή, δταν πνιγόμουν στὸ ποτάμι, καὶ τοῦτο τὸ χέρι, ποὺ μὲ ξυλοφόρτωσε τότε, ποὺ βρέθηκε ἡ τρίαινα στὸ μανδύα μου. Δὲν εἶμαι πιὰ δέ παλιὸς δέ Στρεψιάδης, ποὺ ξαίρετε. Μιὰ μέρα, ποὺ εἶχα κάμει πάλι κάποια ἀπὸ τὶς συνηθισμένες μους τρέλες καὶ μοῦ εἶχαν κάμει μαῦρο τὸ σῶμα ἀπὸ τὸ ξύλο, βγῆκα στὸ τρίστρατο καὶ κάθησα σὰν τὸν ‘Ηρακλῆ, ρωτώντας, ποὺ δρόμο νὰ πάρω: Στρεψιάδη, εἶπα μέσα μου, νὰ ποῦ σ’ ἔφερε δέ κακὸς δέ δρόμος! Τρῶς ἀλύπητο ξύλο κι ὅλοι σὲ σιχαίνονται καὶ

σὲ περιφρονοῦν· ώς κι αὐτὰ τὰ μελίσσια γιὰ τοὺς ἄλλους ἔχουν τὸ μέλι τους καὶ γιὰ σένα τὰ κεντριά τους. Στρεψιάδη, ἄλλαξε δρόμο, ἀν θέλης τὸ καλό σου. Κάμε

— Δὲν εἰμαι δ Στρεψιάδης;

μεταβολή, είδειν ḥάμηκες! Κι ἔτσι ἀποφάσισα νὰ γίνω τίμιος ἄνθρωπος. Μὰ τί δουλειὰ νὰ πιάσω; Ἡ καλύτερη μοῦ φάνηκε νὰ πουλῶ λουκάνικα καὶ χοιρινά.

"Αλλη φορά ἔτρεχα ἐγὼ στ' ἀρχοντόσπιτα· τώρα στέλνω τὰ λουκάνικά μου· καὶ οἱ πλούσιοι τὰ δέχονται πιὸ καλὰ ἀπὸ μένα. Γιατὶ εἶναι ἔξοχα, ἄξια νὰ στολίσουν καὶ τὸ τραπέζι βασιλιᾶ. Σὲ λίγο θὰ τὰ δοκιμάσετε καὶ θὰ θυμηθῆτε τὰ λόγια μου.

'Ο Στρεψιάδης ἦταν ἀστεῖος στὸν ἐνθουσιασμό του.

Τὰ γέλια ὅμως κόπηκαν ἔξιφνα, ὅταν ἥρθε ἔνας δοῦλος κι ἔφερε ἔνα γράμμα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Ἡταν ἀπὸ τὸ Λεωκράτη, τὸν πατέρα τοῦ Κλεισθένη, καὶ παρακαλοῦσε τοὺς δύο φίλους νὰ περάσουν τὸ γρηγορώτερο ἀπὸ τὸ σπίτι του, γιὰ νὰ τοὺς πῆ κάτι, ποὺ τοὺς ἐνδιαφέρει.

Τὴν ἄλλη μέρα πῆγαν κι ἔμαθαν, πῶς ὁ Κλεισθένης, ποὺν ἔχεινήσῃ γιὰ τὸν πόλεμο, εἶχε κάμει διαθήκη κι ἄφηνε κληρονόμους του τοὺς δυὸ φίλους του.

Εἶχε ὁ Κλεισθένης καὶ ἔχωριστὴ περιουσία, ἀμπέλια, χωράφια κι ἐλαιῶνες. Κι ἦταν πολὺ μεγάλη.

'Απὸ τὸ ἀρχοντόσπιτο τοῦ Λεωκράτη πῆγαν ἵσια στὸν Κεραμεικό:

— Κλεισθένη, εἶπαν οἱ δυὸ φίλοι, ὅταν ἔφτασαν στὸν τάφο του καὶ σκόρπισαν τριαντάφυλλα, μᾶς δείχνεις τὴν ἀγάπη σου καὶ μέσα ἀπὸ τὸν τάφο σου. Οὔτε ὁ θάνατος δὲ μᾶς χώρισε· εἴμαστε πάντα τρεῖς, πιστοὶ καὶ ἀχώριστοι.

Τὰ κτήματα τοῦ Κλεισθένη, ἀμπέλια, χωράφια, ἐλαιῶνες, δίνουν μεγάλο εἰσόδημα, μὰ θέλουν καὶ πολλὴ δουλειά κι ὁ Θεαγένης ἀκούραστος φροντίζει γιὰ τὸ ὄργωμα, γιὰ τὸ σκάλισμα τῶν χωραφιῶν, γιὰ τὸ κλάδεμα τοῦ ἐλαιώνα καὶ τῶν ἀμπελιῶν, γιὰ τὴ σπορά, γιὰ τὸ θέρισμα, γιὰ καλὸ λάδι, καλὸ κρασί.

'Ο Ἀριστογένης δὲν εἶναι γιὰ πολλοὺς κόπους καὶ γιὰ μακρινοὺς δρόμους· ή μεγάλη του πληγὴ τὸν κάνει

πάντα νὰ κουτσαίνη. Μένει στὸ σπίτι καὶ εἶναι δάσκαλος στὰ παιδιὰ τοῦ Θεαγένη, ὅπως ἄλλη φορὰ ἦταν δάσκαλος στὰ παιδιὰ τοῦ Λεοννάτου. Μαζεύει τριγύρω του τ' ἀνιψάκια του καὶ τοὺς λέει, τί διάβασε, τί ἔμαθε, τί ἔπαθε καὶ τί εἶδε. Τοὺς φέρνει παραδείγματα τὸν Ἀντίπατρο καὶ τὸν Ἀμύντα, τὴν Πραξιθέα καὶ τὸ Λεοννάτο καὶ ἔχωριστὰ τὸν Κλεισθένη, τὸν ἀλησμόνητο φίλο, ποὺ κομῆται στὸν Κεραμεικό, ἀφοῦ ἔχυσε γιὰ τὴν πατρίδα ἡρωικὰ ὅλο τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς του.

Κι ἔτσι σιγὰ σιγὰ βάζει στὶς ἀπαλὲς ψυχὲς τὴν ἀγάπη γιὰ κάθε εὐγενικό· γιὰ τὴν καλοσύνη, γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ γιὰ τὴν ἀδολη καὶ τὴν πιστὴ φιλία· γιὰ τὸ σεβασμὸ στοὺς γονεῖς καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ σπιτιοῦ. Τοὺς κάνει ν' ἀγαπήσουν τὰ ὁραῖα λόγια τῶν ποιητῶν, τοὺς ὁραίους χρωματισμοὺς τῶν ζωγράφων καὶ τὶς ὅμορφες γραμμὲς τῶν ἀγαλμάτων. Τοὺς διδάσκει, πόσο ἀξίζει νὰ ἀφοσιώνεται κανεὶς σ' ἓνα μεγάλο σκοπὸ καὶ ἀπάνω ἀπ' ὅλα νὰ θυσιάζῃ τὴ ζωή του γιὰ τὴν πατρίδα!

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Αὐγούστου 1933

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Κ. Λ. Π.

Ἐχοντες ὅπ' ὅψει τὸ ἄρθρον 3 τοῦ Νόμου 5045, τὸ ἄρθρον 36 τοῦ Νόμου 5341, τὸ ἄρθρον 10 τοῦ Διατάγματος τῆς 12/12 Ιανουαρίου 1933 καὶ τὰς ὅπ' ἀριθ. 42—74 πράξεις τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῆς Δημοτικῆς ἀπεφασίσαμεν :

α') Ἐγκρίνομεν ὡς διδακτικὸν βιβλίον τῆς Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως διὰ μίαν πενταετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1933—34 τὸ ἀκόλουθον βιβλίον :

3) Α. Κουρτίδου — Γ. Κονιδάρη «Στὰ παλιὰ χρόνια» ἀναγνωστικὸν Δ' Δημοτικοῦ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως οἱ συγγραφεῖς νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς.

Ο Υπουργός Θ. ΤΟΥΡΚΟΒΑΣΙΛΗΣ

Ἀρθρον 6ον τοῦ Προεδρικοῦ Διατάγματος

«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμήσεως τῶν ἐγκεκριμένων διδακτικῶν βιβλίων».

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρᾳ κατὰ 15 % τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἀνευ βιβλιοσήμου τιμῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἔξωφύλλου ἡ τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἀρθρον.